නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

ථෙරීගාථා-අට්ඨකථා

1. එකකනිපාතො

1. අඤ්ඤතරාථෙරීගාථාවණ්ණනා

ඉදානි ථෙරීගාථානං අත්ථසංවණ්ණනාය ඔකාසො අනුප්පත්තො. තත්ථ යස්මා භික්ඛුනීනං ආදිතො යථා පබ්බජ්ජා උපසම්පදා ච පටිලද්ධා, තං පකාසෙත්වා අත්ථසංවණ්ණනාය කරීයමානාය තත්ථ තත්ථ ගාථානං අට්ඨුප්පත්තිං විභාවෙතුං සුකරා හොති සුපාකටා ච, තස්මා තං පකාසෙතුං ආදිතො පට්ඨාය සඞ්ඛෙපතො අයං අනුපුබ්බිකථා –

අයඤ්හි ලොකනාථො ''මනුස්සත්තං ලිඞ්ගසම්පත්ති''ත්‍යාදිනා වුත්තානි අට්ඨඞ්ගානි සමොධානෙත්වා දීපඞ්කරස්ස භගවතො පාදමූලෙ කතමහාභිනීහාරො සමතිංසපාරමියො පූරෙන්තො චතුවීසතියා බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො අනුක්කමෙන පාරමියො පූරෙත්වා ඤාතත්ථචරියාය ලොකත්ථචරියාය බුද්ධත්ථචරියාය ච කොටිං පත්වා තුසිතභවනෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා දසසහස්සචක්කවාළදෙවතාහි බුද්ධභාවාය –

> ''කාලො ඛො තෙ මහාවීර, උප්පජ්ජ මාතුකුච්ඡියං;
> සදෙවකං තාරයන්තො, බුජ්ඣස්සු අමතං පද''න්ති. (බු. වං. 1.67) –

ආයාචිතමනුස්සූපපත්තිකො තාසං දෙවතානං පටිඤ්ඤං දත්වා, කතපඤ්චමහාවිලොකනො සක්‍යරාජකුලෙ සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ගෙහෙ සතො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්තො දසමාසෙ සතො සම්පජානො තත්ථ ඨත්වා, සතො සම්පජානො තතො නික්ඛන්තො ලුම්බිනීවනෙ ලද්ධාභිජාතිකො විවිධා ධාතියො ආදිං කත්වා මහතා පරිහාරෙන සම්මදෙව පරිහරියමානො අනුක්කමෙන වුඩ්ඪිප්පත්තො තීසු පාසාදෙසු විවිධනාටකජනපරිවුතො දෙවො විය සම්පත්තිං අනුභවන්තො ජිණ්ණබ්‍යාධිමතදස්සනෙන ජාතසංවෙගො ඤාණස්ස පරිපාකතං ගතත්තා, කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ ච ආනිසංසං දිස්වා, රාහුලකුමාරස්ස ජාතදිවසෙ ඡන්නසහායො කණ්ඩකං අස්සරාජං ආරුය්හ , දෙවතාහි විවටෙන ද්වාරෙන අඩ්ඪරත්තිකසමයෙ මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා, තෙනෙව රත්තාවසෙසෙන තීණි රජ්ජානි අතික්කමිත්වා අනොමානදීතීරං පත්වා සටිකාරමහාබ්‍රහ්මුනා ආනීතෙ අරහත්තද්ධජෙ ගහෙත්වා පබ්බජිතො, තාවදෙව වස්සසට්ඨිකත්ථෙරො විය ආකප්පසම්පන්නො හුත්වා, පාසාදිකෙන ඉරියාපථෙන අනුක්කමෙන රාජගහං පත්වා, තත්ථ පිණ්ඩාය චරිත්වා පණ්ඩවපබ්බතපබ්භාරෙ පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජිත්වා, මාගධරාජෙන රජ්ජෙන නිමන්තියමානො තං පටික්ඛිපිත්වා, භග්ගවස්සාරාමං ගන්ත්වා, තස්ස සමයං පරිග්ගණ්හිත්වා තතො ආළාරුදකානං සමයං පරිග්ගණ්හිත්වා, තං සබ්බං අනලඞ්කරිත්වා අනුක්කමෙන උරුවෙලං ගන්ත්වා තත්ථ ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං කත්වා, තාය අරියධම්මපටිවෙධස්සාභාවං ඤත්වා ''නායං මග්ගො බොධාය''ති ඔළාරිකං ආහාරං ආහරන්තො කතිපාහෙන බලං ගාහෙත්වා විසාඛාපුණ්ණමදිවසෙ සුජාතාය දින්නං වරභොජනං භුඤ්ජිත්වා, සුවණ්ණපාතිං නදියා පටිසොතං ඛිපිත්වා, ''අජ්ජ බුද්ධො භවිස්සාමී''ති කතසන්නිට්ඨානො සායන්හසමයෙ **කාළෙන** නාගරාජෙන අභිත්ථුතිගුණො බොධිමණ්ඩං ආරුය්හ අචලට්ඨානෙ පාචීනලොකධාතුඅභිමුඛො අපරාජිතපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො චතුරඞ්ගසමන්නාගතං වීරියං අධිට්ඨාය, සූරියෙ අනත්ථඞ්ගතෙයෙව මාරබලං විධමිත්වා, පඨමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරිත්වා , මජ්ඣිමයාමෙ දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා, පච්ඡිමයාමෙ පටිච්චසමුප්පාදෙ ඤාණං ඔතාරෙත්වා, අනුලොමපටිලොමං පච්චයාකාරං සම්මසන්තො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සබ්බබුද්ධෙහි අධිගතං අනඤ්ඤසාධාරණං සම්මාසම්බොධිං අධිගන්ත්වා, නිබ්බානාරම්මණාය ඵලසමාපත්තියා තත්ථෙව සත්තාහං වීතිනාමෙත්වා, තෙනෙව නයෙන ඉතරසත්තාහෙපි බොධිමණ්ඩෙයෙව වීතිනාමෙත්වා, රාජායතනමූලෙ මධුපිණ්ඩිකභොජනං භුඤ්ජිත්වා, පුන අජපාලනිග්‍රොධමූලෙ නිසින්නො ධම්මතාය ධම්මගම්භීරතං පච්චවෙක්ඛිත්වා අප්පොස්සුක්කතාය චිත්තෙ නමන්තෙ මහාබ්‍රහ්මුනා ආයාචිතො බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො තික්ඛින්ද්‍රියමුදින්ද්‍රියාදිභෙදෙ සත්තෙ දිස්වා මහාබ්‍රහ්මුනා ධම්මදෙසනාය කතපටිඤ්ඤො ''කස්ස නු ඛො අහං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍ය''න්ති ආවජ්ජෙන්තො ආළාරුදකානං කාලඞ්කතභාවං ඤත්වා, ''බහුපකාරා ඛො මෙ පඤ්චවග්ගියා භික්ඛූ, යෙ මං පධානපහිතත්තං උපට්ඨහිංසු, යංනූනාහං පඤ්චවග්ගියානං භික්ඛූනං පඨමං ධම්මං දෙසෙය්‍ය''න්ති (මහාව. 10) චින්තෙත්වා, ආසාළ්හිපුණ්ණමායං මහාබොධිතො බාරාණසිං උද්දිස්ස අට්ඨාරසයොජනං මග්ගං පටිපන්නො අන්තරාමග්ගෙ උපකෙන ආජීවකෙන සද්ධිං මන්තෙත්වා, අනුක්කමෙන ඉසිපතනං පත්වා තත්ථ පඤ්චවග්ගියෙ සඤ්ඤාපෙත්වා ''ද්වෙමෙ, භික්ඛවෙ, අන්තා පබ්බජිතෙන න සෙවිතබ්බා''තිආදිනා (මහාව. 13; සං. නි. 5.1081; පටි. ම. 2.30) ධම්මචක්කපවත්තනසුත්තන්තදෙසනාය අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤප්පමුඛා අට්ඨාරසබ්‍රහ්මකොටියො ධම්මාමතං පායෙත්වා පාටිපදෙ භද්දියත්ථෙරං, පක්ඛස්ස දුතියායං වප්පත්ථෙරං, පක්ඛස්ස

තතියායං මහානාමත්ථෙරං, චතුත්ථියං අස්සජිත්ථෙරං, සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා, පඤ්චමියං පන පක්ඛස්ස අනත්තලක්ඛණසුත්තන්තදෙසනාය (මහාව. 20; සං. නි. 3.59) සබ්බෙපි අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා තතො පරං යසදාරකප්පමුඛෙ පඤ්චපණ්ණාසපුරිසෙ, කප්පාසිකවනසණ්ඩෙ තිංසමත්තෙ භද්දවග්ගියෙ, ගයාසීසෙ පිට්ඨිපාසාණෙ සහස්සමත්තෙ පුරාණජටිලෙති එවං මහාජනං අරියභූමිං ඔතාරෙත්වා බිම්බිසාරප්පමුඛානි එකාදසනහුතානි සොතාපත්තිඵලෙ නහුතං සරණත්තයෙ පතිට්ඨාපෙත්වා වෙළුවනං පටිග්ගහෙත්වා තත්ථ විහරන්තො අස්සජිත්ථෙරස්ස වාහසා අධිගතපඨමමග්ගෙ සඤ්චයං ආපුච්ඡිත්වා, සද්ධිං පරිසාය අත්තනො සන්තිකං උපගතෙ සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙ අග්ගඵලං සච්ඡිකත්වා සාවකපාරමියා මත්ථකං පත්තෙ අග්ගසාවකට්ඨානෙ ඨපෙත්වා කාළුදායිත්ථෙරස්ස අභියාචනාය කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා, මානත්ථද්ධෙ ඤාතකෙ යමකපාටිහාරියෙන දමෙත්වා, පිතරං අනාගාමිඵලෙ, මහාපජාපතිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා , නන්දකුමාරං රාහුලකුමාරඤ්ච පබ්බාජෙත්වා, සත්ථා පුනදෙව රාජගහං පච්චාගච්ඡි.

අථාපරෙන සමයෙන සත්ථරි වෙසාලිං උපනිස්සාය කූටාගාරසාලායං විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨාව අරහත්තං සච්ඡිකත්වා පරිනිබ්බායි. අථ මහාපජාපතියා ගොතමියා පබ්බජ්ජාය චිත්තං උප්පජ්ජි, තතො රොහිණීනදීතීරෙ කලහවිවාදසුත්තන්තදෙසනාය (සු. නි. 868 ආදයො) පරියොසානෙ නික්ඛමිත්වා, පබ්බජිතානං පඤ්චන්නං කුමාරසතානං පාදපරිචාරිකා එකජ්ඣාසයාව හුත්වා මහාපජාපතියා සන්තිකං ගන්ත්වා, සබ්බාව ‘‘සත්ථු සන්තිකෙ පබ්බජිස්සාමා’’ති මහාපජාපතිං ජෙට්ඨිකං කත්වා සත්ථු සන්තිකං ගන්තුකාමා අහෙසුං. අයඤ්ච මහාපජාපති පුබ්බෙපි එකවාරං සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචිත්වා නාලත්ථ, තස්මා කප්පකං පක්කොසාපෙත්වා කෙසෙ ඡින්දාපෙත්වා කාසායානි අච්ඡාදෙත්වා සබ්බා තා සාකියානියො ආදාය වෙසාලිං ගන්ත්වා ආනන්දත්ථෙරෙන දසබලං යාචාපෙත්වා, අට්ඨගරුධම්මපටිග්ගහණෙන පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච අලත්ථ. ඉතරා පන සබ්බාපි එකතො උපසම්පන්නා අහෙසුං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පනෙතං වත්ථු තත්ථ තත්ථ පාළියං (චූළව. 402) ආගතමෙව.

එවං උපසම්පන්නා පන මහාපජාපති සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථස්සා සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සා සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. සෙසා ච පඤ්චසතභික්ඛුනියො නන්දකොවාදපරියොසානෙ (ම. නි. 3.398) අරහත්තං පාපුණිංසු. එවං භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ සුප්පතිට්ඨිතෙ පුථුභූතෙ තත්ථ තත්ථ ගාමනිගමජනපදරාජධානීසු කුලිත්ථියො කුලසුණ්හායො කුලකුමාරිකායො බුද්ධසුබුද්ධතං ධම්මසුධම්මතං සඞ්ඝසුප්පටිපත්තිතඤ්ච සුත්වා, සාසනෙ අභිප්පසන්නා සංසාරෙ ච ජාතසංවෙගා අත්තනො සාමිකෙ මාතාපිතරො ඤාතකෙ ච අනුජානාපෙත්වා, සාසනෙ උරං දත්වා පබ්බජිංසු. පබ්බජිත්වා ච සීලාචාරසම්පන්නා සත්ථුනො ච තෙසං ථෙරානඤ්ච සන්තිකෙ ඔවාදං ලභිත්වා ඝටෙන්තියො වායමන්තියො නචිරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකංසු. තාහි උදානාදිවසෙන තත්ථ තත්ථ භාසිතා ගාථා පච්ඡා සඞ්ගීතිකාරකෙහි එකජ්ඣං කත්වා එකකනිපාතාදිවසෙන සඞ්ගීතිං ආරොපයිංසු ‘‘ඉමා **ථෙරීගාථා** නාමා’’ති. තාසං නිපාතාදිවිභාගො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. තත්ථ නිපාතෙසු එකකනිපාතො ආදි. තත්ථපි –

1. ‘‘සුඛං සුපාහි ථෙරිකෙ, කත්වා චොළෙන පාරුතා;
උපසන්තො හි තෙ රාගො, සුක්ඛඩාකංව කුම්භියා’’න්ති. –

අයං ගාථා ආදි. තස්සා කා උප්පත්ති? අතීතෙ කිර අඤ්ඤතරා කුලධීතා කොණාගමනස්ස භගවතො කාලෙ සාසනෙ අභිප්පසන්නා හුත්වා සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ සාඛාමණ්ඩපං කාරෙත්වා වාලිකං අත්ථරිත්වා උපරි විතානං බන්ධිත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජං කත්වා සත්ථු කාලං ආරොචාපෙසි. සත්ථා තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. සා භගවන්තං වන්දිත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා, භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං තිචීවරෙන අච්ඡාදෙසි. තස්සා භගවා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා යාවතායුකං පුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා එකං බුද්ධන්තරං සුගතීසු එව සංසරන්තී කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා, සංසාරෙ ජාතසංවෙගා සාසනෙ පබ්බජිත්වා උපසම්පජ්ජිත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි භික්ඛුනිසීලං පූරෙත්වා, පුථුජ්ජනකාලකිරියං කත්වා, සග්ගෙ නිබ්බත්තා එකං බුද්ධන්තරං සග්ගසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං ඛත්තියමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති. තං ථිරසන්තසරීරතාය **ථෙරිකා**ති වොහරිංසු. සා වයප්පත්තා කුලප්පදෙසාදිනා සමානජාතිකස්ස ඛත්තියකුමාරස්ස මාතාපිතූහි දින්නා පතිදෙවතා හුත්වා වසන්තී සත්ථු වෙසාලිගමනෙ සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධා උපාසිකා හුත්වා, අපරභාගෙ මහාපජාපතිගොතමීථෙරියා සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජ්ජාය රුචිං උප්පාදෙත්වා ‘‘අහං පබ්බජිස්සාමී’’ති සාමිකස්සාරොචෙසි. සාමිකො නානුජානාති. සා පන කතාධිකාරතාය යථාසුතං ධම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා රූපාරූපධම්මෙ පරිග්ගහෙත්වා විපස්සනං අනුයුත්තා විහරති.

අථෙකදිවසං මහානසෙ බ්‍යඤ්ජනෙ පච්චමානෙ මහතී අග්ගිජාලා උට්ඨහි. සා අග්ගිජාලා සකලභාජනං තටතටායන්තං ඣායති. සා තං දිස්වා තදෙවාරම්මණං කත්වා සුට්ඨුතරං අනිච්චතං උපට්ඨහන්තං උපධාරෙත්වා තතො තත්ථ දුක්ඛානිච්චානත්තතඤ්ච ආරොපෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අනුක්කමෙන උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි. සා තතො පට්ඨාය ආභරණං වා අලඞ්කාරං වා න ධාරෙති. සා සාමිකෙන ‘‘කස්මා ත්වං, භද්දෙ, ඉදානි පුබ්බෙ විය ආභරණං වා අලඞ්කාරං වා න ධාරෙසී’’ති වුත්තා අත්තනො ගිහිභාවෙ අභබ්බභාවං ආරොචෙත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙසි. සො විසාඛො උපාසකො විය ධම්මදින්නං මහතා පරිහාරෙන මහාපජාපතිගොතමියා සන්තිකං නෙත්වා ‘‘ඉමං, අය්‍යො, පබ්බාජෙථා’’ති ආහ. අථ මහාපජාපතිගොතමී තං

පබ්බාජෙත්වා උපසම්පාදෙත්වා විහාරං නෙත්වා සත්ථාරං දස්සෙසි. සත්ථාපිස්සා පකතියා දිට්ඨාරම්මණමෙව විභාවෙන්තො **‘‘සුඛං සුපාහී’’**ති ගාථමාහ.

තත්ථ **සුඛ**න්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො. **සුපාහී**ති ආණත්තිවචනං. **ථෙරිකෙ**ති ආමන්තනවචනං. **කත්වා චොළෙන පාරුතා**ති අප්පිච්ඡතාය නියොජනං. **උපසන්තො හි තෙ රාගො**ති පටිපත්තිකිත්තනං. **සුක්ඛඩාකංවා**ති උපසමෙතබ්බස්ස කිලෙසස්ස අසාරභාවනිදස්සනං. **කුම්භිය**න්ති තදාධාරස්ස අනිච්චතුච්ඡාදිභාවනිදස්සනං.

සුඛන්ති චෙතං ඉට්ඨාධිවචනං. සුඛෙන නිදුක්ඛා හුත්වාති අත්ථො. **සුපාහී**ති නිපජ්ජනිදස්සනඤ්චෙතං චතුන්නං ඉරියාපථානං, තස්මා චත්තාරොපි ඉරියාපථෙ සුඛෙනෙව කප්පෙහි සුඛං විහරාති අත්ථො. **ථෙරිකෙ**ති ඉදං යදිපි තස්සා නාමකිත්තනං, පවුරෙන අන්වත්ථසඤ්ඤාභාවතො පන ථිරෙ සාසනෙ ථිරභාවප්පත්තෙ, ථිරෙහි සීලාදිධම්මෙහි සමන්නාගතෙති අත්ථො. **කත්වා චොළෙන පාරුතා**ති පංසුකූලචොළෙහි චීවරං කත්වා අච්ඡාදිතසරීරා තං නිවත්ථා චෙව පාරුතා ච. **උපසන්තො හි තෙ රාගො**ති හි-සද්දො හෙත්වත්ථො. යස්මා තව සන්තානෙ උප්පජ්ජනකකාමරාගො උපසන්තො අනාගාමිමග්ගඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො, ඉදානි තදවසෙසං රාගං අග්ගමග්ගඤාණග්ගිනා දහෙත්වා සුඛං සුපාහීති අධිප්පායො. **සුක්ඛඩාකංව කුම්භිය**න්ති යථා තං පක්කෙ භාජනෙ අප්පකං ඩාකබ්‍යඤ්ජනං මහතියා අග්ගිජාලාය පච්චමානං ඣායිත්වා සුස්සන්තං වූපසම්මති, යථා වා උදකමිස්සෙ ඩාකබ්‍යඤ්ජනෙ උද්ධනං ආරොපෙත්වා පච්චමානෙ උදකෙ විජ්ජමානෙ තං චිච්චිටායති චිටිචිටායති, උදකෙ පන ඡින්නෙ උපසන්තමෙව හොති, එවං තව සන්තානෙ කාමරාගො උපසන්තො, ඉතරම්පි වූපසමෙත්වා සුඛං සුපාහීති.

ථෙරී ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකං ගතත්තා සත්ථු දෙසනාවිලාසෙන ච ගාථාපරියොසානෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.1.26-30).

‘‘කොණාගමනබුද්ධස්ස, මණ්ඩපො කාරිතො මයා;
ධුවං තිචීවරංදාසිං, බුද්ධස්ස ලොකබන්ධුනො.

‘‘යං යං ජනපදං යාමි, නිගමෙ රාජධානියො;
සබ්බත්ථ පූජිතො හොමි, පුඤ්ඤකම්මස්සිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා;
නාගීව බන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවා.

‘‘ස්වාගතං වත මෙ ආසි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

‘‘පටිසම්භිදා චතස්සො, විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ;
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරී උදානෙන්තී තමෙව ගාථං අභාසි, තෙනායං ගාථා තස්සා ථෙරියා ගාථා අහොසි. තත්ථ ථෙරියා වුත්තගාථාය අනවසෙසො රාගො පරිග්ගහිතො අග්ගමග්ගෙන තස්ස වූපසමස්ස අධිප්පෙතත්තා. රාගවූපසමෙනෙව චෙත්ථ සබ්බෙසම්පි කිලෙසානං වූපසමො වුත්තොති දට්ඨබ්බං තදෙකට්ඨතාය සබ්බෙසං කිලෙසධම්මානං වූපසමසිද්ධිතො. තථා හි වුච්චති –

‘‘උද්ධච්චවිචිකිච්ඡාහි, යො මොහො සහජො මතො;
පහානෙකට්ඨභාවෙන, රාගෙන සරණො හි සො’’ති.

යථා චෙත්ථ සබ්බෙසං සංකිලෙසානං වූපසමො වුත්තො, එවං සබ්බත්ථාපි තෙසං වූපසමො වුත්තොති වෙදිතබ්බං. පුබ්බභාගෙ තදඞ්ගවසෙන, සමථවිපස්සනාක්ඛණෙ වික්ඛම්භනවසෙන, මග්ගක්ඛණෙ සමුච්ඡෙදවසෙන, ඵලක්ඛණෙ පටිප්පස්සද්ධිවසෙන වූපසමසිද්ධිතො. තෙන චතුබ්බිධස්සාපි පහානස්ස සිද්ධි වෙදිතබ්බා . තත්ථ තදඞ්ගප්පහානෙන සීලසම්පදාසිද්ධි, වික්ඛම්භනපහානෙන සමාධිසම්පදාසිද්ධි, ඉතරෙහි පඤ්ඤාසම්පදාසිද්ධි දස්සිතා හොති පහානාභිසමයොපසිජ්ඣනතො. යථා භාවනාභිසමයං සාධෙති තස්මිං අසති තදභාවතො, තථා සච්ඡිකිරියාභිසමයං පරිඤ්ඤාභිසමයඤ්ච සාධෙති එවාති. චතුරාභිසමයසිද්ධියා තිස්සො සික්ඛා, පටිපත්තියා තිවිධකල්‍යාණතා, සත්තවිසුද්ධියො ච පරිපුණ්ණා ඉමාය ගාථාය පකාසිතා හොන්තීති වෙදිතබ්බං. **අඤ්ඤතරාථෙරී** අපඤ්ඤාතා නාමගොත්තාදිවසෙන අපාකටා, එකා ථෙරී ලක්ඛණසම්පන්නා භික්ඛුනී ඉමං ගාථං අභාසීති අධිප්පායො.

අඤ්ඤතරාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. මුත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා

2. ''මුත්තෙ මුච්චස්සු යොගෙහි, චන්දො රාහුග්ගහා ඉව;
විප්පමුත්තෙන චිත්තෙන, අනණා භුඤ්ජ පිණ්ඩක''න්ති. –

අයං මුත්තාය නාම සික්ඛමානාය ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථාරං රථියං ගච්ඡන්තං දිස්වා පසන්නමානසා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පීතිවෙගෙන සත්ථු පාදමූලෙ අවකුජ්ජා නිපජ්ජි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති, **මුත්තා**තිස්සා නාමං අහොසි. සා උපනිස්සයසම්පන්නතාය වීසතිවස්සකාලෙ මහාපජාපතිගොතමියා සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සික්ඛමානාව හුත්වා කම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොති. සා එකදිවසං භත්තකිච්චං කත්වා පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා ථෙරීනං භික්ඛුනීනං වත්තං දස්සෙත්වා දිවාට්ඨානං ගන්ත්වා රහො නිසින්නා විපස්සනාය මනසිකාරං ආරභි. සත්ථා සුරභිගන්ධකුටියා නිසින්නොව ඔභාසං විස්සජ්ජෙත්වා තස්සා පුරතො නිසින්නො විය අත්තානං දස්සෙත්වා **''මුත්තෙ මුච්චස්සු යොගෙහී''**ති ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ **මුත්තෙ**ති තස්සා ආලපනං. **මුච්චස්සු යොගෙහී**ති මග්ගපටිපාටියා කාමයොගාදීහි චතූහි යොගෙහි මුච්ච, තෙහි විමුත්තචිත්තා හොහි. යථා කිං? **චන්දො රාහුග්ගහා ඉවා**ති රාහුසඞ්ඛාතො ගහතො චන්දො විය උපක්කිලෙසතො මුච්චස්සු. **විප්පමුත්තෙන චිත්තෙනා**ති අරියමග්ගෙන සමුච්ඡෙදවිමුත්තියා සුට්ඨු විමුත්තෙන චිත්තෙන, ඉත්ථංභූතලක්ඛණෙ චෙතං කරණවචනං. **අනණා භුඤ්ජ පිණ්ඩක**න්ති කිලෙසඉණං පහාය අනණා හුත්වා රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජෙය්‍යාසි. යො හි කිලෙසෙ අප්පහාය සත්ථාරා අනුඤ්ඤාතපච්චයෙ පරිභුඤ්ජති, සො සාණො පරිභුඤ්ජති නාම. යථාහ ආයස්මා බාකුලො – ''සත්තාහමෙව ඛො අහං, ආවුසො, සාණො රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජි''න්ති (ම. නි. 3.211). තස්මා සාසනෙ පබ්බජිතෙන කාමච්ඡන්දාදිඉණං පහානාය අනණෙන හුත්වා සද්ධාදෙය්‍යං පරිභුඤ්ජිතබ්බං. **පිණ්ඩක**න්ති දෙසනාසීසමෙව, චත්තාරොපි පච්චයෙති අත්ථො. **අභිණ්හං ඔවදතී**ති අරියමග්ගප්පත්තියා උපක්කිලෙසෙ විසොධෙන්තො බහුසො ඔවාදං දෙති.

සා තස්මිං ඔවාදෙ ඨත්වා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.1.31-36) –

''විපස්සිස්ස භගවතො, ලොකජෙට්ඨස්ස තාදිනො;
රථියං පටිපන්නස්ස, තාරයන්තස්ස පාණිනො.

''ඝරතො නික්ඛමිත්වාන, අවකුජ්ජා නිපජ්ජහං;
අනුකම්පකො ලොකනාථො, සිරසි අක්කමී මම.

''අක්කමිත්වාන සිරසි, අගමා ලොකනායකො;
තෙන චිත්තප්පසාදෙන, තුසිතං අගමාසහං.

''කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සා තමෙව ගාථං උදානෙසි. පරිපුණ්ණසික්ඛා උපසම්පජ්ජිත්වා අපරභාගෙ පරිනිබ්බානකාලෙපි තමෙව ගාථං පච්චභාසීති.

මුත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පුණ්ණාථෙරීගාථාවණ්ණනා

පුණ්ණෙ පූරස්සු ධම්මෙහීති පුණ්ණාය නාම සික්ඛමානාය ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ චන්දභාගාය නදියා තීරෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්තා. එකදිවසං තත්ථ අඤ්ඤතරං පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා පසන්නමානසා නළමාලාය තං පූජෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන සුගතීසුයෙව සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති. **පුණ්ණා**තිස්සා නාමං අහොසි. සා උපනිස්සයසම්පන්නතාය වීසතිවස්සානි වසමානා මහාපජාපතිගොතමියා සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා පබ්බජිත්වා සික්ඛමානා එව හුත්වා විපස්සනං ආරභි. සත්ථා තස්සා ගන්ධකුටියං නිසින්නො එව ඔභාසං විස්සජ්ජෙත්වා –

3. ''පුණ්ණෙ පූරස්සු ධම්මෙහි, චන්දො පන්නරසෙරිව;
පරිපුණ්ණාය පඤ්ඤාය, තමොඛන්ධං පදාලයා''ති. – ඉමං ගාථමාහ;

තත්ථ **පුණ්ණෙ**ති තස්සා ආලපනං. **පූරස්සු ධම්මෙහී**ති සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මෙහි පරිපුණ්ණා හොහි. **චන්දො පන්නරසෙරිවා**ති ර-කාරො පදසන්ධිකරො. පන්නරසෙ පුණ්ණමාසියං සබ්බාහි කලාහි පරිපුණ්ණො චන්දො විය. **පරිපුණ්ණාය පඤ්ඤායා**ති සොළසන්නං කිච්චානං පාරිපූරියා පරිපුණ්ණාය අරහත්තමග්ගපඤ්ඤාය. **තමොඛන්ධං**

පදාලයාති මොහක්ඛන්ධං අනවසෙසතො භින්ද සමුච්ඡින්ද. මොහක්ඛන්ධපදාලනෙන සහෙව සබ්බෙපි කිලෙසා පදාලිතා හොන්තීති.

සා තං ගාථං සුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.1.37-45) –

‘‘චන්දභාගානදීතීරෙ, අහොසිං කින්නරී තදා;
අද්දසං විරජං බුද්ධං, සයම්භුං අපරාජිතං.

‘‘පසන්නචිත්තා සුමනා, වෙදජාතා කතඤ්ජලී;
නළමාලං ගහෙත්වාන, සයම්භුං අභිපූජයිං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා කින්නරීදෙහං, අගච්ඡිං තිදසං ගතිං.

‘‘ඡත්තිංසදෙවරාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
දසන්නං චක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
සංවෙජෙත්වාන මෙ චිත්තං, පබ්බජිං අනගාරියං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘චතුන්නවුතිතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සා ථෙරී තමෙව ගාථං උදානෙසි. අයමෙව චස්සා අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා අහොසීති.

පුණ්ණාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. තිස්සාථෙරීගාථාවණ්ණනා

තිස්සෙ සික්ඛස්සු සික්ඛායාති තිස්සාය සික්ඛමානාය ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා සම්භතකුසලපච්චයා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා බොධිසත්තස්ස ඔරොධභූතා පච්ඡා මහාපජාපතිගොතමියා සද්ධිං නික්ඛමිත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොති. තස්සා සත්ථා හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව ඔභාසං විස්සජ්ජෙත්වා –

4. ‘‘තිස්සෙ සික්ඛස්සු සික්ඛාය, මා තං යොගා උපච්චගුං;
සබ්බයොගවිසංයුත්තා, චර ලොකෙ අනාසවා’’ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ **තිස්සෙ**ති තස්සා ආලපනං. **සික්ඛස්සු සික්ඛාය**ාති අධිසීලසික්ඛාදිකාය තිවිධාය සික්ඛාය සික්ඛ, මග්ගසම්පයුත්තා තිස්සො සික්ඛායො සම්පාදෙහීති අත්ථො. ඉදානි තාසං සම්පාදනෙ කාරණමාහ **‘‘මා තං යොගා උපච්චගු’’**න්ති මනුස්සත්තං, ඉන්ද්‍රියාවෙකල්ලං, බුද්ධුප්පාදො, සද්ධාපටිලාභොති ඉමෙ යොගා සමයා දුල්ලභක්ඛණා තං මා අතික්කමුං. කාමයොගාදයො එව වා චත්තාරො **යොගා** තං **මා උපච්චගුං** මා අභිභවෙය්‍යුං. **සබ්බයොගවිසංයුත්තා**ති සබ්බෙහි කාමයොගාදීහි යොගෙහි විමුත්තා තතො එව අනාසවා හුත්වා ලොකෙ චර, දිට්ඨසුඛවිහාරෙන විහරාහීති අත්ථො.

සා තං ගාථං සුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණීති ආදිනයො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

තිස්සාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5-10. තිස්සාදිථෙරීගාථාවණ්ණනා

තිස්සෙ යුඤ්ජස්සු ධම්මෙහීති තිස්සාය ථෙරියා ගාථා . තස්සා වත්ථු **තිස්සාසික්ඛමානාය** වත්ථුසදිසං. අයං පන ථෙරී හුත්වා අරහත්තං පාපුණි. යථා ච අයං, එවං ඉතො පරං **ධීරා, වීරා, මිත්තා, භද්දා, උපසමා**ති පඤ්චන්නං ථෙරීනං වත්ථු එකසදිසමෙව. සබ්බාපි ඉමා කපිලවත්ථුවාසිනියො බොධිසත්තස්ස ඔරොධභූතා මහාපජාපතිගොතමියා සද්ධිං නික්ඛන්තා ඔභාසගාථාය ච අරහත්තං පත්තා ඨපෙත්වා සත්තමිං. සා පන ඔභාසගාථාය විනා පගෙව සත්ථු සන්තිකෙ

ලද්ධං ඔවාදං නිස්සාය විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා අරහත්තං පාපුණිත්වා උදානවසෙන ‘‘වීරා වීරෙහී’’ති ගාථං අභාසි. ඉතරාපි අරහත්තං පත්වා –

5. ‘‘තිස්සෙ යුඤ්ජස්සු ධම්මෙහි, ඛණො තං මා උපච්චගා;
ඛණාතීතා හි සොචන්ති, නිරයම්හි සමප්පිතා.

6. ‘‘ධීරෙ නිරොධං ඵුසෙහි, සඤ්ඤාවූපසමං සුඛං;
ආරාධයාහි නිබ්බානං, යොගක්ඛෙමමනුත්තරං.

7. ‘‘වීරා වීරෙහි ධම්මෙහි, භික්ඛුනී භාවිතින්ද්‍රියා;
ධාරෙති අන්තිමං දෙහං, ජෙත්වා මාරං සවාහනං.

8. ‘‘සද්ධාය පබ්බජිත්වාන, මිත්තෙ මිත්තරතා භව;
භාවෙහි කුසලෙ ධම්මෙ, යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා.

9. ‘‘සද්ධාය පබ්බජිත්වාන, භද්‍රෙ භද්‍රරතා භව;
භාවෙහි කුසලෙ ධම්මෙ, යොගක්ඛෙමමනුත්තරං.

10. ‘‘උපසමෙ තරෙ ඔඝං, මච්චුධෙය්‍යං සුදුත්තරං;
ධාරෙහි අන්තිමං දෙහං, ජෙත්වා මාරං සවාහන’’න්ති. – ගාථායො අභාසිංසු;

තත්ථ **යුඤ්ජස්සු ධම්මෙහීති** සමථවිපස්සනාධම්මෙහි අරියෙහි බොධිපක්ඛියධම්මෙහි ච යුඤ්ජ යොගං කරොහි. **ඛණො තං මා උපච්චගාති** යො එවං යොගභාවනං න කරොති, තං පුග්ගලං පතිරූපදෙසෙ උප්පත්තික්ඛණො, ඡන්නං ආයතනානං අවෙකල්ලක්ඛණො, බුද්ධුප්පාදක්ඛණො, සද්ධාය පටිලද්ධක්ඛණො, සබ්බොපි අයං ඛණො අතික්කමති නාම. සො ඛණො තං මා අතික්කමි. **ඛණාතීතාති** යෙ හි ඛණං අතීතා, යෙ ච පුග්ගලෙ සො ඛණො අතීතො, තෙ නිරයම්හි සමප්පිතා හුත්වා සොචන්ති, තත්ථ නිබ්බත්තිත්වා මහාදුක්ඛං පච්චනුභවන්තීති අත්ථො.

නිරොධං ඵුසෙහීති කිලෙසනිරොධං ඵුස්ස පටිලභ. **සඤ්ඤාවූපසමං සුඛං, ආරාධයාහි නිබ්බානන්ති** කාමසඤ්ඤාදීනං පාපසඤ්ඤානං උපසමනිමිත්තං අච්චන්තසුඛං නිබ්බානං ආරාධෙහි.

වීරා වීරෙහි ධම්මෙහීති වීරියපධානතාය වීරෙහි තෙජුස්සදෙහි අරියමග්ගධම්මෙහි **භාවිතින්ද්‍රියා** වඩ්ඪිතසද්ධාදිඉන්ද්‍රියා වීරා භික්ඛුනී වත්ථුකාමෙහි සවාහනං කිලෙසමාරං ජිනිත්වා ආයතිං පුනබ්භවාභාවතො අන්තිමං දෙහං ධාරෙතීති ථෙරී අඤ්ඤං විය කත්වා අත්තානං දස්සෙති.

මිත්තෙති තං ආලපති. **මිත්තරතාති** කල්‍යාණමිත්තෙසු අභිරතා. තත්ථ සක්කාරසම්මානකරණතා හොහි. **භාවෙහි කුසලෙ ධම්මෙති** අරියමග්ගධම්මෙ වඩ්ඪෙහි. **යොගක්ඛෙමස්සාති** අරහත්තස්ස නිබ්බානස්ස ච පත්තියා අධිගමාය.

භද්‍රෙති තං ආලපති. **භද්‍රරතාති** භද්‍රෙසු සීලාදිධම්මෙසු රතා අභිරතා හොහි. **යොගක්ඛෙමමනුත්තරන්ති** චතූහි යොගෙහි ඛෙමං අනුපද්දවං අනුත්තරං නිබ්බානං, තස්ස පත්තියා කුසලෙ බොධිපක්ඛියධම්මෙ භාවෙහීති අත්ථො.

උපසමෙති තං ආලපති. **තරෙ ඔඝං මච්චුධෙය්‍යං සුදුත්තරන්ති** මච්චු එත්ථ ධීයතීති මච්චුධෙය්‍යං, අනුපචිතකුසලසම්භාරෙහි සුට්ඨු දුත්තරන්ති සුදුත්තරං, සංසාරමහොඝං **තරෙ** අරියමග්ගනාවාය තරෙය්‍යාසි. **ධාරෙහි අන්තිමං දෙහන්ති** තස්ස තරණෙනෙව අන්තිමදෙහධරා හොහීති අත්ථො.

තිස්සාදිථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා පඨමවග්ගවණ්ණනා.

11. මුත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා

සුමුත්තා සාධුමුත්තාම්හීතිආදිකා මුත්තාථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලජනපදෙ **ඔඝාතකස්ස** නාම දලිද්දබ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති, තං වයප්පත්තකාලෙ මාතාපිතරො එකස්ස ඛුජ්ජබ්‍රාහ්මණස්ස අදංසු. සා තෙන සරාවාසං අරොචන්තී තං අනුජානාපෙත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොති. තස්සා බහිද්ධාරම්මණෙසු චිත්තං විධාවති, සා තං නිග්ගණ්හන්තී ‘‘සුමුත්තා සාධුමුත්තාම්හී’’ති ගාථං වදන්තීයෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** –

‘‘පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මෙසු චක්ඛුමා;
පාණිනෙ අනුගණ්හන්තො, පිණ්ඩාය පාවිසී පුරං.

‘‘තස්ස ආගච්ඡතො සත්ථු, සබ්බෙ නගරවාසිනො;
හට්ඨතුට්ඨා සමාගන්ත්වා, වාලිකා ආකිරිංසු තෙ.

‘‘වීථිසම්මජ්ජනං කත්වා, කදලිපුණ්ණඝටද්ධජෙ;
ධූමං චුණ්ණඤ්ච මාසඤ්ච, සක්කාරං කච්ච සත්ථුනො.

‘‘මණ්ඩපං පටියාදෙත්වා, නිමන්තෙත්වා විනායකං;
මහාදානං දදිත්වාන, සම්බොධිං අභිපත්ථයි.

‘‘පදුමුත්තරො මහාවීරො, භාරකො සබ්බපාණිනං;
අනුමොදනියං කත්වා, බ්‍යාකාසි අග්ගපුග්ගලො.

‘‘සතසහස්සෙ අතික්කන්තෙ, කප්පො හෙස්සති භද්දකො;
භවාභවෙ සුඛං ලද්ධා, පාපුණිස්සසි බොධියං.

‘‘හත්ථකම්මඤ්ච යෙ කෙචි, කතාවී නරනාරියො;
අනාගතම්හි අද්ධානෙ, සබ්බා හෙස්සන්ති සම්මුඛා.

‘‘තෙන කම්මවිපාකෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
උප්පන්නදෙවභවනෙ, තුය්හං තා පරිචාරිකා.

‘‘දිබ්බං සුඛමසඞ්ඛෙය්‍යං, මානුසඤ්ච අසඞ්ඛියං;
අනුභොන්ති චිරං කාලං, සංසරිම්හ භවාභවෙ.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
සුඛුමාලා මනුස්සෙසු, අථො දෙවපුරෙසු ච.

‘‘රූපං භොගං යසං ආයුං, අථො කිත්තිසුඛං පියං;
ලභාමි සතතං සබ්බං, සුකතං කම්මසම්පදං.

‘‘පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ, ජාතාහං බ්‍රාහ්මණෙ කුලෙ;
සුඛුමාලහත්ථපාදා , රමණියෙ නිවෙසනෙ.

‘‘සබ්බකාලම්පි පථවිං, න පස්සාමනලඞ්කතං;
චික්ඛල්ලභූමිං අසුචිං, න පස්සාමි කුදාචනං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ.… කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා උදානෙන්තී –

11. ‘‘සුමුත්තා සාධුමුත්තාම්හි, තීහි ඛුජ්ජෙහි මුත්තියා;
උදුක්ඛලෙන මුසලෙන, පතිනා ඛුජ්ජකෙන ච;
මුත්තාම්හි ජාතිමරණා, භවනෙත්ති සමූහතා’’ති. – ඉමං ගාථං අභාසි;

තත්ථ **සුමුත්තා**ති සුට්ඨු මුත්තා. **සාධුමුත්තාම්හී**ති සාධු සම්මදෙව මුත්තා අම්හි. කුතො පන සුමුත්තා සාධුමුත්තාති ආහ **‘‘තීහි ඛුජ්ජෙහි මුත්තියා’’**ති, තීහි වඞ්කකෙහි පරිමුත්තියාති අත්ථො. ඉදානි තානි සරූපතො දස්සෙන්තී **‘‘උදුක්ඛලෙන මුසලෙන, පතිනා ඛුජ්ජකෙන චා’’**ති ආහ. උදුක්ඛලෙ හි ධඤ්ඤං පක්ඛිපන්තියා පරිවත්තෙන්තියා මුසලෙන කොට්ටෙන්තියා ච පිට්ඨි ඔනාමෙතබ්බා හොතීති ඛුජ්ජකරණහෙතුතාය තදුභයං ‘‘ඛුජ්ජ’’න්ති වුත්තං. සාමිකො පනස්සා ඛුජ්ජො එව. ඉදානි යස්සා මුත්තියා නිදස්සනවසෙන තීහි ඛුජ්ජෙහි මුත්ති වුත්තා. තමෙව දස්සෙන්තී **‘‘මුත්තාම්හි ජාතිමරණා’’**ති වත්වා තත්ථ කාරණමාහ **‘‘භවනෙත්ති සමූහතා’’**ති. තස්සත්ථො – න කෙවලමහං තීහි ඛුජ්ජෙහි එව මුත්තා, අථ ඛො සබ්බස්මා ජාතිමරණාපි, යස්මා සබ්බස්සාපි භවස්ස නෙත්ති නායිකා තණ්හා අග්ගමග්ගෙන මයා සමුග්ඝාටිතාති.

මුත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. ධම්මදින්නාථෙරීගාථාවණ්ණනා

ඡන්දජාතා අවසායීති ධම්මදින්නාථෙරියා ගාථා. සා කිර පදුමුත්තරබුද්ධකාලෙ හංසවතීනගරෙ පරාධීනවුත්තිකා හුත්වා ජීවන්තී නිරොධතො වුට්ඨිතස්ස අග්ගසාවකස්ස පූජාසක්කාරපුබ්බකං දානං දත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා. තතො චවිත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී **ඵුස්සස්ස** භගවතො කාලෙ සත්ථු වෙමාතිකභාතිකානං කම්මිකස්ස ගෙහෙ වසමානා දානං පටිච්ච ''එකං දෙහී''ති සාමිකෙන වුත්තෙ ද්වෙ දෙන්තී, බහුං පුඤ්ඤං කත්වා කස්සපබුද්ධකාලෙ **කිකිස්ස** කාසිකරඤ්ඤො ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා සත්තන්නං භගිනීනං අබ්භන්තරා හුත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා විසාඛස්ස සෙට්ඨිනො ගෙහං ගතා.

අථෙකදිවසං විසාඛො සෙට්ඨි සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා අනාගාමී හුත්වා ඝරං ගන්ත්වා පාසාදං අභිරුහන්තො සොපානමත්ථකෙ ඨිතාය ධම්මදින්නාය පසාරිතහත්ථං අනාලම්බිත්වාව පාසාදං අභිරුහිත්වා භුඤ්ජමානොපි තුණ්හීභූතොව භුඤ්ජි. ධම්මදින්නා තං උපධාරෙත්වා, ''අය්‍යපුත්ත, කස්මා ත්වං අජ්ජ මම හත්ථං නාලම්බි, භුඤ්ජමානොපි න කිඤ්චි කථෙසි, අත්ථි නු ඛො කොචි මය්හං දොසො''ති ආහ. විසාඛො ''ධම්මදින්නෙ, න තෙ දොසො අත්ථි, අහං පන අජ්ජ පට්ඨාය ඉත්ථිසරීරං ඵුසිතුං ආහාරෙ ච ලොලභාවං කාතුං අනරහො, තාදිසො මයා ධම්මො පටිවිද්ධො. ත්වං පන සචෙ ඉච්ඡසි, ඉමස්මිංයෙව ගෙහෙ වස. නො චෙ ඉච්ඡසි, යත්තකෙන ධනෙන තෙ අත්ථො, තත්තකං ගහෙත්වා කුලඝරං ගච්ඡාහී''ති ආහ. ''නාහං, අය්‍යපුත්ත, තයා වන්තවමනං ආචමිස්සාමි, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාහී''ති. විසාඛො ''සාධු, ධම්මදින්නෙ''ති තං සුවණ්ණසිවිකාය භික්ඛුනිඋපස්සයං පෙසෙසි. සා පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා කතිපාහං තත්ථ වසිත්වා විවෙකවාසං වසිතුකාමා ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකං ගන්ත්වා, ''අය්‍යා, ආකිණ්ණට්ඨානෙ මය්හං චිත්තං න රමති, ගාමකාවාසං ගච්ඡාමී''ති ආහ. භික්ඛුනියො තං ගාමකාවාසං නයිංසු. සා තත්ථ වසන්තී අතීතෙ මද්දිතසඞ්ඛාරතාය න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.3.95-130) –

''පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

''තදාහං හංසවතියං, කුලෙ අඤ්ඤතරෙ අහුං;
පරකම්මකාරී ආසිං, නිපකා සීලසංවුතා.

''පදුමුත්තරබුද්ධස්ස, සුජාතො අග්ගසාවකො;
විහාරා අභිනික්ඛම්ම, පිණ්ඩපාතාය ගච්ඡති.

''ඝටං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තී, තදා උදකහාරිකා;
තං දිස්වා අදදං පූපං, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

''පටිග්ගහෙත්වා තත්ථෙව, නිසින්නො පරිභුඤ්ජි සො;
තතො නෙත්වාන තං ගෙහං, අදාසිං තස්ස භොජනං.

''තතො මෙ අය්‍යකො තුට්ඨො, අකරී සුණිසං සකං;
සස්සුයා සහ ගන්ත්වාන, සම්බුද්ධං අභිවාදයිං.

''තදා සො ධම්මකථිකං, භික්ඛුනිං පරිකිත්තයං;
ඨපෙසි එතදග්ගම්හි, තං සුත්වා මුදිතා අහං.

''නිමන්තයිත්වා සුගතං, සසඞ්ඝං ලොකනායකං;
මහාදානං දදිත්වාන, තං ඨානමභිපත්ථයිං.

''තතො මං සුගතො ආහ, ඝනනින්නාදසුස්සරො;
මමුපට්ඨානනිරතෙ, සසඞ්ඝපරිවෙසිකෙ.

''සද්ධම්මස්සවනෙ යුත්තෙ, ගුණවද්ධිතමානසෙ;
භද්දෙ භවස්සු මුදිතා, ලච්ඡසෙ පණිධීඵලං.

''සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

''තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
ධම්මදින්නාති නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවිකා.

‘‘තං සුත්වා මුදිතා හුත්වා, යාවජීවං මහාමුනිං;
මෙත්තචිත්තා පරිචරිං, පච්චයෙහි විනායකං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

‘‘උපට්ඨාකො මහෙසිස්ස, තදා ආසි නරිස්සරො;
කාසිරාජා කිකී නාම, බාරාණසිපුරුත්තමෙ.

‘‘ඡට්ඨා තස්සාසහං ධීතා, සුධම්මා ඉති විස්සුතා;
ධම්මං සුත්වා ජිනග්ගස්ස, පබ්බජ්ජං සමරොචයිං.

‘‘අනුජානි න නො තාතො, අගාරෙව තදා මයං;
වීසවස්සසහස්සානි , විචරිම්හ අතන්දිතා.

‘‘කොමාරිබ්‍රහ්මචරියං , රාජකඤ්ඤා සුඛෙධිතා;
බුද්ධොපට්ඨානනිරතා, මුදිතා සත්ත ධීතරො.

‘‘සමණී සමණගුත්තා ච, භික්ඛුනී භික්ඛුදායිකා;
ධම්මා චෙව සුධම්මා ච, සත්තමී සඞ්ඝදායිකා.

‘‘ඛෙමා උප්පලවණ්ණා ච, පටාචාරා ච කුණ්ඩලා;
ගොතමී ච අහඤ්චෙව, විසාඛා හොති සත්තමී.

‘‘තෙහි කම්මෙහි සුකතෙහි, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, ගිරිබ්බජපුරුත්තමෙ;
ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ ඵීතෙ, සබ්බකාමසමිද්ධිනෙ.

‘‘යදා රූපගුණූපෙතා, පඨමෙ යොබ්බනෙ ඨිතා;
තදා පරකුලං ගන්ත්වා, වසිං සුඛසමප්පිතා.

‘‘උපෙත්වා ලොකසරණං, සුණිත්වා ධම්මදෙසනං;
අනාගාමිඵලං පත්තො, සාමිකො මෙ සුබුද්ධිමා.

‘‘තදාහං අනුජානෙත්වා, පබ්බජිං අනගාරියං;
නචිරෙනෙව කාලෙන, අරහත්තමපාපුණිං.

‘‘තදා උපාසකො සො මං, උපගන්ත්වා අපුච්ඡථ;
ගම්භීරෙ නිපුණෙ පඤ්හෙ, තෙ සබ්බෙ බ්‍යාකරිං අහං.

‘‘ජිනො තස්මිං ගුණෙ තුට්ඨො, එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං;
භික්ඛුනිං ධම්මකථිකං, නාඤ්ඤං පස්සාමි එදිසිං.

‘‘ධම්මදින්නා යථා ධීරා, එවං ධාරෙථ භික්ඛවො;
එවාහං පණ්ඩිතා හොමි, නායකෙනානුකම්පිතා.

‘‘පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්ති සමූහතා.

‘‘යස්සත්ථාය පබ්බජිතා, අගාරස්මානගාරියං;
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
පරචිත්තානි ජානාමි, සත්ථුසාසනකාරිකා.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
ඛෙපෙත්වා ආසවෙ සබ්බෙ, විසුද්ධාසිං සුනිම්මලා.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. (අප. ථෙරී 2.3.95-130);

අරහත්තං පන පත්වා ‘‘මය්හං මනං මත්ථකං පත්තං, ඉදානි ඉධ වසිත්වා කිං කරිස්සාමි, රාජගහමෙව ගන්ත්වා සත්ථාරඤ්ච වන්දිස්සාමි, බහූ ච මෙ ඤාතකා පුඤ්ඤානි කරිස්සන්තී’’ති භික්ඛුනීහි සද්ධිං රාජගහමෙව පච්චාගතා. විසාඛො තස්සා ආගතභාවං සුත්වා තස්සා අධිගමං වීමංසන්තො පඤ්චක්ඛන්ධාදිවසෙන පඤ්හං පුච්ඡි. ධම්මදින්නා සුනිසිතෙන සත්ථෙන කුමුදනාළෙ ඡින්දන්තී විය පුච්ඡිතං පුච්ඡිතං පඤ්හං විස්සජ්ජෙසි. විසාඛො සබ්බං පුච්ඡාවිස්සජ්ජනනයං සත්ථු ආරොචෙසි. සත්ථා ‘‘පණ්ඩිතා, විසාඛ, ධම්මදින්නා භික්ඛුනී’’තිආදිනා තං පසංසන්තො සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණෙන සද්ධිං සංසන්දෙත්වා බ්‍යාකතභාවං පවෙදෙත්වා තමෙව චූළවෙදල්ලසුත්තං (ම. නි. 1.460) අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා තං ධම්මකථිකානං භික්ඛුනීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. යදා පන සා තස්මිං ගාමකාවාසෙ වසන්තී හෙට්ඨිමමග්ගෙ අධිගන්ත්වා අග්ගමග්ගත්ථාය විපස්සනං පට්ඨපෙසි, තදා –

12. ‘‘ඡන්දජාතා අවසායී, මනසා ච ඵුටා සියා;
කාමෙසු අප්පටිබද්ධචිත්තා, උද්ධංසොතාති වුච්චතී’’ති. –

ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **ඡන්දජාතාති** අග්ගඵලත්ථං ජාතච්ඡන්දා. **අවසායීති** අවසායො වුච්චති අවසානං නිට්ඨානං, තම්පි කාමෙසු අප්පටිබද්ධචිත්තතාය ‘‘උද්ධංසොතා’’ති වක්ඛමානත්තා සමණකිච්චස්ස නිට්ඨානං වෙදිතබ්බං, න යස්ස කස්සචි, තස්මා පදද්වයෙනාපි අප්පත්තමානසා අනුත්තරං යොගක්ඛෙමං පත්ථයමානාති අයමත්ථො වුත්තො හොති. **මනසා ච ඵුටා සියාති** හෙට්ඨිමෙහි තීහි මග්ගචිත්තෙහි නිබ්බානං ඵුටා ඵුසිතා භවෙය්‍ය. **කාමෙසු අප්පටිබද්ධචිත්තාති** අනාගාමිමග්ගවසෙන කාමෙසු න පටිබද්ධචිත්තා. **උද්ධංසොතාති** උද්ධමෙව මග්ගසොතො සංසාරසොතො ච එතිස්සාති උද්ධංසොතා. අනාගාමිනො හි යථා අග්ගමග්ගො උප්පජ්ජති, න අඤ්ඤො, එවං අවිහාදීසු උප්පන්නස්ස යාව අකනිට්ඨා උද්ධමෙව උප්පත්ති හොතීති.

ධම්මදින්නාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. විසාඛාථෙරීගාථාවණ්ණනා

කරොථ බුද්ධසාසනන්ති විසාඛාය ථෙරියා ගාථා. තස්සා වත්ථු ධීරාථෙරියාවත්ථුසදිසමෙව. සා අරහත්තං පත්වා විමුත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙන්තී –

13. ‘‘කරොථ බුද්ධසාසනං, යං කත්වා නානුතප්පති;
ඛිප්පං පාදානි ධොවිත්වා, එකමන්තෙ නිසීදථා’’ති. –

ඉමාය ගාථාය අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.

තත්ථ **කරොථ බුද්ධසාසනන්ති** බුද්ධසාසනං ඔවාදඅනුසිට්ඨිං කරොථ, යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජථාති අත්ථො. **යං කත්වා නානුතප්පතීති** අනුසිට්ඨිං කත්වා කරණහෙතු න අනුතප්පති තක්කරස්ස සම්මදෙව අධිප්පායානං සමිජ්ඣනතො. **ඛිප්පං පාදානි ධොවිත්වා, එකමන්තෙ නිසීදථාති** ඉදං යස්මා සයං පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා ආචරියුපජ්ඣායානං වත්තං දස්සෙත්වා අත්තනො දිවාට්ඨානෙ පාදෙ ධොවිත්වා රහො නිසින්නා සදත්ථං මත්ථකං පාපෙසි, තස්මා තත්ථ අඤ්ඤෙපි නියොජෙන්තී අවොච.

විසාඛාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. සුමනාථෙරීගාථාවණ්ණනා

ධාතුයො දුක්ඛතො දිස්වාති සුමනාය ථෙරියා ගාථා. තස්සා වත්ථු තිස්සාථෙරියා වත්ථුසදිසං. ඉමිස්සාපි හි සත්ථා ඔභාසං විස්සජ්ජෙත්වා පුරතො නිසින්නො විය අත්තානං දස්සෙත්වා –

14. ‘‘ධාතුයො දුක්ඛතො දිස්වා, මා ජාතිං පුනරාගමි;
භවෙ ඡන්දං විරාජෙත්වා, උපසන්තා චරිස්සසී’’ති. –

ඉමං ගාථමාහ. සා ගාථාපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණි .

තත්ථ **ධාතුයො දුක්ඛතො දිස්වා**ති සසන්තතිපරියාපන්නා චක්ඛාදිධාතුයො ඉතරාපි ච උදයබ්බයපටිපීළනාදිනා ''දුක්ඛා''ති ඤාණචක්ඛුනා දිස්වා. **මා ජාතිං පුනරාගමී**ති පුන ජාතිං ආයතිං පුනබ්භවං මා උපගච්ඡි . **භවෙ ඡන්දං විරාජෙත්වා**ති කාමභවාදිකෙ සබ්බස්මිං භවෙ තණ්හාඡන්දං විරාගසඞ්ඛාතෙන මග්ගෙන පජහිත්වා. **උපසන්තා චරිස්සසී**ති සබ්බසො පහීනකිලෙසතාය නිබ්බුතා විහරිස්සසි.

එත්ථ ච ''ධාතුයො දුක්ඛතො දිස්වා''ති ඉමිනා දුක්ඛානුපස්සනාමුඛෙන විපස්සනා දස්සිතා. ''භවෙ ඡන්දං විරාජෙත්වා''ති ඉමිනා මග්ගො, ''උපසන්තා චරිස්සසී''ති ඉමිනා සඋපාදිසෙසා නිබ්බානධාතු, ''මා ජාතිං පුනරාගමී''ති ඉමිනා අනුපාදිසෙසා නිබ්බානධාතු දස්සිතාති දට්ඨබ්බං.

සුමනාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. උත්තරාථෙරීගාථාවණ්ණනා

කායෙන සංවුතා ආසින්ති උත්තරාය ථෙරියා ගාථා. තස්සාපි වත්ථු තිස්සාථෙරියා වත්ථුසදිසං. සාපි හි සක්‍යකුලප්පසුතා බොධිසත්තස්ස ඔරොධභූතා මහාපජාපතිගොතමියා සද්ධිං නික්ඛන්තා ඔභාසගාථාය අරහත්තං පත්වා පන –

15. ''කායෙන සංවුතා ආසිං, වාචාය උද චෙතසා;
සමූලං තණ්හමබ්බුය්හ, සීතිභූතාම්හි නිබ්බුතා''ති. –

උදානවසෙන තමෙව ගාථං අභාසි.

තත්ථ **කායෙන සංවුතා ආසි**න්ති කායිකෙන සංවරෙන සංවුතා අහොසිං. **වාචායා**ති වාචසිකෙන සංවරෙන සංවුතා ආසින්ති යොජනා, පදද්වයෙනාපි සීලසංවරමාහ. **උදා**ති අථ. **චෙතසා**ති සමාධිචිත්තෙන, එතෙන විපස්සනාභාවනමාහ. **සමූලං තණ්හමබ්බුය්හා**ති සානුසයං, සහ වා අවිජ්ජාය තණ්හං උද්ධරිත්වා. අවිජ්ජාය හි පටිච්ඡාදිතාදීනවෙ භවත්තයෙ තණ්හා උප්පජ්ජති.

අපරො නයො – **කායෙන සංවුතා**ති සම්මාකම්මන්තෙන සබ්බසො මිච්ඡාකම්මන්තස්ස පහානා මග්ගසංවරෙනෙව කායෙන සංවුතා ආසිං. **වාචායා**ති සම්මාවාචාය සබ්බසො මිච්ඡාවාචාය පහානා මග්ගසංවරෙනෙව වාචාය සංවුතා ආසින්ති අත්ථො. **චෙතසා**ති සමාධිනා. චෙතොසීසෙන හෙත්ථ සම්මාසමාධි වුත්තො, සම්මාසමාධිග්ගහණෙනෙව මග්ගලක්ඛණෙන එකලක්ඛණා සම්මාදිට්ඨිආදයො මග්ගධම්මා ගහිතාව හොන්තීති, මග්ගසංවරෙන අභිජ්ඣාදිකස්ස අසංවරස්ස අනවසෙසතො පහානං දස්සිතං හොති. තෙනෙවාහ ''සමූලං තණ්හමබ්බුය්හා''ති. **සීතිභූතාම්හි නිබ්බුතා**ති සබ්බසො කිලෙසපරිළාහාභාවෙන සීතිභාවප්පත්තා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා නිබ්බුතා අම්හීති.

උත්තරාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. වුඩ්ඪපබ්බජිතසුමනාථෙරීගාථාවණ්ණනා

සුඛං ත්වං වුඩ්ඪිකෙ සෙහීති සුමනාය වුඩ්ඪපබ්බජිතාය ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං මහාකොසලරඤ්ඤො භගිනී හුත්වා නිබ්බත්ති. සා සත්ථාරා රඤ්ඤො පසෙනදිස්ස කොසලස්ස ''චත්තාරො ඛො මෙ, මහාරාජ, දහරාති න උඤ්ඤාතබ්බා''තිආදිනා (සං. නි. 1.112) දෙසිතං ධම්මං සුත්වා ලද්ධප්පසාදා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය පබ්බජිතුකාමාපි ''අය්යිකං පටිජග්ගිස්සාමී''ති චිරකාලං වීතිනාමෙත්වා අපරභාගෙ අය්යිකාය කාලඞ්කතාය රඤ්ඤා සද්ධිං මහග්ඝානි අත්ථරණපාවුරණානි ගාහාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සඞ්ඝස්ස දාපෙත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨිතා පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථා තස්සා ඤාණපරිපාකං දිස්වා –

16. ''සුඛං ත්වං වුඩ්ඪිකෙ සෙහි, කත්වා චොළෙන පාරුතා;
උපසන්තො හි තෙ රාගො, සීතිභූතාසි නිබ්බුතා''ති. –

ඉමං ගාථං අභාසි. සා ගාථාපරියොසානෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා උදානවසෙන තමෙව ගාථං අභාසි. ඉදමෙව චස්සා අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි, සා තාවදෙව පබ්බජි. ගාථාය පන **වුඩ්ඪිකෙ**ති වුඩ්ඪෙ, වයොවුඩ්ඪෙති අත්ථො. අයං පන සීලාදිගුණෙහිපි වුඩ්ඪා, ථෙරියා වුත්තගාථාය චතුත්ථපාදෙ සීතිභූතාසි නිබ්බුතාති යොජෙතබ්බං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

වුඩ්ඪපබ්බජිතසුමනාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

17. ධම්මාථෙරීගාථාවණ්ණනා

පිණ්ඩපාතං චරිත්වානාති ධම්මාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා සම්භතපුඤ්ඤසම්භාරා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලඝරෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා පතිරූපස්ස සාමිකස්ස ගෙහං ගන්ත්වා සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධා පබ්බජිතුකාමා හුත්වා සාමිකෙන අනනුඤ්ඤාතා පච්ඡා සාමිකෙ කාලඞ්කතෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී එකදිවසං භික්ඛාය චරිත්වා විහාරං ආගච්ඡන්තී පරිපතිත්වා තමෙව ආරම්මණං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා –

17. ‘‘පිණ්ඩපාතං චරිත්වාන, දණ්ඩමොලුබ්භ දුබ්බලා;
වෙධමානෙහි ගත්තෙහි, තත්ථෙව නිපතිං ඡමා;
දිස්වා ආදීනවං කායෙ, අථ චිත්තං විමුච්චි මෙ’’ති. –

උදානවසෙන ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **පිණ්ඩපාතං චරිත්වාන, දණ්ඩමොලුබ්භාති** පිණ්ඩපාතත්ථාය යට්ඨිං උපත්ථම්භෙන නගරෙ විචරිත්වා භික්ඛාය ආහිණ්ඩිත්වා. **ඡමාති** ඡමායං භූමියං, පාදානං අවසෙන භූමියං නිපතින්ති අත්ථො. **දිස්වා ආදීනවං කායෙති** අසුභානිච්චදුක්ඛානත්තතාදීහි නානප්පකාරෙහි සරීරෙ දොසං පඤ්ඤාචක්ඛුනා දිස්වා. **අථ චිත්තං විමුච්චි මෙති** ආදීනවානුපස්සනාය පරතො පවත්තෙහි නිබ්බිදානුපස්සනාදීහි වික්ඛම්භනවසෙන මම චිත්තං කිලෙසෙහි විමුච්චිත්වා පුන මග්ගඵලෙහි යථාක්කමං සමුච්ඡෙදවසෙන චෙව පටිප්පස්සද්ධිවසෙන ච සබ්බසො විමුච්චි විමුත්තං, න දානිස්සා විමොචෙතබ්බං අත්ථීති. ඉදමෙව චස්සා අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

ධම්මාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

18. සඞ්ඝාථෙරීගාථාවණ්ණනා

හිත්වා ඝරෙ පබ්බජිත්වාති සඞ්ඝාය ථෙරියා ගාථා. තස්සා වත්ථු ධීරාථෙරියා වත්ථුසදිසං. ගාථා පන –

18. ‘‘හිත්වා ඝරෙ පබ්බජිත්වා, හිත්වා පුත්තං පසුං පියං;
හිත්වා රාගඤ්ච දොසඤ්ච, අවිජ්ජඤ්ච විරාජිය;
සමූලං තණ්හමබ්බුය්හ, උපසන්තාම්හි නිබ්බුතා’’ති. – ගාථං අභාසි;

තත්ථ **හිත්වාති** ඡඩ්ඩෙත්වා. **ඝරෙති** ගෙහං. ඝරසද්දො හි එකස්මිම්පි අභිධෙය්‍යෙ කදාචි බහුසු බීජං විය රුළ්හිවසෙන වොහරීයති. **හිත්වා පුත්තං පසුං පියන්ති** පියායිතබ්බෙ පුත්තෙ චෙව ගොමහිංසාදිකෙ පසූ ච තප්පටිබද්ධඡන්දරාගප්පහානෙන පහාය. **හිත්වා රාගඤ්ච දොසඤ්චාති** රජ්ජනසභාවං රාගං, දුස්සනසභාවං දොසඤ්ච අරියමග්ගෙන සමුච්ඡින්දිත්වා. **අවිජ්ජඤ්ච විරාජියාති** සබ්බාකුසලෙසු පුබ්බඞ්ගමං මොහඤ්ච විරාජෙත්වා මග්ගෙන සමුග්ඝාටෙත්වා ඉච්චෙව අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සඞ්ඝාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එකකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුකනිපාතො

1. අභිරූපනන්දාථෙරීගාථාවණ්ණනා

දුකනිපාතෙ **ආතුරං අසුචිං පූතින්**තිආදිකා අභිරූපනන්දාය සික්ඛමානාය ගාථා. අයං කිර විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ ගහපතිමහාසාලස්ස ධීතා හුත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨිතා සත්ථරි පරිනිබ්බුතෙ ධාතුචෙතියං රතනපටිමණ්ඩිතෙන සුවණ්ණච්ඡත්තෙන පූජං කත්වා, කාලඞ්කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුනගරෙ ඛෙමකස්ස සක්කස්ස අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති. **නන්දා**තිස්සා නාමං අහොසි. සා අත්තභාවස්ස අතිවිය රූපසොභග්ගප්පත්තියා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා අභිරූපනන්දාත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තස්සා වයප්පත්තාය වාරෙය්‍යදිවසෙයෙව වරභූතො සක්‍යකුමාරො කාලමකාසි. අථ නං මාතාපිතරො අකාමං පබ්බාජෙසුං.

සා පබ්බජිත්වාපි රූපං නිස්සාය උප්පන්නමදා ''සත්ථා රූපං විවණ්ණෙති ගරහති අනෙකපරියායෙන රූපෙ ආදීනවං දස්සෙතී''ති බුද්ධුපට්ඨානං න ගච්ඡති. භගවා තස්සා ඤාණපරිපාකං ඤත්වා මහාපජාපතිං ආණාපෙසි ''සබ්බාපි භික්ඛුනියො පටිපාටියා ඔවාදං ආගච්ඡන්තූ''ති. සා අත්තනො වාරෙ සම්පත්තෙ අඤ්ඤං පෙසෙසි. භගවා ''වාරෙ සම්පත්තෙ අත්තනාව ආගන්තබ්බං, න අඤ්ඤා පෙසෙතබ්බා''ති ආහ. සා සත්ථු ආණං ලඞ්ඝිතුං අසක්කොන්තී භික්ඛුනීහි සද්ධිං බුද්ධුපට්ඨානං අගමාසි. භගවා ඉද්ධියා එකං අභිරූපං ඉත්ථිරූපං මාපෙත්වා පුන ජරාජිණ්ණං දස්සෙත්වා සංවෙගං උප්පාදෙත්වා –

19. ''ආතුරං අසුචිං පූතිං, පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං;
අසුභාය චිත්තං භාවෙහි, එකග්ගං සුසමාහිතං.

20. ''අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහි, මානානුසයමුජ්ජහ;
තතො මානාභිසමයා, උපසන්තා චරිස්සසී''ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි. තාසං අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තනයො එව. ගාථාපරියොසානෙ අභිරූපනන්දා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** –

''නගරෙ බන්ධුමතියා, බන්ධුමා නාම ඛත්තියො;
තස්ස රඤ්ඤො අහුං භරියා, එකජ්ඣං චාරයාමහං.

''රහොගතා නිසීදිත්වා, එවං චින්තෙසහං තදා;
ආදාය ගමනීයඤ්හි, කුසලං නත්ථි මෙ කතං.

''මහාභිතාපං කටුකං, ඝොරරූපං සුදාරුණං;
නිරයං නූන ගච්ඡාමි, එත්ථ මෙ නත්ථි සංසයො.

''එවාහං චින්තයිත්වාන, පහංසෙත්වාන මානසං;
රාජානං උපගන්ත්වාන, ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

''ඉත්ථී නාම මයං දෙව, පුරිසානුගතා සදා;
එකං මෙ සමණං දෙහි, භොජයිස්සාමි ඛත්තිය.

''අදාසි මෙ මහාරාජා, සමණං භාවිතින්ද්‍රියං;
තස්ස පත්තං ගහෙත්වාන, පරමන්නෙන පූරයිං.

''පූරයිත්වා පරමන්නං, සහස්සග්ඝනකෙනහං;
වත්ථයුගෙන ඡාදෙත්වා, අදාසිං තුට්ඨමානසා.

''තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

''සහස්සං දෙවරාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
සහස්සං චක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

''පදෙසරජ්ජං විපුලං, ගණනාතො අසඞ්ඛියං;
නානාවිධං බහුං පුඤ්ඤං, තස්ස කම්මඵලා තතො.

‘‘උප්පලස්සෙව මෙ වණ්ණො, අභිරූපා සුදස්සනා;
ඉත්ථී සබ්බඞ්ගසම්පන්නා, අභිජාතා ජුතින්ධරා.

‘‘පච්ඡිමෙ භවසම්පත්තෙ, අජායිං සාකියෙ කුලෙ;
නාරීසහස්සපාමොක්ඛා, සුද්ධොදනසුතස්සහං.

‘‘නිබ්බින්දිත්වා අගාරෙහං, පබ්බජිං අනගාරියං;
සත්තමිං රත්තිං සම්පත්වා, චතුසච්චං අපාපුණිං.

‘‘චීවරපිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයඤ්ච සෙනාසනං;
පරිමෙතුං න සක්කොමි, පිණ්ඩපාතස්සිදං ඵලං.

‘‘යං මය්හං පුරිමං කම්මං, කුසලං ජනිතං මුනි;
තුය්හත්ථාය මහාවීර, පරිචිණ්ණං බහුං මයා.

‘‘එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පිණ්ඩපාතස්සිදං ඵලං.

‘‘දුවෙ ගතී පජානාමි, දෙවත්තං අථ මානුසං;
අඤ්ඤං ගතිං න ජානාමි, පිණ්ඩපාතස්සිදං ඵලං.

‘‘උච්චෙ කුලෙ පජානාමි, තයො සාලෙ මහාධනෙ;
අඤ්ඤං කුලං න ජානාමි, පිණ්ඩපාතස්සිදං ඵලං.

‘‘භවාභවෙ සංසරිත්වා, සුක්කමූලෙන චොදිතා;
අමනාපං න පස්සාමි, සොමනස්සකතං ඵලං.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
චෙතොපරියඤාණස්ස, වසී හොමි මහාමුනෙ.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘අත්ථධම්මනිරුත්තීසු, පටිභානෙ තථෙව ච;
ඤාණං මම මහාවීර, උප්පන්නං තව සන්තිකෙ.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පත්වා පන සා සයම්පි උදානවසෙන තායෙව ගාථා අභාසි, ඉදමෙව චස්සා අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසීති.

අභිරූපනන්දාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ජෙන්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා

යෙ ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගාතිආදිකා ජෙන්තාය ථෙරියා ගාථා. තස්සා අතීතං පච්චුප්පන්නඤ්ච වත්ථු අභිරූපනන්දාවත්ථුසදිසං. අයං පන වෙසාලියං ලිච්ඡවිරාජකුලෙ නිබ්බත්තීති අයමෙව විසෙසො. සත්ථාරා දෙසිතං ධම්මං සුත්වා දෙසනාපරියොසානෙ අරහත්තං පත්වා අත්තනා අධිගතං විසෙසං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිවසෙන –

21. ‘‘යෙ ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා, මග්ගා නිබ්බානපත්තියා;
භාවිතා තෙ මයා සබ්බෙ, යථා බුද්ධෙන දෙසිතා.

22. ‘‘දිට්ඨො හි මෙ සො භගවා, අන්තිමොයං සමුස්සයො;
වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනබ්භවො’’ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **යෙ ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගාති** යෙ ඉමෙ සතිධම්මවිචයවීරියපීතිපස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසඞ්ඛාතා බොධියා යථාවුත්තාය ධම්මසාමග්ගියා , බොධිස්ස වා බුජ්ඣනකස්ස තංසමඞ්ගිනො පුග්ගලස්ස අඞ්ගභූතත්තා

''බොජ්ඣඞ්ගා''ති ලද්ධනාමා සත්ත ධම්මා. **මග්ගා නිබ්බානපත්තියාති** නිබ්බානාධිගමස්ස උපායභූතා. **භාවිතා තෙ මයා සබ්බෙ, යථා බුද්ධෙන දෙසිතාති** තෙ සත්තතිංස බොධිපක්ඛියධම්මා සබ්බෙපි මයා යථා බුද්ධෙන භගවතා දෙසිතා, තථා මයා උප්පාදිතා ච වඩ්ඪිතා ච.

දිට්ඨො හි මෙ සො භගවාති හි-සද්දො හෙතුඅත්ථො. යස්මා සො භගවා ධම්මකායො සම්මාසම්බුද්ධො අත්තනා අධිගතඅරියධම්මදස්සනෙන දිට්ඨො, තස්මා අන්තිමොයං සමුස්සයොති යොජනා. අරියධම්මදස්සනෙන හි බුද්ධා භගවන්තො අඤ්ඤෙ ච අරියා දිට්ඨා නාම හොන්ති, න රූපකායදස්සනමත්තෙන. යථාහ – ''යො ඛො, වක්කලි, ධම්මං පස්සති, සො මං පස්සතී''ති (සං. නි. 3.87) ච ''සුතවා ච ඛො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අරියානං දස්සාවී''ති (ම. නි. 1.20; සං. නි. 3.1) ච ආදි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ජෙන්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සුමඞ්ගලමාතුථෙරීගාථාවණ්ණනා

සුමුත්තිකාතිආදිකා සුමඞ්ගලමාතාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං දලිද්දකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා අඤ්ඤතරස්ස නළකාරස්ස දින්නා පඨමගබ්භෙයෙව පච්ඡිමභවිකං පුත්තං ලභි. තස්ස **සුමඞ්ගලොති** නාමං අහොසි. තතො පට්ඨාය සා **සුමඞ්ගලමාතාති** පඤ්ඤායිත්ථ. යස්මා පනස්සා නාමගොත්තං න පාකටං, තස්මා ''අඤ්ඤතරා ථෙරී භික්ඛුනී අපඤ්ඤාතා''ති පාළියං වුත්තං. සොපිස්සා පුත්තො විඤ්ඤුතං පත්තො පබ්බජිත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා **සුමඞ්ගලත්ථෙරොති** පාකටො අහොසි. තස්ස මාතා භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී එකදිවසං ගිහිකාලෙ අත්තනා ලද්ධදුක්ඛං පච්චවෙක්ඛිත්වා සංවෙගජාතා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා උදානෙන්තී –

23. ''සුමුත්තිකා සුමුත්තිකා, සාධුමුත්තිකාම්හි මුසලස්ස;
අහිරිකො මෙ ඡත්තකං වාපි, උක්ඛලිකා මෙ දෙඩ්ඩුභං වාති.

24. ''රාගඤ්ච අහං දොසඤ්ච, චිච්චිටි චිච්චිටීති විහනාමි;
සා රුක්ඛමූලමුපගම්ම, 'අහො සුඛ'න්ති සුඛතො ඣායාමී''ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **සුමුත්තිකාති** සුමුත්තා. ක-කාරො පදපූරණමත්තං, සුට්ඨු මුත්තා වතාති අත්ථො. සා සාසනෙ අත්තනා පටිලද්ධසම්පත්තිං දිස්වා පසාදවසෙන, තස්සා වා පසංසාවසෙන ආමන්තෙත්වා වුත්තං ''සුමුත්තිකා සුමුත්තිකා''ති. යං පන ගිහිකාලෙ විසෙසතො ජිගුච්ඡති, තතො විමුත්තිං දස්සෙන්තී **''සාධුමුත්තිකාම්හී''**තිආදිමාහ. තත්ථ **සාධුමුත්තිකාම්හීති** සම්මදෙව මුත්තා වත අම්හි. **මුසලස්සාති** මුසලතො. අයං කිර දලිද්දභාවෙන ගිහිකාලෙ සයමෙව මුසලකම්මං කරොති, තස්මා එවමාහ. **අහිරිකො මෙති** මම සාමිකො අහිරිකො නිල්ලජ්ජො, සො මම න රුච්චතීති වචනසෙසො. පකතියාව කාමෙසු විරත්තචිත්තතාය කාමාධිමුත්තානං පවත්තිං ජිගුච්ඡන්තී වදති. **ඡත්තකං වාපීති** ජීවිතහෙතුකෙන කරීයමානං ඡත්තකම්පි මෙ න රුච්චතීති අත්ථො. වා-සද්දො අවුත්තසමුච්චයත්ථො, තෙන පෙළාවඩ්කොටකාදිං සඞ්ගණ්හාති. වෙළුදණ්ඩාදීනි ගහෙත්වා දිවසෙ දිවසෙ ඡත්තාදීනං කරණවසෙන දුක්ඛජීවිතං ජිගුච්ඡන්තී වදති. ''අහිතකො මෙ වාතො වාතී''ති කෙචි වත්වා අහිතකො ජරාවහො ගිහිකාලෙ මම සරීරෙ වාතො වායතීති අත්ථං වදන්ති. අපරෙ පන ''අහිතකො පරෙසං දුග්ගන්ධතරො ච මම සරීරතො වාතො වායතී''ති අත්ථං වදන්ති. **උක්ඛලිකා මෙ දෙඩ්ඩුභං වාතීති** මෙ මම භත්තපචනභාජනං චිරපාරිවාසිකභාවෙන අපරිසුද්ධතාය උදකසප්පගන්ධං වායති, තතො අහං සාධුමුත්තිකාම්හීති යොජනා.

රාගඤ්ච අහං දොසඤ්ච, චිච්චිටි චිච්චිටීති විහනාමීති අහං කිලෙසජෙට්ඨකං රාගඤ්ච දොසඤ්ච චිච්චිටි චිච්චිටීති ඉමිනා සද්දෙන සද්ධිං විහනාමි විනාසෙමි, පජහාමීති අත්ථො. සා කිර අත්තනො සාමිකං ජිගුච්ඡන්තී තෙන දිවසෙ දිවසෙ ඵාලියමානානං සුක්ඛානං වෙළුදණ්ඩාදීනං සද්දං ගරහන්තී තස්ස පහානං රාගදොසපහානෙන සමං කත්වා අවොච. **සා රුක්ඛමූලමුපගම්මාති** සා අහං සුමඞ්ගලමාතා විවිත්තං රුක්ඛමූලං උපසඞ්කමිත්වා. **සුඛතො ඣායාමීති** සුඛන්ති ඣායාමි, කාලෙන කාලං සමාපජ්ජන්තී ඵලසුඛං නිබ්බානසුඛඤ්ච පටිසංවෙදියමානා ඵලජ්ඣානෙන ඣායාමීති අත්ථො. **අහො සුඛන්ති** ඉදං පනස්සා සමාපත්තිතො පච්ඡා පවත්තමනසිකාරවසෙන වුත්තං, පුබ්බාභොගවසෙනාතිපි යුජ්ජතෙව.

සුමඞ්ගලමාතුථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අඩ්ඪකාසිථෙරීගාථාවණ්ණනා

යාව කාසිජනපදොතිආදිකා අඩ්ඪකාසියා ථෙරියා ගාථා. අයං කිර කස්සපස්ස දසබලස්ස කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා පබ්බජිත්වා භික්ඛුනිසීලෙ

ථිතං අඤ්ඤතරං පටිසම්භිදාප්පත්තං ඛීණාසවත්ථෙරිං ගණිකාවාදෙන අක්කොසිත්වා, තතො චුතා නිරයෙ පච්චිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කාසිකරට්ඨෙ උළාරවිභවෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිප්පත්තා පුබ්බෙ කතස්ස වචීදුච්චරිතස්ස නිස්සන්දෙන ඨානතො පරිහට්ඨා ගණිකා අහොසි. නාමෙන **අඩ්ඪකාසී** නාම. තස්සා පබ්බජ්ජා ච දූතෙන උපසම්පදා ච **ඛන්ධකෙ** ආගතායෙව. වුත්තඤ්හෙතං –

> තෙන ඛො පන සමයෙන අඩ්ඪකාසී ගණිකා භික්ඛුනීසු පබ්බජිතා හොති. සා ච සාවත්ථිං ගන්තුකාමා හොති ''භගවතො සන්තිකෙ උපසම්පජ්ජිස්සාමී''ති. අස්සොසුං ඛො ධුත්තා – ''අඩ්ඪකාසී කිර ගණිකා සාවත්ථිං ගන්තුකාමා''ති. තෙ මග්ගෙ පරියුට්ඨිංසු. අස්සොසි ඛො අඩ්ඪකාසී ගණිකා ''ධුත්තා කිර මග්ගෙ පරියුට්ඨිතා''ති. භගවතො සන්තිකෙ දූතං පාහෙසි – ''අහඤ්හි උපසම්පජ්ජිතුකාමා, කථං නු ඛො මයා පටිපජ්ජිතබ්බ''න්ති? අථ ඛො භගවා එතස්මිං නිදානෙ එතස්මිං පකරණෙ ධම්මිං කථං කත්වා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – ''අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, දූතෙනපි උපසම්පාදෙතු''න්ති (චූළව. 430).

එවං ලද්ධූපසම්පදා පන විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.4.168-183) –

''ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

''තදාහං පබ්බජිත්වාන, තස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ;
සංවුතා පාතිමොක්ඛම්හි, ඉන්ද්‍රියෙසු ච පඤ්චසු.

''මත්තඤ්ඤුනී ච අසනෙ, යුත්තා ජාගරියෙපි ච;
වසන්තී යුත්තයොගාහං, භික්ඛුනිං විගතාසවං.

''අක්කොසිං දුට්ඨචිත්තාහං, ගණිකෙති භණිං තදා;
තෙන පාපෙන කම්මෙන, නිරයම්හි අපච්චිසං.

''තෙන කම්මාවසෙසෙන, අජායිං ගණිකාකුලෙ;
බහුසොව පරාධීනා, පච්ඡිමාය ච ජාතියං.

''කාසීසු සෙට්ඨිකුලජා, බ්‍රහ්මචාරීබලෙනහං;
අච්ඡරා විය දෙවෙසු, අහොසිං රූපසම්පදා.

''දිස්වාන දස්සනීයං මං, ගිරිබ්බජපුරුත්තමෙ;
ගණිකත්තෙ නිවෙසෙසුං, අක්කොසනබලෙන මෙ.

''සාහං සුත්වාන සද්ධම්මං, බුද්ධසෙට්ඨෙන දෙසිතං;
පුබ්බවාසනසම්පන්නා, පබ්බජිං අනගාරියං.

''තදූපසම්පදත්ථාය, ගච්ඡන්තී ජිනසන්තිකං;
මග්ගෙ ධුත්තෙ ඨිතෙ සුත්වා, ලභිං දූතොපසම්පදං.

''සබ්බකම්මං පරික්ඛීණං, පුඤ්ඤං පාපං තථෙව ච;
සබ්බසංසාරමුත්තිණ්ණා , ගණිකත්තඤ්ච ඛෙපිතං.

''ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
චෙතොපරියඤාණස්ස, වසී හොමි මහාමුනෙ.

''පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

''අත්ථධම්මනිරුත්තීසු, පටිභානෙ තථෙව ච;
ඤාණං මම මහාවීර, උප්පන්නං තව සන්තිකෙ.

''කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ.… කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති. (අප. ථෙරී 2.4.168-183);
අරහත්තං පන පත්වා උදානවසෙන –

25. ‘‘යාව කාසිජනපදො, සුඞ්කො මෙ තත්තකො අහු;
තං කත්වා නෙගමො අග්ඝං, අඩ්ඪෙනග්ඝං ඨපෙසි මං.

26. ‘‘අථ නිබ්බින්දහං රූපෙ, නිබ්බින්දඤ්ච විරජ්ජහං;
මා පුන ජාතිසංසාරං, සන්ධාවෙය්‍යං පුනප්පුනං;
තිස්සො විජ්ජා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **යාව කාසිජනපදො, සුඞ්කො මෙ තත්තකො අහූ**ති කාසීසු ජනපදෙසු භවො සුඞ්කො කාසිජනපදො, සො යාව යත්තකො, තත්තකො මය්හං සුඞ්කො අහු අහොසි. කිත්තකො පන සොති? සහස්සමත්තො. කාසිරට්ඨෙ කිර තදා සුඞ්කවසෙන එකදිවසං රඤ්ඤො උප්පජ්ජනකආයො අහොසි සහස්සමත්තො, ඉමායපි පුරිසානං හත්ථතො එකදිවසං ලද්ධධනං තත්තකං. තෙන වුත්තං – ‘‘යාව කාසිජනපදො, සුඞ්කො මෙ තත්තකො අහූ’’ති. සා පන කාසිසුඞ්කපරිමාණතාය **කාසී**ති සමඤ්ඤං ලභි. තත්ථ යෙභුය්‍යෙන මනුස්සා සහස්සං දාතුං අසක්කොන්තා තතො උපඩ්ඪං දත්වා දිවසභාගමෙව රමිත්වා ගච්ඡන්ති, තෙසං වසෙනායං **අඩ්ඪකාසී**ති පඤ්ඤායිත්ථ. තෙන වුත්තං – **‘‘තං කත්වා නෙගමො අග්ඝං, අඩ්ඪෙනග්ඝං ඨපෙසි ම’’**න්ති. තං පඤ්චසතමත්තං ධනං අග්ඝං කත්වා නෙගමො නිගමවාසිජනො ඉත්ථිරතනභාවෙන අනග්ඝම්පි සමානං අඩ්ඪෙන අග්ඝං නිමිත්තං අඩ්ඪකාසීති සමඤ්ඤාවසෙන මං ඨපෙසි, තථා මං වොහරීති අත්ථො.

අථ නිබ්බින්දහං රූපෙති එවං රූපූපජීවිනී හුත්වා ඨිතා. අථ පච්ඡා සාසනං නිස්සාය රූපෙ අහං නිබ්බින්දිං ‘‘ඉතිපි රූපං අනිච්චං, ඉතිපිදං රූපං දුක්ඛං, අසුභ’’න්ති පස්සන්තී තත්ථ උක්කණ්ඨිං. **නිබ්බින්දඤ්ච විරජ්ජහන්ති** නිබ්බින්දන්තී චාහං තතො පරං විරාගං ආපජ්ජිං. නිබ්බින්දග්ගහණෙන චෙත්ථ තරුණවිපස්සනං දස්සෙති, විරාගග්ගහණෙන බලවවිපස්සනං. ‘‘නිබ්බින්දන්තො විරජ්ජති විරාගා විමුච්චතී’’ති හි වුත්තං. **මා පුන ජාතිසංසාරං, සන්ධාවෙය්‍යං පුනප්පුනන්ති** ඉමිනා නිබ්බින්දනවිරජ්ජනාකාරෙ නිදස්සෙති. **තිස්සො විජ්ජා**තිආදිනා තෙසං මත්ථකප්පත්තිං, තං වුත්තනයමෙව.

අඩ්ඪකාසිථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. චිත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා

කිඤ්චාපි ඛොම්හි කිසිකාතිආදිකා චිත්තාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී ඉතො චතුන්නවුතිකප්පෙ චන්දභාගාය නදියා තීරෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්ති. සා එකදිවසං එකං පච්චෙකබුද්ධං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං දිස්වා පසන්නමානසා නළපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු රාජගහප්පවෙසනෙ පටිලද්ධසද්ධා පච්ඡා මහාපජාපතිගොතමියා සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා මහල්ලිකාකාලෙ ගිජ්ඣකූටපබ්බතං අභිරුහිත්වා සමණධම්මං කරොන්තී විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** –

‘‘චන්දභාගානදීතීරෙ , අහොසිං කින්නරී තදා;
අද්දසං විරජං බුද්ධං, සයම්භුං අපරාජිතං.

‘‘පසන්නචිත්තා සුමනා, වෙදජාතා කතඤ්ජලී;
නළමාලං ගහෙත්වාන, සයම්භුං අභිපූජයිං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා කින්නරීදෙහං, අගච්ඡිං තිදසං ගතිං.

‘‘ඡත්තිංසදෙවරාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
දසන්නං චක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
සංවෙජෙත්වාන මෙ චිත්තං, පබ්බජිං අනගාරියං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘චතුන්නවුතිතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පුප්ඵපූජායිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.
සා පන අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා –

27. ‘‘කිඤ්චාපි ඛොම්හි කිසිකා, ගිලානා බාළ්හදුබ්බලා;
දණ්ඩමොලුබ්භ ගච්ඡාමි, පබ්බතං අභිරූහිය.

28. ‘‘සඞ්ඝාටිං නික්ඛිපිත්වාන, පත්තකඤ්ච නිකුජ්ජිය;
සෙලෙ ඛම්භෙසිමත්තානං, තමොඛන්ධං පදාලියා’’ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **කිඤ්චාපි ඛොම්හි කිසිකාති** යදිපි අහං ජරාජිණ්ණා අප්පමංසලොහිතභාවෙන කිසසරීරා අම්හි. **ගිලානා බාළ්හදුබ්බලාති** ධාතුවාදිවිකාරෙන ගිලානා, තෙනෙව ගෙලඤ්ඤෙන අතිවිය දුබ්බලා. **දණ්ඩමොලුබ්භ ගච්ඡාමීති** යත්ථ කත්ථචි ගච්ඡන්තී කත්තරයට්ඨිං ආලම්බිත්වාව ගච්ඡාමි. **පබ්බතං අභිරූහියාති** එවං භූතාපි විවෙකකාමතාය ගිජ්ඣකූටපබ්බතං අභිරුහිත්වා.

සඞ්ඝාටිං නික්ඛිපිත්වානාති සන්තරුත්තරා එව හුත්වා යථාසංහතං අංසෙ ඨපිතං සඞ්ඝාටිං හත්ථපාසෙ ඨපෙත්වා. **පත්තකඤ්ච නිකුජ්ජියාති** මය්හං වලඤ්ජනමත්තිකාපත්තං අධොමුඛං කත්වා එකමන්තෙ ඨපෙත්වා. **සෙලෙ ඛම්භෙසිමත්තානං, තමොඛන්ධං පදාලියාති** පබ්බතෙ නිසින්නා ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා අපදාලිතපුබ්බං මොහක්ඛන්ධං පදාලෙත්වා, තෙනෙව ච මොහක්ඛන්ධපදාලනෙන අත්තානං අත්තභාවං ඛම්භෙසිං, මම සන්තානං ආයතිං අනුප්පත්තිධම්මතාපාදනෙන වික්ඛම්භෙසින්ති අත්ථො.

චිත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. මෙත්තිකාථෙරීගාථාවණ්ණනා

කිඤ්චාපි ඛොම්හි දුක්ඛිතාතිආදිකා මෙත්තිකාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තී සිද්ධත්ථස්ස භගවතො කාලෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු චෙතියෙ රතනෙන පටිමණ්ඩිතාය මෙඛලාය පූජං අකාසි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති. සෙසං අනන්තරෙ වුත්තසදිසං. අයං පන පටිභාගකූටං අභිරුහිත්වා සමණධම්මං කරොන්තී විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.1.20-25) –

‘‘සිද්ධත්ථස්ස භගවතො, ථූපකාරාපිකා අහුං;
මෙඛලිකා මයා දින්නා, නවකම්මාය සත්ථුනො.

‘‘නිට්ඨිතෙ ච මහාථූපෙ, මෙඛලං පුනදාසහං;
ලොකනාථස්ස මුනිනො, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

‘‘චතුන්නවුතිතො කප්පෙ, යං මෙඛලමදං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, ථූපකාරස්සිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

29. ‘‘කිඤ්චාපි ඛොම්හි දුක්ඛිතා, දුබ්බලා ගතයොබ්බනා;
දණ්ඩමොලුබ්භ ගච්ඡාමි, පබ්බතං අභිරූහිය.

30. ‘‘නික්ඛිපිත්වාන සඞ්ඝාටිං, පත්තකඤ්ච නිකුජ්ජිය;
නිසින්නා චම්හි සෙලම්හි, අථ චිත්තං විමුච්චි මෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **දුක්ඛිතාති** රොගාභිභවෙන දුක්ඛිතා සඤ්ජාතදුක්ඛා දුක්ඛප්පත්තා. **දුබ්බලාති** තාය චෙව දුක්ඛප්පත්තියා, ජරාජිණ්ණතාය ච බලවිරහිතා. තෙනාහ **‘‘ගතයොබ්බනා’’**ති, අද්ධගතාති අත්ථො.

අථ චිත්තං විමුච්චි මෙති සෙලම්හි පාසාණෙ නිසින්නා චම්හි, අථ තදනන්තරං වීරියසමතාය සම්මදෙව යොජිතත්තා මග්ගපටිපාටියා සබ්බෙහිපි ආසවෙහි මම චිත්තං විමුච්චි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

මෙත්තිකාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මිත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා

චාතුද්දසිං පඤ්චදසින්තිආදිකා අපරාය මිත්තාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ ඛත්තියකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා බන්ධුමස්ස රඤ්ඤො අන්තෙපුරිකා හුත්වා විපස්සිස්ස භගවතො සාවිකං එකං ඛීණාසවත්ථෙරිං දිස්වා පසන්නමානසා හුත්වා තස්සා හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා පණීතස්ස ඛාදනීයභොජනීයස්ස පූරෙත්වා මහග්ඝෙන සාටකයුගෙන සද්ධිං අදාසි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කපිලවත්ථුස්මිං සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා උපාසිකා අහොසි. සා අපරභාගෙ මහාපජාපතිගොතමියා සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.1.46-59) –

''නගරෙ බන්ධුමතියා, බන්ධුමා නාම ඛත්තියො;
තස්ස රඤ්ඤො අහුං භරියා, එකජ්ඣං චාරයාමහං.

''රහොගතා නිසීදිත්වා, එවං චින්තෙසහං තදා;
ආදාය ගමනීයඤ්හි, කුසලං නත්ථි මෙ කතං.

''මහාභිතාපං කටුකං, ඝොරරූපං සුදාරුණං;
නිරයං නූන ගච්ඡාමි, එත්ථ මෙ නත්ථි සංසයො.

''රාජානං උපසඞ්කම්ම, ඉදං වචනමබ්‍රවිං;
එකං මෙ සමණං දෙහි, භොජයිස්සාමි ඛත්තිය.

''අදාසි මෙ මහාරාජා, සමණං භාවිතින්ද්‍රියං;
තස්ස පත්තං ගහෙත්වාන, පරමන්නෙන පූරයිං.

''පූරයිත්වා පරමන්නං, ගන්ධාලෙපං අකාසහං;
ජාලෙන පිදහිත්වාන, වත්ථයුගෙන ඡාදයිං.

''ආරම්මණං මමං එතං, සරාමි යාවජීවිතං;
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, තාවතිංසමගච්ඡහං.

''තිංසානං දෙවරාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
මනසා පත්ථිතං මය්හං, නිබ්බත්තති යථිච්ඡිතං.

''වීසානං චක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
ඔචිතත්තාව හුත්වාන, සංසරාමි භවෙස්වහං.

''සබ්බබන්ධනමුත්තාහං , අපෙතා මෙ උපාදිකා;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

''එකනවුතිතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පිණ්ඩපාතස්සිදං ඵලං.

''කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති. (අප. ථෙරී 2.1.46-59);
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිසොමනස්සජාතා උදානවසෙන –

31. ''චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

32. ''උපොසථං උපාගච්ඡිං, දෙවකායාභිනන්දිනී;
සාජ්ජ එකෙන භත්තෙන, මුණ්ඩා සඞ්ඝාටිපාරුතා;
දෙවකායං න පත්ථෙහං, විනෙය්‍ය හදයෙ දර''න්ති. – ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි;

තත්ථ **චාතුද්දසිං පඤ්චදසින්**ති චතුද්දසන්නං පූරණී චාතුද්දසී, පඤ්චදසන්නං පූරණී පඤ්චදසී, තං චාතුද්දසිං පඤ්චදසිඤ්ච, පක්ඛස්සාති සම්බන්ධො. අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. **යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී,** තඤ්චාති යොජනා. **පාටිහාරියපක්ඛඤ්චා**ති පරිහරණකපක්ඛඤ්ච චාතුද්දසීපඤ්චදසීඅට්ඨමීනං යථාක්කමං ආදිතො අන්තතො වා පවෙසනිග්ගමවසෙන උපොසථසීලස්ස පරිහරිතබ්බපක්ඛඤ්ච තෙරසීපාටිපදසත්තමීනවමීසු චාති අත්ථො. **අට්ඨඞ්ගසුසමාගතන්**ති පාණාතිපාතා වෙරමණිආදීහි අට්ඨහි අඞ්ගෙහි සුට්ඨු සමන්නාගතං. **උපොසථං උපාගච්ඡින්**ති උපවාසං උපගමිං, උපවසින්ති අත්ථො. යං සන්ධාය වුත්තං –

> ‘‘පාණං න හනෙ න චාදින්නමාදියෙ, මුසා න භාසෙ න ච මජ්ජපො සියා;
> අබ්‍රහ්මචරියා විරමෙය්‍ය මෙථුනා, රත්තිං න භුඤ්ජෙය්‍ය විකාලභොජනං.
>
> ‘‘මාලං න ධාරෙ න ච ගන්ධමාචරෙ, මඤ්චෙ ඡමායං ච සයෙථ සන්ථතෙ;
> එතඤ්හි අට්ඨඞ්ගිකමාහුපොසථං, බුද්ධෙන දුක්ඛන්තගුනා පකාසිත’’න්ති. (සු. නි. 402-403);

දෙවකායාභිනන්දිනීති තත්‍රුපපත්තිආකඞ්ඛාවසෙන චාතුමහාරාජිකාදිං දෙවකායං අභිපත්ථෙන්තී උපොසථං උපාගච්ඡින්ති යොජනා. **සාජ්ජ එකෙන භත්තෙනා**ති සා අහං අජ්ජ ඉමස්මිංයෙව දිවසෙ එකෙන භත්තභොජනක්ඛණෙන. **මුණ්ඩා සඞ්ඝාටිපාරුතා**ති මුණ්ඩිතකෙසා සඞ්ඝාටිපාරුතසරීරා ච හුත්වා පබ්බජිතාති අත්ථො. **දෙවකායං න පත්ථෙහන්**ති අග්ගමග්ගස්ස අධිගතත්තා කඤ්චි දෙවනිකායං අහං න පත්ථයෙ. තෙනෙවාහ – **‘‘විනෙය්‍ය හදයෙ දර’’**න්ති, චිත්තගතං කිලෙසදරථං සමුච්ඡෙදවසෙන විනෙත්වාති අත්ථො. ඉදමෙව චස්සා අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි.

මිත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අභයමාතුථෙරීගාථාවණ්ණනා

උද්ධං පාදතලාතිආදිකා අභයමාතාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ පුඤ්ඤානි උපචිනන්තී තිස්සස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසා පත්තං ගහෙත්වා කටච්ඡුමත්තං භික්ඛං අදාසි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තාදිසෙන කම්මනිස්සන්දෙන උජ්ජෙනියං පදුමවතී නාම නගරසොභිණී අහොසි. රාජා බිම්බිසාරො තස්සා රූපසම්පත්තිආදිකෙ ගුණෙ සුත්වා පුරොහිතස්ස ආචික්ඛි – ‘‘උජ්ජෙනියං කිර පදුමවතී නාම ගණිකා අහොසි, තමහං දට්ඨුකාමොම්හී’’ති. පුරොහිතො ‘‘සාධු, දෙවා’’ති මන්තබලෙන **කුම්භීරං** නාම යක්ඛං ආවහෙත්වා යක්ඛානුභාවෙන රාජානං තාවදෙව උජ්ජෙනීනගරං නෙසි. රාජා තාය සද්ධිං එකරත්තිං සංවාසං කප්පෙසි. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හි. රඤ්ඤො ච ආරොචෙසි – ‘‘මම කුච්ඡියං ගබ්භො පතිට්ඨහී’’ති. තං සුත්වා රාජා නං ‘‘සචෙ පුත්තො භවෙය්‍ය, වඩ්ඪෙත්වා මමං දස්සෙහී’’ති වත්වා නාමමුද්දිකං දත්වා අගමාසි. සා දසමාසච්චයෙන පුත්තං විජායිත්වා නාමග්ගහණදිවසෙ **අභයො**ති නාමං අකාසි. පුත්තඤ්ච සත්තවස්සිකකාලෙ ‘‘තව පිතා බිම්බිසාරමහාරාජා’’ති රඤ්ඤො සන්තිකං පහිණි. රාජා තං පුත්තං පස්සිත්වා පුත්තසිනෙහං පටිලභිත්වා කුමාරකපරිහාරෙන වඩ්ඪෙසි. තස්ස සද්ධාපටිලාභො පබ්බජ්ජා විසෙසාධිගමො ච හෙට්ඨා ආගතොයෙව. තස්ස මාතා අපරභාගෙ පුත්තස්ස අභයත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.1.60-70) –

> ‘‘පිණ්ඩචාරං චරන්තස්ස, තිස්සනාමස්ස සත්ථුනො;
> කටච්ඡුභික්ඛං පග්ගය්හ, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.
>
> ‘‘පටිග්ගහෙත්වා සම්බුද්ධො, තිස්සො ලොකග්ගනායකො;
> වීථියා සණ්ඨිතො සත්ථා, අකා මෙ අනුමොදනං.
>
> ‘‘කටච්ඡුභික්ඛං දත්වාන, තාවතිංසං ගමිස්සසි;
> ඡත්තිංසදෙවරාජූනං, මහෙසිත්තං කරිස්සසි.
>
> ‘‘පඤ්ඤාසං චක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තං කරිස්සසි;
> මනසා පත්ථිතං සබ්බං, පටිලච්ඡසි සබ්බදා.
>
> ‘‘සම්පත්තිං අනුභොත්වාන, පබ්බජිස්සසි කිඤ්චනා;
> සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සසිනාසවා.
>
> ‘‘ඉදං වත්වාන සම්බුද්ධො, තිස්සො ලොකග්ගනායකො;

නහං අබ්භුග්ගමී වීරො, හංසරාජාව අම්බරෙ.

‘‘සුදින්නං මෙ දානවරං, සුයිට්ඨා යාගසම්පදා;
කටච්ඡුභික්ඛං දත්වාන, පත්තාහං අචලං පදං.

‘‘ද්වෙනවුතෙ ඉතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, භික්ඛාදානස්සිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පුත්තෙන අභයත්ථෙරෙන ධම්මං කථෙන්තෙන ඔවාදවසෙන යා ගාථා භාසිතා, උදානවසෙන සයම්පි තා එව පච්චුදාහරන්ති –

33. ‘‘උද්ධං පාදතලා අම්ම, අධො වෙ කෙසමත්ථකා;
පච්චවෙක්ඛස්සුමං කායං, අසුචිං පූතිගන්ධිකං.

34. ‘‘එවං විහරමානාය, සබ්බො රාගො සමූහතො;
පරිළාහො සමුච්ඡින්නො, සීතිභූතාම්හි නිබ්බුතා’’ති. – ආහ;

තත්ථ පඨමගාථාය තාව අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – **අම්ම** පදුමවති, පාදතලතො උද්ධං කෙසමත්ථකතො අධො නානප්පකාරඅසුචිපූරිතාය **අසුචිං** සබ්බකාලං පූතිගන්ධවායනතො **පූතිගන්ධිකං,** ඉමං කුච්ඡිතානං ආයතනතාය **කායං** සරීරං ඤාණචක්ඛුනා පච්චවෙක්ඛස්සූති. අයඤ්හි තස්සා පුත්තෙන ඔවාදදානවසෙන භාසිතා ගාථා.

සා තං සුත්වා අරහත්තං පත්වා උදානෙන්තී ආචරියපූජාවසෙන තමෙව ගාථං පඨමං වත්වා අත්තනො පටිපත්තිං කථෙන්ති **‘‘එවං විහරමානායා’’**ති දුතියං ගාථමාහ.

තත්ථ **එවං විහරමානායාති** එවං මම පුත්තෙන අභයත්ථෙරෙන ‘‘උද්ධං පාදතලා’’තිආදිනා දින්නෙ ඔවාදෙ ඨත්වා සබ්බකායං අසුභතො දිස්වා එකග්ගචිත්තා තත්ථ භූතුපාදායභෙදෙ රූපධම්මෙ තප්පටිබද්ධෙ වෙදනාදිකෙ අරූපධම්මෙ පරිග්ගහෙත්වා තත්ථ තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා අනිච්චානුපස්සනාදිවසෙන විහරමානාය. **සබ්බො රාගො සමූහතොති** වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනාය මග්ගෙන ඝටිතාය මග්ගපටිපාටියා අග්ගමග්ගෙන සබ්බො රාගො මයා සමූහතො සමුග්ඝාටිතො. **පරිළාහො සමුච්ඡින්නොති** තතො එව සබ්බො කිලෙසපරිළාහො සම්මදෙව උච්ඡින්නො, තස්ස ච සමුච්ඡින්නත්තා එව **සීතිභූතා** සඋපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා නිබ්බුතා අම්හීති.

අභයමාතුථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. අභයාථෙරීගාථාවණ්ණනා

අභයෙ භිදුරො කායොතිආදිකා අභයත්ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං පුඤ්ඤං උපචිනන්තී සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ ඛත්තියමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා **අරුණරඤ්ඤො** අග්ගමහෙසී අහොසි. රාජා තස්සා එකදිවසං ගන්ධසම්පන්නානි සත්ත උප්පලානි අදාසි. සා තානි ගහෙත්වා ‘‘කිං මෙ ඉමෙහි පිළන්ධන්තෙහි. යංනූනාහං ඉමෙහි භගවන්තං පූජෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා නිසීදි. භගවා ච භික්ඛාචාරවෙලායං රාජනිවෙසනං පාවිසි . සා භගවන්තං දිස්වා පසන්නමානසා පච්චුග්ගන්ත්වා තෙහි පුප්ඵෙහි පූජෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උජ්ජෙනියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා අභයමාතුසහායිකා හුත්වා තාය පබ්බජිතාය තස්සා සිනෙහෙන සයම්පි පබ්බජිත්වා තාය සද්ධිං රාජගහෙ වසමානා එකදිවසං අසුභදස්සනත්ථං සීතවනං අගමාසි. සත්ථා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව තස්සා අනුභූතපුබ්බං ආරම්මණං පුරතො කත්වා තස්සා උද්ධුමාතකාදිභාවං පකාසෙසි. තං දිස්වා සංවෙගමානසා අට්ඨාසි. සත්ථා ඔභාසං ඵරිත්වා පුරතො නිසින්නං විය අත්තානං දස්සෙත්වා –

35. ‘‘අභයෙ භිදුරො කායො, යත්ථ සත්තා පුථුජ්ජනා;
නික්ඛිපිස්සාමිමං දෙහං, සම්පජානා සතීමතී.

36. ‘‘බහූහි දුක්ඛධම්මෙහි, අප්පමාදරතාය මෙ;
තණ්හක්ඛයො අනුප්පත්තො, කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි. සා ගාථාපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.1.71-90) –

‘‘නගරෙ අරුණවතියා, අරුණො නාම ඛත්තියො;
තස්ස රඤ්ඤො අහුං භරියා, වාරිතං වාරයාමහං.

‘‘සත්තමාලං ගහෙත්වාන, උප්පලා දෙවගන්ධිකා;

නිසජ්ජ පාසාදවරෙ, එවං චින්තෙසි තාවදෙ.

‘‘කිං මෙ ඉමාහි මාලාහි, සිරසාරොපිතාහි මෙ;
වරං මෙ බුද්ධසෙට්ඨස්ස, ඤාණම්හි අභිරොපිතං.

‘‘සම්බුද්ධං පටිමානෙන්තී, ද්වාරාසන්නෙ නිසීදහං;
යදා එහිති සම්බුද්ධො, පූජයිස්සං මහාමුනිං.

‘‘කකුධො විලසන්තොව, මිගරාජාව කෙසරී;
භික්ඛුසඞ්ඝෙන සහිතො, ආගච්ඡි වීථියා ජිනො.

‘‘බුද්ධස්ස රංසිං දිස්වාන, හට්ඨා සංවිග්ගමානසා;
ද්වාරං අවාපුරිත්වාන, බුද්ධසෙට්ඨමපූජයිං.

‘‘සත්ත උප්පලපුප්ඵානි, පරිකිණ්ණානි අම්බරෙ;
ඡදිං කරොන්තො බුද්ධස්ස, මත්ථකෙ ධාරයන්ති තෙ.

‘‘උදග්ගචිත්තා සුමනා, වෙදජාතා කතඤ්ජලී;
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘මහානෙලස්ස ඡාදනං, ධාරෙන්ති මම මුද්ධනි;
දිබ්බගන්ධං පවායාමි, සත්තුප්පලස්සිදං ඵලං.

‘‘කදාචි නීයමානාය, ඤාතිසඞ්ඝෙන මෙ තදා;
යාවතා පරිසා මය්හං, මහානෙලං ධරීයති.

‘‘සත්තති දෙවරාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
සබ්බත්ථ ඉස්සරා හුත්වා, සංසරාමි භවාභවෙ.

‘‘තෙසට්ඨී චක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
සබ්බෙ මමනුවත්තන්ති, ආදෙය්‍යවචනා අහුං.

‘‘උප්පලස්සෙව මෙ වණ්ණො, ගන්ධො චෙව පවායති;
දුබ්බණ්ණියං න ජානාමි, බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

‘‘ඉද්ධිපාදෙසු කුසලා, බොජ්ඣඞ්ගභාවනාරතා;
අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තා, බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

‘‘සතිපට්ඨානකුසලා, සමාධිඣානගොචරා;
සම්මප්පධානමනුයුත්තා, බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

‘‘වීරියං මෙ ධුරධොරය්හං, යොගක්ඛෙමාධිවාහනං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. (අප. ථෙරී 2.1.71-90);
අරහත්තං පන පත්වා උදානෙන්තී තා එව ගාථා පරිවත්තිත්වා අභාසි.

තත්ථ **අභයෙති** අත්තානමෙව ආලපති. **භිදුරොති** භිජ්ජනසභාවො, අනිච්චොති අත්ථො. **යත්ථ සත්තා පුථුජ්ජනාති** යස්මිං ඛණෙන භිජ්ජනසීලෙ අසුචිදුග්ගන්ධජෙගුච්ඡපටික්කූලසභාවෙ කායෙ ඉමෙ අන්ධපුථුජ්ජනා සත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා. **නික්ඛිපිස්සාමිමං දෙහන්ති** අහං පන ඉමං දෙහං පූතිකායං පුන අනාදානෙන නිරපෙක්ඛා ඛිපිස්සාමි ඡඩ්ඩෙස්සාමි. තත්ථ කාරණමාහ **‘‘සම්පජානා සතීමතී’’**ති.

බහූහි දුක්ඛධම්මෙහීති ජාතිජරාදීහි අනෙකෙහි දුක්ඛධම්මෙහි ඵුට්ඨායාති අධිප්පායො. **අප්පමාදරතායාති** තාය එව දුක්ඛොතිණ්ණතාය පටිලද්ධසංවෙගත්තා සතිඅවිප්පවාසසඞ්ඛාතෙ අප්පමාදෙ රතාය. සෙසං වුත්තනයමෙව. එත්ථ ච සත්ථාරා දෙසිතනියාමෙන –

‘‘නික්ඛිපාහි ඉමං දෙහං, අප්පමාදරතාය තෙ;
තණ්හක්ඛයං පාපුණාහි, කරොහි බුද්ධසාසන’’න්ති. –

පාඨො , ථෙරියා වුත්තනියාමෙනෙව පන සංගීතිං ආරොපිතත්තා. **අප්පමාදරතාය තෙති** අප්පමාදරතාය තයා භවිතබ්බන්ති අත්ථො.

අභයාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සාමාථෙරීගාථාවණ්ණනා

චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුන්තිආදිකා සාමාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසම්බියං ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **සාමාතිස්සා** නාමං අහොසි. සා විඤ්ඤුතං පත්තා සාමාවතියා උපාසිකාය පියසහායිකා හුත්වා තාය කාලඞ්කතාය සඤ්ජාතසංවෙගා පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච සාමාවතිකං ආරබ්භ උප්පන්නසොකං විනොදෙතුං අසක්කොන්තී අරියමග්ගං ගණ්හිතුං නාසක්ඛි. අපරභාගෙ ආසනසාලාය නිසින්නස්ස ආනන්දත්ථෙරස්ස ඔවාදං සුත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා තතො සත්තමෙ දිවසෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා තං පකාසෙන්තී –

37. ‘‘චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං, විහාරා උපනික්ඛමිං;
අලද්ධා චෙතසො සන්තිං, චිත්තෙ අවසවත්තිනී;
තස්සා මෙ අට්ඨමී රත්ති, යතො තණ්හා සමූහතා.

38. ‘‘බහූහි දුක්ඛධම්මෙහි, අප්පමාදරතාය මෙ;
තණ්හක්ඛයො අනුප්පත්තො, කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. –

උදානවසෙන ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං, විහාරා උපනික්ඛමින්ති** ‘‘මම වසනකවිහාරෙ විපස්සනාමනසිකාරෙන නිසින්නා සමණකිච්චං මත්ථකං පාපෙතුං අසක්කොන්තී උතුසප්පායාභාවෙන නනු ඛො මය්හං විපස්සනා මග්ගෙන ඝට්ටෙතී’’ති චින්තෙත්වා චත්තාරො පඤ්ච වාරෙ නව වාරෙ විහාරා උපස්සයතො බහි නික්ඛමිං. තෙනාහ **‘‘අලද්ධා චෙතසො සන්තිං, චිත්තෙ අවසවත්තිනී’’**ති. තත්ථ **චෙතසො සන්තින්ති** අරියමග්ගසමාධිං සන්ධායාහ. **චිත්තෙ අවසවත්තිනීති** වීරියසමතාය අභාවෙන මම භාවනාචිත්තෙ න වසවත්තිනී. සා කිර අතිවිය පග්ගහිතවීරියා අහොසි. **තස්සා මෙ අට්ඨමී රත්තීති** යතො පට්ඨාය ආනන්දත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ ඔවාදං පටිලභිං, තතො පට්ඨාය රත්තින්දිවමතන්දිතා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී රත්තියං චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං විහාරතො නික්ඛමිත්වා මනසිකාරං පවත්තෙන්තී විසෙසං අනධිගන්ත්වා අට්ඨමියං රත්තියං වීරියසමතං ලභිත්වා මග්ගපටිපාටියා කිලෙසෙ ඛෙපෙසින්ති අත්ථො. තෙන වුත්තං – ‘‘තස්සා මෙ අට්ඨමී රත්ති, යතො තණ්හා සමූහතා’’ති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සාමාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

දුකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තිකනිපාතො

1. අපරාසාමාථෙරීගාථාවණ්ණනා

තිකනිපාතෙ **පණ්ණවීසතිවස්සානී**තිආදිකා අපරාය සාමාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ චන්දභාගාය නදියා තීරෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්ති. සා තත්ථ කින්නරෙහි සද්ධිං කීළාපසුතා විචරති. අථෙකදිවසං සත්ථා තස්සා කුසලබීජරොපනත්ථං තත්ථ ගන්ත්වා නදීතීරෙ චඞ්කමි. සා භගවන්තං දිස්වා හට්ඨතුට්ඨා සළලපුප්ඵානි ආදාය සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා තෙහි පුප්ඵෙහි භගවන්තං පූජෙසි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසම්බියං කුලඝරෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා සාමාවතියා සහායිකා හුත්වා තස්සා මතකාලෙ සංවෙගජාතා පබ්බජිත්වා පඤ්චවීසති වස්සානි චිත්තසමාධානං අලභිත්වා මහල්ලිකාකාලෙ සුගතොවාදං ලභිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.2.22-29) –

‘‘චන්දභාගානදීතීරෙ, අහොසිං කින්නරී තදා;
අද්දසාහං දෙවදෙවං, චඞ්කමන්තං නරාසභං.

‘‘ඔචිනිත්වාන සළලං, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං;
උපසිඞ්ඝි මහාවීරො, සළලං දෙවගන්ධිකං.

‘‘පටිග්ගහෙත්වා සම්බුද්ධො, විපස්සී ලොකනායකො;
උපසිඞ්ඝි මහාවීරො, පෙක්ඛමානාය මෙ තදා.

‘‘අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන, වන්දිත්වා ද්විපදුත්තමං;
සකං චිත්තං පසාදෙත්වා, තතො පබ්බතමාරුහිං.

‘‘එකනවුතිතො කප්පෙ, යං පුප්ඵමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, බුද්ධපූජායිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ.… කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

39. ‘‘පණ්ණවීසති වස්සානි, යතො පබ්බජිතාය මෙ;
නාභිජානාමි චිත්තස්ස, සමං ලද්ධං කුදාචනං.

40. ‘‘අලද්ධා චෙතසො සන්තිං, චිත්තෙ අවසවත්තිනී;
තතො සංවෙගමාපාදිං, සරිත්වා ජිනසාසනං.

41. ‘‘බහූහි දුක්ඛධම්මෙහි, අප්පමාදරතාය මෙ;
තණ්හක්ඛයො අනුප්පත්තො, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
අජ්ජ මෙ සත්තමී රත්ති, යතො තණ්හා විසොසිතා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **චිත්තස්ස සමන්ති** චිත්තස්ස වූපසමං, චෙතොසමථමග්ගඵලසමාධින්ති අත්ථො.

තතොති තස්මා චිත්තවසං වත්තෙතුං අසමත්ථභාවතො. **සංවෙගමාපාදින්ති** සත්ථරි ධරන්තෙපි පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකං පාපෙතුං අසක්කොන්තී පච්ඡා කථං පාපයිස්සාමීති සංවෙගං ඤාණුත්‍රාසං ආපජ්ජිං. **සරිත්වා ජිනසාසනන්ති** කාණකච්ඡපොපමාදිසත්ථුඔවාදං (සං. නි. 5.1117; ම. නි. 3.252) අනුස්සරිත්වා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අපරාසාමාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උත්තමාථෙරීගාථාවණ්ණනා

චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුන්තිආදිකා උත්තමාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බිකස්ස ගෙහෙ ඝරදාසී හුත්වා නිබ්බත්ති. සා වයප්පත්තා අත්තනො අය්‍යකානං වෙය්‍යාවච්චං කරොන්තී ජීවති. තෙන ච සමයෙන බන්ධුමරාජා පුණ්ණමීදිවසෙ උපොසථිකො හුත්වා පුරෙභත්තං දානානි දත්වා පච්ඡාභත්තං ගන්ත්වා ධම්මං

සුණාති. අථ මහාජනා යථා රාජා පටිපජ්ජති, තථෙව පුණ්ණමීදිවසෙ උපොසථඞ්ගානි සමාදාය වත්තන්ති. අථස්සා දාසියා එතදහොසි – ‘‘එතරහි ඛො මහාරාජා මහාජනා ච උපොසථඞ්ගානි සමාදාය වත්තන්ති, යංනූනාහං උපොසථදිවසෙසු උපොසථසීලං සමාදාය වත්තෙය්‍යා’’න්ති. සා තථා කරොන්තී සුපරිසුද්ධං උපොසථසීලං රක්ඛිත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා පටාචාරාය ථෙරියා සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා තං මත්ථකං පාපෙතුං නාසක්ඛි. පටාචාරා ථෙරී තස්සා චිත්තාචාරං ඤත්වා ඔවාදමදාසි. සා තස්සා ඔවාදෙ ඨත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.2.1-21) –

‘‘නගරෙ බන්ධුමතියා, බන්ධුමා නාම ඛත්තියො;
දිවසෙ පුණ්ණමාය සො, උපවසි උපොසථං.

‘‘අහං තෙන සමයෙන, කුම්භදාසී අහං තහිං;
දිස්වා සරාජකං සෙනං, එවාහං චින්තයිං තදා.

‘‘රාජාපි රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා, උපවසි උපොසථං;
සඵලං නූන තං කම්මං, ජනකායො පමොදිතො.

‘‘යොනිසො පච්චවෙක්ඛිත්වා, දුග්ගච්චඤ්ච දලිද්දතං;
මානසං සම්පහංසිත්වා, උපවසිං උපොසථං.

‘‘අහං උපොසථං කත්වා, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ;
තෙන කම්මෙන සුකතෙන, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘තත්ථ මෙ සුකතං බ්‍යම්හං, උබ්භයොජනමුග්ගතං;
කූටාගාරවරූපෙතං, මහාසනසුභූසිතං.

‘‘අච්ඡරා සතසහස්සා, උපතිට්ඨන්ති මං සදා;
අඤ්ඤෙ දෙවෙ අතික්කම්ම, අතිරොචාමි සබ්බදා.

‘‘චතුසට්ඨිදෙවරාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
තෙසට්ඨිචක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘සුවණ්ණවණ්ණා හුත්වාන, භවෙසු සංසරාමහං;
සබ්බත්ථ පවරා හොමි, උපොසථස්සිදං ඵලං.

‘‘හත්ථියානං අස්සයානං, රථයානඤ්ච සීවිකං;
ලභාමි සබ්බමෙවෙතං, උපොසථස්සිදං ඵලං.

‘‘සොණ්ණමයං රූපිමයං, අථොපි ඵලිකාමයං;
ලොහිතඞ්ගමයඤ්චෙව, සබ්බං පටිලභාමහං.

‘‘කොසෙය්‍යකම්බලියානි, ඛොමකප්පාසිකානි ච;
මහග්ඝානි ච වත්ථානි, සබ්බං පටිලභාමහං.

‘‘අන්නං පානං ඛාදනීයං, වත්ථසෙනාසනානි ච;
සබ්බමෙතං පටිලභෙ, උපොසථස්සිදං ඵලං.

‘‘වරගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච, චුණ්ණකඤ්ච විලෙපනං;
සබ්බමෙතං පටිලභෙ, උපොසථස්සිදං ඵලං.

‘‘කූටාගාරඤ්ච පාසාදං, මණ්ඩපං හම්මියං ගුහං;
සබ්බමෙතං පටිලභෙ, උපොසථස්සිදං ඵලං.

‘‘ජාතියා සත්තවස්සාහං, පබ්බජිං අනගාරියං;
අඩ්ඪමාසෙ අසම්පත්තෙ, අරහත්තමපාපුණිං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා;

සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘එකනවුතිතො කප්පෙ, යං කම්මමකරිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, උපොසථස්සිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

42. ‘‘චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං, විහාරා උපනික්ඛමිං;
අලද්ධා චෙතසො සන්තිං, චිත්තෙ අවසවත්තිනී.

43. ‘‘සා භික්ඛුනිං උපාගච්ඡිං, යා මෙ සද්ධායිකා අහු;
සා මෙ ධම්මමදෙසෙසි, ඛන්ධායතනධාතුයො.

44. ‘‘තස්සා ධම්මං සුණිත්වාන, යථා මං අනුසාසි සා;
සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන, නිසීදිං පීතිසුඛසමප්පිතා;
අට්ඨමියා පාදෙ පසාරෙසිං, තමොඛන්ධං පදාලියා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **සා භික්ඛුනිං උපාගච්ඡිං , යා මෙ සද්ධායිකා අහූ**ති යා මයා සද්ධාතබ්බා සද්ධෙය්‍යවචනා අහොසි, තං භික්ඛුනිං සාහං උපගච්ඡිං උපසඞ්කමිං, පටාචාරාථෙරිං සද්ධාය වදති. ‘‘සා භික්ඛුනී උපගච්ඡි, යා මෙ සාධයිකා’’තිපි පාඨො. සා පටාචාරා භික්ඛුනී අනුකම්පාය මං උපගච්ඡි, යා මය්හං සදත්ථස්ස සාධිකාති අත්ථො. **සා මෙ ධම්මමදෙසෙසි, ඛන්ධායතනධාතුයො**ති සා පටාචාරා ථෙරී ‘‘ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා, ඉමානි ද්වාදසායතනානි, ඉමා අට්ඨාරස ධාතුයො’’ති ඛන්ධාදිකෙ විභජිත්වා දස්සෙන්තී මය්හං ධම්මං දෙසෙසි.

තස්සා ධම්මං සුණිත්වානාති තස්සා පටිසම්භිදාප්පත්තාය ථෙරියා සන්තිකෙ ඛන්ධාදිවිභාගපුබ්බඞ්ගමං අරියමග්ගං පාපෙත්වා දෙසිතසණ්හසුඛුමවිපස්සනාධම්මං සුත්වා. **යථා මං අනුසාසි සා**ති සා ථෙරී යථා මං අනුසාසි ඔවදි, තථා පටිපජ්ජන්තී පටිපත්තිං මත්ථකං පාපෙත්වාපි සත්තාහං එකපල්ලඞ්කෙන නිසීදිං. කථං? **පීතිසුඛසමප්පිතා**ති ඣානමයෙන පීතිසුඛෙන සමඞ්ගීභූතා. **අට්ඨමියා පාදෙ පසාරෙසිං, තමොඛන්ධං පදාලියා**ති අනවසෙසං මොහක්ඛන්ධං අග්ගමග්ගෙන පදාලෙත්වා අට්ඨමෙ දිවසෙ පල්ලඞ්කං භින්දන්තී පාදෙ පසාරෙසිං. ඉදමෙව චස්සා අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි.

උත්තමාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. අපරා උත්තමාථෙරීගාථාවණ්ණනා

යෙ ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගාතිආදිකා අපරාය උත්තමාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ කුලදාසී හුත්වා නිබ්බත්ති. සා එකදිවසං සත්ථු සාවකං එකං ඛීණාසවත්ථෙරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසා තීණි මොදකානි අදාසි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කොසලජනපදෙ අඤ්ඤතරස්මිං බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තා ජනපදචාරිකං චරන්තස්ස සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා පබ්බජිත්වා නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.2.30-36) –

‘‘නගරෙ බන්ධුමතියා, කුම්භදාසී අහොසහං;
මම භාගං ගහෙත්වාන, ගච්ඡං උදකහාරිකා.

‘‘පන්ථම්හි සමණං දිස්වා, සන්තචිත්තං සමාහිතං;
පසන්නචිත්තා සුමනා, මොදකෙ තීණිදාසහං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
එකනවුතිකප්පානි, විනිපාතං න ගච්ඡහං.

‘‘සම්පත්ති තං කරිත්වාන, සබ්බං අනුභවිං අහං;
මොදකෙ තීණි දත්වාන, පත්තාහං අචලං පදං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

45. ‘‘යෙ ඉමෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා, මග්ගා නිබ්බානපත්තියා;
භාවිතා තෙ මයා සබ්බෙ, යථා බුද්ධෙන දෙසිතා.

46. ‘‘සුඤ්ඤතස්සානිමිත්තස්ස, ලාභිනීහං යදිච්ඡකං;
ඔරසා ධීතා බුද්ධස්ස, නිබ්බානාභිරතා සදා.

47. ‘‘සබ්බෙ කාමා සමුච්ඡින්නා, යෙ දිබ්බා යෙ ච මානුසා;
වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනබ්භවො’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **සුඤ්ඤතස්සානිමිත්තස්ස, ලාභිනීහං යදිච්ඡක**න්ති සුඤ්ඤතසමාපත්තියා ච අනිමිත්තසමාපත්තියා ච අහං යදිච්ඡකං ලාභිනී, තත්ථ යං යං සමාපජ්ජිතුං ඉච්ඡාමි යත්ථ යත්ථ යදා යදා, තං තං තත්ථ තත්ථ තදා තදා සමාපජ්ජිත්වා විහරාමීති අත්ථො. යදිපි හි සුඤ්ඤතාප්පණිහිතාදිනාමකස්ස යස්ස කස්සචිපි මග්ගස්ස සුඤ්ඤතාදිභෙදං තිවිධම්පි ඵලං සම්භවති. අයං පන ථෙරී සුඤ්ඤතානිමිත්තසමාපත්තියොව සමාපජ්ජති. තෙන වුත්තං – ‘‘සුඤ්ඤතස්සානිමිත්තස්ස, ලාභිනීහං යදිච්ඡක’’න්ති. යෙභුය්‍යවසෙන වා එතං වුත්තං. නිදස්සනමත්තමෙතන්ති අපරෙ.

යෙ දිබ්බා යෙ ච මානුසාති යෙ දෙවලොකපරියාපන්නා යෙ ච මනුස්සලොකපරියාපන්නා වත්ථුකාමා, තෙ සබ්බෙපි තප්පටිබද්ධඡන්දරාගප්පහානෙන මයා සම්මදෙව උච්ඡින්නා, අපරිභොගාරහා කතා . වුත්තඤ්හි – ‘‘අභබ්බො, ආවුසො, ඛීණාසවො භික්ඛු කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං. සෙය්‍යථාපි පුබ්බෙ අගාරියභූතො’’ති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අපරා උත්තමාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. දන්තිකාථෙරීගාථාවණ්ණනා

දිවාවිහාරා නික්ඛම්මාතිආදිකා දන්තිකාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී බුද්ධසුඤ්ඤකාලෙ චන්දභාගාය නදියා තීරෙ කින්නරයොනියං නිබ්බත්ති. සා එකදිවසං කින්නරෙහි සද්ධිං කීළන්තී විචරමානා අද්දස අඤ්ඤතරං පච්චෙකබුද්ධං අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසින්නං. දිස්වාන පසන්නමානසා උපසඞ්කමිත්වා සාලපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා වන්දිත්වා පක්කාමි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කොසලරඤ්ඤො පුරොහිතබ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා ජෙතවනපටිග්ගහණෙ පටිලද්ධසද්ධා උපාසිකා හුත්වා පච්ඡා මහාපජාපතිගොතමියා සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා රාජගහෙ වසමානා එකදිවසං පච්ඡාභත්තං ගිජ්ඣකූටං අභිරුහිත්වා දිවාවිහාරං නිසින්නා හත්ථාරොහකස්ස අභිරුහනත්ථාය පාදං පසාරෙන්තං හත්ථිං දිස්වා තදෙව ආරම්මණං කත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.2.86-96) –

‘‘චන්දභාගානදීතීරෙ , අහොසිං කින්නරී තදා;
අද්දසං විරජං බුද්ධං, සයම්භුං අපරාජිතං.

‘‘පසන්නචිත්තා සුමනා, වෙදජාතා කතඤ්ජලී;
සාලමාලං ගහෙත්වාන, සයම්භුං අභිපූජයිං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා කින්නරීදෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘ඡත්තිංසදෙවරාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
මනසා පත්ථිතං මය්හං, නිබ්බත්තති යථිච්ඡිතං.

‘‘දසන්නං චක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
ඔචිතත්තාව හුත්වාන, සංසරාමි භවෙස්වහං.

‘‘කුසලං විජ්ජතෙ මය්හං, පබ්බජිං අනගාරියං;
පූජාරහා අහං අජ්ජ, සක්‍යපුත්තස්ස සාසනෙ.

‘‘විසුද්ධමනසා අජ්ජ, අපෙතමනපාපිකා;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘චතුන්නවුතිතො කප්පෙ, යං බුද්ධමභිපූජයිං;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, සාලමාලායිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ.… කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිසොමනස්සජාතා උදානවසෙන –

48. ‘‘දිවාවිහාරා නික්ඛම්ම, ගිජ්ඣකූටම්හි පබ්බතෙ;
නාගං ඔගාහමුත්තිණ්ණං, නදීතීරම්හි අද්දසං.

49. ‘‘පුරිසො අඞ්කුසමාදාය, ‘දෙහි පාද’න්ති යාචති;
නාගො පසාරයී පාදං, පුරිසො නාගමාරුහි.

50. ‘‘දිස්වා අදන්තං දමිතං, මනුස්සානං වසං ගතං;
තතො චිත්තං සමාධෙසිං, ඛලු තාය වනං ගතා’’ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

තත්ථ **නාගං ඔගාහමුත්තිණ්ණ**න්ති හත්ථිනාගං නදියං ඔගාහං කත්වා ඔගය්හ තතො උත්තිණ්ණං. ‘‘ඔගය්හ මුත්තිණ්ණ’’න්ති වා පාඨො. ම-කාරො පදසන්ධිකරො. **නදීතීරම්හි අද්දස**න්ති චන්දභාගාය නදියා තීරෙ අපස්සිං.

කිං කරොන්තන්ති චෙතං දස්සෙතුං වුත්තං **‘‘පුරිසො’’**තිආදි. තත්ථ **‘දෙහි පාද’න්ති යාචතී**ති ‘‘පාදං දෙහි’’ඉති පිට්ඨිආරොහනත්ථං පාදං පසාරෙතුං සඤ්ඤං දෙති, යථාපරිචිතසඤ්ඤාහි සඤ්ඤං දෙන්තො ඉධ යාචතීති වුත්තො.

දිස්වා අදන්තං දමිතන්ති පකතියා පුබ්බෙ අදන්තං ඉදානි හත්ථාචරියෙන හත්ථිසික්ඛාය දමිතදමථං උපගමිතං. කීදිසං දමිතං? **මනුස්සානං වසං ගතං** යං යං මනුස්සා ආණාපෙන්ති, තං තං දිස්වාති යොජනා. **තතො චිත්තං සමාධෙසිං, ඛලු තාය වනං ගතාති ඛලූ**ති අවධාරණත්ථෙ නිපාතො. **තතො** හත්ථිදස්සනතො පච්ඡා, **තාය** හත්ථිනො කිරියාය හෙතුභූතාය, **වනං** අරඤ්ඤං ගතා චිත්තං සමාධෙසිංයෙව. කථං? ‘‘අයම්පි නාම තිරච්ඡානගතො හත්ථී හත්ථිදමකස්ස වසෙන දමථං ගතො, කස්මා මනුස්සභූතාය චිත්තං පුරිසදමකස්ස සත්ථු වසෙන දමථං න ගමිස්සතී’’ති සංවෙගජාතා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අග්ගමග්ගසමාධිනා මම චිත්තං සමාධෙසිං අච්චන්තසමාධානෙන සබ්බසො කිලෙසෙ ඛෙපෙසින්ති අත්ථො.

දන්තිකාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. උබ්බිරිථෙරීගාථාවණ්ණනා

අම්ම, ජීවාතිආදිකා උබ්බිරියා ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තා එකදිවසං මාතාපිතූසු මඞ්ගලං අනුභවිතුං ගෙහන්තරගතෙසු අදුතියා සයං ගෙහෙ ඔහීනා උපකට්ඨාය වෙලාය භගවතො සාවකං එකං ඛීණාසවත්ථෙරං ගෙහද්වාරසමීපෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා භික්ඛං දාතුකාමා, ‘‘භන්තෙ, ඉධ පවිසථා’’ති වත්වා ථෙරෙ ගෙහං පවිට්ඨෙ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන ථෙරං වන්දිත්වා ගොනකාදීහි ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. නිසීදි ථෙරො පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ. සා පත්තං ගහෙත්වා පිණ්ඩපාතස්ස පූරෙත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ ඨපෙසි. ථෙරො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං උළාරදිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතා සුගතීසුයෙව සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා **උබ්බිරී**ති ලද්ධනාමා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා අහොසි. සා වයප්පත්තකාලෙ කොසලරඤ්ඤා අත්තනො ගෙහං නීතා, කතිපයසංවච්ඡරාතික්කමෙන එකං ධීතරං ලභි. තස්සා **ජීවන්තී**ති නාමං අකංසු . රාජා තස්සා ධීතරං දිස්වා තුට්ඨමානසො උබ්බිරියා අභිසෙකං අදාසි. ධීතා පනස්සා ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ කාලමකාසි. මාතා යත්ථ තස්සා සරීරනික්ඛෙපො කතො, තං සුසානං ගන්ත්වා දිවසෙ දිවසෙ පරිදෙවති. එකදිවසං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා ථොකං නිසීදිත්වා ගතා අචිරවතීනදියා තීරෙ ඨත්වා ධීතරං ආරබ්භ පරිදෙවති. තං දිස්වා සත්ථා ගන්ධකුටියං යථානිසින්නොව අත්තානං දස්සෙත්වා ‘‘කස්මා විප්පලපසී’’ති පුච්ඡි. ‘‘මම ධීතරං ආරබ්භ විප්පලපාමි, භගවා’’ති. ‘‘ඉමස්මිං සුසානෙ ඣාපිතා තව ධීතරො චතුරාසීතිසහස්සමත්තා, තාසං කතරං සන්ධාය විප්පලපසී’’ති. තාසං තං තං ආළාහනට්ඨානං දස්සෙත්වා –

51. ‘‘අම්ම ජීවාති වනම්හි කන්දසි, අත්තානං අධිගච්ඡ උබ්බිරි;
චුල්ලාසීතිසහස්සානි, සබ්බා ජීවසනාමිකා;
එතම්හාළාහනෙ දඩ්ඪා, තාසං කමනුසොචසී’’ති. – සඋපඩ්ඪගාථමාහ;

තත්ථ, **අම්ම, ජීවා**ති මාතුපචාරනාමෙන ධීතුයා ආලපනං, ඉදඤ්චස්සා විප්පලපනාකාරදස්සනං. **වනම්හි කන්දසී**ති වනමජ්ඣෙ පරිදෙවසි. **අත්තානං අධිගච්ඡ උබ්බිරී**ති උබ්බිරි තව අත්තානමෙව තාව බුජ්ඣස්සු යාථාවතො ජානාහි. **චුල්ලාසීතිසහස්සානී**ති චතුරාසීතිසහස්සානි. **සබ්බා ජීවසනාමිකා**ති තා සබ්බාපි ජීවන්ති, යා සමානනාමිකා. **එතම්හාළාහනෙ දඩ්ඪා**ති එතම්හි සුසානෙ ඣාපිතා. **තාසං කමනුසොචසී**ති තාසු ජීවන්තීනාමාසු

චතුරාසීතිසහස්සමත්තාසු කං සන්ධාය ත්වං අනුසොචසි අනුසොකං ආපජ්ජසීති එවං සත්ථාරා ධම්මෙ දෙසිතෙ දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා සත්ථු දෙසනාවිලාසෙන අත්තනො ච හෙතුසම්පත්තියා යථාධාතාව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.2.37-60) –

‘‘නගරෙ හංසවතියා, අහොසිං බාලිකා තදා;
මාතා ච මෙ පිතා චෙව, කම්මන්තං අගමංසු තෙ.

‘‘මජ්ඣන්හිකම්හි සූරියෙ, අද්දසං සමණං අහං;
වීථියා අනුගච්ඡන්තං, ආසනං පඤ්ඤපෙසහං.

‘‘ගොනකාවිකතිකාහි, පඤ්ඤපෙත්වා මමාසනං;
පසන්නචිත්තා සුමනා, ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

‘‘සන්තත්තා කුථිතා භූමි, සූරො මජ්ඣන්හිකෙ ඨිතො;
මාලුතා ච න වායන්ති, කාලො චෙවෙත්ථ මෙහිති.

‘‘පඤ්ඤත්තමාසනමිදං, තවත්ථාය මහාමුනි;
අනුකම්පං උපාදාය, නිසීද මම ආසනෙ.

‘‘නිසීදි තත්ථ සමණො, සුදන්තො සුද්ධමානසො;
තස්ස පත්තං ගහෙත්වාන, යථාරන්ධං අදාසහං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘තත්ථ මෙ සුකතං බ්‍යම්හං, ආසනෙන සුනිම්මිතං;
සට්ඨියොජනමුබ්බෙධං, තිංසයොජනවිත්ථතං.

‘‘සොණ්ණමයා මණිමයා, අථොපි ඵලිකාමයා;
ලොහිතඞ්ගමයා චෙව, පල්ලඞ්කා විවිධා මම.

‘‘තූලිකාවිකතිකාහි, කට්ටිස්සචිත්තකාහි ච;
උද්ධඑකන්තලොමී ච, පල්ලඞ්කා මෙ සුසණ්ඨිතා.

‘‘යදා ඉච්ඡාමි ගමනං, හාසඛිඩ්ඩසමප්පිතා;
සහ පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙන, ගච්ඡාමි මම පත්ථිතං.

‘‘අසීතිදෙවරාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
සත්තතිචක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘භවාභවෙ සංසරන්තී, මහාභොගං ලභාමහං;
භොගෙ මෙ ඌනතා නත්ථි, එකාසනස්සිදං ඵලං.

‘‘දුවෙ භවෙ සංසරාමි, දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ;
අඤ්ඤෙ භවෙ න ජානාමි, එකාසනස්සිදං ඵලං.

‘‘දුවෙ කුලෙ පජායාමි, ඛත්තියෙ චාපි බ්‍රාහ්මණෙ;
උච්චාකුලීනා සබ්බත්ථ, එකාසනස්සිදං ඵලං.

‘‘දොමනස්සං න ජානාමි, චිත්තසන්තාපනං මම;
වෙවණ්ණියං න ජානාමි, එකාසනස්සිදං ඵලං.

‘‘ධාතියො මං උපට්ඨන්ති, ඛුජ්ජා චෙලාපිකා බහූ;
අඞ්කෙන අඞ්කං ගච්ඡාමි, එකාසනස්සිදං ඵලං.

‘‘අඤ්ඤා න්හාපෙන්ති භොජෙන්ති, අඤ්ඤා රමෙන්ති මං සදා;

අඤ්ඤා ගන්ධං විලිම්පන්ති, එකාසනස්සිදං ඵලං.

‘‘මණ්ඩපෙ රුක්ඛමූලෙ වා, සුඤ්ඤාගාරෙ වසන්තියා;
මම සඞ්කප්පමඤ්ඤාය, පල්ලඞ්කො උපතිට්ඨති.

‘‘අයං පච්ඡිමකො මය්හං, චරිමො වත්තතෙ භවො;
අජ්ජාපි රජ්ජං ඡඩ්ඩෙත්වා, පබ්බජිං අනගාරියං.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, එකාසනස්සිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.
අරහත්තෙ පන පතිට්ඨාය අත්තනා අධිගතවිසෙසං පකාසෙන්තී –

52. ‘‘අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, දුද්දසං හදයස්සිතං;
යං මෙ සොකපරෙතාය, ධීතුසොකං බ්‍යපානුදි.

53. ‘‘සාජ්ජ අබ්බූළ්හසල්ලාහං, නිච්ඡාතා පරිනිබ්බුතා;
බුද්ධං ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච, උපෙමි සරණං මුනි’’න්ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, දුද්දසං හදයස්සිතන්ති** අනුපචිතකුසලසම්භාරෙහි යාථාවතො දුද්දසං මම චිත්තසන්නිස්සිතං පීළාජනනතො දුන්නීහරණතො අන්තො තුදනතො ච ‘‘සල්ල’’න්ති ලද්ධනාමං සොකං තණ්හඤ්ච **අබ්බහී** වත නීහරි වත. **යං මෙ සොකපරෙතායාති** යස්මා සොකෙන අභිභූතාය මය්හං ධීතුසොකං **බ්‍යපානුදි** අනවසෙසතො නීහරි, තස්මා අබ්බහී වත මෙ සල්ලන්ති යොජනා.

සාජ්ජ අබ්බූළ්හසල්ලාහන්ති සා අහං අජ්ජ සබ්බසො උද්ධටතණ්හාසල්ලා තතො එව නිච්ඡාතා පරිනිබ්බුතා. **මුනින්ති** සබ්බඤ්ඤුබුද්ධං තදුපදෙසිතමග්ගඵලනිබ්බානපභෙදං නවවිධලොකුත්තර**ධම්මඤ්ච,** තත්ථ පතිට්ඨිතං අට්ඨඅරියපුග්ගලසමූහසඞ්ඛාතං **සඞ්ඝඤ්ච,** අනුත්තරෙහි තෙහි යොජනතො සකලවට්ටදුක්ඛවිනාසනතො ච **සරණං** තාණං ලෙණං පරායණන්ති, **උපෙමි** උපගච්ඡාමි බුජ්ඣාමි සෙවාමි වාති අත්ථො.

උබ්බිරිථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සුක්කාථෙරීගාථාවණ්ණනා

කිංමෙ කතා රාජගහෙතිආදිකා සුක්කාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ බන්ධුමතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තා උපාසිකාහි සද්ධිං විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා පබ්බජිත්වා බහුස්සුතා ධම්මධරා පටිභානවතී අහොසි. සා තත්ථ බහූනි වස්සසහස්සානි බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා පුථුජ්ජනකාලකිරියමෙව කත්වා තුසිතෙ නිබ්බත්ති. තථා සිඛිස්ස භගවතො, වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙති එවං තිණ්ණං සම්මාසම්බුද්ධානං සාසනෙ සීලං රක්ඛිත්වා බහුස්සුතා ධම්මධරා අහොසි, තථා කකුසන්ධස්ස, කොණාගමනස්ස, කස්සපස්ස ච භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා විසුද්ධසීලා බහුස්සුතා ධම්මකථිකා අහොසි.

එවං සා තත්ථ තත්ථ බහුං පුඤ්ඤං උපචිනිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහනගරෙ ගහපතිමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති, **සුක්කා**තිස්සා නාමං අහොසි. සා විඤ්ඤුතං පත්තා සත්ථු රාජගහපවෙසනෙ ලද්ධප්පසාදා උපාසිකා හුත්වා අපරභාගෙ ධම්මදින්නාය ථෙරියා සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සඤ්ජාතසංවෙගා තස්සා එව සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.4.111-142) –

‘‘එකනවුතිතො කප්පෙ, විපස්සී නාම නායකො;
උප්පජ්ජි චාරුදස්සනො, සබ්බධම්මවිපස්සකො.

‘‘තදාහං බන්ධුමතියං, ජාතා අඤ්ඤතරෙ කුලෙ;
ධම්මං සුත්වාන මුනිනො, පබ්බජිං අනගාරියං.

‘‘බහුස්සුතා ධම්මධරා, පටිභානවතී තථා;

විවිත්තකථිකා චාපි, ජිනසාසනකාරිකා.

‘‘තදා ධම්මකථං කත්වා, හිතාය ජනතං බහුං;
තතො චුතාහං තුසිතං, උපපන්නා යසස්සිනී.

‘‘එකත්තිංසෙ ඉතො කප්පෙ, සිඛී විය සිඛී ජිනො;
තපන්තො යසසා ලොකෙ, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

‘‘තදාපි පබ්බජිත්වාන, බුද්ධසාසනකොවිදා;
ජොතෙත්වා ජිනවාක්‍යානි, තතොපි තිදිවං ගතා.

‘‘එකත්තිංසෙව කප්පම්හි, වෙස්සභූ නාම නායකො;
උප්පජ්ජිත්ථ මහාඤාණී, තදාපි ච තථෙවහං.

‘‘පබ්බජිත්වා ධම්මධරා, ජොතයිං ජිනසාසනං;
ගන්ත්වා මරුපුරං රම්මං, අනුභොසිං මහාසුඛං.

‘‘ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ, කකුසන්ධො ජිනුත්තමො;
උප්පජ්ජි නරසරණො, තදාපි ච තථෙවහං.

‘‘පබ්බජිත්වා මුනිමතං, ජොතයිත්වා යථායුකං;
තතො චුතාහං තිදිවං, අගං සභවනං යථා.

‘‘ඉමස්මිංයෙව කප්පම්හි, කොණාගමනනායකො;
උප්පජ්ජි ලොකසරණො, අරණො අමතඞ්ගතො.

‘‘තදාපි පබ්බජිත්වාන, සාසනෙ තස්ස තාදිනො;
බහුස්සුතා ධම්මධරා, ජොතයිං ජිනසාසනං.

‘‘ඉමස්මිංයෙව කප්පම්හි, කස්සපො මුනිමුත්තමො;
උප්පජ්ජි ලොකසරණො, අරණො මරණන්තගූ.

‘‘තස්සාපි නරවීරස්ස, පබ්බජිත්වාන සාසනෙ;
පරියාපුටසද්ධම්මා, පරිපුච්ඡා විසාරදා.

‘‘සුසීලා ලජ්ජිනී චෙව, තීසු සික්ඛාසු කොවිදා;
බහුං ධම්මකථං කත්වා, යාවජීවං මහාමුනෙ.

‘‘තෙන කම්මවිපාකෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, ගිරිබ්බජපුරුත්තමෙ;
ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ ඵීතෙ, මහාරතනසඤ්චයෙ.

‘‘යදා භික්ඛුසහස්සෙන, පරිවුතො ලොකනායකො;
උපාගමි රාජගහං, සහස්සක්ඛෙන වණ්ණිතො.

‘‘දන්තො දන්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි, විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි;
සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා.

‘‘දිස්වා බුද්ධානුභාවං තං, සුත්වාව ගුණසඤ්චයං;
බුද්ධෙ චිත්තං පසාදෙත්වා, පූජයිං තං යථාබලං.

‘‘අපරෙන ච කාලෙන, ධම්මදින්නාය සන්තිකෙ;
අගාරා නික්ඛමිත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං.

‘‘කෙසෙසු ඡිජ්ජමානෙසු, කිලෙසෙ ඛෙපයිං අහං;

උග්ගහිං සාසනං සබ්බං, පබ්බජිත්වා විරෙනහං.

‘‘තතො ධම්මමදෙසෙසිං, මහාජනසමාගමෙ;
ධම්මෙ දෙසියමානම්හි, ධම්මාභිසමයො අහු.

‘‘නෙකපාණසහස්සානං, තං විදිත්වාතිවිම්හිතො;
අභිප්පසන්නො මෙ යක්ඛො, භමිත්වාන ගිරිබ්බජං.

‘‘කිංමෙ කතා රාජගහෙ මනුස්සා, මධුං පීතාව අච්ඡරෙ;
යෙ සුක්කං න උපාසන්ති, දෙසෙන්තිං අමතං පදං.

‘‘තඤ්ච අප්පටිවානීයං, අසෙචනකමොජවං;
පිවන්ති මඤ්ඤෙ සප්පඤ්ඤා, වලාහකමිවද්ධගූ.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
චෙතොපරියඤාණස්ස, වසී හොමි මහාමුනෙ.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘අත්ථධම්මනිරුත්තීසු, පටිභානෙ තථෙව ච;
ඤාණං මම මහාවීර, උප්පන්නං තව සන්තිකෙ.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා පඤ්චසතභික්ඛුනිපරිවාරා මහාධම්මකථිකා අහොසි. සා එකදිවසං රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චා භික්ඛුනුපස්සයං පවිසිත්වා සන්නිසින්නාය මහතියා පරිසාය මධුභණ්ඩං පීළෙත්වා සුමධුරං පායෙන්තී විය අමතෙන අභිසිඤ්චන්තී විය ධම්මං දෙසෙති. පරිසා චස්සා ධම්මකථං ඔහිතසොතා අවික්ඛිත්තචිත්තා සක්කච්චං සුණාති. තස්මිං ඛණෙ ථෙරියා චඞ්කමනකොටියං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා ධම්මදෙසනාය පසන්නා රාජගහං පවිසිත්වා රථියාය රථියං සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං විචරිත්වා තස්සා ගුණං විභාවෙන්තී –

54. ‘‘කිංමෙ කතා රාජගහෙ මනුස්සා, මධුං පීතාව අච්ඡරෙ;
යෙ සුක්කං න උපාසන්ති, දෙසෙන්තිං බුද්ධසාසනං.

55. ‘‘තඤ්ච අප්පටිවානීයං, අසෙචනකමොජවං;
පිවන්ති මඤ්ඤෙ සප්පඤ්ඤා, වලාහකමිවද්ධගූ’’ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **කිංමෙ කතා රාජගහෙ මනුස්සාති** ඉමෙ රාජගහෙ මනුස්සා කිං කතා, කිස්මිං නාම කිච්චෙ බ්‍යාවටා. **මධුං පීතාව අච්ඡරෙති** යථා භණ්ඩමධුං ගහෙත්වා මධුං පීතවන්තො විසඤ්ඤිනො හුත්වා සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කොන්ති , එවං ඉමෙපි ධම්මසඤ්ඤාය විසඤ්ඤිනො හුත්වා මඤ්ඤෙ සීසං උක්ඛිපිතුං න සක්කොන්ති, කෙවලං අච්ඡන්තියෙවාති අත්ථො. **යෙ සුක්කං න උපාසන්ති, දෙසෙන්තිං බුද්ධසාසනන්ති** බුද්ධස්ස භගවතො සාසනං යාථාවතො දෙසෙන්තිං පකාසෙන්තිං සුක්කං ථෙරිං යෙ න උපාසන්ති න පයිරුපාසන්ති. තෙ ඉමෙ රාජගහෙ මනුස්සා කිං කතාති යොජනා.

තඤ්ච අප්පටිවානීයන්ති තඤ්ච පන ධම්මං අනිවත්තිතභාවාවහං නියානිකං, අභික්කන්තතාය වා යථා සොතුජනසවනමනොහරභාවෙන අනපනීයං, **අසෙචනකං** අනාසිත්තකං පකතියාව මහාරසං තතො එව ඔජවන්තං. ‘‘ඔසධ’’න්තිපි පාළි. වට්ටදුක්ඛබ්‍යාධිතිකිච්ඡාය ඔසධභූතං. **පිවන්ති මඤ්ඤෙ සප්පඤ්ඤා, වලාහකමිවද්ධගූති** වලාහකන්තරතො නික්ඛන්තං උදකං නිරුදකකන්තාරෙ පථගා විය තං ධම්මං සප්පඤ්ඤා පණ්ඩිතපුරිසා පිවන්ති මඤ්ඤෙ පිවන්තා විය සුණන්ති.

මනුස්සා තං සුත්වා පසන්නමානසා ථෙරියා සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා සක්කච්චං ධම්මං සුණිංසු. අපරභාගෙ ථෙරියා ආයුපරියොසානෙ පරිනිබ්බානකාලෙ සාසනස්ස නියානිකභාවවිභාවනත්ථං අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තී –

56. ‘‘සුක්කා සුක්කෙහි ධම්මෙහි, වීතරාගා සමාහිතා;
ධාරෙති අන්තිමං දෙහං, ජෙත්වා මාරං සවාහන’’න්ති. – ඉමං ගාථං අභාසි;

තත්ථ **සුක්කාති** සුක්කාථෙරී අත්තානමෙව පරං විය දස්සෙති. **සුක්කෙහි ධම්මෙහීති** සුපරිසුද්ධෙහි ලොකුත්තරධම්මෙහි. **වීතරාගා සමාහිතාති** අග්ගමග්ගෙන සබ්බසො වීතරාගා අරහත්තඵලසමාධිනා සමාහිතා. සෙසං

වුත්තනයමෙව.

සුක්කාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සෙලාථෙරීගාථාවණ්ණනා

නත්ථි නිස්සරණං ලොකෙතිආදිකා සෙලාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තා මාතාපිතූහි සමානජාතිකස්ස කුලපුත්තස්ස දින්නා, තෙන සද්ධිං බහූනි වස්සසතානි සුඛසංවාසං වසිත්වා තස්මිං කාලඞ්කතෙ සයම්පි අද්ධගතා වයොඅනුප්පත්තා සංවෙගජාතා කිංකුසලගවෙසිනී කාලෙන කාලං ආරාමෙන ආරාමං විහාරෙන විහාරං අනුවිචරති ''සමණබ්‍රාහ්මණානං සන්තිකෙ ධම්මං සොස්සාමී''ති. සා එකදිවසං සත්ථු බොධිරුක්ඛං උපසඞ්කමිත්වා ''යදි බුද්ධො භගවා අසමො අසමසමො අප්පටිපුග්ගලො, දස්සෙතු මෙ අයං බොධි පාටිහාරිය''න්ති නිසීදි. තස්සා තථා චිත්තුප්පාදසමනන්තරමෙව බොධි පජ්ජලි, සබ්බසොවණ්ණමයා සාඛා උට්ඨහිංසු, සබ්බා දිසා විරොචිංසු. සා තං පාටිහාරියං දිස්වා පසන්නමානසා ගරුචිත්තීකාරං උපට්ඨපෙත්වා සිරසි අඤ්ජලිං පග්ගය්හ සත්තරත්තින්දිවං තත්ථෙව නිසීදි. සත්තමෙ දිවසෙ උළාරං පූජාසක්කාරං අකාසි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ ආළවිරට්ඨෙ ආළවිකස්ස රඤ්ඤො ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. **සෙලා**තිස්සා නාමං අහොසි. ආළවිකස්ස පන රඤ්ඤො ධීතාති කත්වා **ආළවිකා**තිපි නං වොහරන්ති. සා විඤ්ඤුතං පත්තා සත්ථරි ආළවකං දමෙත්වා තස්ස හත්ථෙ පත්තචීවරං දත්වා තෙන සද්ධිං ආළවීනගරං උපගතෙ දාරිකා හුත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං උපගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා උපාසිකා අහොසි. සා අපරභාගෙ සඤ්ජාතසංවෙගා භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තී උපනිස්සයසම්පන්නත්තා පරිපක්කඤාණා නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.2.61-85) –

''නගරෙ හංසවතියා, චාරිකී ආසහං තදා;
ආරාමෙන ච ආරාමං, චරාමි කුසලත්ථිකා.

''කාළපක්ඛම්හි දිවසෙ, අද්දසං බොධිමුත්තමං;
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, බොධිමූලෙ නිසීදහං.

''ගරුචිත්තං උපට්ඨෙත්වා, සිරෙ කත්වාන අඤ්ජලිං;
සොමනස්සං පවෙදෙත්වා, එවං චින්තෙසි තාවදෙ.

''යදි බුද්ධො අමිතගුණො, අසමප්පටිපුග්ගලො;
දස්සෙතු පාටිහීරං මෙ, බොධි ඔභාසතු අයං.

''සහ ආවජ්ජිතෙ මය්හං, බොධි පජ්ජලි තාවදෙ;
සබ්බසොණ්ණමයා ආසි, දිසා සබ්බා විරොචති.

''සත්තරත්තින්දිවං තත්ථ, බොධිමූලෙ නිසීදහං;
සත්තමෙ දිවසෙ පත්තෙ, දීපපූජං අකාසහං.

''ආසනං පරිවාරෙත්වා, පඤ්චදීපානි පජ්ජලුං;
යාව උදෙති සූරියො, දීපා මෙ පජ්ජලුං තදා.

''තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

''තත්ථ මෙ සුකතං බ්‍යම්හං, පඤ්චදීපාති වුච්චති;
සට්ඨියොජනමුබ්බෙධං, තිංසයොජනවිත්ථතං.

''අසඞ්ඛියානි දීපානි, පරිවාරෙ ජලිංසු මෙ;
යාවතා දෙවභවනං, දීපාලොකෙන ජොතති.

''පරම්මුඛා නිසීදිත්වා, යදි ඉච්ඡාමි පස්සිතුං;
උද්ධං අධො ච තිරියං, සබ්බං පස්සාමි චක්ඛුනා.

''යාවතා අභිකඞ්ඛාමි, දට්ඨුං සුගතදුග්ගතෙ;

තත්ථ ආවරණං නත්ථි, රුක්ඛෙසු පබ්බතෙසු වා.

‘‘අසීතිදෙවරාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං;
සතානං චක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘යං යං යොනුපපජ්ජාමි, දෙවත්තං අථ මානුසං;
දීපසතසහස්සානි, පරිවාරෙ ජලන්ති මෙ.

‘‘දෙවලොකා චවිත්වාන, උප්පජ්ජිං මාතුකුච්ඡියං;
මාතුකුච්ඡිගතා සන්ති, අක්ඛි මෙ න නිමීලති.

‘‘දීපසතසහස්සානි, පුඤ්ඤකම්මසමඞ්ගිතා;
ජලන්ති සූතිකාගෙහෙ, පඤ්චදීපානිදං ඵලං.

‘‘පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ, මානසං විනිවත්තයිං;
අජරාමතං සීතිභාවං, නිබ්බානං ඵස්සයිං අහං.

‘‘ජාතියා සත්තවස්සාහං, අරහත්තමපාපුණිං;
උපසම්පාදයී බුද්ධො, ගුණමඤ්ඤාය ගොතමො.

‘‘මණ්ඩපෙ රුක්ඛමූලෙ වා, සුඤ්ඤාගාරෙ වසන්තියා;
තදා පජ්ජලතෙ දීපං, පඤ්චදීපානිදං ඵලං.

‘‘දිබ්බචක්ඛුවිසුද්ධං මෙ, සමාධිකුසලා අහං;
අභිඤ්ඤාපාරමිප්පත්තා, පඤ්චදීපානිදං ඵලං.

‘‘සබ්බවොසිතවොසානා, කතකිච්චා අනාසවා;
පඤ්චදීපා මහාවීර, පාදෙ වන්දාමි චක්ඛුම.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, යං දීපමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පඤ්චදීපානිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ.… කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ථෙරී සාවත්ථියං විහරන්තී එකදිවසං පච්ඡාභත්තං සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා දිවාවිහාරත්ථාය අන්ධවනං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. අථ නං මාරො විවෙකතො විච්ඡෙදෙතුකාමො අඤ්ඤාතකරූපෙන උපගන්ත්වා –

57. ‘‘නත්ථි නිස්සරණං ලොකෙ, කිං විවෙකෙන කාහසි;
භුඤ්ජාහි කාමරතියො, මාහු පච්ඡානුතාපිනී’’ති. – ගාථමාහ;

තස්සත්ථො – ඉමස්මිං ලොකෙ සබ්බසමයෙසුපි උපපරික්ඛියමානෙසු **නිස්සරණං** නිබ්බානං නාම නත්ථි තෙසං තෙසං සමණබ්‍රාහ්මණානං ඡන්දසො පටිඤ්ඤායමානං වොහාරමත්තමෙවෙතං, තස්මා **කිං විවෙකෙන කාහසි** එවරූපෙ සම්පන්නපඨමවයෙ ඨිතා ඉමිනා කායවිවෙකෙන කිං කරිස්සසි? අථ ඛො **භුඤ්ජාහි කාමරතියො** වත්ථුකාමකිලෙසකාමසන්නිස්සිතා ඛිඩ්ඩාරතියො පච්චනුභොහි. කස්මා? **මාහු පච්ඡානුතාපිනී** ‘‘යදත්ථං බ්‍රහ්මචරියං චරාමි, තදෙව නිබ්බානං නත්ථි, තෙනෙවෙතං නාධිගතං, කාමභොගා ච පරිහීනා, අනත්ථො වත මය්හ’’න්ති පච්ඡා විප්පටිසාරිනී මා අහොසීති අධිප්පායො.

තං සුත්වා ථෙරී ‘‘බාලො වතායං මාරො, යො මම පච්චක්ඛභූතං නිබ්බානං පටික්ඛිපති. කාමෙසු ච මං පවාරෙති, මම ඛීණාසවභාවං න ජානාති. හන්ද නං තං ජානාපෙත්වා තජ්ජෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා –

58. ‘‘සත්තිසූලූපමා කාමා, ඛන්ධාසං අධිකුට්ටනා;
යං ත්වං කාමරතිං බ්‍රූසි, අරතී දානි සා මම.

59. ‘‘සබ්බත්ථ විහතා නන්දී, තමොක්ඛන්ධො පදාලිතො;
එවං ජානාහි පාපිම, නිහතො ත්වමසි අන්තකා’’ති. – ඉමං ගාථාද්වයමාහ;

තත්ථ **සත්තිසූලූපමා කාමාති** කාමා නාම යෙන අධිට්ඨිතා, තස්ස සත්තස්ස විනිවිජ්ඣනතො නිසිතසත්ති විය සූලං විය ච දට්ඨබ්බා. **ඛන්ධාති** උපාදානක්ඛන්ධා. **ආසන්ති** තෙසං. **අධිකුට්ටනාති** ඡින්දනාධිට්ඨානා, අච්චාදානට්ඨානන්ති

අත්ථො. යතො බන්ධෙ අච්චාදාය සත්තා කාමෙහි ඡෙජ්ජභෙජ්ජං පාපුණන්ති. **යං ත්වං කාමරතිං බ්‍රූසි, අරති දානි සා මමාති**, පාපිම, ත්වං යං කාමරතිං රමිතබ්බං සෙවිතබ්බං කත්වා වදසි, සා දානි මම නිරතිජාතිකත්තා මීළ්හසදිසා, න තාය මම කොචි අත්ථො අත්ථීති.

තත්ථ කාරණමාහ **''සබ්බත්ථ විහතා නන්දී''**තිආදිනා. තත්ථ **එවං ජානාහීති** ''සබ්බසො පහීනතණ්හාවිජ්ජා''ති මං ජානාහි, තතො එව බලවිධමනවිසයාතික්කමනෙහි **අන්තක** ලාමකාචාර, මාර, ත්වං මයා **නිහතො** බාධිතො අසි, න පනාහං තයා බාධිතබ්බාති අත්ථො.

එවං ථෙරියා මාරො සන්තජ්ජිතො තත්ථෙවන්තරධායි. ථෙරීපි ඵලසමාපත්තිසුඛෙන අන්ධවනෙ දිවසභාගං වීතිනාමෙත්වා සායන්හෙ වසනට්ඨානමෙව ගතා.

සෙලාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සොමාථෙරීගාථාවණ්ණනා

යං තං ඉසීහි පත්තබ්බන්තිආදිකා සොමාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී සිඛිස්ස භගවතො කාලෙ ඛත්තියමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා අරුණරඤ්ඤො අග්ගමහෙසී අහොසීති සබ්බං අතීතවත්ථු අභයත්ථෙරියා වත්ථුසදිසං. පච්චුප්පන්නවත්ථු පන අයං ථෙරී තත්ථ තත්ථ දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බිම්බිසාරස්ස රඤ්ඤො පුරොහිතස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා **සොමාති** නාමං අහොසි. සා විඤ්ඤුතං පත්තා සත්ථු රාජගහපවෙසනෙ පටිලද්ධසද්ධා උපාසිකා හුත්වා අපරභාගෙ සඤ්ජාතසංවෙගා භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.1.71, 80-90) –

''නගරෙ අරුණවතියා, අරුණො නාම ඛත්තියො;
තස්ස රඤ්ඤො අහුං භරියා, වාරිතං වාරයාමහං.

''යාවතා…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති. –
සබ්බං අභයත්ථෙරියා අපදානසදිසං.

අරහත්තං පන පත්වා විමුත්තිසුඛෙන සාවත්ථියං විහරන්තී එකදිවසං දිවාවිහාරත්ථාය අන්ධවනං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. අථ නං මාරො විවෙකතො විච්ඡෙදෙතුකාමො අදිස්සමානරූපො උපගන්ත්වා ආකාසෙ ඨත්වා –

60. ''යං තං ඉසීහි පත්තබ්බං, ඨානං දුරභිසම්භවං;
න තං ද්වඞ්ගුලපඤ්ඤාය, සක්කා පප්පොතුමිත්ථියා''ති. – ඉමං ගාථමාහ;

තස්සත්ථො – සීලක්ඛන්ධාදීනං එසනට්ඨෙන ''ඉසී''ති ලද්ධනාමෙහි බුද්ධාදීහි මහාපඤ්ඤෙහි පත්තබ්බං, තං අඤ්ඤෙහි පන **දුරභිසම්භවං** දුන්නිප්ඵාදනීයං. යං තං අරහත්තසඞ්ඛාතං පරමස්සාසට්ඨානං, න තං ද්වඞ්ගුලපඤ්ඤාය නිහීනපඤ්ඤාය ඉත්ථියා පාපුණිතුං සක්කා. ඉත්ථියො හි සත්තට්ඨවස්සකාලතො පට්ඨාය සබ්බකාලං ඔදනං පචන්තියො පක්කුථිතෙ උදකෙ තණ්ඩුලෙ පක්ඛිපිත්වා ''එත්තාවතා ඔදනං පක්ක''න්ති න ජානන්ති, පක්කුථියමානෙ පන තණ්ඩුලෙ දබ්බියා උද්ධරිත්වා ද්වීහි අඞ්ගුලීහි පීළෙත්වා ජානන්ති, තස්මා **ද්වඞ්ගුලිපඤ්ඤායා**ති වුත්තා.

තං සුත්වා ථෙරී මාරං අපසාදෙන්තී –

61. ''ඉත්ථිභාවො නො කිං කයිරා, චිත්තම්හි සුසමාහිතෙ;
ඤාණම්හි වත්තමානම්හි, සම්මා ධම්මං විපස්සතො.

62. ''සබ්බත්ථ විහතා නන්දී, තමොක්ඛන්ධො පදාලිතො;
එවං ජානාහි පාපිම, නිහතො ත්වමසි අන්තකා''ති. –

ඉතරා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **ඉත්ථිභාවො නො කිං කයිරාති** මාතුගාමභාවො අම්හාකං කිං කරෙය්‍ය, අරහත්තප්පත්තියා කීදිසං විබන්ධං උප්පාදෙය්‍ය. **චිත්තම්හි සුසමාහිතෙති** චිත්තෙ අග්ගමග්ගසමාධිනා සුට්ඨු සමාහිතෙ. **ඤාණම්හි වත්තමානම්හීති** තතො අරහත්තමග්ගඤාණෙ පවත්තමානෙ. **සම්මා ධම්මං විපස්සතොති** චතුසච්චධම්මං පරිඤ්ඤාදිවිධිනා සම්මදෙව පස්සතො. අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපො – පාපිම, ඉත්ථී වා හොතු පුරිසො වා, අග්ගමග්ගෙ අධිගතෙ අරහත්තං හත්ථගතමෙවාති.

ඉදානි තස්ස අත්තනා අධිගතභාවං උජුකමෙව දස්සෙන්තී **“සබ්බත්ථ විහතා නන්දී”**ති ගාථමාහ. සා වුත්තත්ථායෙව.

සොමාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුක්කනිපාතො

1. භද්දාකාපිලානීථෙරීගාථාවණ්ණනා

චතුක්කනිපාතෙ **පුත්තො බුද්ධස්ස දායාදොති**ආදිකා භද්දාය කාපිලානියා ථෙරියා ගාථා. සා කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තී සත්ථාරං එකං භික්ඛුනිං පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා අධිකාරකම්මං කත්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ බාරාණසියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා පතිකුලං ගන්ත්වා, එකදිවසං අත්තනො ననන්දාය සද්ධිං කලහං කරොන්තී තාය පච්චෙකබුද්ධස්ස පිණ්ඩපාතෙ දින්නෙ ''අයං ඉමස්ස දානං දත්වා උළාරසම්පත්තිං ලභිස්සතී''ති පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථතො පත්තං ගහෙත්වා භත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා කලලස්ස පූරෙත්වා අදාසි. මහාජනො ගරහි – ''බාලෙ, පච්චෙකබුද්ධො තෙ කිං අපරජ්ඣී''ති? සා තෙසං වචනෙන ලජ්ජමානා පුන පත්තං ගහෙත්වා කලලං නීහරිත්වා ධොවිත්වා ගන්ධචුණ්ණෙන උබ්බට්ටෙත්වා චතුමධුරස්ස පූරෙත්වා උපරි ආසිත්තෙන පදුමගබ්භවණ්ණෙන සප්පිනා විජ්ජොතමානං පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා ''යථා අයං පිණ්ඩපාතො ඔභාසජාතො, එවං ඔභාසජාතං මෙ සරීරං හොතූ''ති පත්ථනං පට්ඨපෙසි. සා තතො චවිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තී කස්සපබුද්ධකාලෙ බාරාණසියං මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. පුබ්බකම්මඵලෙන දුග්ගන්ධසරීරා මනුස්සෙහි ජිගුච්ඡිතබ්බා හුත්වා සංවෙගජාතා අත්තනො ආභරණෙහි සුවණ්ණිට්ඨකං කාරෙත්වා භගවතො චෙතියෙ පතිට්ඨපෙසි, උප්පලහත්ථෙන ච පූජං අකාසි. තෙනස්සා සරීරං තස්මිංයෙව භවෙ සුගන්ධං මනොහරං ජාතං. සා පතිනො පියා මනාපා හුත්වා යාවජීවං කුසලං කත්වා තතො චුතා සග්ගෙ නිබ්බත්ති. තත්ථාපි යාවජීවං දිබ්බසුඛං අනුභවිත්වා, තතො චුතා බාරාණසිරඤ්ඤො ධීතා හුත්වා තත්ථ දෙවසම්පත්තිසදිසං සම්පත්තිං අනුභවන්තී චිරකාලං පච්චෙකබුද්ධෙ උපට්ඨහිත්වා, තෙසු පරිනිබ්බුතෙසු සංවෙගජාතා තාපසපබ්බජ්ජාය පබ්බජිත්වා උය්‍යානෙ වසන්තී ඣානානි භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතා සාගලනගරෙ කොසියගොත්තස්ස බ්‍රාහ්මණකුලස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා මහතා පරිහාරෙන වඩ්ඪිත්වා වයප්පත්තා මහාතිත්ථගාමෙ පිප්ඵලිකුමාරස්ස ගෙහං නීතා. තස්මිං පබ්බජිතුං නික්ඛන්තෙ මහන්තං භොගක්ඛන්ධං මහන්තඤ්ච ඤාතිපරිවට්ටං පහාය පබ්බජ්ජත්ථාය නික්ඛමිත්වා පඤ්ච වස්සානි තිත්ථියාරාමෙ වසිත්වා අපරභාගෙ මහාපජාපතිගොතමියා සන්තිකෙ පබ්බජ්ජං උපසම්පදඤ්ච ලභිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.3.244-313) –

''පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

''තදාහු හංසවතියං, විදෙහො නාම නාමතො;
සෙට්ඨී පහූතරතනො, තස්ස ජායා අහොසහං.

''කදාචි සො නරාදිච්චං, උපෙච්ච සපරිජ්ජනො;
ධම්මමස්සොසි බුද්ධස්ස, සබ්බදුක්ඛභයප්පහං.

''සාවකං ධුතවාදානං, අග්ගං කිත්තෙසි නායකො;
සුත්වා සත්තාහිකං දානං, දත්වා බුද්ධස්ස තාදිනො.

''නිපච්ච සිරසා පාදෙ, තං ඨානමභිපත්ථයිං;
ස හාසයන්තො පරිසං, තදා හි නරපුඞ්ගවො.

''සෙට්ඨිනො අනුකම්පාය, ඉමා ගාථා අභාසථ;
ලච්ඡසෙ පත්ථිතං ඨානං, නිබ්බුතො හොහි පුත්තක.

''සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

''තස්ස ධම්මෙසු දායාදො, ඔරසො ධම්මනිම්මිතො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවකො.

''තං සුත්වා මුදිතො හුත්වා, යාවජීවං තදා ජිනං;
මෙත්තචිත්තො පරිචරි, පච්චයෙහි විනායකං.

''සාසනං ජොතයිත්වාන, සො මද්දිත්වා කුතිත්ථියෙ;
වෙනෙය්‍යං විනයිත්වා ච, නිබ්බුතො සො සසාවකො.

‘‘නිබ්බුතෙ තම්හි ලොකග්ගෙ, පූජනත්ථාය සත්ථුනො;
ඤාතිමිත්තෙ සමානෙත්වා, සහ තෙහි අකාරයි.

‘‘සත්තයොජනිකං ථූපං, උබ්බිද්ධං රතනාමයං;
ජලන්තං සතරංසිංව, සාලරාජංව ඵුල්ලිතං.

‘‘සත්තසතසහස්සානි, පාතියො තත්ථ කාරයි;
නළග්ගී විය ජොතන්තී, රතනෙහෙව සත්තහි.

‘‘ගන්ධතෙලෙන පූරෙත්වා, දීපානුජ්ජලයී තහිං;
පූජනත්ථාය මහෙසිස්ස, සබ්බභූතානුකම්පිනො.

‘‘සත්තසතසහස්සානි, පුණ්ණකුම්භානි කාරයි;
රතනෙහෙව පුණ්ණානි, පූජනත්ථාය මහෙසිනො.

‘‘මජ්ඣෙ අට්ඨට්ඨකුම්භීනං, උස්සිතා කඤ්චනග්ඝියො;
අතිරොචන්ති වණ්ණෙන, සරදෙව දිවාකරො.

‘‘චතුද්වාරෙසු සොභන්ති, තොරණා රතනාමයා;
උස්සිතා ඵලකා රම්මා, සොභන්ති රතනාමයා.

‘‘විරොචන්ති පරික්ඛිත්තා, අවටංසා සුනිම්මිතා;
උස්සිතානි පටාකානි, රතනානි විරොචරෙ.

‘‘සුරත්තං සුකතං චිත්තං, චෙතියං රතනාමයං;
අතිරොචති වණ්ණෙන, සසඤ්ඣොව දිවාකරො.

‘‘ථූපස්ස වෙදියො තිස්සො, හරිතාලෙන පූරයි;
එකං මනොසිලායෙකං, අඤ්ජනෙන ච එකිකං.

‘‘පූජං එතාදිසං රම්මං, කාරෙත්වා වරවාදිනො;
අදාසි දානං සඞ්ඝස්ස, යාවජීවං යථාබලං.

‘‘සහාව සෙට්ඨිනා තෙන, තානි පුඤ්ඤානි සබ්බසො;
යාවජීවං කරිත්වාන, සහාව සුගතිං ගතා.

‘‘සම්පත්තියොනුභොත්වාන, දෙවත්තෙ අථ මානුසෙ;
ඡායා විය සරීරෙන, සහ තෙනෙව සංසරිං.

‘‘එකනවුතිතො කප්පෙ, විපස්සී නාම නායකො;
උප්පජ්ජි චාරුදස්සනො, සබ්බධම්මවිපස්සකො.

‘‘තදායං බන්ධුමතියං, බ්‍රාහ්මණො සාධුසම්මතො;
අඩ්ඪො සන්තො ගුණෙනාපි, ධනෙන ච සුදුග්ගතො.

‘‘තදාපි තස්සාහං ආසිං, බ්‍රාහ්මණී සමචෙතසා;
කදාචි සො දිජවරො, සඞ්ගමෙසි මහාමුනිං.

‘‘නිසින්නං ජනකායම්හි, දෙසෙන්තං අමතං පදං;
සුත්වා ධම්මං පමුදිතො, අදාසි එකසාටකං.

‘‘ඝරමෙකෙන වත්ථෙන, ගන්ත්වානෙතං ස මබ්‍රවි;
අනුමොද මහාපුඤ්ඤං, දින්නං බුද්ධස්ස සාටකං.

‘‘තදාහං අඤ්ජලිං කත්වා, අනුමොදිං සුපීණිතා;
සුදින්නො සාටකො සාමි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස තාදිනො.

‘‘සුඛිතො සජ්ජිතො හුත්වා, සංසරන්තො භවාභවෙ;
බාරාණසිපුරෙ රම්මෙ, රාජා ආසි මහීපති.

‘‘තදා තස්ස මහෙසීහං, ඉත්ථිගුම්බස්ස උත්තමා;
තස්සාති දයිතා ආසිං, පුබ්බස්නෙහෙන භත්තුනො.

‘‘පිණ්ඩාය විචරන්තෙ තෙ, අට්ඨ පච්චෙකනායකෙ;
දිස්වා පමුදිතො හුත්වා, දත්වා පිණ්ඩං මහාරහං.

‘‘පුනො නිමන්තයිත්වාන, කත්වා රතනමණ්ඩපං;
කම්මාරෙහි කතං පත්තං, සොවණ්ණං වත තත්තකං.

‘‘සමානෙත්වාන තෙ සබ්බෙ, තෙසං දානමදාසි සො;
සොණ්ණාසනෙ පවිට්ඨානං, පසන්නො සෙහි පාණිහි.

‘‘තම්පි දානං සහාදාසිං, කාසිරාජෙනහං තදා;
පුනාහං බාරාණසියං, ජාතා කාසිකගාමකෙ.

‘‘කුටුම්බිකකුලෙ ඵීතෙ, සුඛිතො සො සභාතුකො;
ජෙට්ඨස්ස භාතුනො ජායා, අහොසිං සුපතිබ්බතා.

‘‘පච්චෙකබුද්ධං දිස්වාන, කනියස්ස මම භත්තුනො;
භාගන්නං තස්ස දත්වාන, ආගතෙ තම්හි පාවදිං.

‘‘නාභිනන්දිත්ථ සො දානං, තතො තස්ස අදාසහං;
උබ්බා ආනිය තං අන්නං, පුනො තස්සෙව සො අදා.

‘‘තදන්නං ඡඩ්ඩයිත්වාන, දුට්ඨා බුද්ධස්සහං තදා;
පත්තං කලලපුණ්ණං තං, අදාසිං තස්ස තාදිනො.

‘‘දානෙ ච ගහණෙ චෙව, අපචෙ පදූසෙපි ච;
සමචිත්තමුඛං දිස්වා, තදාහං සංවිජිං භුසං.

‘‘පුනො පත්තං ගහෙත්වාන, සොධයිත්වා සුගන්ධිනා,
පසන්නචිත්තා පූරෙත්වා, සඝතං සක්කරං අදං.

‘‘යත්ථ යත්ථූපපජ්ජාමි, සුරූපා හොමි දානතො;
බුද්ධස්ස අපකාරෙන, දුග්ගන්ධා වදනෙන ච.

‘‘පුන කස්සපවීරස්ස, නිධායන්තම්හි චෙතියෙ;
සොවණ්ණං ඉට්ඨකං වරං, අදාසිං මුදිතා අහං.

‘‘චතුජ්ජාතෙන ගන්ධෙන, නිචයිත්වා තමිට්ඨකං;
මුත්තා දුග්ගන්ධදොසම්හා, සබ්බඞ්ගසුසමාගතා.

‘‘සත්ත පාතිසහස්සානි, රතනෙහෙව සත්තහි;
කාරෙත්වා ඝතපූරානි, වට්ටීනි ච සහස්සසො.

‘‘පක්ඛිපිත්වා පදීපෙත්වා, ඨපයිං සත්තපන්තියො;
පූජනත්ථං ලොකනාථස්ස, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

‘‘තදාපි තම්හි පුඤ්ඤම්හි, භාගිනීයි විසෙසතො;
පුන කාසීසු සඤ්ජාතො, සුමිත්තා ඉති විස්සුතො.

‘‘තස්සාහං භරියා ආසිං, සුඛිතා සජ්ජිතා පියා;
තදා පච්චෙකමුනිනො, අදාසිං ඝනවෙඨනං.

‘‘තස්සාපි භාගිනී ආසිං, මොදිත්වා දානමුත්තමං;
පුනාපි කාසිරට්ඨම්හි, ජාතො කොලියජාතියා.

‘‘තදා කොලියපුත්තානං, සතෙහි සහ පඤ්චහි;
පඤ්ච පච්චෙකබුද්ධානං, සතානි සමුපට්ඨහි.

‘‘තෙමාසං තප්පයිත්වාන, අදාසි ච තිචීවරෙ;
ජායා තස්ස තදා ආසිං, පුඤ්ඤකම්මපථානුගා.

‘‘තතො චුතො අහු රාජා, නන්දො නාම මහායසො;
තස්සාපි මහෙසී ආසිං, සබ්බකාමසමිද්ධිනී.

‘‘තදා රාජා භවිත්වාන, බ්‍රහ්මදත්තො මහීපති;
පදුමවතීපුත්තානං, පච්චෙකමුනිනං තදා.

‘‘සතානි පඤ්චනූනානි, යාවජීවං උපට්ඨහිං;
රාජුය්‍යානෙ නිවාසෙත්වා, නිබ්බුතානි ච පූජයිං.

‘‘චෙතියානි ච කාරෙත්වා, පබ්බජිත්වා උභො මයං;
භාවෙත්වා අප්පමඤ්ඤායො, බ්‍රහ්මලොකං අගම්හසෙ.

‘‘තතො චුතො මහාතිත්ථෙ, සුජාතො පිප්ඵලායනො;
මාතා සුමනදෙවීති, කොසිගොත්තො දිජො පිතා.

‘‘අහං මද්දෙ ජනපදෙ, සාකලාය පුරුත්තමෙ;
කප්පිලස්ස දිජස්සාසිං, ධීතා මාතා සුචීමති.

‘‘ඝනකඤ්චනබිම්බෙන, නිම්මිනිත්වාන මං පිතා;
අදා කස්සපධීරස්ස, කාමෙහි වජ්ජිතස්සමං.

‘‘කදාචි සො කාරුණිකො, ගන්ත්වා කම්මන්තපෙක්ඛකො;
කාකාදිකෙහි ඛජ්ජන්තෙ, පාණෙ දිස්වාන සංවිජි.

‘‘ඝරෙචාහං තිලෙ ජාතෙ, දිස්වානාතපතාපනෙ;
කිමී කාකෙහි ඛජ්ජන්තෙ, සංවෙගමලභිං තදා.

‘‘තදා සො පබ්බජී ධීරො, අහං තමනුපබ්බජිං;
පඤ්ච වස්සානි නිවසිං, පරිබ්බාජවතෙ අහං.

‘‘යදා පබ්බජිතා ආසි, ගොතමී ජිනපොසිකා;
තදාහං තමුපගන්ත්වා, බුද්ධෙන අනුසාසිතා.

‘‘න චිරෙනෙව කාලෙන, අරහත්තමපාපුණිං;
අහො කල්‍යාණමිත්තත්තං, කස්සපස්ස සිරීමතො.

‘‘සුතො බුද්ධස්ස දායාදො, කස්සපො සුසමාහිතො;
පුබ්බෙනිවාසං යො වෙදි, සග්ගාපායඤ්ච පස්සති.

‘‘අථො ජාතික්ඛයං පත්තො, අභිඤ්ඤාවොසිතො මුනි;
එතාහි තීහි විජ්ජාහි, තෙවිජ්ජො හොති බ්‍රාහ්මණො.

‘‘තථෙව භද්දාකාපිලානී, තෙවිජ්ජා මච්චුහායිනී;
ධාරෙති අන්තිමං දෙහං, ජිත්වා මාරං සවාහනං.

‘‘දිස්වා ආදීනවං ලොකෙ, උභො පබ්බජිතා මයං;
ත්‍යම්හ ඛීණාසවා දන්තා, සීතිභූතාම්හ නිබ්බුතා.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. (අප. ථෙරී 2.3.244-313);

අරහත්තං පන පත්වා පුබ්බෙනිවාසඤාණෙ විඝණ්ණවසී අහොසි. තත්ථ සාතිසයං කතාධිකාරත්තා අපරභාගෙ තං සත්ථා ජෙතවනෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො භික්ඛුනියො පටිපාටියා ඨානන්තරෙසු ඨපෙන්තො පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරන්තීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සා එකදිවසං මහාකස්සපත්ථෙරස්ස ගුණාභිත්ථවනපුබ්බකං අත්තනො කතකිච්චතාදිවිභාවනමුඛෙන උදානං උදානෙන්තී –

63. ‘‘පුත්තො බුද්ධස්ස දායාදො, කස්සපො සුසමාහිතො;
පුබ්බෙනිවාසං යොවෙදි, සග්ගාපායඤ්ච පස්සති.

64. ‘‘අථො ජාතික්ඛයං පත්තො, අභිඤ්ඤාවොසිතො මුනි;
එතාහි තීහි විජ්ජාහි, තෙවිජ්ජො හොති බ්‍රාහ්මණො.

65. ‘‘තථෙව භද්දාකාපිලානී, තෙවිජ්ජා මච්චුහායිනී;
ධාරෙති අන්තිමං දෙහං, ජෙත්වා මාරං සවාහනං.

66. ‘‘දිස්වා ආදීනවං ලොකෙ, උභො පබ්බජිතා මයං;
ත්‍යම්හ ඛීණාසවා දන්තා, සීතිභූතාම්හ නිබ්බුතා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **පුත්තො බුද්ධස්ස දායාදො**ති බුද්ධානුබුද්ධභාවතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස අනුජාතසුතො තතො එව තස්ස දායභූතස්ස නවලොකුත්තරධම්මස්ස ආදානෙන දායාදො කස්සපො ලොකියලොකුත්තරෙහි සමාධීහි සුට්ඨු සමාහිතචිත්තතාය **සුසමාහිතො. පුබ්බෙනිවාසං යොවෙදී**ති යො මහාකස්සපත්ථෙරො පුබ්බෙනිවාසං අත්තනො පරෙසඤ්ච නිවුත්ථක්ඛන්ධසන්තානං පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන පාකටං කත්වා අවෙදි අඤ්ඤාසි පටිවිජ්ඣි. **සග්ගාපායඤ්ච පස්සතී**ති ඡබ්බීසතිදෙවලොකභෙදං සග්ගං චතුබ්බිධං අපායඤ්ච දිබ්බචක්ඛුනා හත්ථතලෙ ආමලකං විය පස්සති.

අථො ජාතික්ඛයං පත්තොති තතො පරං ජාතික්ඛයසඞ්ඛාතං අරහත්තං පත්තො. **අභිඤ්ඤාය** අභිවිසිට්ඨෙන ඤාණෙන අභිඤ්ඤෙය්‍යං ධම්මං අභිජානිත්වා පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිජානිත්වා , පහාතබ්බං පහාය , සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකත්වා **වොසිතො** නිට්ඨං පත්තො කතකිච්චො. ආසවක්ඛයපඤ්ඤාසඞ්ඛාතං මොනං පත්තත්තා **මුනි**.

තථෙව භද්දාකාපිලානීති යථා මහාකස්සපො එතාහි යථාවුත්තාහි තීහි විජ්ජාහි තෙවිජ්ජො මච්චුහායී ච, තථෙව භද්දාකාපිලානී තෙවිජ්ජා මච්චුහායිනීති. තතො එව **ධාරෙති අන්තිමං දෙහං, ජෙත්වා මාරං සවාහනන්**ති අත්තානමෙව පරං විය කත්වා දස්සෙති.

ඉදානි යථා ථෙරස්ස පටිපත්ති ආදිමජ්ඣපරියොසානකල්‍යාණා, එවං මමපීති දස්සෙන්තී **‘‘දිස්වා ආදීනව’’**න්ති ඔසානගාථමාහ. තත්ථ **ත්‍යම්හ ඛීණාසවා දන්තා**ති තෙ මයං මහාකස්සපත්ථෙරො අහඤ්ච උත්තමෙන දමෙන දන්තා සබ්බසො ඛීණාසවා ච අම්හ. **සීතිභූතාම්හ නිබ්බුතා**ති තතො එව කිලෙසපරිළාහාභාවතො සීතිභූතා සඋපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා නිබ්බුතා ච අම්හ භවාමාති අත්ථො.

භද්දාකාපිලානීථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චතුක්කනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පඤ්චකනිපාතො

1. අඤ්ඤතරාථෙරීගාථාවණ්ණනා

පඤ්චකනිපාතෙ **පණ්ණවීසති වස්සානී**තිආදිකා අඤ්ඤතරාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ දෙවදහනගරෙ මහාපජාපතිගොතමියා ධාතී හුත්වා වඩ්ඪෙසි. නාමගොත්තතො පන අපඤ්ඤාතා අහොසි. සා මහාපජාපතිගොතමියා පබ්බජිතකාලෙ සයම්පි පබ්බජිත්වා පඤ්චවීසති සංවච්ඡරානි කාමරාගෙන උපද්දුතා අච්ඡරාසඞ්ඛාතමත්තම්පි කාලං චිත්තෙකග්ගතං අලභන්තී බාහා පග්ගය්හ කන්දමානා ධම්මදින්නාථෙරියා සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා කාමෙහි විනිවත්තිතමානසා කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා භාවනමනුයුඤ්ජන්තී න චිරස්සෙව ඡළභිඤ්ඤා හුත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

67. ‘‘පණ්ණවීසති වස්සානි, යතො පබ්බජිතා අහං;
නාච්ඡරාසඞ්ඛාතමත්තම්පි, චිත්තස්සූපසමජ්ඣගං.

68. ‘‘අලද්ධා චෙතසො සන්තිං, කාමරාගෙනවස්සුතා;
බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තී, විහාරං පාවිසිං අහං.

69. ‘‘සා භික්ඛුනිං උපාගච්ඡිං, යා මෙ සද්ධායිකා අහු;
සා මෙ ධම්මමදෙසෙසි, ඛන්ධායතනධාතුයො.

70. ‘‘තස්සා ධම්මං සුණිත්වාන, එකමන්තෙ උපාවිසිං;
පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං.

71. ‘‘චෙතොපරිච්චඤාණඤ්ච , සොතධාතු විසොධිතා;
ඉද්ධීපි මෙ සච්ඡිකතා, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො;
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **නාච්ඡරාසඞ්ඛාතමත්තම්පී**ති අච්ඡරාසට්ඨිතමත්තම්පි ඛණං අඞ්ගුලිඵොටනමත්තම්පි කාලන්ති අත්ථො. **චිත්තස්සූපසමජ්ඣග**න්ති චිත්තස්ස උපසමං චිත්තෙකග්ගං න අජ්ඣගන්ති යොජනා, න පටිලභින්ති අත්ථො.

කාමරාගෙනවස්සුතාති කාමගුණසඞ්ඛාතෙසු වත්ථුකාමෙසු දළ්හතරාභිනිවෙසිතාය බහලෙන ඡන්දරාගෙන තින්තචිත්තා.

භික්ඛුනින්ති ධම්මදින්නත්ථෙරිං සන්ධාය වදති.

චෙතොපරිච්චඤාණඤ්චාති චෙතොපරියඤාණඤ්ච විසොධිතන්ති සම්බන්ධො, අධිගතන්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අඤ්ඤතරාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. විමලාථෙරීගාථාවණ්ණනා

මත්තා වණ්ණෙන රූපෙනාතිආදිකා විමලාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං අඤ්ඤතරාය රූපූපජීවිනියා ඉත්ථියා ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. **විමලා**තිස්සා නාමං අහොසි. සා වයප්පත්තා තථෙව ජීවිකං කප්පෙන්තී එකදිවසං ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා ථෙරස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ථෙරං උද්දිස්ස පලොභනකම්මං කාතුං ආරභි. ‘‘තිත්ථියෙහි උය්යොජිතා තථා අකාසී’’ති කෙචි වදන්ති. ථෙරො තස්සා අසුභවිභාවනමුඛෙන සන්තජ්ජනං කත්වා ඔවාදමදාසි. තං හෙට්ඨා ථෙරගාථාය ආගතමෙව, තථා පන ථෙරෙන ඔවාදෙ දින්නෙ සා සංවෙගජාතා හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨපෙත්වා සාසනෙ පටිලද්ධසද්ධා උපාසිකා හුත්වා අපරභාගෙ භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා ඝටෙන්තී වායමන්තී හෙතුසම්පන්නතාය න චිරස්සෙව අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

72. ‘‘මත්තා වණ්ණෙන රූපෙන, සොභග්ගෙන යසෙන ච;
යොබ්බනෙන චුපත්ථද්ධා, අඤ්ඤාසමතිමඤ්ඤිහං.

73. ‘‘විභූසෙත්වා ඉමං කායං, සුචිත්තං බාලලාපනං;
අට්ඨාසිං වෙසිද්වාරම්හි, ලුද්දො පාසමිවොඩ්ඩිය.

74. ''පිළන්ධනං විදංසෙන්ති, ගුය්හං පකාසිකං බහුං;
අකාසිං විවිධං මායං, උජ්ඣග්ඝන්තී බහුං ජනං.

75. ''සාජ්ජ පිණ්ඩං චරිත්වාන, මුණ්ඩා සඞ්ඝාටිපාරුතා;
නිසින්නා රුක්ඛමූලම්හි, අවිතක්කස්ස ලාභිනී.

76. ''සබ්බෙ යොගා සමුච්ඡින්නා, යෙ දිබ්බා යෙ ච මානුසා;
ඛෙපෙත්වා ආසවෙ සබ්බෙ, සීතිභූතාම්හි නිබ්බුතා''ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **මත්තා වණ්ණෙන රූපෙනා**ති ගුණවණ්ණෙන චෙව රූපසම්පත්තියා ච. **සොභග්ගෙනා**ති සුභගභාවෙන. **යසෙනා**ති පරිවාරසම්පත්තියා. **මත්තා** වණ්ණමදරූපමදසොභග්ගමදපරිවාරමදවසෙන මදං ආපන්නාති අත්ථො. **යොබ්බනෙන චුපත්ථද්ධා**ති යොබ්බනමදෙන උපරූපරි ථද්ධා යොබ්බනනිමිත්තෙන අහඞ්කාරෙන උපත්ථද්ධචිත්තා අනුපසන්තමානසා. **අඤ්ඤාසමතිමඤ්ඤිහ**න්ති අඤ්ඤා ඉත්ථියො අත්තනො වණ්ණාදිගුණෙහි සබ්බථාපි අතික්කමිත්වා මඤ්ඤිං අහං. අඤ්ඤාසං වා ඉත්ථීනං වණ්ණාදිගුණෙ අතිමඤ්ඤිං අතික්කමිත්වා අමඤ්ඤිං අවමානං අකාසිං.

විභූසිත්වා ඉමං කායං, සුචිත්තං බාලලාපනන්ති ඉමං නානාවිධඅසුචිභරිතං ජෙගුච්ඡං අහං මමාති බාලානං ලාපනතො වාචනතො බාලලාපනං මම කායං ඡවිරාගකරණකෙසවිථපනාදිනා සුචිත්තං වත්ථාභරණෙහි විභූසිත්වා සුමණ්ඩිතපසාදිතං කත්වා. **අට්ඨාසිං වෙසිද්වාරම්හි, ලුද්දො පාසමිවොඩ්ඩියා**ති මිගලුද්දො විය මිගානං බන්ධනත්ථාය දණ්ඩවාකුරාදිමිගපාසං, මාරස්ස පාසභූතං යථාවුත්තං මම කායං වෙසිද්වාරම්හි වෙසියා ඝරද්වාරෙ ඔඩ්ඩියිත්වා අට්ඨාසිං.

පිළන්ධනං විදංසෙන්තී, ගුය්හං පකාසිකං බහුන්ති ඌරුජඝනථනදස්සනාදිකං ගුය්හඤ්චෙව පාදජාණුසිරාදිකං පකාසඤ්චාති ගුය්හං පකාසිකඤ්ච බහුං නානප්පකාරං පිළන්ධනං ආභරණං දස්සෙන්තී. **අකාසිං විවිධං මායං, උජ්ඣග්ඝන්තී බහුං ජන**න්ති යොබ්බනමදමත්තං බහුං බාලජනං විප්පලම්භෙතුං හසන්තී ගන්ධමාලාවත්ථාභරණාදීහි සරීරසභාවපටිච්ඡාදනෙන හසවිලාසභාවාදීහි තෙහි ච විවිධං නානප්පකාරං වඤ්චනං අකාසිං.

සාජ්ජ පිණ්ඩං චරිත්වාන...පෙ.... අවිතක්කස්ස ලාභිනීති සා අහං එවං පමාදවිහාරිනී සමානා අජ්ජ ඉදානි අය්‍යස්ස මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා මුණ්ඩා සඞ්ඝාටිපාරුතා හුත්වා පිණ්ඩං චරිත්වාන භික්ඛාහාරං භුඤ්ජිත්වා **නිසින්නා** රුක්ඛමූලම්හි රුක්ඛමූලෙ විවිත්තාසනෙ නිසින්නා දුතියජ්ඣානපාදකස්ස අග්ගඵලස්ස අධිගමෙන අවිතක්කස්ස ලාභිනී අම්හීති යොජනා.

සබ්බෙ යොගාති කාමයොගාදයො චත්තාරොපි යොගා. **සමුච්ඡින්නා**ති පඨමමග්ගාදිනා යථාරහං සම්මදෙව උච්ඡින්නා පහීනා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

විමලාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සීහාථෙරීගාථාවණ්ණනා

අයොනිසො මනසිකාරාතිආදිකා සීහාය ථෙරියා ගාථා . අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං සීහසෙනාපතිනො භගිනියා ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා ''මාතුලස්ස නාමං කරොමා''ති **සීහා**ති නාමං අකංසු. සා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථාරා සීහස්ස සෙනාපතිනො ධම්මෙ දෙසියමානෙ තං ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා මාතාපිතරො අනුජානාපෙත්වා පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච විපස්සනං ආරභිත්වාපි බහිද්ධා පුථුත්තාරම්මණෙ විධාවන්තං චිත්තං නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තී සත්ත සංවච්ඡරානි මිච්ඡාවිතක්කෙහි බාධියමානා චිත්තස්සාදං අලභන්තී ''කිං මෙ ඉමිනා පාපජීවිතෙන , උබ්බන්ධිත්වා මරිස්සාමී''ති පාසං ගහෙත්වා රුක්ඛසාඛායං ලග්ගිත්වා තං අත්තනො කණ්ඨෙ පටිමුඤ්චන්තී පුබ්බාචිණ්ණවසෙන විපස්සනාය චිත්තං අභිනීහරි, අන්තිමභවිකතාය පාසස්ස බන්ධනං ගීවට්ඨානෙ අහොසි, ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා සා තාවදෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තං පත්තසමකාලමෙව ච පාසබන්ධො ගීවතො මුච්චිත්වා විනිවත්ති. සා අරහත්තෙ පතිට්ඨිතා උදානවසෙන –

77. ''අයොනිසො මනසිකාරා, කාමරාගෙන අට්ටිතා;
අහොසිං උද්ධතා පුබ්බෙ, චිත්තෙ අවසවත්තිනී.

78. ''පරියුට්ඨිතා ක්ලෙසෙහි, සුභසඤ්ඤානුවත්තිනී;
සමං චිත්තස්ස න ලභිං, රාගචිත්තවසානුගා.

79. ‘‘කිසා පණ්ඩු විවණ්ණා ච, සත්ත වස්සානි චාරිහං;
නාහං දිවා වා රත්තිං වා, සුඛං වින්දිං සුදුක්ඛිතා.

80. ‘‘තතො රජ්ජුං ගහෙත්වාන, පාවිසිං වනමන්තරං;
වරං මෙ ඉධ උබ්බන්ධං, යඤ්ච හීනං පුනාචරෙ.

81. ‘‘දළ්හපාසං කරිත්වාන, රුක්ඛසාඛාය බන්ධිය;
පක්ඛිපිං පාසං ගීවායං, අථ චිත්තං විමුච්චි මෙ’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **අයොනිසො මනසිකාරාති** අනුපායමනසිකාරෙන, අසුභෙ සුභන්ති විපල්ලාසග්ගාහෙන. **කාමරාගෙන අට්ටිතාති** කාමගුණෙසු ඡන්දරාගෙන පීළිතා. **අහොසිං උද්ධතා පුබ්බෙ, චිත්තෙ අවසවත්තිනීති** පුබ්බෙ මම චිත්තෙ මය්හං වසෙ අවත්තමානෙ උද්ධතා නානාරම්මණෙ වික්ඛිත්තචිත්තා අසමාහිතා අහොසිං.

පරියුට්ඨිතා ක්ලෙසෙහි, සුභසඤ්ඤානුවත්තිනීති පරියුට්ඨානපත්තෙහි කාමරාගාදිකිලෙසෙහි අභිභූතා රූපාදීසු සුභන්ති පවත්තාය කාමසඤ්ඤාය අනුවත්තනසීලා. **සමං චිත්තස්ස න ලභිං, රාගචිත්තවසානුගාති** කාමරාගසම්පයුත්තචිත්තස්ස වසං අනුගච්ඡන්තී ඊසකම්පි චිත්තස්ස සමං චෙතොසමථං චිත්තෙකග්ගතං න ලභිං.

කිසා පණ්ඩු විවණ්ණා චාති එවං උක්කණ්ඨිතභාවෙන කිසා ධමනිසන්ථතගත්තා උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතා තතො එව විවණ්ණා විගතඡවිවණ්ණා ච හුත්වා. **සත්ත වස්සානීති** සත්ත සංවච්ඡරානි. **චාරිහන්ති** චරිං අහං. **නාහං දිවා වා රත්තිං වා, සුඛං වින්දිං සුදුක්ඛිතාති** එවමහං සත්තසු සංවච්ඡරෙසු කිලෙසදුක්ඛෙන දුක්ඛිතා එකදාපි දිවා වා රත්තිං වා සමණසුඛං න පටිලභිං.

තතොති කිලෙසපරියුට්ඨානෙන සමණසුඛාලාභභාවතො. **රජ්ජුං ගහෙත්වාන පාවිසිං, වනමන්තරන්ති** පාසරජ්ජුං ආදාය වනන්තරං පාවිසිං. කිමත්ථං පාවිසීති චෙ ආහ – **‘‘වරං මෙ ඉධ උබ්බන්ධං, යඤ්ච හීනං පුනාචරෙ’’**ති යදහං සමණධම්මං කාතුං අසක්කොන්තී හීනං ගිහිභාවං පුන ආචරෙ ආචරෙය්‍යං අනුතිට්ඨෙය්‍යං, තතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන ඉමස්මිං වනන්තරෙ උබ්බන්ධං බන්ධිත්වා මරණං මෙ වරං සෙට්ඨන්ති අත්ථො. **අථ චිත්තං විමුච්චි මෙති** යදා රුක්ඛසාඛාය බන්ධපාසං ගීවායං පක්ඛිපි, අථ තදනන්තරමෙව වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනාමග්ගෙන ඝටිතත්තා මග්ගපටිපාටියා සබ්බාසවෙහි මම චිත්තං විමුච්චි විමුත්තං අහොසීති.

සීහාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුන්දරීනන්දාථෙරීගාථාවණ්ණනා

ආතුරං අසුචින්තිආදිකා සුන්දරීනන්දාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා, සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තී සත්ථාරං එකං භික්ඛුනිං ඣායිනීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා කුසලං උපචිනන්තී කප්පසතසහස්සං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සක්‍යරාජකුලෙ නිබ්බත්ති. **නන්දාතිස්සා** නාමං අකංසු. අපරභාගෙ රූපසම්පත්තියා සුන්දරීනන්දා, ජනපදකල්‍යාණීති ච පඤ්ඤායිත්ථ. සා අම්හාකං භගවති සබ්බඤ්ඤුතං පත්වා අනුපුබ්බෙන කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා නන්දකුමාරඤ්ච රාහුලකුමාරඤ්ච පබ්බාජෙත්වා ගතෙ සුද්ධොදනමහාරාජෙ ච පරිනිබ්බුතෙ මහාපජාපතිගොතමියා රාහුලමාතාය ච පබ්බජිතාය චින්තෙසි – ‘‘මය්හං ජෙට්ඨභාතා චක්කවත්තිරජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො බුද්ධො ජාතො, පුත්තොපිස්ස රාහුලකුමාරො පබ්බජි, භත්තාපි මෙ නන්දරාජා, මාතාපි මහාපජාපතිගොතමී, භගිනීපි රාහුලමාතා පබ්බජිතා, ඉදානාහං ගෙහෙ කිං කරිස්සාමි, පබ්බජිස්සාමී’’ති භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා ඤාතිසිනෙහෙන පබ්බජි, නො සද්ධාය. තස්මා පබ්බජිත්වාපි රූපං නිස්සාය උප්පන්නමදා. ‘‘සත්ථා රූපං විවණ්ණෙති ගරහති, අනෙකපරියායෙන රූපෙ ආදීනවං දස්සෙතී’’ති බුද්ධුපට්ඨානං න ගච්ඡතීතිආදි සබ්බං හෙට්ඨා අභිරූපනන්දාය වත්ථුස්මිං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අයං පන විසෙසො – සත්ථාරා නිම්මිතං ඉත්ථිරූපං අනුක්කමෙන ජරාභිභූතං දිස්වා අනිච්චතො දුක්ඛතො අනත්තතො මනසිකරොන්තියා ථෙරියා කම්මට්ඨානාභිමුඛං චිත්තං අහොසි. තං දිස්වා සත්ථා තස්සා සප්පායවසෙන ධම්මං දෙසෙන්තො –

82. ‘‘ආතුරං අසුචිං පූතිං, පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං;
අසුභාය චිත්තං භාවෙහි, එකග්ගං සුසමාහිතං.

83. ‘‘යථා ඉදං තථා එතං, යථා එතං තථා ඉදං;
දුග්ගන්ධං පූතිකං වාති, බාලානං අභිනන්දිතං.

84. ‘‘එවමෙතං අවෙක්ඛන්තී, රත්තින්දිවමතන්දිතා;
තතො සකාය පඤ්ඤාය, අභිනිබ්බිජ්ඣ දක්ඛිස’’න්ති. –

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

සා දෙසනානුසාරෙන ඤාණං පෙසෙත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. තස්සා උපරිමග්ගත්ථාය කම්මට්ඨානං ආචික්ඛන්තො ''නන්දෙ, ඉමස්මිං සරීරෙ අප්පමත්තකොපි සාරො නත්ථි, මංසලොහිතලෙපනො ජරාදීනං වාසභූතො, අට්ඨිපුඤ්ජමත්තො එවාය''න්ති දස්සෙතුං –

''අට්ඨීනං නගරං කතං, මංසලොහිතලෙපනං;
යත්ථ ජරා ච මච්චු ච, මානො මක්ඛො ච ඔහිතො''ති. (ධ. ප. 150) –

ධම්මපදෙ ඉමං ගාථමාහ.

සා දෙසනාවසානෙ අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.3.166-219) –

''පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

''ඔවාදකො විඤ්ඤාපකො, තාරකො සබ්බපාණිනං;
දෙසනාකුසලො බුද්ධො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

''අනුකම්පකො කාරුණිකො, හිතෙසී සබ්බපාණිනං;
සම්පත්තෙ තිත්ථියෙ සබ්බෙ, පඤ්චසීලෙ පතිට්ඨපි.

''එවං නිරාකුලං ආසි, සුඤ්ඤතං තිත්ථියෙහි ච;
විචිත්තං අරහන්තෙහි, වසීභූතෙහි තාදිහි.

''රතනානට්ඨපඤ්ඤාසං, උග්ගතොව මහාමුනි;
කඤ්චනග්ඝියසඞ්කාසො, බාත්තිංසවරලක්ඛණො.

''වස්සසතසහස්සානි, ආයු විජ්ජති තාවදෙ;
තාවතා තිට්ඨමානො සො, තාරෙසි ජනතං බහුං.

''තදාහං හංසවතියං, ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ අහුං;
නානාරතනපජ්ජොතෙ, මහාසුඛසමප්පිතා.

''උපෙත්වා තං මහාවීරං, අස්සොසිං ධම්මදෙසනං;
අමතං පරමස්සාදං, පරමත්ථනිවෙදකං.

''තදා නිමන්තයිත්වාන, සසඞ්ඝං ලොකනායකං;
දත්වා තස්ස මහාදානං, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

''ඣායිනීනං භික්ඛුනීනං, අග්ගට්ඨානමපත්ථයිං;
නිපච්ච සිරසා ධීරං, සසඞ්ඝං ලොකනායකං.

''තදා අදන්තදමකො, තිලොකසරණො පභූ;
බ්‍යාකාසි නරසාරථී, ලච්ඡසෙ තං සුපත්ථිතං.

''සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

''තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
නන්දාති නාම නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවිකා.

''තං සුත්වා මුදිතා හුත්වා, යාවජීවං තදා ජිනං;
මෙත්තචිත්තා පරිචරිං, පච්චයෙහි විනායකං.

''තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘තතො චුතා යාමමගං, තතොහං තුසිතං ගතා;
තතො ච නිම්මානරතිං, වසවත්තිපුරං තතො.

‘‘යත්ථ යත්ථූපපජ්ජාමි, තස්ස කම්මස්ස වාහසා;
තත්ථ තත්ථෙව රාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘තතො චුතා මනුස්සත්තෙ, රාජානං චක්කවත්තිනං;
මණ්ඩලිනඤ්ච රාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘සම්පත්තිං අනුභොත්වාන, දෙවෙසු මනුජෙසු ච;
සබ්බත්ථ සුඛිතා හුත්වා, නෙකකප්පෙසු සංසරිං.

‘‘පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ, සුරම්මෙ කපිලව්හයෙ;
රඤ්ඤො සුද්ධොදනස්සාහං, ධීතා ආසිං අනින්දිතා.

‘‘සිරියා රූපිනිං දිස්වා, නන්දිතං ආසි තං කුලං;
තෙන නන්දාති මෙ නාමං, සුන්දරං පවරං අහු.

‘‘යුවතීනඤ්ච සබ්බාසං, කල්‍යාණීති ච විස්සුතා;
තස්මිම්පි නගරෙ රම්මෙ, ඨපෙත්වා තං යසොධරං.

‘‘ජෙට්ඨො භාතා තිලොකග්ගො, පච්ඡිමො අරහා තථා;
එකාකිනී ගහට්ඨාහං, මාතරා පරිචොදිතා.

‘‘සාකියම්හි කුලෙ ජාතා, පුත්තෙ බුද්ධානුජා තුවං;
නන්දෙනපි විනා භූතා, අගාරෙ කින්නු අච්ඡසි.

‘‘ජරාවසානං යොබ්බඤ්ඤං, රූපං අසුචිසම්මතං;
රොගන්තමපිචාරොග්‍යං, ජීවිතං මරණන්තිකං.

‘‘ඉදම්පි තෙ සුභං රූපං, සසීකන්තං මනොහරං;
භූසනානං අලඞ්කාරං, සිරිසඞ්ඝාටසංනිභං.

‘‘පුඤ්ජිතං ලොකසාරංච, නයනානං රසායනං;
පුඤ්ඤානං කිත්තිජනනං, උක්කාකකුලනන්දනං.

‘‘න චිරෙනෙව කාලෙන, ජරා සමධිසෙස්සති;
විහාය ගෙහං කාරුඤ්ඤෙ, චර ධම්මමනින්දිතෙ.

‘‘සුත්වාහං මාතු වචනං, පබ්බජිං අනගාරියං;
දෙහෙන නතු චිත්තෙන, රූපයොබ්බනලාළිතා.

‘‘මහතා ච පයත්තෙන, ඣානජ්ඣෙන පරං මම;
කාතුඤ්ච වදතෙ මාතා, න චාහං තත්ථ උස්සුකා.

‘‘තතො මහාකාරුණිකො, දිස්වා මං කාමලාලසං;
නිබ්බන්දනත්ථං රූපස්මිං, මම චක්ඛුපථෙ ජිනො.

‘‘සකෙන ආනුභාවෙන, ඉත්ථිං මාපෙසි සොභිනිං;
දස්සනීයං සුරුචිරං, මමතොපි සුරූපිනිං.

‘‘තමහං විම්හිතා දිස්වා, අතිවිම්හිතදෙහිනිං;
චින්තයිං සඵලං මෙති, නෙත්තලාභඤ්ච මානුසං.

‘‘තමහං එහි සුභගෙ, යෙනත්ථො තං වදෙහි මෙ;
කුලං තෙ නාමගොත්තඤ්ච, වද මෙ යදි තෙ පියං.

‘‘න වඤ්චකාලො සුභගෙ, උච්ඡඞ්ගෙ මං නිවාසය;
සීදන්තීව මමඞ්ගානි, පසුප්පයමුහුත්තකං.

‘‘තතො සීසං මමඞ්ගෙ සා, කත්වා සයි සුලොචනා;
තස්සා නලාටෙ පතිතා, ලුද්ධා පරමදාරුණා.

‘‘සහ තස්සා නිපාතෙන, පිළකා උපපජ්ජථ;
පග්ඝරිංසු පභින්නා ච, කුණපා පුබ්බලොහිතා.

‘‘පභින්නං වදනඤ්චාපි, කුණපං පූතිගන්ධනං;
උද්ධුමාතං විනිලඤ්ච, පුබ්බඤ්චාපි සරීරකං.

‘‘සා පවෙදිතසබ්බඞ්ගී, නිස්සසන්තී මුහුං මුහුං;
වෙදයන්තී සකං දුක්ඛං, කරුණං පරිදෙවයි.

‘‘දුක්ඛෙන දුක්ඛිතා හොමි, ඵුසයන්ති ච වෙදනා;
මහාදුක්ඛෙ නිමුග්ගම්හි, සරණං හොහි මෙ සඛී.

‘‘කුහිං වදනසොභං තෙ, කුහිං තෙ තුඞ්ගනාසිකා;
තම්බබිම්බවරොට්ඨන්තෙ, වදනං තෙ කුහිං ගතං.

‘‘කුහිං සසීනිභං වණ්ණං, කම්බුගීවා කුහිං ගතා;
දොළා ලොලාව තෙ කණ්ණා, වෙවණ්ණං සමුපාගතා.

‘‘මකුළඛාරකාකාරා, කලිකාව පයොධරා;
පභින්නා පූතිකුණපා, දුට්ඨගන්ධිත්තමාගතා.

‘‘වෙදිමජ්ඣාව සුස්සොණී, සූනාව නීතකිබ්බිසා;
ජාතා අමජ්ඣභරිතා, අහො රූපමසස්සතං.

‘‘සබ්බං සරීරසඤ්ජාතං, පූතිගන්ධං භයානකං;
සුසානම්ව බීභච්ඡං, රමන්තෙ යත්ථ බාලිසා.

‘‘තදා මහාකාරුණිකො, භාතා මෙ ලොකනායකො;
දිස්වා සංවිග්ගචිත්තං මං, ඉමා ගාථා අභාසථ.

‘‘ආතුරං කුණපං පූතිං, පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං;
අසුභාය චිත්තං භාවෙහි, එකග්ගං සුසමාහිතං.

‘‘යථා ඉදං තථා එතං, යථා එතං තථා ඉදං;
දුග්ගන්ධං පූතිකං වාති, බාලානං අභිනන්දිතං.

‘‘එවමෙතං අවෙක්ඛන්තී, රත්තින්දිවමතන්දිතා;
තතො සකාය පඤ්ඤාය, අභිනිබ්බිජ්ඣ දක්ඛිසං.

‘‘තතොහං අතිසංවිග්ගා, සුත්වා ගාථා සුභාසිතා;
තත්‍රට්ඨිතාවහං සන්තී, අරහත්තමපාපුණිං.

‘‘යත්ථ යත්ථ නිසින්නාහං, සදා ඣානපරායණා;
ජිනො තස්මිං ගුණෙ තුට්ඨො, එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන **‘‘ආතුරං අසුචි’’**න්තිආදිනා සත්ථාරා දෙසිතාහි තීහි ගාථාහි සද්ධිං –

85. ‘‘තස්සා මෙ අප්පමත්තාය, විචිනන්තියා යොනිසො;
යථාභූතං අයං කායො, දිට්ඨො සන්තරබාහිරො.

86. ‘‘අථ නිබ්බින්දහං කායෙ, අජ්ඣත්තඤ්ච විරජ්ජහං;
අප්පමත්තා විසංයුත්තා, උපසන්තාම්හි නිබ්බුතා’’ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ **එවමෙතං අවෙක්ඛන්තී…පෙ…. දක්ඛිස**න්ති එතං ආතුරාදිසභාවං කායං එවං ‘‘යථා ඉදං තථා එත’’න්තිආදිනා වුත්තප්පකාරෙන **රත්තින්දිවං** සබ්බකාලං අතන්දිතා හුත්වා පරතො ඝොසහෙතුකං සුතමයඤාණං මුඤ්චිත්වා, **තතො** තංනිමිත්තං අත්තනි සම්භූතත්තා **සකායභාවනාමයාය පඤ්ඤාය** යාථාවතො ඝනවිනිබ්භොගකරණෙන අභිනිබ්බිජ්ඣ, කථං නු ඛො **දක්ඛිසං** පස්සිස්සන්ති ආභොගපුරෙචාරිකෙන පුබ්බභාගඤාණචක්ඛුනා **අවෙක්ඛන්තී** විචිනන්තීති අත්ථො.

තෙනාහ **‘‘තස්සා මෙ අප්පමත්තාය’’**තිආදි. තස්සත්ථො – තස්සා මෙ සතිඅවිප්පවාසෙන **අප්පමත්තාය යොනිසො** උපායෙන අනිච්චාදිවසෙන විපස්සනාපඤ්ඤාය **විචිනන්තියා** වීමංසන්තියා, **අයං** ඛන්ධපඤ්චකසඞ්ඛාතො **කායො** සසන්තානපරසන්තානවිභාගතො **සන්තරබාහිරො** යථාභූතං දිට්ඨො.

අථ තථා දස්සනතො පච්ඡා **නිබ්බින්දහං කායෙ** විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය අත්තභාවෙ නිබ්බින්දිං, විසෙසතොච අජ්ඣත්තසන්තානෙ **විරජ්ජිං** විරාගං ආපජ්ජිං, අහං යථාභූතාය අප්පමාදපටිපත්තියා මත්ථකප්පත්තියා **අප්පමත්තා** සබ්බසො සංයොජනානං සමුච්ඡින්නත්තා **විසංයුත්තා** උපසන්තා ච නිබ්බුතා ච අම්හීති.

සුන්දරීනන්දාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. නන්දුත්තරාථෙරීගාථාවණ්ණනා

අග්ගිං චන්දඤ්චාතිආදිකා නන්දුත්තරාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුරුරට්ඨෙ කම්මාසධම්මනිගමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා , එකච්චානි විජ්ජාට්ඨානානි සිප්පායතනානි ච උග්ගහෙත්වා නිගණ්ඨපබ්බජ්ජං උපගන්ත්වා, වාදප්පසුතා ජම්බුසාඛං ගහෙත්වා භද්දාකුණ්ඩලකෙසා විය ජම්බුදීපතලෙ විචරන්තී මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡිත්වා පරාජයං පත්තා ථෙරස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සාසනෙ පබ්බජිත්වා සමණධම්මං කරොන්තී න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

87. ‘‘අග්ගිං චන්දඤ්ච සූරියඤ්ච, දෙවතා ච නමස්සිහං;
නදීතිත්ථානි ගන්ත්වාන, උදකං ඔරුහාමිහං.

88. ‘‘බහූවතසමාදානා, අඩ්ඪං සීසස්ස ඔලිඛිං;
ඡමාය සෙය්‍යං කප්පෙමි, රත්තිං භත්තං න භුඤ්ජහං.

89. ‘‘විභූසාමණ්ඩනරතා, න්හාපනුච්ඡාදනෙහි ච;
උපකාසිං ඉමං කායං, කාමරාගෙන අට්ටිතා.

90. ‘‘තතො සද්ධං ලභිත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං;
දිස්වා කායං යථාභූතං, කාමරාගො සමූහතො.

91. ‘‘සබ්බෙ භවා සමුච්ඡින්නා, ඉච්ඡා ච පත්ථනාපි ච;
සබ්බයොගවිසංයුත්තා, සන්තිං පාපුණි චෙතසො’’ති. –

ඉමා පඤ්ච ගාථා අභාසි.

තත්ථ **අග්ගිං චන්දඤ්ච සූරියඤ්ච, දෙවතා ච නමස්සිහ**න්ති අග්ගිප්පමුඛා දෙවාති ඉන්දානං දෙවානං ආරාධනත්ථං ආහුතිං පග්ගහෙත්වා අග්ගිඤ්ච, මාසෙ මාසෙ සුක්කපක්ඛස්ස දුතියාය චන්දඤ්ච, දිවසෙ දිවසෙ සායං පාතං සූරියඤ්ච, අඤ්ඤා ච බාහිරා හිරඤ්ඤගබ්භාදයො දෙවතා ච, විසුද්ධිමග්ගං ගවෙසන්තී නමස්සිහං නමක්කාරං අහං අකාසිං. **නදීතිත්ථානි ගන්ත්වාන, උදකං ඔරුහාමිහ**න්ති ගඞ්ගාදීනං නදීනං පූජාතිත්ථානි උපගන්ත්වා සායං පාතං උදකං ඔතරාමි උදකෙ නිමුජ්ජිත්වා අඞ්ගසිඤ්චනං කරොමි.

බහූවතසමාදානාති පඤ්චාතපතපප්පනාදි බහුවිධවතසමාදානා. ගාථාසුඛත්ථං බහූති දීඝකරණං. **අඩ්ඪං සීසස්ස ඔලිඛි**න්ති මය්හං සීසස්ස අඩ්ඪමෙව මුණ්ඩෙමි. කෙචි ‘‘අඩ්ඪං සීසස්ස ඔලිඛින්ති කෙසකලාපස්ස අඩ්ඪං ජටාබන්ධනවසෙන බන්ධිත්වා අඩ්ඪං විස්සජ්ජෙසි’’න්ති අත්ථං වදන්ති. **ඡමාය සෙය්‍යං කප්පෙමී**ති ථණ්ඩිලසායිනී හුත්වා අනන්තරහිතාය භූමියා සයාමි. **රත්තිං භත්තං න භුඤ්ජහ**න්ති රත්තූපරතා හුත්වා රත්තියං භොජනං න භුඤ්ජිං.

විභූසාමණ්ඩනරතාති චිරකාලං අත්තකිලමථානුයොගෙන කිලන්තකායා ''එවං සරීරස්ස කිලමනෙන නත්ථි පඤ්ඤාසුද්ධි. සචෙ පන ඉන්ද්‍රියානං තොසනවසෙන සරීරස්ස තප්පනෙන සුද්ධි සියා''ති මන්ත්වා ඉමං කායං අනුග්ගණ්හන්තී විභූසායං මණ්ඩනෙ ච රතා වත්ථාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කරණෙ ගන්ධමාලාදීහි මණ්ඩනෙ ච අභිරතා. **න්හාපනුච්ඡාදනෙහි චාති** සම්බාහනාදීනි කාරෙත්වා න්හාපනෙන උච්ඡාදනෙන ච. **උපකාසිං ඉමං කායන්ති** ඉමං මම කායං අනුග්ගණ්හිං සන්තප්පෙසිං. **කාමරාගෙන අට්ටිතාති** එවං කායදළ්හීබහුලා හුත්වා අයොනිසොමනසිකාරපච්චයා පරියුට්ඨිතෙන කාමරාගෙන අට්ටිතා අභිණ්හං උපද්දුතා අහොසිං.

තතො සද්ධං ලභිත්වානාති එවං සමාදින්නවතානි භින්දිත්වා කායදළ්හීබහුලා වාදප්පසුතා හුත්වා තත්ථ තත්ථ විචරන්තී තතො පච්ඡා අපරභාගෙ මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ ලද්ධොවාදානුසාසනා සද්ධං පටිලභිත්වා. **දිස්වා කායං යථාභූතන්ති** සහ විපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤාය ඉමං මම කායං යථාභූතං දිස්වා අනාගාමිමග්ගෙන සබ්බසො කාමරාගො සමූහතො. තතො පරං අග්ගමග්ගෙන **සබ්බෙ භවා සමුච්ඡින්නා, ඉච්ඡා ච පත්ථනාපි චාති** පච්චුප්පන්නවිසයාභිලාසසඞ්ඛාතා ඉච්ඡා ච ආයතිභවාභිලාසසඞ්ඛාතා පත්ථනාපි සබ්බෙ භවාපි සමුච්ඡින්නාති යොජනා . **සන්තිං පාපුණිං චෙතසොති** අච්චන්තං සන්තිං අරහත්තඵලං පාපුණිං අධිගච්ඡින්ති අත්ථො.

නන්දුත්තරාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. මිත්තාකාළීථෙරීගාථාවණ්ණනා

සද්ධාය පබ්බජිත්වානාතිආදිකා මිත්තාකාළියා ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ කුරුරට්ඨෙ කම්මාසධම්මනිගමෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තා මහාසතිපට්ඨානදෙසනාය පටිලද්ධසද්ධා භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා සත්ත සංවච්ඡරානි ලාභසක්කාරගිද්ධිකා හුත්වා සමණධම්මං කරොන්තී තත්ථ තත්ථ විචරිත්වා අපරභාගෙ යොනිසො උම්මුජ්ජන්තී සංවෙගජාතා හුත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

92. ''සද්ධාය පබ්බජිත්වාන, අගාරස්මානගාරියං;
විචරිංහං තෙන තෙන, ලාභසක්කාරඋස්සුකා.

93. ''රිඤ්චිත්වා පරමං අත්ථං, හීනමත්ථං අසෙවිහං;
කිලෙසානං වසං ගන්ත්වා, සාමඤ්ඤත්ථං න බුජ්ඣිහං.

94. ''තස්සා මෙ අහු සංවෙගො, නිසින්නාය විහාරකෙ;
උම්මග්ගපටිපන්නාම්හි, තණ්හාය වසමාගතා.

95. ''අප්පකං ජීවිතං මය්හං, ජරා බ්‍යාධි ච මද්දති;
පුරායං භිජ්ජති කායො, න මෙ කාලො පමජ්ජිතුං.

96. ''යථාභූතමවෙක්ඛන්තී, ඛන්ධානං උදයබ්බයං;
විමුත්තචිත්තා උට්ඨාසිං, කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

තත්ථ **විචරිංහං තෙන තෙන, ලාභසක්කාරඋස්සුකාති** ලාභෙ ච සක්කාරෙ ච උස්සුකා යුත්තප්පයුත්තා හුත්වා තෙන තෙන බාහුසච්චධම්මකථාදිනා ලාභුප්පාදහෙතුනා විචරිං අහං.

රිඤ්චිත්වා පරමං අත්ථන්ති ඣානවිපස්සනාමග්ගඵලාදිං උත්තමං අත්ථං ජහිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා. **හීනමත්ථං අසෙවිහන්ති** චතුපච්චයසඞ්ඛාතආමිසභාවතො හීනං ලාමකං අත්ථං අයොනිසො පරියෙසනාය පටිසෙවිං අහං. **කිලෙසානං වසං ගන්ත්වාති** මානමදතණ්හාදීනං කිලෙසානං වසං උපගන්ත්වා **සාමඤ්ඤත්ථං** සමණකිච්චං **න බුජ්ඣිං** න ජානිං අහං.

නිසින්නාය විහාරකෙති මම වසනකඔවරකෙ නිසින්නාය අහු සංවෙගො. කථන්ති චෙ, ආහ **''උම්මග්ගපටිපන්නාම්හී''**ති. තත්ථ **උම්මග්ගපටිපන්නාම්හීති** යාවදෙව අනුපාදාය පරිනිබ්බානත්ථමිදං සාසනං, තත්ථ සාසනෙ පබ්බජිත්වා කම්මට්ඨානං අමනසිකරොන්තී තස්ස උම්මග්ගපටිපන්නා අම්හීති. **තණ්හාය වසමාගතාති** පච්චයුප්පාදනතණ්හාය වසං උපගතා.

අප්පකං ජීවිතං මය්හන්ති පරිච්ඡින්නකාලා වජ්ජිතතො බහුපද්දවතො ච මම ජීවිතං අප්පකං පරිත්තං ලහුකං. **ජරා බ්‍යාධි ච මද්දතීති** තඤ්ච සමන්තතො ආපතිත්වා නිප්පොථෙන්තා පබ්බතා විය ජරා බ්‍යාධි ච මද්දති නිම්මථති. ''මද්දරෙ''තිපි පාඨො. **පුරායං භිජ්ජති කායොති** අයං කායො භිජ්ජති පුරා. යස්මා තස්ස එකංසිකො භෙදො, තස්මා **න මෙ කාලො පමජ්ජිතුං** අයං කාලො අට්ඨක්ඛණවජ්ජිතො නවමො ඛණො, සො පමජ්ජිතුං න යුත්තොති තස්සාහු සංවෙගොති යොජනා.

යථාභූතමවෙක්ඛන්තීති එවං ජාතසංවෙගා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අනිච්චාදිමනසිකාරෙන යථාභූතමවෙක්ඛන්තී. කිං අවෙක්ඛන්තීති ආහ **‘‘ඛන්ධානං උදයබ්බය’’**න්ති. ‘‘අවිජ්ජාසමුදයා රූපසමුදයො’’තිආදිනා (පටි. ම. 1.50) සමපඤ්ඤාසප්පභෙදානං පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං උප්පාදනිරොධඤ්ච උදයබ්බයානුපස්සනාය අවෙක්ඛන්තී විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා සබ්බසො කිලෙසෙහි ච භවෙහි ච විමුත්තචිත්තා උට්ඨාසිං, උභතො උට්ඨානෙන මග්ගෙන භවත්තයතො චාති වුට්ඨිතා අහොසිං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

මිත්තාකාළීථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සකුලාථෙරීගාථාවණ්ණනා

අගාරස්මිං වසන්තීතිආදිකා සකුලාය ථෙරියා ගාථා. අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ ආනන්දස්ස රඤ්ඤො ධීතා හුත්වා නිබ්බත්තා, සත්ථු වෙමාතිකභගිනී **නන්දා**ති නාමෙන. සා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තී සත්ථාරා එකං භික්ඛුනිං දිබ්බචක්ඛුකානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා උස්සාහජාතා අධිකාරකම්මං කත්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙන්තී පණිධානමකාසි. සා තත්ථ යාවජීවං බහුං උළාරං කුසලකම්මං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තී කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා එකචාරිනී විචරන්තී එකදිවසං තෙලභික්ඛාය ආහිණ්ඩිත්වා තෙලං ලභිත්වා තෙන තෙලෙන සත්ථු චෙතියෙ සබ්බරත්තිං දීපපූජං අකාසි. සා තතො චුතා තාවතිංසෙ නිබ්බත්තිත්වා සුවිසුද්ධදිබ්බචක්ඛුකා හුත්වා එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසුයෙව සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්ති. **සකුලා**ති**ස්සා** නාමං අහොසි. සා විඤ්ඤුතං පත්තා සත්ථු ජෙතවනපටිග්ගහණෙ පටිලද්ධසද්ධා උපාසිකා හුත්වා අපරභාගෙ අඤ්ඤතරස්ස ඛීණාසවත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සඤ්ජාතසංවෙගා පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඝටෙන්තී වායමන්තී න චිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.3.131-165) –

‘‘පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

‘‘හිතාය සබ්බසත්තානං, සුඛාය වදතං වරො;
අත්ථාය පුරිසාජඤ්ඤො, පටිපන්නො සදෙවකෙ.

‘‘යසග්ගපත්තො සිරිමා, කිත්තිවණ්ණගතො ජිනො;
පූජිතො සබ්බලොකස්ස, දිසා සබ්බාසු විස්සුතො.

‘‘උත්තිණ්ණවිචිකිච්ඡො සො, වීතිවත්තකථංකථො;
සම්පුණ්ණමනසඞ්කප්පො, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.

‘‘අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස, උප්පාදෙතා නරුත්තමො;
අනක්ඛාතඤ්ච අක්ඛාසි, අසඤ්ජාතඤ්ච සඤ්ජනී.

‘‘මග්ගඤ්ඤූ ච මග්ගවිදූ, මග්ගක්ඛායී නරාසභො;
මග්ගස්ස කුසලො සත්ථා, සාරථීනං වරුත්තමො.

‘‘මහාකාරුණිකො සත්ථා, ධම්මං දෙසෙති නායකො;
නිමුග්ගෙ කාමපඞ්කම්හි, සමුද්ධරති පාණිනෙ.

‘‘තදාහං හංසවතියං, ජාතා ඛත්තියනන්දනා;
සුරූපා සධනා චාපි, දයිතා ච සිරීමතී.

‘‘ආනන්දස්ස මහාරඤ්ඤො, ධීතා පරමසොභනා;
වෙමාතා භගිනී චාපි, පදුමුත්තරනාමිනො.

‘‘රාජකඤ්ඤාහි සහිතා, සබ්බාභරණභූසිතා;
උපාගම්ම මහාවීරං, අස්සොසිං ධම්මදෙසනං.

‘‘තදා හි සො ලොකගරු, භික්ඛුනිං දිබ්බචක්ඛුකං;
කිත්තයං පරිසාමජ්ඣෙ, අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි තං.

‘‘සුණිත්වා තමහං භට්ඨා, දානං දත්වාන සත්ථුනො;
පූජිත්වාන ච සම්බුද්ධං, දිබ්බචක්ඛුං අපත්ථයිං.

‘‘තතො අවොච මං සත්ථා, නන්දෙ ලච්ඡසි පත්ථිතං;
පදීපධම්මදානානං, ඵලමෙතං සුනිච්ඡිතං.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

‘‘තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
සකුලා නාම නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවිකා.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

‘‘පරිබ්බාජකිනී ආසිං, තදාහං එකචාරිනී;
භික්ඛාය විචරිත්වාන, අලභිං තෙලමත්තකං.

‘‘තෙන දීපං පදීපෙත්වා, උපට්ඨිං සබ්බසංවරිං;
චෙතියං ද්විපදග්ගස්ස, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘යත්ථ යත්ථූපපජ්ජාමි, තස්ස කම්මස්ස වාහසා;
පජ්ජලන්ති මහාදීපා, තත්ථ තත්ථ ගතාය මෙ.

‘‘තිරොකුට්ටං තිරොසෙලං, සමතිග්ගය්හ පබ්බතං;
පස්සාමහං යදිච්ඡාමි, දීපදානස්සිදං ඵලං.

‘‘විසුද්ධනයනා හොමි, යසසා ච ජලාමහං;
සද්ධාපඤ්ඤාවතී චෙව, දීපදානස්සිදං ඵලං.

‘‘පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, ජාතා විප්පකුලෙ අහං;
පහූතධනධඤ්ඤම්හි, මුදිතෙ රාජපූජිතෙ.

‘‘අහං සබ්බඞ්ගසම්පන්නා, සබ්බාභරණභූසිතා;
පුරප්පවෙසෙ සුගතං, වාතපානෙ ඨිතා අහං.

‘‘දිස්වා ජලන්තං යසසා, දෙවමනුස්සසක්කතං;
අනුබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං, ලක්ඛණෙහි විභූසිතං.

‘‘උදග්ගචිත්තා සුමනා, පබ්බජ්ජං සමරොචයිං;
න චිරෙනෙව කාලෙන, අරහත්තමපාපුණිං.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
පරචිත්තානි ජානාමි, සත්ථුසාසනකාරිකා.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
ඛෙපෙත්වා ආසවෙ සබ්බෙ, විසුද්ධාසිං සුනිම්මලා.

‘‘පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්තිසමූහතා.

‘‘යස්සත්ථාය පබ්බජිතා, අගාරස්මානගාරියං;
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

‘‘තතො මහාකාරුණිකො, එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං;
දිබ්බචක්ඛුකානං අග්ගා, සකුලාති නරුත්තමො.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා කතාධිකාරතාය දිබ්බචක්ඛුඤාණෙ චිණ්ණවසී අහොසි. තෙන නං සත්ථා දිබ්බචක්ඛුකානං භික්ඛුනීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිසොමනස්සජාතා උදානවසෙන –

97. ‘‘අගාරස්මිං වසන්තීහං, ධම්මං සුත්වාන භික්ඛුනො;
අද්දසං විරජං ධම්මං, නිබ්බානං පදමච්චුතං.

98. ‘‘සාහං පුත්තං ධීතරඤ්ච, ධනධඤ්ඤඤ්ච ඡඩ්ඩිය;
කෙසෙ ඡෙදාපයිත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං.

99. ‘‘සික්ඛමානා අහං සන්තී, භාවෙන්තී මග්ගමඤ්ජසං;
පහාසිං රාගදොසඤ්ච, තදෙකට්ඨෙ ච ආසවෙ.

100. ‘‘භික්ඛුනී උපසම්පජ්ජ, පුබ්බජාතිමනුස්සරිං;
දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං, විමලං සාධුභාවිතං.

101. ‘‘සඞ්ඛාරෙ පරතො දිස්වා, හෙතුජාතෙ පලොකිතෙ;
පහාසිං ආසවෙ සබ්බෙ, සීතිභූතාම්හි නිබ්බුතා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **අගාරස්මිං වසන්තීහං, ධම්මං සුත්වාන භික්ඛුනොති** අහං පුබ්බෙ අගාරමජ්ඣෙ වසමානා අඤ්ඤතරස්ස භින්නකිලෙසස්ස භික්ඛුනො සන්තිකෙ චතුසච්චගබ්භං ධම්මකථං සුත්වා. **අද්දසං විරජං ධම්මං, නිබ්බානං පදමච්චුතන්ති** රාගරජාදීනං අභාවෙන විරජං, වානතො නික්ඛන්තත්තා නිබ්බානං, චවනාභාවතො අධිගතානං අච්චුතිහෙතුතාය ච නිබ්බානං අච්චුතං, පදන්ති ච ලද්ධනාමං අසඞ්ඛතධම්මං, සහස්සනයපටිමණ්ඩිතෙන දස්සනසඞ්ඛාතෙන ධම්මචක්ඛුනා අද්දසං පස්සිං.

සාහන්ති සා අහං වුත්තප්පකාරෙන සොතාපන්නා හොමි.

සික්ඛමානා අහං සන්තීති අහං සික්ඛමානාව සමානා පබ්බජිත්වා වස්සෙ අපරිපුණ්ණෙයෙව. **භාවෙන්තී මග්ගමඤ්ජසන්ති** මජ්ඣිමපටිපත්තිභාවතො අඤ්ජසං උපරිමග්ගං උප්පාදෙන්තී. **තදෙකට්ඨෙ ච ආසවෙති** රාගදොසෙහි සහජෙකට්ඨෙ පහානෙකට්ඨෙ ච තතියමග්ගවජ්ඣෙ ආසවෙ **පහාසිං** සමුච්ඡින්දිං.

භික්ඛුනී උපසම්පජ්ජාති වස්සෙ පරිපුණ්ණෙ උපසම්පජ්ජිත්වා භික්ඛුනී හුත්වා. **විමලන්ති** අවිජ්ජාදීහි උපක්කිලෙසෙහි විමුත්තතාය විගතමලං, **සාධු** සක්කච්චං සම්මදෙව **භාවිතං,** සාධූහි වා බුද්ධාදීහි **භාවිතං** උප්පාදිතං දිබ්බචක්ඛු විසොධිතන්ති සම්බන්ධො.

සඞ්ඛාරෙති තෙභූමකසඞ්ඛාරෙ. **පරතොති** අනත්තතො. **හෙතුජාතෙති** පච්චයුප්පන්නෙ. **පලොකිතෙති** පලුජ්ජනසභාවෙ පභඞ්ගුනෙ පඤ්ඤාචක්ඛුනා දිස්වා. **පහාසිං ආසවෙ සබ්බෙති** අග්ගමග්ගෙන අවසිට්ඨෙ සබ්බෙපි ආසවෙ පජහිං, ඛෙපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සකුලාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සොණාථෙරීගාථාවණ්ණනා

දස පුත්තෙ විජායිත්වාතිආදිකා සොණාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තී සත්ථාරං එකං භික්ඛුනිං ආරද්ධවීරියානං භික්ඛුනීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා, අධිකාරකම්මං කත්වා සයම්පි තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා, තතො චුතා කප්පසතසහස්සං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා පතිකුලං ගතා දස පුත්තධීතරො ලභිත්වා **බහුපුත්තිකාති** පඤ්ඤායිත්ථ. සා සාමිකෙ පබ්බජිතෙ වයප්පත්තෙ පුත්තධීතරො ඝරාවාසෙ පතිට්ඨාපෙත්වා සබ්බං ධනං පුත්තානං විභජිත්වා අදාසි, න කිඤ්චි අත්තනො ඨපෙසි. තං පුත්තා ච ධීතරො ච කතිපාහමෙව උපට්ඨහිත්වා පරිභවං අකංසු. සා ‘‘කිං මය්හං ඉමෙහි පරිභවාය ඝරෙ වසන්තියා’’ති භික්ඛුනියො උපසඞ්කමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තං භික්ඛුනියො පබ්බාජෙසුං. සා

ලද්ධූපසම්පදා ‘‘අහං මහල්ලිකාකාලෙ පබ්බජිත්වා අප්පමත්තාය භවිතබ්බ’’න්ති භික්ඛුනීනං වත්තපටිවත්තං කරොන්තී ‘‘සබ්බරත්තිං සමණධම්මං කරිස්සාමී’’ති හෙට්ඨාපාසාදෙ එකථම්භං හත්ථෙන ගහෙත්වා තං අවිජහමානා සමණධම්මං කරොන්තී චඞ්කමමානාපි ‘‘අන්ධකාරෙ ඨානෙ රුක්ඛාදීසු යත්ථ කත්ථචි මෙ සීසං පටිහඤ්ඤෙය්‍යා’’ති රුක්ඛං හත්ථෙන ගහෙත්වා තං අවිජහමානාව සමණධම්මං කරොති. තතො පට්ඨාය සා ආරද්ධවීරියතාය පාකටා අහොසි. සත්ථා තස්සා ඤාණපරිපාකං දිස්වා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව ඔභාසං ඵරිත්වා සම්මුඛෙ නිසින්නො විය අත්තානං දස්සෙත්වා –

‘‘යො ච වස්සසතං ජීවෙ, අපස්සං ධම්මමුත්තමං;
එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යො, පස්සතො ධම්මමුත්තම’’න්ති. (ධ. ප. 115) –

ගාථං අභාසි. සා ගාථාපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.3.220-243) –

‘‘පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

‘‘තදා සෙට්ඨිකුලෙ ජාතා, සුඛිතා පූජිතා පියා;
උපෙත්වා තං මුනිවරං, අස්සොසිං මධුරං වචං.

‘‘ආරද්ධවීරියානග්ගං, වණ්ණෙසි භික්ඛුනිං ජිනො;
තං සුත්වා මුදිතා හුත්වා, කාරං කත්වාන සත්ථුනො.

‘‘අභිවාදිය සම්බුද්ධං, ඨානං තං පත්ථයිං තදා;
අනුමොදි මහාවීරො, සිජ්ඣතං පණිධී තව.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

‘‘තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
සොණාති නාම නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවිකා.

‘‘තං සුත්වා මුදිතා හුත්වා, යාවජීවං තදා ජිනං;
මෙත්තචිත්තා පරිචරිං, පච්චයෙහි විනායකං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ අහං;
සාවත්ථියං පුරවරෙ, ඉද්ධෙ ඵීතෙ මහද්ධනෙ.

‘‘යදා ච යොබ්බනප්පත්තා, ගන්ත්වා පතිකුලං අහං;
දස පුත්තානි අජනිං, සුරූපානි විසෙසතො.

‘‘සුඛෙධිතා ච තෙ සබ්බෙ, ජනනෙත්තමනොහරා;
අමිත්තානම්පි රුචිතා, මම පගෙව තෙ සියා.

‘‘තතො මය්හං අකාමාය, දසපුත්තපුරක්ඛතො;
පබ්බජිත්ථ ස මෙ භත්තා, දෙවදෙවස්ස සාසනෙ.

‘‘තදෙකිකා විචින්තෙසිං, ජීවිතෙනාලමත්ථු මෙ;
චත්තාය පතිපුත්තෙහි, වුඩ්ඪාය ච වරාකියා.

‘‘අහම්පි තත්ථ ගච්ඡිස්සං, සම්පත්තො යත්ථ මෙ පති;
එවාහං චින්තයිත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං.

‘‘තතො ච මං භික්ඛුනියො, එකං භික්ඛුනුපස්සයෙ;
විහාය ගච්ඡුමොවාදං, තාපෙහි උදකං ඉති.

‘‘තදා උදකමාහිත්වා, ඔකිරිත්වාන කුම්භියා;
චුල්ලෙ ඨපෙත්වා ආසීනා, තතො චිත්තං සමාදහිං.

‘‘ඛන්ධෙ අනිච්චතො දිස්වා, දුක්ඛතො ච අනත්තතො;
ඛෙපෙත්වා ආසවෙ සබ්බෙ, අරහත්තමපාපුණිං.

‘‘තදාගන්ත්වා භික්ඛුනියො, උණ්හොදකමපුච්ඡිසුං;
තෙජොධාතුමධිට්ඨාය, ඛිප්පං සන්තාපයිං ජලං.

‘‘විම්හිතා තා ජිනවරං, එතමත්ථමසාවයුං;
තං සුත්වා මුදිතො නාථො, ඉමං ගාථං අභාසථ.

‘‘යො ච වස්සසතං ජීවෙ, කුසීතො හීනවීරියො;
එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යො, වීරියමාරභතො දළ්හං.

‘‘ආරාධිතො මහාවීරො, මයා සුප්පටිපත්තියා;
ආරද්ධවීරියානග්ගං, මමාහ ස මහාමුනි.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ.… කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අථ නං භගවා භික්ඛුනියො පටිපාටියා ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තො ආරද්ධවීරියානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සා එකදිවසං අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

102. ‘‘දස පුත්තෙ විජායිත්වා, අස්මිං රූපසමුස්සයෙ;
තතොහං දුබ්බලා ජිණ්ණා, භික්ඛුනිං උපසඞ්කමිං.

103. ‘‘සා මෙ ධම්මමදෙසෙසි, ඛන්ධායතනධාතුයො;
තස්සා ධම්මං සුණිත්වාන, කෙසෙ ඡෙත්වාන පබ්බජිං.

104. ‘‘තස්සා මෙ සික්ඛමානාය, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, යත්ථ මෙ වුසිතං පුරෙ.

105. ‘‘අනිමිත්තඤ්ච භාවෙමි, එකග්ගා සුසමාහිතා;
අනන්තරාවිමොක්ඛාසිං, අනුපාදාය නිබ්බුතා.

106. ‘‘පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා, තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා;
ධි තවත්‌ථු ජරෙ ජම්මෙ, නත්ථි දානි පුනබ්භවො’’ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

තත්ථ **රූපසමුස්සයෙති** රූපසඞ්ඛාතෙ සමුස්සයෙ. අයඤ්හි රූපසද්දො ‘‘චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණ’’න්තිආදීසු (සං. නි. 4.60) රූපායතනෙ ආගතො. ‘‘යංකිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්න’’න්තිආදීසු (අ. නි. 4.181) රූපක්ඛන්ධෙ. ‘‘පියරූපෙ සාතරූපෙ රජ්ජතී’’තිආදීසු (ම. නි. 1.409) සභාවෙ. ‘‘බහිද්ධා රූපානි පස්සතී’’තිආදීසු (දී. නි. 3.338; අ. නි. 1.427-434) කසිණායතනෙ. ‘‘රූපී රූපානි පස්සතී’’තිආදීසු (දී. නි. 3.339; අ. නි. 1.435-442) රූපජ්ඣානෙ. ‘‘අට්ඨිඤ්ච පටිච්ච න්හාරුඤ්ච පටිච්ච මංසඤ්ච පටිච්ච චම්මඤ්ච පටිච්ච ආකාසො පරිවාරිතො රූපන්ත්වෙව සඞ්ඛං ගච්ඡතී’’තිආදීසු (ම. නි. 1.306) රූපකායෙ. ඉධාපි රූපකායෙව දට්ඨබ්බො. **සමුස්සයසද්දොපි** අට්ඨීනං සරීරස්ස පරියායො. ‘‘සතන්ති සමුස්සයා’’තිආදීසු අට්ඨිසරීරපරියායෙ. ‘‘ආතුරං අසුචිං පූතිං, පස්ස නන්දෙ සමුස්සය’’න්තිආදීසු (ථෙරගා. 19) සරීරෙ. ඉධාපි සරීරෙ එව දට්ඨබ්බො. තෙන වුත්තං – ‘‘රූපසමුස්සයෙ’’ති, රූපසඞ්ඛාතෙ සමුස්සයෙ සරීරෙති අත්ථො. ඨත්වාති වචනසෙසො. අස්මිං රූපසමුස්සයෙති හි ඉමස්මිං රූපසමුස්සයෙ ඨත්වා ඉමං රූපකායං නිස්සාය දස පුත්තෙ විජායිත්වාති යොජනා. **තතොති** තස්මා දසපුත්තවිජායනහෙතු. සා හි පඨමවයං අතික්කමිත්වා පුත්තකෙ විජායන්තී අනුක්කමෙන දුබ්බලසරීරා ජරාජිණ්ණා ච අහොසි. තෙන වුත්තං **‘‘තතොහං දුබ්බලා ජිණ්ණා’’**ති.

තස්සාති තතො, **තස්සාති** වා තස්සා සන්තිකෙ. පුන තස්සාති කරණෙ සාමිවචනං, තායාති අත්ථො. **සික්ඛමානායාති** තිස්සොපි සික්ඛා සික්ඛමානා.

අනන්තරාවිමොක්ඛාසින්ති අග්ගමග්ගස්ස අනන්තරා උප්පන්නවිමොක්ඛා ආසිං. රූපී රූපානි පස්සතීතිආදයො හි අට්ඨපි විමොක්ඛා අනන්තරවිමොක්ඛා නාම න හොන්ති. මග්ගානන්තරං අනුප්පත්තා හි ඵලවිමොක්ඛා ඵලසමාපත්තිකාලෙ පවත්තමානාපි පඨමමග්ගානන්තරමෙව සමුප්පත්තිතො තං උපාදාය අනන්තරවිමොක්ඛා නාම, යථා මග්ගසමාධි ආනන්තරිකසමාධීති වුච්චති. **අනුපාදාය නිබ්බුතාති** රූපාදීසු කිඤ්චිපි අග්ගහෙත්වා කිලෙසපරිනිබ්බානෙන නිබ්බුතා ආසිං.

එවං විජ්ජාත්තයං විභාවෙත්වා අරහත්තඵලෙන කූටං ගණ්හන්තී උදානෙත්වා, ඉදානි ජරාය චිරකාලං උපද්දුතසරීරං විගරහන්තී සහ වත්ථුනා තස්ස සමතික්කන්තභාවං විභාවෙතුං **''පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා''**ති ඔසානගාථමාහ. තත්ථ **ධි තවත්ථු ජරෙ ජම්මෙ**ති අඞ්ගානං සිථිලභාවකරණාදිනා ජරෙ ජම්මෙ ලාමකෙ හීනෙ තව තුය්හං ධි අත්ථු ධිකාරො හොතු. **නත්ථි දානි පුනබ්භවො**ති තස්මා ත්වං මයා අතික්කන්තා අභිභූතාසීති අධිප්පායො.

සොණාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. භද්දාකුණ්ඩලකෙසාථෙරීගාථාවණ්ණනා

ලූනකෙසීතිආදිකා භද්දාය කුණ්ඩලකෙසාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තී සත්ථාරං එකං භික්ඛුනිං ඛිප්පාභිඤ්ඤානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා, අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා කප්පසතසහස්සං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා කස්සපබුද්ධකාලෙ **කිකිස්ස** කාසිරඤ්ඤො ගෙහෙ සත්තන්නං භගිනීනං අබ්භන්තරා හුත්වා, වීසති වස්සසහස්සානි දස සීලානි සමාදාය කොමාරිබ්‍රහ්මචරියං චරන්තී සඞ්ඝස්ස වසනපරිවෙණං කාරෙත්වා, එකං බුද්ධන්තරං සුගතීසුයෙව සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්ති. **භද්දා**තිස්සා නාමං අහොසි. සා මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪමානා වයප්පත්තා, තස්මිංයෙව නගරෙ පුරොහිතස්ස පුත්තං සත්තුකං නාම චොරං සහොඩ්ඪං ගහෙත්වා රාජාණාය නගරගුත්තිකෙන මාරෙතුං ආඝාතනං නියාමානං, සීහපඤ්ජරෙන ඔලොකෙන්තී දිස්වා පටිබද්ධචිත්තා හුත්වා සචෙ තං ලභාමි, ජීවිස්සාමි; නො චෙ, මරිස්සාමීති සයනෙ අධොමුඛී නිපජ්ජි.

අථස්සා පිතා තං පවත්තිං සුත්වා එකධීතුතාය බලවසිනෙහො සහස්සලඤ්ජං දත්වා උපායෙනෙව චොරං විස්සජ්ජාපෙත්වා ගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා සබ්බාභරණපටිමණ්ඩිතං කාරෙත්වා පාසාදං පෙසෙසි. භද්දාපි පරිපුණ්ණමනොරථා අතිරෙකාලඞ්කාරෙන අලඞ්කරිත්වා තං පරිචරති. සත්තුකො කතිපාහං වීතිනාමෙත්වා තස්සා ආභරණෙසු උප්පන්නලොභො භද්දෙ, අහං නගරගුත්තිකෙන ගහිතමත්තොව චොරපපාතෙ අධිවත්ථාය දෙවතාය ''සචාහං ජීවිතං ලභාමි, තුය්හං බලිකම්මං උපසංහරිස්සාමී''ති පත්ථනං ආයාචිං, තස්මා බලිකම්මං සජ්ජාපෙහීති. සා ''තස්ස මනං පූරෙස්සාමී''ති බලිකම්මං සජ්ජාපෙත්වා සබ්බාභරණවිභූසිතා සාමිකෙන සද්ධිං එකං යානං අභිරුය්හ ''දෙවතාය බලිකම්මං කරිස්සාමී''ති චොරපපාතං අභිරුහිතුං ආරද්ධා.

සත්තුකො චින්තෙසි – ''සබ්බෙසු අභිරුහන්තෙසු ඉමිස්සා ආභරණං ගහෙතුං න සක්කා''ති පරිවාරජනං තත්ථෙව ඨපෙත්වා තමෙව බලිභාජනං ගාහාපෙත්වා පබ්බතං අභිරුහන්තො තාය සද්ධිං පියකථං න කථෙසි. සා ඉඞ්ගිතෙනෙව තස්සාධිප්පායං අඤ්ඤාසි. සත්තුකො, ''භද්දෙ, තව උත්තරසාටකං ඔමුඤ්චිත්වා කායාරුළ්හපසාධනං භණ්ඩිකං කරොහී''ති. සා, ''සාමි, මය්හං කො අපරාධො''ති? ''කිං නු මං, බාලෙ,'බලිකම්මත්ථං ආගතො'ති සඤ්ඤං කරොසි? බලිකම්මාපදෙසෙන පන තව ආභරණං ගහෙතුං ආගතො''ති. ''කස්ස පන, අය්‍ය, පසාධනං, කස්ස අහ''න්ති? ''නාහං එතං විභාගං ජානාමී''ති . ''හොතු, අය්‍ය, එකං පන මෙ අධිප්පායං පූරෙහි, අලඞ්කතනියාමෙන ච ආලිඞ්ගිතුං දෙහී''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡි. සා තෙන සම්පටිච්ඡිතභාවං ඤත්වා පුරතො ආලිඞ්ගිත්වා පච්ඡතො ආලිඞ්ගන්තී විය පබ්බතපපාතෙ පාතෙසි. සො පතිත්වා චුණ්ණවිචුණ්ණං අහොසි. තාය කතං අච්ඡරියං දිස්වා පබ්බතෙ අධිවත්ථා දෙවතා කොසල්ලං විභාවෙන්තී ඉමා ගාථා අභාසි –

''න හි සබ්බෙසු ඨානෙසු, පුරිසො හොති පණ්ඩිතො;
ඉත්ථීපි පණ්ඩිතා හොති, තත්ථ තත්ථ විචක්ඛණා.

''න හි සබ්බෙසු ඨානෙසු, පුරිසො හොති පණ්ඩිතො;
ඉත්ථීපි පණ්ඩිතා හොති, ලහුං අත්ථවිචින්තිකා''ති. (අප. ථෙරී. 2.3.31-32);

තතො භද්දා චින්තෙසි – ''න සක්කා මයා ඉමිනා නියාමෙන ගෙහං ගන්තුං, ඉතොව ගන්ත්වා එකං පබ්බජ්ජං පබ්බජිස්සාමී''ති නිගණ්ඨාරාමං ගන්ත්වා නිගණ්ඨෙ පබ්බජ්ජං යාචි. අථ නං තෙ ආහංසු – ''කෙන නියාමෙන පබ්බජ්ජා හොතූ''ති? ''යං තුම්හාකං පබ්බජ්ජාය උත්තමං, තදෙව කරොථා''ති. තෙ ''සාධූ''ති තස්සා තාලට්ඨිනා කෙසෙ ලුඤ්චිත්වා පබ්බාජෙසුං. පුන කෙසා වඩ්ඪන්තා කුණ්ඩලාවට්ටා හුත්වා වඩ්ඪෙසුං. තතො පට්ඨාය සා **කුණ්ඩලකෙසා**ති නාම ජාතා. සා තත්ථ උග්ගහෙතබ්බං සමයං වාදමග්ගඤ්ච උග්ගහෙත්වා ''එත්තකං නාම ඉමෙ ජානන්ති, ඉතො උත්තරි විසෙසො නත්ථී''ති ඤත්වා තතො අපක්කමිත්වා යත්ථ යත්ථ පණ්ඩිතා අත්ථි, තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා තෙසං ජානනසිප්පං උග්ගහෙත්වා අත්තනා සද්ධිං කථෙතුං සමත්ථං අදිස්වා යං යං ගාමං වා නිගමං වා පවිසති, තස්ස ද්වාරෙ වාලුකාරාසිං කත්වා තත්ථ ජම්බුසාඛං ඨපෙත්වා ''යො මම වාදං ආරොපෙතුං සක්කොති, සො ඉමං සාඛං මද්දතූ''ති සමීපෙ ඨිතදාරකානං සඤ්ඤං දත්වා වසනට්ඨානං ගච්ඡති. සත්තාහම්පි ජම්බුසාඛාය තථෙව ඨිතාය තං ගහෙත්වා පක්කමති.

තෙන ච සමයෙන අම්හාකං භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං උපනිස්සාය ජෙතවනෙ විහරති. කුණ්ඩලකෙසාපි වුත්තනයෙන ගාමනිගමරාජධානීසු විචරන්තී සාවත්ථිං පත්වා

නගරද්වාරෙ වාලුකාරාසිම්හි ජම්බුසාඛං ඨපෙත්වා දාරකානං සඤ්ඤං දත්වා සාවත්ථිං පාවිසි.

අථායස්මා ධම්මසෙනාපති එකකොව නගරං පවිසන්තො තං සාඛං දිස්වා තං දමෙතුකාමො දාරකෙ පුච්ඡි – ‘‘කස්මායං සාඛා එවං ඨපිතා’’ති? දාරකා තමත්ථං ආරොචෙසුං. ථෙරො ‘‘යදි එවං ඉමං සාඛං මද්දථා’’ති ආහ. දාරකා තං මද්දිංසු. කුණ්ඩලකෙසා කතභත්තකිච්චා නගරතො නික්ඛමන්තී තං සාඛං මද්දිතං දිස්වා ‘‘කෙනිදං මද්දිත’’න්ති පුච්ඡිත්වා ථෙරෙන මද්දාපිතභාවං ඤත්වා ‘‘අපක්ඛිකො වාදො න සොභතී’’ති සාවත්ථිං පවිසිත්වා වීථිතො වීථිං විචරන්තී ‘‘පස්සෙය්‍යාථ සමණෙහි සක්‍යපුත්තියෙහි සද්ධිං මය්හං වාද’’න්ති උග්ඝොසෙත්වා මහාජනපරිවුතා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසින්නං ධම්මසෙනාපතිං උපසඞ්කමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං ඨිතා ‘‘කිං තුම්හෙහි මම ජම්බුසාඛා මද්දාපිතා’’ති පුච්ඡි. ‘‘ආම, මයා මද්දාපිතා’’ති. ‘‘එවං සන්තෙ තුම්හෙහි සද්ධිං මය්හං වාදො හොතූ’’ති. ‘‘හොතු, භද්දෙ’’ති. ‘‘කස්ස පුච්ඡා, කස්ස විස්සජ්ජනා’’ති? ‘‘පුච්ඡා නාම අම්හාකං පත්තා, ත්වං යං අත්තනො ජානනකං පුච්ඡා’’ති. සා සබ්බමෙව අත්තනො ජානනකං වාදං පුච්ඡි. ථෙරො තං සබ්බං විස්සජ්ජෙසි. සා උපරි පුච්ඡිතබ්බං අජානන්තී තුණ්හී අහොසි. අථ නං ථෙරො ආහ – ‘‘තයා බහුං පුච්ඡිතං, මයම්පි තං එකං පඤ්හං පුච්ඡාමා’’ති. ‘‘පුච්ඡථ, භන්තෙ’’ති. ථෙරො ‘‘එකං නාම කි’’න්ති ඉමං පඤ්හං පුච්ඡි. කුණ්ඩලකෙසා නෙව අන්තං න කොටිං පස්සන්තී අන්ධකාරං පවිට්ඨා විය හුත්වා ‘‘න ජානාමි, භන්තෙ’’ති ආහ. ‘‘ත්වං එත්තකම්පි අජානන්තී අඤ්ඤං කිං ජානිස්සසී’’ති වත්වා ධම්මං දෙසෙසි. සා ථෙරස්ස පාදෙසු පතිත්වා, ‘‘භන්තෙ, තුම්හෙ සරණං ගච්ඡාමී’’ති ආහ. ‘‘මා මං ත්වං, භද්දෙ, සරණං ගච්ඡ, සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගපුග්ගලං භගවන්තමෙව සරණං ගච්ඡා’’ති. ‘‘එවං කරිස්සාමි, භන්තෙ’’ති සා සායන්හසමයෙ ධම්මදෙසනාවෙලායං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. සත්ථා තස්සා ඤාණපරිපාකං ඤත්වා –

‘‘සහස්සමපි චෙ ගාථා, අනත්ථපදසංහිතා;
එකං ගාථාපදං සෙය්‍යො, යං සුත්වා උපසම්මතී’’ති. –

ඉමං ගාථමාහ. ගාථාපරියොසානෙ යථාඨිතාව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.3.1-54) –

‘‘පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

‘‘තදාහං හංසවතියං, ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ අහුං;
නානාරතනපජ්ජොතෙ, මහාසුඛසමප්පිතා.

‘‘උපෙත්වා තං මහාවීරං, අස්සොසිං ධම්මදෙසනං;
තතො ජාතප්පසාදාහං, උපෙසිං සරණං ජිනං.

‘‘තදා මහාකාරුණිකො, පදුමුත්තරනාමකො;
ඛිප්පාභිඤ්ඤානමග්ගන්ති, ඨපෙසි භික්ඛුනිං සුභං.

‘‘තං සුත්වා මුදිතා හුත්වා, දානං දත්වා මහෙසිනො;
නිපච්ච සිරසා පාදෙ, තං ඨානමභිපත්ථයිං.

‘‘අනුමොදි මහාවීරො, භද්දෙ යං තෙභිපත්ථිතං;
සමිජ්ඣිස්සති තං සබ්බං, සුඛිනී හොහි නිබ්බුතා.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

‘‘තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
භද්දාකුණ්ඩලකෙසාති, හෙස්සති සත්ථු සාවිකා.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘තතො චුතා යාමමගං, තතොහං තුසිතං ගතා;
තතො ච නිම්මානරතිං, වසවත්තිපුරං තතො.

‘‘යත්ථ යත්ථූපපජ්ජාමි, තස්ස කම්මස්ස වාහසා;
තත්ථ තත්ථෙව රාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘තතො චුතා මනුස්සෙසු, රාජූනං චක්කවත්තිනං;
මණ්ඩලීනඤ්ච රාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘සම්පත්තිං අනුභොත්වාන, දෙවෙසු මානුසෙසු ච;
සබ්බත්ථ සුඛිතා හුත්වා, නෙකකප්පෙසු සංසරිං.

‘‘ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

‘‘උපට්ඨාකො මහෙසිස්ස, තදා ආසි නරිස්සරො;
කාසිරාජා කිකී නාම, බාරාණසිපුරුත්තමෙ.

‘‘තස්ස ධීතා චතුත්ථාසිං, භික්ඛුදායීති විස්සුතා;
ධම්මං සුත්වා ජිනග්ගස්ස, පබ්බජ්ජං සමරොචයිං.

‘‘අනුජානි න නො තාතො, අගාරෙව තදා මයං;
වීසවස්සසහස්සානි, විචරිම්හ අතන්දිතා.

‘‘කොමාරිබ්‍රහ්මචරියං, රාජකඤ්ඤා සුඛෙධිතා;
බුද්ධොපට්ඨානනිරතා, මුදිතා සත්ත ධීතරො.

‘‘සමණී සමණගුත්තා ච, භික්ඛුනී භික්ඛුදායිකා;
ධම්මා චෙව සුධම්මා ච, සත්තමී සඞ්ඝදායිකා.

‘‘ඛෙමා උප්පලවණ්ණා ච, පටාචාරා අහං තදා;
කිසාගොතමී ධම්මදින්නා, විසාඛා හොති සත්තමී.

‘‘තෙහි කම්මෙහි සුකතෙහි, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, ගිරිබ්බජපුරුත්තමෙ;
ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ ඵීතෙ, යදාහං යොබ්බනෙ ඨිතා.

‘‘චොරං වධත්ථං නීයන්තං, දිස්වා රත්තා තහිං අහං;
පිතා මෙ තං සහස්සෙන, මොචයිත්වා වධා තතො.

‘‘අදාසි තස්ස මං තාතො, විදිත්වාන මනං මම;
තස්සාහමාසිං විසට්ඨා, අතීව දයිතා හිතා.

‘‘සො මෙ භූසනලොභෙන, බලිමජ්ඣාසයො දිසො;
චොරප්පපාතං නෙත්වාන, පබ්බතං චෙතයී වධං.

‘‘තදාහං පණමිත්වාන, සත්තුකං සුකතඤ්ජලී;
රක්ඛන්තී අත්තනො පාණං, ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

‘‘ඉදං සුවණ්ණකෙයූරං, මුත්තා වෙළුරියා බහූ;
සබ්බං හරස්සු භද්දන්තෙ, මඤ්ච දාසීති සාවය.

‘‘ඔරොපයස්සු කල්‍යාණී, මා බාළ්හං පරිදෙවසි;
න චාහං අභිජානාමි, අහන්ත්වා ධනමාභතං.

‘‘යතො සරාමි අත්තානං, යතො පත්තොස්මි විඤ්ඤුතං;
න චාහං අභිජානාමි, අඤ්ඤං පියතරං තයා.

‘‘එහි තං උපගූහිස්සං, කත්වාන තං පදක්ඛිණං;
න ච දානි පුනො අත්ථි, මම තුය්හඤ්ච සඞ්ගමො.

‘‘න හි සබ්බෙසු ඨානෙසු, පුරිසො හොති පණ්ඩිතො;
ඉත්ථීපි පණ්ඩිතා හොති, තත්ථ තත්ථ විචක්ඛණා.

‘‘න හි සබ්බෙසු ඨානෙසු, පුරිසො හොති පණ්ඩිතො;
ඉත්ථීපි පණ්ඩිතා හොති, ලහුං අත්ථවිචින්තිකා.

‘‘ලහුඤ්ච වත ඛිප්පඤ්ච, නිකට්ඨෙ සමචෙතයිං;
මිගං උණ්ණා යථා එවං, තදාහං සත්තුකං වධිං.

‘‘යො ච උප්පතිතං අත්ථං, න ඛිප්පමනුබුජ්ඣති;
සො හඤ්ඤතෙ මන්දමති, චොරොව ගිරිගබ්භරෙ.

‘‘යො ච උප්පතිතං අත්ථං, ඛිප්පමෙව නිබොධති;
මුච්චතෙ සත්තුසම්බාධා, තදාහං සත්තුකා යථා.

‘‘තදාහං පාතයිත්වාන, ගිරිදුග්ගම්හි සත්තුකං;
සන්තිකං සෙතවත්ථානං, උපෙත්වා පබ්බජිං අහං.

‘‘සණ්ඩාසෙන ච කෙසෙ මෙ, ලුඤ්චිත්වා සබ්බසො තදා;
පබ්බජිත්වාන සමයං, ආචික්ඛිංසු නිරන්තරං.

‘‘තතො තං උග්ගහෙත්වාහං, නිසීදිත්වාන එකිකා;
සමයං තං විචින්තෙසිං, සුවානො මානුසං කරං.

‘‘ඡින්නං ගය්හ සමීපෙ මෙ, පාතයිත්වා අපක්කමි;
දිස්වා නිමිත්තමලභිං, හත්ථං තං පුළවාකුලං.

‘‘තතො උට්ඨාය සංවිග්ගා, අපුච්ඡිං සහධම්මිකෙ;
තෙ අවොචුං විජානන්ති, තං අත්ථං සක්‍යභික්ඛවො.

‘‘සාහං තමත්ථං පුච්ඡිස්සං, උපෙත්වා බුද්ධසාවකෙ;
තෙ මමාදාය ගච්ඡිංසු, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකං.

‘‘සො මෙ ධම්මමදෙසෙසි, ඛන්ධායතනධාතුයො;
අසුභානිච්චදුක්ඛාති, අනත්තාති ච නායකො.

‘‘තස්ස ධම්මං සුණිත්වාහං, ධම්මචක්ඛුං විසොධයිං;
තතො විඤ්ඤාතසද්ධම්මා, පබ්බජ්ජං උපසම්පදං.

‘‘ආයාචිතො තදා ආහ, එහි භද්දෙති නායකො;
තදාහං උපසම්පන්නා, පරිත්තං තොයමද්දසං.

‘‘පාදපක්ඛාලනෙනාහං, ඤත්වා සඋදයබ්බයං;
තථා සබ්බෙපි සඞ්ඛාරෙ, ඊදිසං චින්තයිං තදා.

‘‘තතො චිත්තං විමුච්චි මෙ, අනුපාදාය සබ්බසො;
ඛිප්පාභිඤ්ඤානමග්ගං මෙ, තදා පඤ්ඤාපයී ජිනො.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
පරචිත්තානි ජානාමි, සත්ථුසාසනකාරිකා.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
ඛෙපෙත්වා ආසවෙ සබ්බෙ, විසුද්ධාසිං සුනිම්මලා.

‘‘පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්ති සමූහතා.

‘‘යස්සත්ථාය පබ්බජිතා, අගාරස්මානගාරියං;
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

‘‘අත්ථධම්මනිරුත්තීසු, පටිභානෙ තථෙව ච;
ඤාණං මෙ විමලං සුද්ධං, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සාසනෙ.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා තාවදෙව පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථා තස්සා පබ්බජ්ජං අනුජානි. සා භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වාන පබ්බජිත්වා ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන ච වීතිනාමෙන්තී අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

107. ‘‘ලූනකෙසී පඞ්කධරී, එකසාටී පුරෙ චරිං;
අවජ්ජෙ වජ්ජමතිනී, වජ්ජෙ චාවජ්ජදස්සිනී.

108. ‘‘දිවාවිහාරා නික්ඛම්ම, ගිජ්ඣකූටම්හි පබ්බතෙ;
අද්දසං විරජං බුද්ධං, භික්ඛුසඞ්ඝපුරක්ඛතං.

109. ‘‘නිහච්ච ජාණුං වන්දිත්වා, සම්මුඛා අඤ්ජලිං අකං;
එහි භද්දෙති මං අවච, සා මෙ ආසූපසම්පදා.

110. ‘‘චිණ්ණා අඞ්ගා ච මගධා, වජ්ජී කාසී ච කොසලා;
අනණා පණ්ණාස වස්සානි, රට්ඨපිණ්ඩං අභුඤ්ජහං.

111. ‘‘පුඤ්ඤං වත පසවි බහුං, සප්පඤ්ඤො වතායං උපාසකො;
යො භද්දාය චීවරං අදාසි, විප්පමුත්තාය සබ්බගන්ථෙහී’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **ලූනකෙසීති** ලූනා ලුඤ්චිතා කෙසා මය්හන්ති ලූනකෙසී, නිගණ්ඨෙසු පබ්බජ්ජාය තාලට්ඨීනා ලුඤ්චිතකෙසා, තං සන්ධාය වදති. **පඞ්කධරීති** දන්තකට්ඨස්ස අඛාදනෙන දන්තෙසු මලපඞ්කධාරණතො පඞ්කධරී. **එකසාටීති** නිගණ්ඨචාරිත්තවසෙන එකසාටිකා. **පුරෙ චරින්ති** පුබ්බෙ නිගණ්ඨී හුත්වා එවං විචරිං. **අවජ්ජෙ වජ්ජමතිනීති** න්හානුච්ඡාදනදන්තකට්ඨඛාදනාදිකෙ අනවජ්ජෙ සාවජ්ජසඤ්ඤී. **වජ්ජෙ චාවජ්ජදස්සිනීති** මානමක්ඛපලාසවිපල්ලාසාදිකෙ සාවජ්ජෙ අනවජ්ජදිට්ඨී.

දිවාවිහාරා නික්ඛම්මාති අත්තනො දිවාවිහාරට්ඨානතො නික්ඛමිත්වා. අයම්පි ඨිතමජ්ඣන්හිකවෙලායං ථෙරෙන සමාගතා තස්ස පඤ්හස්ස විස්සජ්ජනෙන ධම්මදෙසනාය ච නිහතමානදබ්බා පසන්නමානසා හුත්වා සත්ථු සන්තිකං උපසඞ්කමිතුකාමාව අත්තනො වසනට්ඨානං ගන්ත්වා දිවාට්ඨානෙ නිසීදිත්වා සායන්හසමයෙ සත්ථු සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා.

නිහච්ච ජාණුං වන්දිත්වාති ජාණුද්වයං පථවියං නිහන්ත්වා පතිට්ඨපෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා. **සම්මුඛා අඤ්ජලිං අකන්ති** සත්ථු සම්මුඛා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං අකාසිං. **එහි, භද්දෙති මං අවච, සා මෙ ආසූපසම්පදාති** යං මං භගවා අරහත්තං පත්වා පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච යාචිත්වා ඨිතං ‘‘එහි, භද්දෙ, භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ පබ්බජ උපසම්පජ්ජස්සූ’’ති අවච ආණාපෙසි. සා සත්ථු ආණා මය්හං උපසම්පදාය කාරණත්තා උපසම්පදා ආසි අහොසි.

චිණ්ණාතිආදිකා ද්වෙ ගාථා අඤ්ඤාබ්‍යාකරණගාථා. තත්ථ **චිණ්ණා අඞ්ගා ච මගධාති** යෙ ඉමෙ අඞ්ගා ච මගධා ච වජ්ජී ච කාසී ච කොසලා ච ජනපදා පුබ්බෙ සාණාය මයා රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජන්තියා චිණ්ණා චරිතා, තෙසුයෙව සත්ථාරා සමාගමතො පට්ඨාය අනණා නිද්දොසා අපගතකිලෙසා හුත්වා පඤ්ඤාස සංවච්ඡරානි රට්ඨපිණ්ඩං අභුඤ්ජිං අහං.

යෙන අභිප්පසන්නමානසෙන උපාසකෙන අත්තනො චීවරං දින්නං, තස්ස පුඤ්ඤවිසෙසකිත්තනමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තී **‘‘පුඤ්ඤං වත පසවී බහු’’**න්ති ඔසානගාථමාහ. සා සුවිඤ්ඤෙය්‍යාව.

භද්දාකුණ්ඩලකෙසාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පටාචාරාථෙරීගාථාවණ්ණනා

නඞ්ගලෙහි කසං ඛෙත්තන්තිආදිකා පටාචාරාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා, එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තී සත්ථාරං එකං භික්ඛුනිං විනයධරානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා, අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි. සා යාවජීවං

කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී කස්සපබුද්ධකාලෙ කිකිස්ස කාසිරඤ්ඤො ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා සත්තන්නං භගිනීනං අබ්භන්තරා හුත්වා වීසති වස්සසහස්සානි බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පරිවෙණං අකාසි. සා තතො චුතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා, එකං බුද්ධන්තරං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සෙට්ඨිගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා අත්තනො ගෙහෙ එකෙන කම්මකාරෙන සද්ධිං කිලෙසසන්ථවං අකාසි. තං මාතාපිතරො සමජාතිකස්ස කුමාරස්ස දාතුං දිවසං ඨපෙසුං. තං ඤත්වා සා හත්ථසාරං ගහෙත්වා තෙන කතසන්ථවෙන පුරිසෙන සද්ධිං අග්ගද්වාරෙන නික්ඛමිත්වා එකස්මිං ගාමකෙ වසන්තී ගබ්භිනී අහොසි. සා පරිපක්කෙ ගබ්භෙ ''කිං ඉධ අනාථවාසෙන, කුලගෙහං ගච්ඡාම, සාමී''ති වත්වා තස්මිං ''අජ්ජ ගච්ඡාම, ස්වෙ ගච්ඡාමා''ති කාලක්ඛෙපං කරොන්තෙ ''නායං බාලො මං නෙස්සතී''ති තස්මිං බහි ගතෙ ගෙහෙ පටිසාමෙතබ්බං පටිසාමෙත්වා ''කුලඝරං ගතාති මය්හං සාමිකස්ස කථෙථා''ති පටිවිස්සකඝරවාසීනං ආචික්ඛිත්වා ''එකිකාව කුලඝරං ගමිස්සාමී''ති මග්ගං පටිපජ්ජි . සො ආගන්ත්වා ගෙහෙ තං අපස්සන්තො පටිවිස්සකෙ පුච්ඡිත්වා ''කුලඝරං ගතා''ති සුත්වා ''මං නිස්සාය කුලධීතා අනාථා ජාතා''ති පදානුපදං ගන්ත්වා සම්පාපුණි. තස්සා අන්තරාමග්ගෙ එව ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. සා පසුතකාලතො පට්ඨාය පටිප්පස්සද්ධගමනුස්සුක්කා සාමිකං ගහෙත්වා නිවත්ති. දුතියවාරම්පි ගබ්භිනී අහොසීතිආදි සබ්බං පුරිමනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං.

අයං පන විසෙසො – යදා තස්සා අන්තරාමග්ගෙ කම්මජවාතා චලිංසු, තදා මහාඅකාලමෙඝො උදපාදි. සමන්තතො විජ්ජුලතාහි ආදිත්තං විය මෙඝථනිතෙහි භිජ්ජමානං විය ච උදකධාරානිපාතනිරන්තරං නභං අහොසි. සා තං දිස්වා, ''සාමි, මෙ අනොවස්සකං ඨානං ජානාහී''ති ආහ. සො ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තො එකං තිණසඤ්ඡන්නං ගුම්බං දිස්වා තත්ථ ගන්ත්වා හත්ථගතාය වාසියා තස්මිං ගුම්බෙ දණ්ඩකෙ ඡින්දිතුකාමො තිණෙහි සඤ්ඡාදිතවම්මිකසීසන්තෙ උට්ඨිතරුක්ඛදණ්ඩකං ඡින්දි. තාවදෙව ච නං තතො වම්මිකතො නික්ඛමිත්වා ඝොරවිසො ආසීවිසො ඩංසි. සො තත්ථෙව පතිත්වා කාලමකාසි. සා මහාදුක්ඛං අනුභවන්තී තස්ස ආගමනං ඔලොකෙන්තී ද්වෙපි දාරකෙ වාතවුට්ඨිං අසහමානෙ විරවන්තෙ උරන්තරෙ කත්වා, ද්වීහි ජාණුකෙහි ද්වීහි හත්ථෙහි ච භූමිං උප්පීළෙත්වා යථාඨිතාව රත්තිං වීතිනාමෙත්වා විභාතාය රත්තියා මංසපෙසිවණ්ණං එකං පුත්තං පිලොතිකචුම්බටකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා හත්ථෙහි උරෙහි ච පරිග්ගහෙත්වා, ඉතරං ''එහි, තාත, පිතා තෙ ඉතො ගතො''ති වත්වා සාමිකෙන ගතමග්ගෙන ගච්ඡන්තී තං වම්මිකසමීපෙ කාලඞ්කතං නිසින්නං දිස්වා ''මං නිස්සාය මම සාමිකො මතො''ති රොදන්තී පරිදෙවන්තී සකලරත්තිං දෙවෙන වුට්ඨත්තා ජණ්ණුකප්පමාණං ථනප්පමාණං උදකං සවන්තිං අන්තරාමග්ගෙ නදිං පත්වා, අත්තනො මන්දබුද්ධිතාය දුබ්බලතාය ච ද්වීහි දාරකෙහි සද්ධිං උදකං ඔතරිතුං අවිසහන්තී ජෙට්ඨපුත්තං ඔරිමතීරෙ ඨපෙත්වා ඉතරං ආදාය පරතීරං ගන්ත්වා සාඛාභඞ්ගං අත්ථරිත්වා තත්ථ පිලොතිකචුම්බටකෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ''ඉතරස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමී''ති බාලපුත්තකං පහාතුං අසක්කොන්තී පුනප්පුනං නිවත්තිත්වා ඔලොකයමානා නදිං ඔතරති.

අථස්සා නදීමජ්ඣං ගතකාලෙ එකො සෙනො තං දාරකං දිස්වා ''මංසපෙසී''ති සඤ්ඤාය ආකාසතො හස්සි. සා තං දිස්වා උභො හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා ''සූසූ''ති තික්ඛත්තුං මහාසද්දං නිච්ඡාරෙසි. සෙනො දූරභාවෙන තං අනාදියන්තො කුමාරං ගහෙත්වා වෙහාසං උප්පති. ඔරිමතීරෙ ඨිතො පුත්තො උභො හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා මහාසද්දං නිච්ඡාරයමානං දිස්වා ''මං සන්ධාය වදතී''ති සඤ්ඤාය වෙගෙන උදකෙ පති. ඉති බාලපුත්තකො සෙනෙන, ජෙට්ඨපුත්තකො උදකෙන හතො. සා ''එකො මෙ පුත්තො සෙනෙන ගහිතො, එකො උදකෙන වූළ්හො, පන්ථෙ මෙ පති මතො''ති රොදන්තී පරිදෙවන්තී ගච්ඡන්තී සාවත්ථිතො ආගච්ඡන්තං එකං පුරිසං දිස්වා පුච්ඡි – ''කත්ථ වාසිකොසි, තාතා''ති? ''සාවත්ථිවාසිකොම්හි, අම්මා''ති. ''සාවත්ථියං අසුකවීථියං අසුකකුලං නාම අත්ථි, තං ජානාසි, තාතා''ති? ''ජානාමි, අම්ම, තං පන මා පුච්ඡි, අඤ්ඤං පුච්ඡා''ති. ''අඤ්ඤෙන මෙ පයොජනං නත්ථි, තදෙව පුච්ඡාමි, තාතා''ති. ''අම්ම, ත්වං අත්තනො අනාචික්ඛිතුං න දෙසි, අජ්ජ තෙ සබ්බරත්තිං දෙවො වස්සන්තො දිට්ඨො''ති? ''දිට්ඨො මෙ, තාත, මය්හමෙව සො සබ්බරත්තිං වුට්ඨො, තං කාරණං පච්ඡා කථෙස්සාමි, එතස්මිං තාව මෙ සෙට්ඨිගෙහෙ පවත්තිං කථෙහී''ති. ''අම්ම, අජ්ජ රත්තියං සෙට්ඨී ච භරියා ච සෙට්ඨිපුත්තො චාති තයොපි ජනෙ අවත්ථරමානං ගෙහං පති, තෙ එකචිතකායං ඣායන්ති, ස්වායං ධූමො පඤ්ඤායති, අම්මා''ති. සා තස්මිං ඛණෙ නිවත්ථවත්ථම්පි පතමානං න සඤ්ජානි. සොකුම්මත්තත්තං පත්වා ජාතරූපෙනෙව –

''උභො පුත්තා කාලඞ්කතා, පන්ථෙ මය්හං පතී මතො;
මාතා පිතා ච භාතා ච, එකචිතම්හි ඩය්හරෙ''ති. (අප. ථෙරී 2.2.498) –

විලපන්තී පරිබ්භමති.

තතො පට්ඨාය තස්සා නිවාසනමත්තෙනපි පටෙන අචරණතො පතිතාචාරත්තා පටාචාරාත්වෙව සමඤ්ඤා අහොසි. තං දිස්වා මනුස්සා ''ගච්ඡ, උම්මත්තිකෙ''ති කෙචි කචවරං මත්ථකෙ ඛිපන්ති, අඤ්ඤෙ පංසුං ඔකිරන්ති, අපරෙ ලෙඩ්ඩුං ඛිපන්ති. සත්ථා ජෙතවනෙ මහාපරිසාමජ්ඣෙ නිසීදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො තං තථා පරිබ්භමන්තිං දිස්වා ඤාණපරිපාකඤ්ච ඔලොකෙත්වා යථා විහාරාභිමුඛී ආගච්ඡති, තථා අකාසි. පරිසා තං දිස්වා ''ඉමිස්සා උම්මත්තිකාය ඉතො ආගන්තුං මාදත්ථා''ති ආහ. ''භගවා මා නං වාරයිත්ථා''ති වත්වා අවිදූරට්ඨානං ආගතකාලෙ ''සතිං පටිලභ භගිනී''ති ආහ. සා තාවදෙව බුද්ධානුභාවෙන සතිං පටිලභිත්වා නිවත්ථවත්ථස්ස පතිතභාවං සල්ලක්ඛෙත්වා හිරොත්තප්පං පච්චුපට්ඨපෙත්වා උක්කුටිකං උපනිසජ්ජාය නිසීදි. එකො පුරිසො උත්තරසාටකං ඛිපි. සා තං නිවාසෙත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා, ''භන්තෙ, අවස්සයො මෙ හොථ, එකං

මෙ පුත්තං සෙනො ගණ්හි, එකො උදකෙන වුළ්හො, පන්ථෙ පති මතො, මාතාපිතරො භාතා ච ගෙහෙන අවත්ථටා මතා එකචිතකස්මිං ඣායන්තී''ති සා සොකකාරණං ආචික්ඛි. සත්ථා ''පටාචාරෙ, මා චින්තයි, තව අවස්සයො භවිතුං සමත්ථස්සෙව සන්තිකං ආගතාසි. යථා හි ත්වං ඉදානි පුත්තාදීනං මරණනිමිත්තං අස්සූනි පවත්තෙසි, එවං අනමතග්ගෙ සංසාරෙ පුත්තාදීනං මරණහෙතු පවත්තිතං අස්සු චතුන්නං මහාසමුද්දානං උදකතො බහුතර''න්ති දස්සෙන්තො –

''චතූසු සමුද්දෙසු ජලං පරිත්තකං, තතො බහුං අස්සුජලං අනප්පකං;
දුක්ඛෙන ඵුට්ඨස්ස නරස්ස සොචනා, කිං කාරණා අම්ම තුවං පමජ්ජසී''ති. (ධ. ප. අට්ඨ. 1.112
පටාචාරාථෙරීවත්ථු) –

ගාථං අභාසි.

එවං සත්ථරි අනමතග්ගපරියායකථං (සං. නි. 2.125-126) කථෙන්තෙ තස්සා සොකො තනුතරභාවං අගමාසි. අථ නං තනුභූතසොකං ඤත්වා ''පටාචාරෙ, පුත්තාදයො නාම පරලොකං ගච්ඡන්තස්ස තාණං වා ලෙණං වා සරණං වා භවිතුං න සක්කොන්ති''ති විජ්ජමානාපි තෙ න සන්ති එව, තස්මා පණ්ඩිතෙන අත්තනො සීලං විසොධෙත්වා නිබ්බානගාමිමග්ගොයෙව සාධෙතබ්බොති දස්සෙන්තො –

''න සන්ති පුත්තා තාණාය, න පිතා නාපි බන්ධවා;
අන්තකෙනාධිපන්නස්ස, නත්ථි ඤාතීසු තාණතා.

''එතමත්ථවසං ඤත්වා, පණ්ඩිතො සීලසංවුතො;
නිබ්බානගමනං මග්ගං, ඛිප්පමෙව විසොධයෙ''ති. (ධ. ප. 288-289) –

ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාවසානෙ පටාචාරා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිත්වා සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථා තං භික්ඛුනීනං සන්තිකං නෙත්වා පබ්බාජෙසි. සා ලද්ධූපසම්පදා උපරිමග්ගත්ථාය විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී එකදිවසං ඝටෙන උදකං ආදාය පාදෙ ධොවන්තී උදකං ආසිඤ්චි. තං ථොකං ඨානං ගන්ත්වා පච්ඡිජ්ජි, දුතියවාරං ආසිත්තං තතො දූරං අගමාසි, තතියවාරං ආසිත්තං තතොපි දූරතරං අගමාසි. සා තදෙව ආරම්මණං ගහෙත්වා තයො වයෙ පරිච්ඡින්දිත්වා ''මයා පඨමං ආසිත්තඋදකං විය ඉමෙ සත්තා පඨමවයෙපි මරන්ති, තතො දූරං ගතං දුතියවාරං ආසිත්තං උදකං විය මජ්ඣිමවයෙපි, තතො දූරතරං ගතං තතියවාරං ආසිත්තං උදකං විය පච්ඡිමවයෙපි මරන්තියෙවා''ති චින්තෙසි. සත්ථා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව ඔභාසං ඵරිත්වා තස්සා සම්මුඛෙ ඨත්වා කථෙන්තො විය ''එවමෙතං, පටාචාරෙ, සබ්බෙපිමෙ සත්තා මරණධම්මා, තස්මා පඤ්චන්නං ඛන්ධානං උදයබ්බයං අපස්සන්තස්ස වස්සසතං ජීවතො තං පස්සන්තස්ස එකාහම්පි එකක්ඛණම්පි ජීවිතං සෙය්‍යො''ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො –

''යො ච වස්සසතං ජීවෙ, අපස්සං උදයබ්බයං;
එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යො, පස්සතො උදයබ්බය''න්ති. (ධ. ප. 113) –

ගාථමාහ. ගාථාපරියොසානෙ පටාචාරා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.2.468-511) –

''පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

''තදාහං හංසවතියං, ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ අහුං;
නානාරතනපජ්ජොතෙ, මහාසුඛසමප්පිතා.

''උපෙත්වා තං මහාවීරං, අස්සොසිං ධම්මදෙසනං;
තතො ජාතපසාදාහං, උපෙසිං සරණං ජිනං.

''තතො විනයධාරීනං, අග්ගං වණ්ණෙසි නායකො;
භික්ඛුනිං ලජ්ජිනිං තාදිං, කප්පාකප්පවිසාරදං.

''තදා මුදිතචිත්තාහං, තං ඨානමභිකඞ්ඛිනී;
නිමන්තෙත්වා දසබලං, සසඞ්ඝං ලොකනායකං.

''භොජයිත්වාන සත්තාහං, දදිත්වාව තිචීවරං;
නිපච්ච සිරසා පාදෙ, ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

‘‘යා තයා වණ්ණිතා වීර, ඉතො අට්ඨමකෙ මුනි;
තාදිසාහං භවිස්සාමි, යදි සිජ්ඣති නායක.

‘‘තදා අවොච මං සත්ථා, භද්දෙ මා භායි අස්සස;
අනාගතම්හි අද්ධානෙ, ලච්ඡසෙ තං මනොරථං.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

‘‘තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
පටාචාරාති නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවිකා.

‘‘තදාහං මුදිතා හුත්වා, යාවජීවං තදා ජිනං;
මෙත්තචිත්තා පරිචරිං, සසඞ්ඝං ලොකනායකං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

‘‘උපට්ඨාකො මහෙසිස්ස, තදා ආසි නරිස්සරො;
කාසිරාජා කිකී නාම, බාරාණසිපුරුත්තමෙ.

‘‘තස්සාසිං තතියා ධීතා, භික්ඛුනී ඉති විස්සුතා;
ධම්මං සුත්වා ජිනග්ගස්ස, පබ්බජ්ජං සමරොචයිං.

‘‘අනුජානි න නො තාතො, අගාරෙව තදා මයං;
වීසවස්සසහස්සානි, විචරිම්හ අතන්දිතා.

‘‘කොමාරිබ්‍රහ්මචරියං, රාජකඤ්ඤා සුඛෙධිතා;
බුද්ධොපට්ඨානනිරතා, මුදිතා සත්තධීතරො.

‘‘සමණී සමණගුත්තා ච, භික්ඛුනී භික්ඛුදායිකා;
ධම්මා චෙව සුධම්මා ච, සත්තමී සඞ්ඝදායිකා.

‘‘අහං උප්පලවණ්ණා ච, ඛෙමා භද්දා ච භික්ඛුනී;
කිසාගොතමී ධම්මදින්නා, විසාඛා හොති සත්තමී.

‘‘තෙහි කම්මෙහි සුකතෙහි, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ අහං;
සාවත්ථියං පුරවරෙ, ඉද්ධෙ ඵීතෙ මහද්ධනෙ.

‘‘යදා ච යොබ්බනූපෙතා, විතක්කවසගා අහං;
නරං ජාරපතිං දිස්වා, තෙන සද්ධිං අගච්ඡහං.

‘‘එකපුත්තපසූතාහං, දුතියො කුච්ඡියා මම;
තදාහං මාතාපිතරො, ඔක්ඛාමීති සුනිච්ඡිතා.

‘‘නාරොචෙසිං පතිං මය්හං, තදා තම්හි පවාසිතෙ;
එකිකා නිග්ගතා ගෙහා, ගන්තුං සාවත්ථිමුත්තමං.

‘‘තතො මෙ සාමි ආගන්ත්වා, සම්භාවෙසි පථෙ මමං;
තදා මෙ කම්මජා වාතා, උප්පන්නා අතිදාරුණා.

‘‘උට්ඨිතො ච මහාමෙඝො, පසූතිසමයෙ මම;
දබ්බත්ථාය තදා ගන්ත්වා, සාමි සප්පෙන මාරිතො.

‘‘තදා විජාතදුක්ඛෙන, අනාථා කපණා අහං;
කුන්නදිං පූරිතං දිස්වා, ගච්ඡන්තී සකුලාලයං.

‘‘බාලං ආදාය අතරිං, පාරකූලෙ ච එකකං;
සායෙත්වා බාලකං පුත්තං, ඉතරං තරණායහං.

‘‘නිවත්තා උක්කුසො හාසි, තරුණං විලපන්තකං;
ඉතරඤ්ච වහී සොතො, සාහං සොකසමප්පිතා.

‘‘සාවත්ථිනගරං ගන්ත්වා, අස්සොසිං සජනෙ මතෙ;
තදා අවොචං සොකට්ටා, මහාසොකසමප්පිතා.

‘‘උභො පුත්තා කාලඞ්කතා, පන්ථෙ මය්හං පතී මතො;
මාතා පිතා ච භාතා ච, එකචිතම්හි ඩය්හරෙ.

‘‘තදා කිසා ච පණ්ඩු ච, අනාථා දීනමානසා;
ඉතො තතො භමන්තීහං, අද්දසං නරසාරථිං.

‘‘තතො අවොච මං සත්ථා, පුත්තෙ මා සොචි අස්සස;
අත්තානං තෙ ගවෙසස්සු, කිං නිරත්ථං විහඤ්ඤසි.

‘‘න සන්ති පුත්තා තාණාය, න ඤාතී නාපි බන්ධවා;
අන්තකෙනාධිපන්නස්ස, නත්ථි ඤාතීසු තාණතා.

‘‘තං සුත්වා මුනිනො වාක්‍යං, පඨමං ඵලමජ්ඣගං;
පබ්බජිත්වාන නචිරං, අරහත්තමපාපුණිං.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
පරචිත්තානි ජානාමි, සත්ථුසාසනකාරිකා.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
ඛෙපෙත්වා ආසවෙ සබ්බෙ, විසුද්ධාසිං සුනිම්මලා.

‘‘තතොහං විනයං සබ්බං, සන්තිකෙ සබ්බදස්සිනො;
උග්ගහිං සබ්බවිත්ථාරං, බ්‍යාහරිඤ්ච යථාතථං.

‘‘ජිනො තස්මිං ගුණෙ තුට්ඨො, එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං;
අග්ගා විනයධාරීනං, පටාචාරාව එකිකා.

‘‘පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්ති සමූහතා.

‘‘යස්සත්ථාය පබ්බජිතා, අගාරස්මානගාරියං;
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා සෙක්ඛකාලෙ අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උපරිවිසෙසස්ස නිබ්බත්තිතාකාරං විභාවෙන්තී උදානවසෙන –

112. ‘‘නඞ්ගලෙහි කසං ඛෙත්තං, බීජානි පවපං ඡමා;
පුත්තදාරානි පොසෙන්තා, ධනං වින්දන්ති මාණවා.

113. ‘‘කිමහං සීලසම්පන්නා, සත්ථුසාසනකාරිකා;
නිබ්බානං නාධිගච්ඡාමි, අකුසීතා අනුද්ධතා.

114. ''පාදෙ පක්ඛාලයිත්වාන, උදකෙසු කරොමහං;
පාදොදකඤ්ච දිස්වාන, ථලතො නින්නමාගතං.

115. ''තතො චිත්තං සමාධෙසිං, අස්සං භද්‍රංවජානියං;
තතො දීපං ගහෙත්වාන, විහාරං පාවිසිං අහං;
සෙය්‍යං ඔලොකයිත්වාන, මඤ්චකම්හි උපාවිසිං.

116. ''තතො සූචිං ගහෙත්වාන, වට්ටිං ඔකස්සයාමහං;
පදීපස්සෙව නිබ්බානං, විමොක්ඛො අහු චෙතසො''ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

තත්ථ **කසන්ති** කසන්තා කසිකම්මං කරොන්තා. බහුත්ථෙ හි ඉදං එකවචනං. **පවපන්ති** බීජානි වපන්තා. **ඡමාති** ඡමායං. භුම්මත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං. අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – ඉමෙ මාණවා සත්තා නඞ්ගලෙහි ඵාලෙහි ඛෙත්තං කසන්තා යථාධිප්පායං ඛෙත්තභූමියං පුබ්බණ්ණාපරණ්ණභෙදානි බීජානි වපන්තා තංහෙතු තංනිමිත්තං අත්තානං පුත්තදාරාදීනි පොසෙන්තා හුත්වා ධනං පටිලභන්ති. එවං ඉමස්මිං ලොකෙ යොනිසො පයුත්තො පච්චත්තපුරිසකාරො නාම සඵලො සඋදයො.

තත්ථ **කිමහං සීලසම්පන්නා, සත්ථුසාසනකාරිකා. නිබ්බානං නාධිගච්ඡාමි, අකුසීතා අනුද්ධතාති** අහං සුවිසුද්ධසීලා ආරද්ධවීරියතාය අකුසීතා අජ්ඣත්තං සුසමාහිතචිත්තතාය අනුද්ධතා ච හුත්වා චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනාසඞ්ඛාතං සත්ථු සාසනං කරොන්තී කස්මා නිබ්බානං නාධිගච්ඡාමි, අධිගමිස්සාමි එවාති.

එවං පන චින්තෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී එකදිවසං පාදධොවනඋදකෙ නිමිත්තං ගණ්හි. තෙනාහ **''පාදෙ පක්ඛාලයිත්වානා''**තිආදි . තස්සත්ථො – අහං පාදෙ ධොවන්තී පාදපක්ඛාලනහෙතු තික්ඛත්තුං ආසිත්තෙසු උදකෙසු ථලතො නින්නමාගතං පාදොදකං දිස්වා නිමිත්තං කරොමි.

''යථා ඉදං උදකං ඛයධම්මං වයධම්මං, එවං සත්තානං ආයුසඞ්ඛාරා''ති එවං අනිච්චලක්ඛණං, තදනුසාරෙන දුක්ඛලක්ඛණං, අනත්තලක්ඛණඤ්ච උපධාරෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තී **තතො චිත්තං සමාධෙසිං, අස්සං භද්‍රංවජානියන්**ති යථා අස්සං භද්‍රං ආජානියං කුසලො සාරථී සුඛෙන සාරෙති, එවං මය්හං චිත්තං සුඛෙනෙව සමාධෙසිං, විපස්සනාසමාධිනා සමාහිතං අකාසිං. එවං පන විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තී උතුසප්පායනිජිගිසාය ඔවරකං පවිසන්තී අන්ධකාරවිධමනත්ථං දීපං ගහෙත්වා ගබ්භං පවිසිත්වා දීපං ඨපෙත්වා මඤ්චකෙ නිසින්නමත්තාව දීපං විජ්ඣාපෙතුං අග්ගළසූචියා දීපවට්ටිං ආකඩ්ඪිං, තාවදෙව උතුසප්පායලාභෙන තස්සා චිත්තං සමාහිතං අහොසි, විපස්සනාවීථිං ඔතරි, මග්ගෙන ඝට්ටෙසි. තතො මග්ගපටිපාටියා සබ්බසො ආසවානං ඛයො අහොසි. තෙන වුත්තං – **''තතො දීපං ගහෙත්වාන…පෙ…. විමොක්ඛො අහු චෙතසො''**ති. තත්ථ **සෙය්‍යං ඔලොකයිත්වානාති** දීපාලොකෙන සෙය්‍යං පස්සිත්වා.

සූචින්ති අග්ගළසූචිං. **වට්ටිං ඔකස්සයාමීති** දීපං විජ්ඣාපෙතුං තෙලාභිමුඛං දීපවට්ටිං ආකඩ්ඪෙමි. **විමොක්ඛොති** කිලෙසෙහි විමොක්ඛො. සො පන යස්මා පරමත්ථතො චිත්තස්ස සන්තති, තස්මා වුත්තං **''චෙතසො''**ති. යථා පන වට්ටිතෙලාදිකෙ පච්චයෙ සති උප්පජ්ජනාරහො පදීපො තදභාවෙ අනුප්පජ්ජනතො නිබ්බුතොති වුච්චති, එවං කිලෙසාදිපච්චයෙ සති උප්පජ්ජනාරහං චිත්තං තදභාවෙ අනුප්පජ්ජනතො විමුත්තන්ති වුච්චතීති ආහ – ''පදීපස්සෙව නිබ්බානං, විමොක්ඛො අහු චෙතසො''ති.

පටාචාරාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. තිංසමත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා

මුසලානි ගහෙත්වානාතිආදිකා තිංසමත්තානං ථෙරීනං ගාථා. තාපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තියො අනුක්කමෙන උපචිතවිමොක්ඛසම්භාරා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සකකම්මසඤ්චොදිතා තත්ථ තත්ථ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා පටාචාරාය ථෙරියා සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා පබ්බජිත්වා පරිසුද්ධසීලා වත්තපටිවත්තං පරිපූරෙන්තියො විහරන්ති. අථෙකදිවසං පටාචාරාථෙරී තාසං ඔවාදං දෙන්තී –

117. ''මුසලානි ගහෙත්වාන, ධඤ්ඤං කොට්ටෙන්ති මාණවා;
පුත්තදාරානි පොසෙන්තා, ධනං වින්දන්ති මාණවා.

118. ''කරොථ බුද්ධසාසනං, යං කත්වා නානුතප්පති;
ඛිප්පං පාදානි ධොවිත්වා, එකමන්තෙ නිසීදථ;
චෙතොසමථමනුයුත්තා, කරොථ බුද්ධසාසන''න්ති. – ඉමා ද්වෙ ගාථා අභාසි;

තත්ථායං සඞ්ඛෙපත්ථො – ඉමෙ සත්තා ජීවිතහෙතු මුසලානි ගහෙත්වා පරෙසං ධඤ්ඤං කොට්ටෙන්ති, උදුක්ඛලකම්මං කරොන්ති. අඤ්ඤම්පි එදිසං නිහීනකම්මං කත්වා පුත්තදාරං පොසෙන්තා යථාරහං ධනම්පි සංහරන්ති.

තං පන නෙසං කම්මං නිහීනං ගම්මං පොථුජ්ජනිකං දුක්ඛං අනත්ථසඤ්හිතඤ්ච. තස්මා එදිසං සංකිලෙසිකපපඤ්චං වජ්ජෙත්වා **කරොථ බුද්ධසාසනං** සික්ඛත්තයසඞ්ඛාතං සම්මාසම්බුද්ධසාසනං කරොථ සම්පාදෙථ අත්තනො සන්තානෙ නිබ්බත්තෙථ. තත්ථ කාරණමාහ – **“යං කත්වා නානුතප්පතී”**ති, යස්ස කරණහෙතු එතරහි ආයතිඤ්ච අනුතාපං නාපජ්ජති. ඉදානි තස්ස කරණෙ පුබ්බකිච්චං අනුයොගවිධිඤ්ච දස්සෙතුං, **“ඛිප්පං පාදානි ධොවිත්වා”**තිආදි වුත්තං. තත්ථ යස්මා අධොවිතපාදස්ස අවික්ඛාලිතමුඛස්ස ච නිසජ්ජසුඛං උතුසප්පායලාභො ච න හොති, පාදෙ පන ධොවිත්වා මුඛඤ්ච වික්ඛාලෙත්වා එකමන්තෙ නිසින්නස්ස තදුභයං ලභති, තස්මා **ඛිප්පං** ඉමං යථාලද්ධං ඛණං අවිරාධෙන්තියො **පාදානි** අත්තනො පාදෙ ධොවිත්වා **එකමන්තෙ** විවිත්තෙ ඔකාසෙ **නිසීදථ** නිසජ්ජථ. අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු යත්ථ කත්ථචි චිත්තරුචිකෙ ආරම්මණෙ අත්තනො චිත්තං උපනිබන්ධිත්වා **චෙතොසමථමනුයුත්තා** සමාහිතෙන චිත්තෙන චතුසච්චකම්මට්ඨානභාවනාවසෙන බුද්ධස්ස භගවතො සාසනං ඔවාදං අනුසිට්ඨිං **කරොථ** සම්පාදෙථාති.

අථ තා භික්ඛුනියො තස්සා ථෙරියා ඔවාදෙ ඨත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා භාවනාය කම්මං කරොන්තියො ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා හෙතුසම්පන්නතාය ච සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා ඔවාදගාථාහි සද්ධිං –

119. “තස්සා තා වචනං සුත්වා, පටාචාරාය සාසනං;
පාදෙ පක්ඛාලයිත්වාන, එකමන්තං උපාවිසුං;
චෙතොසමථමනුයුත්තා, අකංසු බුද්ධසාසනං.

120. “රත්තියා පුරිමෙ යාමෙ, පුබ්බජාතිමනුස්සරුං;
රත්තියා මජ්ඣිමෙ යාමෙ, දිබ්බචක්ඛුං විසොධයුං;
රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ, තමොඛන්ධං පදාලයුං.

121. “උට්ඨාය පාදෙ වන්දිංසු, කතා තෙ අනුසාසනී;
ඉන්දංව දෙවා තිදසා, සඞ්ගාමෙ අපරාජිතං;
පුරක්ඛත්වා විහස්සාම, තෙවිජ්ජාම්හ අනාසවා”ති. –

ඉමා ගාථා අභාසිංසු.

තත්ථ **තස්සා තා වචනං සුත්වා, පටාචාරාය සාසනන්ති** තස්සා පටාචාරාය ථෙරියා කිලෙසපටිසත්තුසාසනට්ඨෙන සාසනභූතං ඔවාදවචනං, **තා** තිංසමත්තා භික්ඛුනියො සුත්වා පටිස්සුත්වා සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා.

උට්ඨාය පාදෙ වන්දිංසු, කතා තෙ අනුසාසනීති යථාසම්පටිච්ඡිතං තස්සා සාසනං අට්ඨිං කත්වා මනසි කත්වා යථාඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා භාවෙන්තියො භාවනං මත්ථකං පාපෙත්වා අත්තනා අධිගතවිසෙසං ආරොචෙතුං නිසින්නාසනතො උට්ඨාය තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා “මහාථෙරි තවානුසාසනී යථානුසිට්ඨං අම්හෙහි කතා”ති වත්වා තස්සා පාදෙ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිංසු. **ඉන්දංව දෙවා තිදසා, සඞ්ගාමෙ අපරාජිතන්ති** දෙවාසුරසඞ්ගාමෙ අපරාජිතං විජිතාවිං ඉන්දං තාවතිංසා දෙවා විය මහාථෙරි, මයං තං පුරක්ඛත්වා විහරිස්සාම අඤ්ඤස්ස කත්තබ්බස්ස අභාවතො. තස්මා “තෙවිජ්ජාම්හ අනාසවා”ති අත්තනො කතඤ්ඤුභාවං පවෙදෙන්තී ඉදමෙව තාසං අඤ්ඤාබ්‍යාකරණං අහොසි. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිභත්තං, තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

තිංසමත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. චන්දාථෙරීගාථාවණ්ණනා

දුග්ගතාහං පුරෙ ආසින්තිආදිකා චන්දාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී අනුක්කමෙන සම්භතවිමොක්ඛසම්භාරා පරිපක්කඤාණා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අඤ්ඤතරස්මිං බ්‍රාහ්මණගාමෙ අපඤ්ඤාතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්සා නිබ්බත්තිතො පට්ඨාය තං කුලං භොගෙහි පරික්ඛයං ගතං. සා අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්වා දුක්ඛෙන ජීවති. අථ තස්මිං ගෙහෙ අහිවාතරොගො උප්පජ්ජි. තෙනස්සා සබ්බෙපි ඤාතකා මරණබ්‍යසනං පාපුණිංසු. සා ඤාතික්ඛයෙ ජාතෙ අඤ්ඤත්ථ ජීවිතුං අසක්කොන්තී කපාලහත්ථා කුලෙ කුලෙ විචරිත්වා ලද්ධලද්ධෙන භික්ඛාහාරෙන යාපෙන්තී එකදිවසං පටාචාරාය ථෙරියා භත්තවිස්සග්ගට්ඨානං අගමාසි. භික්ඛුනියො තං දුක්ඛිතං බුද්දාභිභූතං දිස්වාන සඤ්ජාතකාරුඤ්ඤා පියසමුදාචාරෙන සඞ්ගහෙත්වා තත්ථ විජ්ජමානෙන උපචාරමනොහරෙන ආහාරෙන සන්තප්පෙසුං. සා තාසං ආචාරසීලෙ පසීදිත්වා ථෙරියා සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්සා ථෙරී ධම්මං කථෙසි. සා තං ධම්මං සුත්වා සාසනෙ අභිප්පසන්නා සංසාරෙ ච සඤ්ජාතසංවෙගා පබ්බජි . පබ්බජිත්වා ච ථෙරියා ඔවාදෙ ඨත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා භාවනං අනුයුඤ්ජන්තී කතාධිකාරතාය ඤාණස්ස ච පරිපාකං ගතත්තා න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා –

122. “දුග්ගතාහං පුරෙ ආසිං, විධවා ච අපුත්තිකා;
විනා මිත්තෙහි ඤාතීහි, භත්තචොළස්ස නාධිගං.

123. ‘‘පත්තං දණ්ඩඤ්ච ගණ්හිත්වා, භික්ඛමානා කුලා කුලං;
සීතුණ්හෙන ච ඩය්හන්තී, සත්ත වස්සානි චාරිහං.

124. ‘‘භික්ඛුනිං පුන දිස්වාන, අන්නපානස්ස ලාභිනිං;
උපසඞ්කම්ම අවොචං, පබ්බජ්ජං අනගාරියං.

125. ‘‘සා ච මං අනුකම්පාය, පබ්බාජෙසි පටාචාරා;
තතො මං ඔවදිත්වාන, පරමත්ථෙ නියොජයි.

126. ‘‘තස්සාහං වචනං සුත්වා, අකාසිං අනුසාසනිං;
අමොඝො අය්‍යායොවාදො, තෙවිජ්ජාම්හි අනාසවා’’ති. –

උදානවසෙන ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **දුග්ගතා**ති දලිද්දා. **පුරෙ**ති පබ්බජිතතො පුබ්බෙ. පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය හි ඉධ පුග්ගලො භොගෙහි අඩ්ඪො වා දලිද්දො වාති න වත්තබ්බො. ගුණෙහි පන අයං ථෙරී අඩ්ඪායෙව. තෙනාහ ‘‘දුග්ගතාහං පුරෙ ආසි’’න්ති. **විධවා**ති ධවො වුච්චති සාමිකො, තදභාවා විධවා, මතපතිකාති අත්ථො. **අපුත්තිකා**ති පුත්තරහිතා. **විනා මිත්තෙහී**ති මිත්තෙහි බන්ධවෙහි ච පරිහීනා රහිතා. **භත්තචොළස්ස නාධිගන්**ති භත්තස්ස චොළස්ස ච පාරිපූරිං නාධිගච්ඡිං, කෙවලං පන භික්ඛාපිණ්ඩස්ස පිලොතිකාඛණ්ඩස්ස ච වසෙන සාසච්ඡාදනමත්තමෙව අලත්ථන්ති අධිප්පායො. තෙනාහ **‘‘පත්තං දණ්ඩඤ්ච ගණ්හිත්වා’’**තිආදි.

තත්ථ **පත්ත**න්ති මත්තිකාභාජනං. **දණ්ඩ**න්ති ගොණසුනඛාදිපරිහරණදණ්ඩකං. **කුලා කුල**න්ති කුලතො කුලං. **සීතුණ්හෙන ච ඩය්හන්තී**ති වසනගෙහාභාවතො සීතෙන ච උණ්හෙන ච පීළියමානා.

භික්ඛුනින්ති පටාචාරාථෙරිං සන්ධාය වදති. **පුනා**ති පච්ඡා, සත්තසංවච්ඡරතො අපරභාගෙ.

පරමත්ථෙති පරමෙ උත්තමෙ අත්ථෙ, නිබ්බානගාමිනියා පටිපදාය නිබ්බානෙ ච. **නියොජයී**ති කම්මට්ඨානං ආචික්ඛන්තී නියොජෙසි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

චන්දාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඤ්චකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ඡක්කනිපාතො

1. පඤ්චසතමත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා

ඡක්කනිපාතෙ **යස්ස මග්ගං න ජානාසී**තිආදිකා පඤ්චසතමත්තානං ථෙරීනං ගාථා. ඉමාපි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තියො අනුක්කමෙන උපචිතවිමොක්ඛසම්භාරා හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තත්ථ තත්ථ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා මාතාපිතූහි පතිකුලං ආනීතා තත්ථ තත්ථ පුත්තෙ ලභිත්වා ඝරාවාසං වසන්තියො සමානජාතිකස්ස තාදිසස්ස කම්මස්ස කතත්තා සබ්බාව මතපුත්තා හුත්වා, පුත්තසොකෙන අභිභූතා පටාචාරාය ථෙරියා සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා නිසින්නා අත්තනො සොකකාරණං ආරොචෙසුං. ථෙරී තාසං සොකං විනොදෙන්තී –

127. ''යස්ස මග්ගං න ජානාසි, ආගතස්ස ගතස්ස වා;
තං කුතො චාගතං සත්තං, මම පුත්තොති රොදසි.

128. ''මග්ගඤ්ච ඛොස්ස ජානාසි, ආගතස්ස ගතස්ස වා;
න නං සමනුසොචෙසි, එවංධම්මා හි පාණිනො.

129. ''අයාචිතො තතාගච්ඡි, නානුඤ්ඤාතො ඉතො ගතො;
කුතොචි නූන ආගන්ත්වා, වසිත්වා කතිපාහකං;
ඉතොපි අඤ්ඤෙන ගතො, තතොපඤ්ඤෙන ගච්ඡති.

130. ''පෙතො මනුස්සරූපෙන, සංසරන්තො ගමිස්සති;
යථාගතො තථා ගතො, කා තත්ථ පරිදෙවනා''ති. –

ඉමාහි චතූහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි.

තා තස්සා ධම්මං සුත්වා සඤ්ජාතසංවෙගා ථෙරියා සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තියො විමුත්තිපරිපාචනීයානං ධම්මානං පරිපාකං ගතත්තා න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ තා අධිගතාරහත්තා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන **''යස්ස මග්ගං න ජානාසී''**තිආදිකාහි ඔවාදගාථාහි සද්ධිං –

131. ''අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, දුද්දසං හදයස්සිතං;
යා මෙ සොකපරෙතාය, පුත්තසොකං බ්‍යපානුදි.

132. ''සාජ්ජ අබ්බූළ්හසල්ලාහං, නිච්ඡාතා පරිනිබ්බුතා;
බුද්ධං ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච, උපෙමි සරණං මුනි''න්ති. –

ඉමා ගාථා විසුං විසුං අභාසිංසු.

තත්ථ **යස්ස මග්ගං න ජානාසි, ආගතස්ස ගතස්ස වා**ති යස්ස සත්තස්ස ඉධ ආගතස්ස ආගතමග්ගං වා ඉතො ගතස්ස ගතමග්ගං වා ත්වං න ජානාසි. අනන්තරා අතීතානාගතභවූපපත්තියො සන්ධාය වදති. **තං කුතො චාගතං සත්තන්ති** තං එවං අවිඤ්ඤාතාගතගතමග්ගං කුතොචි ගතිතො ආගතමග්ගං ආගච්ඡන්තෙන අන්තරාමග්ගෙ සබ්බෙන සබ්බං අකතපරිචයසමාගතපුරිසසදිසං සත්තං කෙවලං මමත්තං උප්පාදෙත්වා මම පුත්තොති කුතො කෙන කාරණෙන රොදසි. අප්පටිකාරතො මම පුත්තස්ස ච අකාතබ්බතො න එත්ථ රොදනකාරණං අත්ථීති අධිප්පායො.

මග්ගඤ්ච ඛොස්ස ජානාසීති අස්ස තව පුත්තාභිමතස්ස සත්තස්ස ආගතස්ස ආගතමග්ගඤ්ච ගතස්ස ගතමග්ගඤ්ච අථ ජානෙය්‍යාසි. **න නං සමනුසොචෙසී**ති එවම්පි නං න සමනුසොචෙය්‍යාසි. කස්මා? **එවංධම්මා හි පාණිනො,** දිට්ඨධම්මෙපි හි සත්තානං සබ්බෙහි පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවා විනාභාවා තත්ථ වසවත්තිතාය අභාවතො, පගෙව අභිසම්පරායං.

අයාචිතො තතාගච්ඡීති තතො පරලොකතො කෙනචි අයාචිතො ඉධ ආගච්ඡි. ''ආගතො''තිපි පාළි, සො එවත්ථො. **නානුඤ්ඤාතො ඉතො ගතො**ති ඉධලොකතො කෙනචි අනනුඤ්ඤාතො පරලොකං ගතො. **කුතොචී**ති නිරයාදිතො යතො කුතොචි ගතිතො. **නූනා**ති පරිසඞ්කායං . **වසිත්වා කතිපාහක**න්ති කතිපයදිවසමත්තං ඉධ වසිත්වා. **ඉතොපි අඤ්ඤෙන ගතො**ති ඉතොපි භවතො අඤ්ඤෙන ගතො, ඉතො අඤ්ඤම්පි භවං පටිසන්ධිවසෙන උපගතො. **තතොපඤ්ඤෙන ගච්ඡතී**ති තතොපි භවතො අඤ්ඤෙන ගමිස්සති, අඤ්ඤමෙව භවං උපගමිස්සති.

පෙතොති අපෙතො තං තං භවං උපපජ්ජිත්වා තතො අපගතො. **මනුස්සරූපෙනා**ති නිදස්සනමත්තමෙතං, මනුස්සභාවෙන තිරච්ඡානාදිභාවෙන චාති අත්ථො. **සංසරන්තො**ති අපරාපරං උපපත්තිවසෙන සංසරන්තො. **යථාගතො**

තථා ගතොති යථා අවිඤ්ඤාතගතිතො ච අනාමන්තෙත්වා ආගතො තථා අවිඤ්ඤාතගතිකො අනනුඤ්ඤාතොව ගතො. **කා තත්ථ පරිදෙවනාති** තත්ථ තාදිසෙ අවසවත්තිනි යථාකාමාවචරෙ කා නාම පරිදෙවනා, කිං පරිදෙවිතෙන පයොජනන්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එත්ථ ච ආදිතො චතස්සො ගාථා පටාචාරාය ථෙරියා තෙසං පඤ්චමත්තානං ඉත්ථිසතානං සොකවිනොදනවසෙන විසුං විසුං භාසිතා. තස්සා ඔවාදෙ ඨත්වා පබ්බජිත්වා අධිගතවිසෙසාහි තාහි පඤ්චසතමත්තාහි භික්ඛුනීහි ඡපි ගාථා පච්චෙකං භාසිතාති දට්ඨබ්බා.

පඤ්චසතා පටාචාරාති පටාචාරාය ථෙරියා සන්තිකෙ ලද්ධඔවාදතාය පටාචාරාය වුත්තං අවෙදිසුන්ති කත්වා ‘‘පටාචාරා’’ති ලද්ධනාමා පඤ්චසතා භික්ඛුනියො.

පඤ්චසතමත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. වාසෙට්ඨීථෙරීගාථාවණ්ණනා

පුත්තසොකෙනහං අට්ටාතිආදිකා වාසෙට්ඨියා ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී අනුක්කමෙන සම්භතවිමොක්ඛසම්භාරා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා මාතාපිතූහි සමානජාතිකස්ස කුලපුත්තස්ස දින්නා පතිකුලං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං සුඛසංවාසං වසන්තී එකං පුත්තං ලභිත්වා තස්මිං ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා විචරණකාලෙ කාලං කතෙ පුත්තසොකෙන අට්ටිතා උම්මත්තිකා අහොසි. සා ඤාතකෙසු සාමිකෙ ච තිකිච්ඡං කරොන්තෙසු තෙසං අජානන්තානංයෙව පලායිත්වා යතො තතො පරිබ්භමන්තී මිථිලානගරං සම්පත්තා තත්ථද්දස භගවන්තං අන්තරවීථියං ගච්ඡන්තං දන්තං ගුත්තං සංයතින්ද්‍රියං නාගං. දිස්වාන සහ දස්සනෙන බුද්ධානුභාවතො අපගතුම්මාදා පකතිචිත්තං පටිලභි. අථස්සා සත්ථා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා තං ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසංවෙගා සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචිත්වා සත්ථු ආණාය භික්ඛුනීසු පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඝටෙන්තී වායමන්තී පරිපක්කඤාණතාය න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

133. ‘‘පුත්තසොකෙනහං අට්ටා, ඛිත්තචිත්තා විසඤ්ඤිනී;
නග්ගා පකිණ්ණකෙසී ච, තෙන තෙන විචාරිහං.

134. ‘‘වීථිසඞ්කාරකූටෙසු, සුසානෙ රථියාසු ච;
අචරිං තීණි වස්සානි, ඛුප්පිපාසා සමප්පිතා.

135. ‘‘අථද්දසාසිං සුගතං, නගරං මිථිලං පති;
අදන්තානං දමෙතාරං, සම්බුද්ධමකුතොභයං.

136. ‘‘සචිත්තං පටිලද්ධාන, වන්දිත්වාන උපාවිසිං;
සො මෙ ධම්මමදෙසෙසි, අනුකම්පාය ගොතමො.

137. ‘‘තස්ස ධම්මං සුණිත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං;
යුඤ්ජන්තී සත්ථුවචනෙ, සච්ඡාකාසිං පදං සිවං.

138. ‘‘සබ්බෙ සොකා සමුච්ඡින්නා, පහීනා එතදන්තිකා;
පරිඤ්ඤාතා හි මෙ වත්ථූ, යතො සොකාන සම්භවො’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **අට්ටාති** අට්ටිතා. අයමෙව වා පාඨො, අට්ටිතා පීළිතාති අත්ථො. **ඛිත්තචිත්තාති** සොකුම්මාදෙන ඛිත්තහදයා. තතො එව පකතිසඤ්ඤාය විගමෙන **විසඤ්ඤිනී**. හිරොත්තප්පාභාවතො අපගතවත්ථතාය **නග්ගා.** විධුතකෙසතාය **පකිණ්ණකෙසී. තෙන තෙනාති** ගාමෙන ගාමං නගරෙන නගරං වීථියා වීථිං විචරිං අහං.

අථාති පච්ඡා උම්මාදසංවත්තනියස්ස කම්මස්ස පරික්ඛයෙ. **සුගතන්ති** සොභනගමනත්තා සුන්දරං ඨානං ගතත්තා සම්මා ගදත්තා සම්මා ච ගතත්තා සුගතං භගවන්තං. **මිථිලං පතීති** මිථිලාභිමුඛං, මිථිලානගරාභිමුඛං ගච්ඡන්තන්ති අත්ථො.

සචිත්තං පටිලද්ධානාති බුද්ධානුභාවෙන උම්මාදං පහාය අත්තනො පකතිචිත්තං පටිලභිත්වා.

යුඤ්ජන්තී සත්ථුවචනෙති සත්ථු සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ යොගං කරොන්තී භාවනං අනුයුඤ්ජන්තී. **සච්ඡාකාසිං පදං සිවන්ති** සිවං ඛෙමං චතූහි යොගෙහි අනුපද්දුතං නිබ්බානං පදං සච්ඡිඅකාසිං.

එතදන්තිකාති එතං ඉදානි මයා අධිගතං අරහත්තං අන්තො පරියොසානං එතෙසන්ති එතදන්තිකා, සොකා. න දානි තෙසං සම්භවො අත්ථීති අත්ථො. **යතො සොකාන සම්භවොති** යතො අන්තොනිජ්ඣානලක්ඛණානං සොකානං සම්භවො, තෙසං සොකානං පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධසඞ්ඛාතා වත්ථූ අධිට්ඨානානි ඤාතතීරණපහානපරිඤ්ඤාහි පරිඤ්ඤාතා. තස්මා සොකා එතදන්තිකාති යොජනා.

වාසෙට්ඨීථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ඛෙමාථෙරීගාථාවණ්ණනා

දහරා ත්වං රූපවතීතිආදිකා ඛෙමාය ථෙරියා ගාථා. අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ පරාධීනවුත්තිකා පරෙසං දාසී අහොසි. සා පරෙසං වෙය්‍යාවච්චකරණෙන ජීවිකං කප්පෙන්තී එකදිවසං පදුමුත්තරස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස අග්ගසාවකං සුජාතත්ථෙරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා තයො මොදකෙ දත්වා තංදිවසමෙව අත්තනො කෙසෙ විස්සජ්ජෙත්වා ථෙරස්ස දානං දත්වා ''අනාගතෙ මහාපඤ්ඤා බුද්ධස්ස සාවිකා භවෙය්‍ය''න්ති පත්ථනං කත්වා යාවජීවං කුසලකම්මෙ අප්පමත්තා හුත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී අනුක්කමෙන ඡකාමසග්ගෙ, තෙසං තෙසං දෙවරාජූනං මහෙසිභාවෙන උපපන්නා, මනුස්සලොකෙපි අනෙකවාරං චක්කවත්තීනං මණ්ඩලරාජූනඤ්ච මහෙසිභාවං උපගතා මහාසම්පත්තියො අනුභවිත්වා විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ මනුස්සලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා, සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසංවෙගා පබ්බජිත්වා දසවස්සසහස්සානි බ්‍රහ්මචරියං චරන්තී බහුස්සුතා ධම්මකථිකා හුත්වා බහුජනස්ස ධම්මකථනාදිනා පඤ්ඤාසංවත්තනියකම්මං කත්වා තතො චවිත්වා සුගතීසුයෙව සංසරන්තී ඉමස්මිං කප්පෙ භගවතො ච කකුසන්ධස්ස භගවතො ච කොණාගමනස්ස කාලෙ විභවසම්පන්නෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා මහන්තං සඞ්ඝාරාමං කාරෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදෙසි.

භගවතො පන කස්සපදසබලස්ස කාලෙ කිකිස්ස කාසිරඤ්ඤො සබ්බජෙට්ඨිකා සමණී නාම ධීතා හුත්වා, සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසංවෙගා අගාරෙයෙව ඨිතා, වීසති වස්සසහස්සානි කොමාරිබ්‍රහ්මචරියං චරන්තී සමණගුත්තාදීහි අත්තනො භගිනීහි සද්ධිං රමණීයං පරිවෙණං කාරෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදෙසි. එවමෙව තත්ථ තත්ථ භවෙ ආයතනගතං උළාරං පුඤ්ඤකම්මං කත්වා සුගතීසුයෙව සංසරිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මද්දරට්ඨෙ සාකලනගරෙ රාජකුලෙ නිබ්බත්ති. **ඛෙමා**තිස්සා නාමං අහොසි, සුවණ්ණවණ්ණා කඤ්චනසන්නිභත්තචා. සා වයප්පත්තා බිම්බිසාරරඤ්ඤො ගෙහං ගතා. සත්ථරි වෙළුවනෙ විහරන්තෙ රූපමත්තා හුත්වා ''රූපෙ දොසං දස්සෙතී''ති සත්ථු දස්සනාය න ගච්ඡති.

රාජා මනුස්සෙහි වෙළුවනස්ස වණ්ණෙ පකාසාපෙත්වා දෙවියා විහාරදස්සනාය චිත්තං උප්පාදෙසි. අථ දෙවී ''විහාරං පස්සිස්සාමී''ති රාජානං පටිපුච්ඡි. රාජා ''විහාරං ගන්ත්වා සත්ථාරං අදිස්වා ආගන්තුං න ලභිස්සසී''ති වත්වා පුරිසානං සඤ්ඤං අදාසි – ''බලක්කාරෙනපි දෙවිං දසබලං දස්සෙථා''ති. දෙවී විහාරං ගන්ත්වා දිවසභාගං ඛෙපෙත්වා නිවත්තෙන්තී සත්ථාරං අදිස්වාව ගන්තුං ආරද්ධා. අථ නං රාජපුරිසා අනිච්ඡන්තිම්පි සත්ථු සන්තිකං නයිංසු. සත්ථා තං ආගච්ඡන්තිං දිස්වා ඉද්ධියා දෙවච්ඡරාසදිසං ඉත්ථිං නිම්මිනිත්වා තාලපණ්ණං ගහෙත්වා බීජයමානං අකාසි. ඛෙමා දෙවී තං දිස්වා චින්තෙසි – ''එවරූපා නාම දෙවච්ඡරපටිභාගා ඉත්ථියො භගවතො අවිදූරෙ තිට්ඨන්ති, අහං එතාසං පරිචාරිකතායපි නප්පහොමි, මනම්පි නික්කාරණා පාපචිත්තස්ස වසෙන නට්ඨා''ති නිමිත්තං ගහෙත්වා තමෙව ඉත්ථිං ඔලොකයමානා අට්ඨාසි. අථස්සා පස්සන්තියාව සත්ථු අධිට්ඨානබලෙන සා ඉත්ථී පඨමවයං අතික්කම්ම මජ්ඣිමවයම්පි අතික්කම්ම පච්ඡිමවයං පත්වා ඛණ්ඩදන්තා පලිතකෙසා වලිත්තචා හුත්වා සද්ධිං තාලපණ්ණෙන පරිවත්තිත්වා පති . තතො ඛෙමා කතාධිකාරත්තා එවං චින්තෙසි – ''එවංවිධම්පි සරීරං ඊදිසං විපත්තිං පාපුණි, මය්හම්පි සරීරං එවංගතිකමෙව භවිස්සතී''ති. අථස්සා චිත්තාචාරං ඤත්වා සත්ථා –

''යෙ රාගරත්තානුපතන්ති සොතං, සයං කතං මක්කටකොව ජාලං;
එතම්පි ඡෙත්වාන පරිබ්බජන්ති, අනපෙක්ඛිනො කාමසුඛං පහාය''ති. –

ගාථමාහ . සා ගාථාපරියොසානෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණීති අට්ඨකථාසු ආගතං. අපදානෙ පන ''ඉමං ගාථං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා රාජානං අනුජානාපෙත්වා පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණී''ති ආගතං. තත්ථායං **අපදානපාළි** (අප. ථෙරී 2.2.289-383) –

''පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මෙසු චක්ඛුමා;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

''තදාහං හංසවතියං, ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ අහුං;
නානාරතනපජ්ජොතෙ, මහාසුඛසමප්පිතා.

''උපෙත්වා තං මහාවීරං, අස්සොසිං ධම්මදෙසනං;
තතො ජාතප්පසාදාහං, උපෙමි සරණං ජිනං.

‘‘මාතරං පිතරං චාහං, ආයාචිත්වා විනායකං;
නිමන්තයිත්වා සත්තාහං, භොජයිං සහසාවකං.

‘‘අතික්කන්තෙ ච සත්තාහෙ, මහාපඤ්ඤානමුත්තමං;
භික්ඛුනිං එතදග්ගම්හි, ඨපෙසි නරසාරථී.

‘‘තං සුත්වා මුදිතා හුත්වා, පුනො තස්ස මහෙසිනො;
කාරං කත්වාන තං ඨානං, පණිපච්ච පණීදහිං.

‘‘තතො මම ජිනො ආහ, සිජ්ඣතං පණිධී තව;
සසඞ්ඝෙ මෙ කතං කාරං, අප්පමෙය්‍යඵලං තයා.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

‘‘තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
එතදග්ගමනුප්පත්තා, ඛෙමා නාම භවිස්සති.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසූපගා අහං.

‘‘තතො චුතා යාමමගං, තතොහං තුසිතං ගතා;
තතො ච නිම්මානරතිං, වසවත්තිපුරං තතො.

‘‘යත්ථ යත්ථූපපජ්ජාමි, තස්ස කම්මස්ස වාහසා;
තත්ථ තත්ථෙව රාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘තතො චුතා මනුස්සත්තෙ, රාජූනං චක්කවත්තිනං;
මණ්ඩලීනඤ්ච රාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘සම්පත්තිං අනුභොත්වාන, දෙවෙසු මනුජෙසු ච;
සබ්බත්ථ සුඛිතා හුත්වා, නෙකකප්පෙසු සංසරිං.

‘‘එකනවුතිතො කප්පෙ, විපස්සී ලොකනායකො;
උප්පජ්ජි චාරුදස්සනො, සබ්බධම්මවිපස්සකො.

‘‘තමහං ලොකනායකං, උපෙත්වා නරසාරථිං;
ධම්මං භණිතං සුත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං.

‘‘දසවස්සසහස්සානි, තස්ස වීරස්ස සාසනෙ;
බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වාන, යුත්තයොගා බහුස්සුතා.

‘‘පච්චයාකාරකුසලා, චතුසච්චවිසාරදා;
නිපුණා චිත්තකථිකා, සත්ථුසාසනකාරිකා.

‘‘තතො චුතාහං තුසිතං, උපපන්නා යසස්සිනී;
අභිභොමි තහිං අඤ්ඤෙ, බ්‍රහ්මචාරීඵලෙනහං.

‘‘යත්ථ යත්ථූපපන්නාහං, මහාභොගා මහද්ධනා;
මෙධාවිනී සීලවතී, විනීතපරිසාපි ච.

‘‘භවාමි තෙන කම්මෙන, යොගෙන ජිනසාසනෙ;
සබ්බා සම්පත්තියො මය්හං, සුලභා මනසො පියා.

‘‘යොපි මෙ භවතෙ භත්තා, යත්ථ යත්ථ ගතායපි;
විමානෙති න මං කොචි, පටිපත්තිබලෙන මෙ.

‘‘ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
නාමෙන කොණාගමනො, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

‘‘තදා හි බාරාණසියං, සුසමිද්ධකුලප්පජා;
ධනඤ්ජානී සුමෙධා ච, අහම්පි ච තයො ජනා.

‘‘සඞ්ඝාරාමමදාසිම්හ, දානසහායිකා පුරෙ;
සඞ්ඝස්ස ච විහාරම්පි, උද්දිස්ස කාරිකා මයං.

‘‘තතො චුතා මයං සබ්බා, තාවතිංසූපගා අහුං;
යසසා අග්ගතං පත්තා, මනුස්සෙසු තථෙව ච.

‘‘ඉමස්මිංයෙව කප්පම්හි, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

‘‘උපට්ඨාකො මහෙසිස්ස, තදා ආසි නරිස්සරො;
කාසිරාජා කිකී නාම, බාරාණසිපුරුත්තමෙ.

‘‘තස්සාසිං ජෙට්ඨිකා ධීතා, සමණී ඉති විස්සුතා;
ධම්මං සුත්වා ජිනග්ගස්ස, පබ්බජ්ජං සමරොචයිං.

‘‘අනුජානි න නො තාතො, අගාරෙව තදා මයං;
වීසවස්සසහස්සානි, විචරිම්හ අතන්දිතා.

‘‘කොමාරිබ්‍රහ්මචරියං, රාජකඤ්ඤා සුඛෙධිතා;
බුද්ධොපට්ඨානනිරතා, මුදිතා සත්ත ධීතරො.

‘‘සමණී සමණගුත්තා ච, භික්ඛුනී භික්ඛුදායිකා;
ධම්මා චෙව සුධම්මා ච, සත්තමී සඞ්ඝදායිකා.

‘‘අහං උප්පලවණ්ණා ච, පටාචාරා ච කුණ්ඩලා;
කිසාගොතමී ධම්මදින්නා, විසාඛා හොති සත්තමී.

‘‘කදාචි සො නරාදිච්චො, ධම්මං දෙසෙසි අබ්භුතං;
මහානිදානසුත්තන්තං, සුත්වා තං පරියාපුණිං.

‘‘තෙහි කම්මෙහි සුකතෙහි, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, සාකලාය පුරුත්තමෙ;
රඤ්ඤො මද්දස්ස ධීතාම්හි, මනාපා දයිතා පියා.

‘‘සහ මෙ ජාතමත්තම්හි, ඛෙමං තම්හි පුරෙ අහු;
තතො ඛෙමාති නාමං මෙ, ගුණතො උපපජ්ජථ.

‘‘යදාහං යොබ්බනං පත්තා, රූපලාවඤ්ඤභූසිතා;
තදා අදාසි මං තාතො, බිම්බිසාරස්ස රාජිනො.

‘‘තස්සාහං සුප්පියා ආසිං, රූපකෙලායනෙ රතා;
රූපානං දොසවාදීති, න උපෙසිං මහාදයං.

‘‘බිම්බිසාරො තදා රාජා, මමානුග්ගහබුද්ධියා;
වණ්ණයිත්වා වෙළුවනං, ගායකෙ ගාපයී මමං.

‘‘රම්මං වෙළුවනං යෙන, න දිට්ඨං සුගතාලයං;
න තෙන නන්දනං දිට්ඨං, ඉති මඤ්ඤාමසෙ මයං.

‘‘යෙන වෙළුවනං දිට්ඨං, නරනන්දනනන්දනං;
සුදිට්ඨං නන්දනං තෙන, අමරින්දසුනන්දනං.

‘‘විහාය නන්දනං දෙවා, ඔතරිත්වා මහීතලං;
රම්මං වෙළුවනං දිස්වා, න තප්පන්ති සුවිම්හිතා.

‘‘රාජපුඤ්ඤෙන නිබ්බත්තං, බුද්ධපුඤ්ඤෙන භූසිතං;
කො වත්තා තස්ස නිස්සෙසං, වනස්ස ගුණසඤ්චයං.

‘‘තං සුත්වා වනසමිද්ධං, මම සොතමනොහරං;
දට්ඨුකාමා තමුය්‍යානං, රඤ්ඤො ආරොචයිං තදා.

‘‘මහතා පරිවාරෙන, තදා ච සො මහීපති;
මං පෙසෙසි තමුය්‍යානං, දස්සනාය සමුස්සුකං.

‘‘ගච්ඡ පස්ස මහාභොගෙ, වනං නෙත්තරසායනං;
යං සදා භාති සිරියා, සුගතාභානුරඤ්ජිතං.

‘‘යදා ච පිණ්ඩාය මුනි, ගිරිබ්බජපුරුත්තමං;
පවිට්ඨොහං තදායෙව, වනං දට්ඨුමුපාගමිං.

‘‘තදා තං ඵුල්ලවිපිනං, නානාභමරකූජිතං;
කොකිලාගීතසහිතං, මයූරගණනච්චිතං.

‘‘අප්පසද්දමනාකිණ්ණං, නානාචඞ්කමභූසිතං;
කුටිමණ්ඩපසංකිණ්ණං, යොගීවරවිරාජිතං.

‘‘විචරන්තී අමඤ්ඤිස්සං, සඵලං නයනං මම;
තත්ථාපි තරුණං භික්ඛුං, යුත්තං දිස්වා විචින්තයිං.

‘‘ඊදිසෙ විපිනෙ රම්මෙ, ඨිතොයං නවයොබ්බනෙ;
වසන්තමිව කන්තෙන, රූපෙන ච සමන්විතො.

‘‘නිසින්නො රුක්ඛමූලම්හි, මුණ්ඩො සඞ්ඝාටිපාරුතො;
ඣායතෙ වතයං භික්ඛු, හිත්වා විසයජං රතිං.

‘‘නනු නාම ගහට්ඨෙන, කාමං භුත්වා යථාසුඛං;
පච්ඡා ජිණ්ණෙන ධම්මොයං, චරිතබ්බො සුභද්දකො.

‘‘සුඤ්ඤකන්ති විදිත්වාන, ගන්ධගෙහං ජිනාලයං;
උපෙත්වා ජිනමද්දක්ඛිං, උදයන්තං ච භාකරං.

‘‘එකකං සුඛමාසීනං, බීජමානං වරිත්ථියා;
දිස්වානෙවං විචින්තෙසිං, නායං ලූඛො නරාසභො.

‘‘සා කඤ්ඤා කනකාභාසා, පදුමානනලොචනා;
බිම්බොට්ඨී කුන්දදසනා, මනොනෙත්තරසායනා.

‘‘හෙමදොලාභසවනා, කලිකාකාරසුත්ථනී;
වෙදිමජ්ඣාව සුස්සොණී, රම්භොරු චාරුභූසනා.

‘‘රත්තංසකුපසංබ්‍යානා , නීලමට්ඨනිවාසනා;
අතප්පනෙය්‍යරූපෙන, හාසභාවසමන්විතා.

‘‘දිස්වා තමෙවං චින්තෙසිං, අහොයමභිරූපිනී;
න මයානෙන නෙත්තෙන, දිට්ඨපුබ්බා කුදාචනං.

‘‘තතො ජරාභිභූතා සා, විවණ්ණා විකතානනා;
භින්නදන්තා සෙතසිරා, සලාලා වදනාසුචි.

‘‘සංඛිත්තකණ්ණා සෙතක්ඛී, ලම්බාසුභපයොධරා;
වලිවිතතසබ්බඞ්ගී, සිරාවිතතදෙහිනී.

‘‘නතඞ්ගා දණ්ඩදුතියා, උප්ඵාසුලිකතා කිසා;
පවෙධමානා පතිතා, නිස්සසන්තී මුහුං මුහුං.

‘‘තතො මෙ ආසි සංවෙගො, අබ්භුතො ලොමහංසනො;
ධිරත්ථු රූපං අසුචිං, රමන්තෙ යත්ථ බාලිසා.

‘‘තදා මහාකාරුණිකො, දිස්වා සංවිග්ගමානසං;
උදග්ගචිත්තො සුගතො, ඉමා ගාථා අභාසථ.

‘‘ආතුරං අසුචිං පූතිං, පස්ස ඛෙමෙ සමුස්සයං;
උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං, බාලානං අභිනන්දිතං.

‘‘අසුභාය චිත්තං භාවෙහි, එකග්ගං සුසමාහිතං;
සති කායගතා ත්‍යත්ථු, නිබ්බිදා බහුලා භව.

‘‘යථා ඉදං තථා එතං, යථා එතං තථා ඉදං;
අජ්ඣත්තඤ්ච බහිද්ධා ච, කායෙ ඡන්දං විරාජය.

‘‘අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහි, මානානුසයමුජ්ජහ;
තතො මානාභිසමයා, උපසන්තා චරිස්සසි.

‘‘යෙ රාගරත්තානුපතන්ති සොතං, සයං කතං මක්කටකොව ජාලං;
එතම්පි ඡෙත්වාන පරිබ්බජන්ති, අනපෙක්ඛිනො කාමසුඛං පහාය.

‘‘තතො කල්ලිතචිත්තං මං, ඤත්වාන නරසාරථී;
මහානිදානං දෙසෙසි, සුත්තන්තං විනයාය මෙ.

‘‘සුත්වා සුත්තන්තසෙට්ඨං තං, පුබ්බසඤ්ඤමනුස්සරිං;
තත්ථ ඨිතාවහං සන්තී, ධම්මචක්ඛුං විසොධයිං.

‘‘නිපතිත්වා මහෙසිස්ස, පාදමූලම්හි තාවදෙ;
අච්චයං දෙසනත්ථාය, ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

‘‘නමො තෙ සබ්බදස්සාවි, නමො තෙ කරුණාකර;
නමො තෙ තිණ්ණසංසාර, නමො තෙ අමතං දද.

‘‘දිට්ඨිගහනපක්ඛන්දා, කාමරාගවිමොහිතා;
තයා සම්මා උපායෙන, විනීතා විනයෙ රතා.

‘‘අදස්සනෙන විභොගා, තාදිසානං මහෙසිනං;
අනුභොන්ති මහාදුක්ඛං, සත්තා සංසාරසාගරෙ.

‘‘යදාහං ලොකසරණං, අරණං අරණන්තගුං;
නාද්දසාමි අදූරට්ඨං, දෙසයාමි තමච්චයං.

‘‘මහාහිතං වරදදං, අහිතොති විසඞ්කිතා;
නොපෙසිං රූපනිරතා, දෙසයාමි තමච්චයං.

‘‘තදා මධුරනිග්ඝොසො, මහාකාරුණිකො ජිනො;
අවොච තිට්ඨ ඛෙමෙති, සිඤ්චන්තො අමතෙන මං.

‘‘තදා පකමා සිරසා, කත්වා ච නං පදක්ඛිණං;
ගන්ත්වා දිස්වා නරපතිං, ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

‘‘අහො සම්මා උපායො තෙ, චින්තිතොයමරින්දම;
වනදස්සනකාමාය, දිට්ඨො නිබ්බානතො මුනි.

‘‘යදි තෙ රුච්චතෙ රාජ, සාසනෙ තස්ස තාදිනො;
පබ්බජිස්සාමි රූපෙහං, නිබ්බින්නා මුනිවාණිනා.

‘‘අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන, තදාහ ස මහීපති;
අනුජානාමි තෙ භද්දෙ, පබ්බජ්ජා තව සිජ්ඣතු.

‘‘පබ්බජිත්වා තදා චාහං, අද්ධමාසෙ උපට්ඨිතෙ;
දීපොදයඤ්ච භෙදඤ්ච, දිස්වා සංවිග්ගමානසා.

‘‘නිබ්බින්නා සබ්බසඞ්ඛාරෙ, පච්චයාකාරකොවිදා;
චතුරොඝෙ අතික්කම්ම, අරහත්තමපාපුණිං.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී ආසිං, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
චෙතොපරියඤාණස්ස, වසී චාපි භවාමහං.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘අත්ථධම්මනිරුත්තීසු, පටිභානෙ තථෙව ච;
පරිසුද්ධං මම ඤාණං, උප්පන්නං බුද්ධසාසනෙ.

‘‘කුසලාහං විසුද්ධීසු, කථාවත්ථුවිසාරදා;
අභිධම්මනයඤ්ඤූ ච, වසිප්පත්තාම්හි සාසනෙ.

‘‘තතො තොරණවත්ථුස්මිං, රඤ්ඤා කොසලසාමිනා;
පුච්ඡිතා නිපුණෙ පඤ්හෙ, බ්‍යාකරොන්තී යථාතථං.

‘‘තදා ස රාජා සුගතං, උපසඞ්කම්ම පුච්ඡථ;
තථෙව බුද්ධො බ්‍යාකාසි, යථා තෙ බ්‍යාකතා මයා.

‘‘ජිනො තස්මිං ගුණෙ තුට්ඨො, එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං;
මහාපඤ්ඤානමග්ගාති, භික්ඛුනීනං නරුත්තමො.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. (අප. ථෙරී 2.2.289-383);

අරහත්තං පන පත්වා ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන ච විහරන්තියා ඉමිස්සා ථෙරියා සතිපි අඤ්ඤාසං ඛීණාසවත්ථෙරීනං පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියං තත්ථ පන කතාධිකාරතාය මහාපඤ්ඤාභාවො පාකටො අහොසි. තථා හි නං භගවා ජෙතවනමහාවිහාරෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො පටිපාටියා භික්ඛුනියො ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තො ‘‘එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවිකානං භික්ඛුනීනං මහාපඤ්ඤානං යදිදං ඛෙමා’’ති (අ. නි. 1.235-236) මහාපඤ්ඤතාය අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. තං එකදිවසං අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසින්නං මාරො පාපිමා තරුණරූපෙන උපසඞ්කමිත්වා කාමෙහි පලොභෙන්තො –

139. ‘‘දහරා ත්වං රූපවතී, අහම්පි දහරො යුවා;
පඤ්චඞ්ගිකෙන තුරියෙන, එහි ඛෙමෙ රමාමසෙ’’ති. – ගාථමාහ ;

තස්සත්ථො – ඛෙමෙ, ත්වං තරුණප්පත්තා, යොබ්බනෙ ඨිතා රූපසම්පන්නා, අහම්පි තරුණො යුවා, තස්මා මයං යොබ්බඤ්ඤං අඛෙපෙත්වා පඤ්චඞ්ගිකෙන තුරියෙන වජ්ජමානෙන එහි කාමඛිඩ්ඩාරතියා රමාම කීළාමාති.

තං සුත්වා සා කාමෙසු සබ්බධම්මෙසු ච අත්තනො විරත්තභාවං තස්ස ච මාරභාවං අත්තාභිනිවෙසෙසු සත්තෙසු අත්තනො ථාමගතං අප්පසාදං කතකිච්චතඤ්ච පකාසෙන්තී –

140. ‘‘ඉමිනා පූතිකායෙන, ආතුරෙන පභඞ්ගුනා;
අට්ටියාමි හරායාමි, කාමතණ්හා සමූහතා.

141. ‘‘සත්තිසූලූපමා කාමා, ඛන්ධාසං අධිකුට්ටනා;
යං ත්වං කාමරතිං බ්‍රූසි, අරතී දානි සා මම.

142. ‘‘සබ්බත්ථ විහතා නන්දී, තමොඛන්ධො පදාලිතො;
එවං ජානාහි පාපිම, නිහතො ත්වමසි අන්තක.

143. ‘‘නක්ඛත්තානි නමස්සන්තා, අග්ගිං පරිචරං වනෙ;
යථාභුච්චමජානන්තා, බාලා සුද්ධිමමඤ්ඤථ.

144. ‘‘අහඤ්ච ඛො නමස්සන්තී, සම්බුද්ධං පුරිසුත්තමං;
පමුත්තා සබ්බදුක්ඛෙහි, සත්ථුසාසනකාරිකා’’ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

තත්ථ **අග්ගිං පරිචරං වනෙති** තපොවනෙ අග්ගිහුත්තං පරිචරන්තො. **යථාභුච්චමජානන්තාති** පවත්තියො යථාභූතං අපරිජානන්තා. සෙසමෙත්ථ හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

ඛෙමාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුජාතාථෙරීගාථාවණ්ණනා

අලඞ්කතා සුවසනාතිආදිකා සුජාතාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී අනුක්කමෙන සම්භතවිමොක්ඛසම්භාරා හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකෙතනගරෙ සෙට්ඨිකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා මාතාපිතූහි සමානජාතිකස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස දින්නා හුත්වා පතිකුලං ගතා. තත්ථ තෙන සද්ධිං සුඛසංවාසං වසන්තී එකදිවසං උය්‍යානං ගන්ත්වා නක්ඛත්තකීළං කීළිත්වා පරිජනෙන සද්ධිං නගරං ආගච්ඡන්තී අඤ්ජනවනෙ සත්ථාරං දිස්වා පසන්නමානසා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තස්සා අනුපුබ්බිං කථං කථෙත්වා කල්ලචිත්තතං ඤත්වා උපරි සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං පකාසෙසි. සා දෙසනාවසානෙ අත්තනො කතාධිකාරතාය ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා ච , සත්ථු ච දෙසනාවිලාසෙන යථානිසින්නාව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා සාමිකඤ්ච මාතාපිතරො ච අනුජානාපෙත්වා සත්ථුආණාය භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

145. ‘‘අලඞ්කතා සුවසනා, මාලිනී චන්දනොක්ඛිතා;
සබ්බාභරණසඤ්ඡන්නා, දාසීගණපුරක්ඛතා.

146. ‘‘අන්නං පානඤ්ච ආදාය, ඛජ්ජං භොජ්ජං අනප්පකං;
ගෙහතො නික්ඛමිත්වාන, උය්‍යානමභිහාරයිං.

147. ‘‘තත්ථ රමිත්වා කීළිත්වා, ආගච්ඡන්තී සකං ඝරං;
විහාරං දට්ඨුං පාවිසිං, සාකෙතෙ අඤ්ජනං වනං.

148. ‘‘දිස්වාන ලොකපජ්ජොතං, වන්දිත්වාන උපාවිසිං;
සො මෙ ධම්මමදෙසෙසි, අනුකම්පාය චක්ඛුමා.

149. ‘‘සුත්වා ච ඛො මහෙසිස්ස, සච්චං සම්පටිවිජ්ඣහං;
තත්ථෙව විරජං ධම්මං, ඵුසයිං අමතං පදං.

150. ‘‘තතො විඤ්ඤාතසද්ධම්මා, පබ්බජිං අනගාරියං;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, අමොඝං බුද්ධසාසන’’න්ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **අලඞ්කතාති** විභූසිතා. තං පන අලඞ්කතාකාරං දස්සෙතුං **‘‘සුවසනා මාලිනී චන්දනොක්ඛිතා’’**ති වුත්තං. තත්ථ **මාලිනීති** මාලාධාරිනී. **චන්දනොක්ඛිතාති** චන්දනානුලිත්තා. **සබ්බාභරණසඤ්ඡන්නාති** හත්ථූපගාදීහි සබ්බෙහි ආභරණෙහි අලඞ්කාරවසෙන සඤ්ඡාදිතසරීරා.

අන්නං පානඤ්ච ආදාය, ඛජ්ජං භොජ්ජං අනප්පකන්ති සාලිඔදනාදිඅන්නං, අම්බපානාදිපානං, පිට්ඨඛාදනීයාදිඛජ්ජං, අවසිට්ඨං ආහාරසඞ්ඛාතං භොජ්ජඤ්ච පහූතං ගහෙත්වා. **උය්‍යානමභිහාරයින්ති** නක්ඛත්තකීළාවසෙන උය්‍යානං උපනෙසිං. අන්නපානාදිං තත්ථ ආනෙත්වා සහ පරිජනෙන කීළන්තී රමන්තී පරිචාරෙසින්ති අධිප්පායො.

සාකෙතෙ අඤ්ජනං වනන්ති සාකෙතසමීපෙ අඤ්ජනවනෙ විහාරං පාවිසිං.

ලොකපජ්ජොතන්ති ඤාණපජ්ජොතෙන ලොකස්ස පජ්ජොතභූතං.

ඵුසයින්ති ඵුසිං, අධිගච්ඡින්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සුජාතාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. අනොපමාථෙරීගාථාවණ්ණනා

උච්චෙ කුලෙතිආදිකා අනොපමාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී අනුක්කමෙන විමුත්තිපරිපාචනීයෙ ධම්මෙ පරිබ්‍රූහිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාකෙතනගරෙ මජ්ඣස්ස නාම සෙට්ඨිනො ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා රූපසම්පත්තියා **අනොපමාති** නාමං අහොසි. තස්සා වයප්පත්තකාලෙ බහූ සෙට්ඨිපුත්තා රාජමහාමත්තා රාජානො ච පිතු දූතං පාහෙසුං – ‘‘අත්තනො ධීතරං අනොපමං දෙහි, ඉදඤ්චිදඤ්ච තෙ දස්සාමා’’ති. සා තං සුත්වා උපනිස්සයසම්පන්නතාය ‘‘ඝරාවාසෙන මය්හං අත්ථො නත්ථී’’ති සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා දෙසනානුසාරෙන විපස්සනං ආරභිත්වා තං උස්සුක්කාපෙන්තී මග්ගපටිපාටියා තතියඵලෙ පතිට්ඨාසි. සා සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචිත්වා සත්ථුආණාය භික්ඛුනුපස්සයං උපගන්ත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ අරහත්තං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

151. ‘‘උච්චෙ කුලෙ අහං ජාතා, බහුවිත්තෙ මහද්ධනෙ;
වණ්ණරූපෙන සම්පන්නා, ධීතා මජ්ඣස්ස අත්‍රජා.

152. ‘‘පත්ථිතා රාජපුත්තෙහි, සෙට්ඨිපුත්තෙහි ගිජ්ඣිතා;
පිතු මෙ පෙසයී දූතං, දෙථ මය්හං අනොපමං.

153. ‘‘යත්තකං තුලිතා එසා, තුය්හං ධීතා අනොපමා;
තතො අට්ඨගුණං දස්සං, හිරඤ්ඤං රතනානි ච.

154. ‘‘සාහං දිස්වාන සම්බුද්ධං, ලොකජෙට්ඨං අනුත්තරං;
තස්ස පාදානි වන්දිත්වා, එකමන්තං උපාවිසිං.

155. ‘‘සො මෙ ධම්මමදෙසෙසි, අනුකම්පාය ගොතමො;
නිසින්නා ආසනෙ තස්මිං, ඵුසයිං තතියං ඵලං.

156. ‘‘තතො කෙසානි ඡෙත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං;
අජ්ජ මෙ සත්තමී රත්ති, යතො තණ්හා විසොසිතා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **උච්චෙ කුලෙති** උළාරතමෙ වෙස්සකුලෙ. **බහුවිත්තෙති** අලඞ්කාරාදිපහූතවිත්තූපකරණෙ. **මහද්ධනෙති** නිධානගතස්සෙව චත්තාරීසකොටිපරිමාණස්ස මහතො ධනස්ස අත්ථිභාවෙන මහද්ධනෙ අහං ජාතාති යොජනා. **වණ්ණරූපෙන සම්පන්නාති** වණ්ණසම්පන්නා චෙව රූපසම්පන්නා ච, සිනිද්ධභාසුරාය ඡවිසම්පත්තියා චත්ථාභරණාදිසරීරාවයවසම්පත්තියා ච සමන්නාගතාති අත්ථො. **ධීතා මජ්ඣස්ස අත්‍රජාති** මජ්ඣනාමස්ස සෙට්ඨිනො ඔරසා ධීතා.

පත්ථිතා රාජපුත්තෙහීති ‘‘කථං නු ඛො තං ලභෙය්‍යාමා’’ති රාජකුමාරෙහි අභිපත්ථිතා. **සෙට්ඨිපුත්තෙහි ගිජ්ඣිතාති** තථා සෙට්ඨිකුමාරෙහිපි අභිගිජ්ඣිතා පච්චාසීසිතා. **දෙථ මය්හං අනොපමන්ති** රාජපුත්තාදයො ‘‘දෙථ මය්හං අනොපමං දෙථ මය්හ’’න්ති පිතු සන්තිකෙ දූතං පෙසයිංසු.

යත්තකං තුලිතා එසාති ‘‘තුය්හං ධීතා අනොපමා යත්තකං ධනං අග්ඝතී’’ති තුලිතා ලක්ඛණඤ්ඤූහි පරිච්ඡින්නා, ‘‘තතො අට්ඨගුණං දස්සාමී’’ති පිතු මෙ පෙසයි දූතන්ති යොජනා. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

අනොපමාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. මහාපජාපතිගොතමීථෙරීගාථාවණ්ණනා

බුද්ධ වීර නමො ත්‍යත්ථූතිආදිකා මහාපජාපතිගොතමියා ගාථා. අයම්පි කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තී සත්ථාරං එකං භික්ඛුනිං රත්තඤ්ඤූනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා, අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙත්වා යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා කප්පසතසහස්සං දෙවමනුස්සෙසු සංසරිත්වා, කස්සපස්ස ච භගවතො අන්තරෙ අම්හාකඤ්ච

හගවතො බුද්ධසුඤ්ඤෙ ලොකෙ බාරාණසියං පඤ්චන්නං දාසිසතානං ජෙට්ඨිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. අථ සා වස්සූපනායිකසමයෙ පඤ්ච පච්චෙකබුද්ධෙ නන්දමූලකපබ්භාරතො ඉසිපතනෙ ඔතරිත්වා, නගරෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා ඉසිපතනමෙව ගන්ත්වා, වස්සූපනායිකසමයෙ කුටියා අත්ථාය හත්ථකම්මං පරියෙසන්තෙ දිස්වා, තා දාසියො තාසං අත්තනො ච සාමිකෙ සමාදපෙත්වා චඞ්කමාදිපරිවාරසම්පන්නා පඤ්ච කුටියො කාරෙත්වා, මඤ්චපීඨපානීයපරිභොජනීයභාජනාදීනි උපට්ඨපෙත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ තෙමාසං තත්ථෙව වසනත්ථාය පටිඤ්ඤං කාරෙත්වා වාරභික්ඛං පට්ඨපෙසුං. යා අත්තනො වාරදිවසෙ භික්ඛං දාතුං න සක්කොති, තස්සා සයං සකගෙහතො නීහරිත්වා දෙති. එවං තෙමාසං පටිජග්ගිත්වා පවාරණාය සම්පත්තාය එකෙකං දාසිං එකෙකං සාටකං විස්සජ්ජාපෙසි. පඤ්චථූලසාටකසතානි අහෙසුං. තානි පරිවත්තාපෙත්වා පඤ්චන්නං පච්චෙකබුද්ධානං තිචීවරානි කත්වා අදාසි. පච්චෙකබුද්ධා තාසං පස්සන්තීනංයෙව ආකාසෙන ගන්ධමාදනපබ්බතං අගමංසු.

තාපි සබ්බා යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තාසං ජෙට්ඨිකා තතො චවිත්වා බාරාණසියා අවිදූරෙ පෙසකාරගාමෙ පෙසකාරජෙට්ඨකස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා, පදුමවතියා පුත්තෙ පඤ්චසතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා සම්පියායමානා සබ්බෙ වන්දිත්වා භික්ඛං අදාසි. තෙ භත්තකිච්චං කත්වා ගන්ධමාදනමෙව අගමංසු. සාපි යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී අම්හාකං සත්ථු නිබ්බත්තිතො පුරෙතරමෙව දෙවදහනගරෙ මහාසුප්පබුද්ධස්ස ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි, **ගොතමී**තිස්සා ගොත්තාගතමෙව නාමං අහොසි; මහාමායාය කනිට්ඨභගිනී. ලක්ඛණපාඨකාපි ‘‘ඉමාසං ද්වින්නම්පි කුච්ඡියං වසිතා දාරකා චක්කවත්තිනො භවිස්සන්තී’’ති බ්‍යාකරිංසු. සුද්ධොදනමහාරාජා වයප්පත්තකාලෙ ද්වෙපි මඞ්ගලං කත්වා අත්තනො ඝරං අභිනෙසි.

අපරභාගෙ අම්හාකං සත්ථරි උප්පජ්ජිත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කෙ අනුපුබ්බෙන තත්ථ තත්ථ වෙනෙය්‍යානං අනුග්ගහං කරොන්තෙ වෙසාලිං උපනිස්සාය කූටාගාරසාලායං විහරන්තෙ සුද්ධොදනමහාරාජා සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා අරහත්තං සච්ඡිකත්වා පරිනිබ්බායි. අථ මහාපජාපතිගොතමී පබ්බජිතුකාමා හුත්වා සත්ථාරං එකවාරං පබ්බජ්ජං යාචමානා අලභිත්වා දුතියවාරං කෙසෙ ඡින්දාපෙත්වා කාසායානි අච්ඡාදෙත්වා **කලහවිවාදසුත්තන්ත**දෙසනාපරියොසානෙ (සු. නි. 868 ආදයො) නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතානං පඤ්චන්නං සක්‍යකුමාරසතානං පාදපරිචාරිකාහි සද්ධිං වෙසාලිං ගන්ත්වා ආනන්දත්ථෙරං සත්ථාරං යාචාපෙත්වා අට්ඨහි ගරුධම්මෙහි (අ. නි. 8.51; චූළව. 403) පබ්බජ්ජඤ්ච උපසම්පදඤ්ච පටිලභි. ඉතරා පන සබ්බාපි එකතොඋපසම්පන්නා අහෙසුං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පනෙතං වත්ථු පාළියං ආගතමෙව.

එවං උපසම්පන්නා පන මහාපජාපතිගොතමී සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථස්සා සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සා සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා භාවනමනුයුඤ්ජන්තී න චිරස්සෙව අභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාපරිවාරං අරහත්තං පාපුණි. සෙසා පන පඤ්චසතා භික්ඛුනියො **නන්දකොවාද**පරියොසානෙ (ම. නි. 3.398 ආදයො) ඡළභිඤ්ඤා අහෙසුං. අථෙකදිවසං සත්ථා ජෙතවනමහාවිහාරෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො භික්ඛුනියො ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තො මහාපජාපතිගොතමිං රත්තඤ්ඤූනං භික්ඛුනීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සා ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන ච වීතිනාමෙන්තී කතඤ්ඤුතාය ඨත්වා එකදිවසං සත්ථු ගුණාභිත්ථවනපුබ්බකඋපකාරකවිභාවනාමුඛෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තී –

157. ‘‘බුද්ධවීර නමො ත්‍යත්ථු, සබ්බසත්තානමුත්තම;
යො මං දුක්ඛා පමොචෙසි, අඤ්ඤඤ්ච බහුකං ජනං.

158. ‘‘සබ්බදුක්ඛං පරිඤ්ඤාතං, හෙතුතණ්හා විසොසිතා;
භාවිතො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, නිරොධො ඵුසිතො මයා.

159. ‘‘මාතා පුත්තො පිතා භාතා, අය්‍යකා ච පුරෙ අහුං;
යථාභුච්චමජානන්තී, සංසරිංහං අනිබ්බිසං.

160. ‘‘දිට්ඨො හි මෙ සො භගවා, අන්තිමොයං සමුස්සයො;
වික්ඛීණො ජාතිසංසාරො, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

161. ‘‘ආරද්ධවීරියෙ පහිතත්තෙ, නිච්චං දළ්හපරක්කමෙ;
සමග්ගෙ සාවකෙ පස්සෙ, එසා බුද්ධාන වන්දනා.

162. ‘‘බහූනං වත අත්ථාය, මායා ජනයි ගොතමං;
බ්‍යාධිමරණතුන්නානං, දුක්ඛක්ඛන්ධං බ්‍යපානුදී’’ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

තත්ථ **බුද්ධවීරා**ති චතුසච්චබුද්ධෙසු වීර, සබ්බබුද්ධා හි උත්තමවීරියෙහි චතුසච්චබුද්ධෙහි වා චතුබ්බිධසම්මප්පධානවීරියනිප්ඵත්තියා විජිතවිජයත්තා වීරා නාම. භගවා පන වීරියපාරමිපාරිපූරියා චතුරඞ්ගසමන්නාගතවීරියාධිට්ඨානෙන සාතිසයචතුබ්බිධසම්මප්පධානකිච්චනිප්ඵත්තියා තස්සා ච වෙනෙය්‍යසන්තානෙ සම්මදෙව පතිට්ඨාපිතත්තා විසෙසතො වීරියයුත්තතාය වීරොති වත්තබ්බතං අරහති. **නමො ත්‍යත්ථූ**ති නමො නමක්කාරො තෙ හොතු. **සබ්බසත්තානමුත්තමා**ති අපදාදිභෙදෙසු සත්තෙසු සීලාදිගුණෙහි උත්තමො භගවා. තදෙකදෙසං සත්ථුපකාරගුණං දස්සෙතුං, **‘‘යො මං දුක්ඛා පමොචෙසි, අඤ්ඤඤ්ච බහුකං ජන’’**න්ති වත්වා අත්තනො දුක්ඛා පමුත්තභාවං විභාවෙන්තී **‘‘සබ්බදුක්ඛ’’**න්ති ගාථමාහ.

පුන යතො පමොචෙසි, තං වට්ටදුක්ඛං එකදෙසෙන දස්සෙන්තී **''මාතා පුත්තො''**ති ගාථමාහ. තත්ථ **යථාභුච්චමජානන්තීති** පවත්තිහෙතුආදිං යථාභූතං අනවබුජ්ඣන්තී. **සංසරිංහං අනිබ්බිසන්ති** සංසාරසමුද්දෙ පතිට්ඨං අවින්දන්තී අලභන්තී භවාදීසු අපරාපරුප්පත්තිවසෙන සංසරිං අහන්ති කථෙන්තී ආහ **''මාතා පුත්තො''**තිආදි. යස්මිං භවෙ එතස්ස මාතා අහොසි, තතො අඤ්ඤස්මිං භවෙ තස්සෙව පුත්තො, තතො අඤ්ඤස්මිං භවෙ පිතා භාතා අහූති අත්ථො.

''දිට්ඨො හි මෙ''ති ගාථායපි අත්තනො දුක්ඛතො පමුත්තභාවමෙව විභාවෙති. තත්ථ **දිට්ඨො හි මෙ සො භගවාති** සො භගවා සම්මාසම්බුද්ධො අත්තනා දිට්ඨලොකුත්තරධම්මදස්සනෙන ඤාණචක්ඛුනා මයා පච්චක්ඛතො දිට්ඨො. යො හි ධම්මං පස්සති, සො භගවන්තං පස්සති නාම. යථාහ – ''යො ඛො, වක්කලි, ධම්මං පස්සති, සො මං පස්සතී''තිආදි (සං. නි. 3.87).

ආරද්ධවීරියෙති පග්ගහිතවීරියෙ. **පහිතත්තෙති** නිබ්බානං පෙසිතචිත්තෙ. **නිච්චං දළ්හපරක්කමෙති** අපත්තස්ස පත්තියා පත්තස්ස වෙපුල්ලත්ථාය සබ්බකාලං ථිරපරක්කමෙ. **සමග්ගෙති** සීලදිට්ඨිසාමඤ්ඤෙන සංහතභාවෙන සමග්ගෙ. සත්ථුදෙසනාය සවනන්තෙ ජාතත්තා **සාවකෙ,** ''ඉමෙ මග්ගට්ඨා ඉමෙ ඵලට්ඨා''ති යාථාවතො පස්සති. **එසා බුද්ධාන වන්දනාති** යා සත්ථු ධම්මසරීරභූතස්ස අරියසාවකානං අරියභාවභූතස්ස ච ලොකුත්තරධම්මස්ස අත්තපච්චක්ඛකිරියා, එසා සම්මාසම්බුද්ධානං සාවකබුද්ධානඤ්ච වන්දනා යාථාවතො ගුණනින්නතා.

''බහූනං වත අත්ථායා''ති ඔසානගාථායපි සත්ථු ලොකස්ස බහූපකාරතංයෙව විභාවෙති. යං පනෙත්ථ අත්ථතො න විභත්තං, තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

අථෙකදා මහාපජාපතිගොතමී සත්ථරි වෙසාලියං විහරන්තෙ මහාවනෙ කූටාගාරසාලායං සයං වෙසාලියං භික්ඛුනුපස්සයෙ විහරන්තී පුබ්බණ්හසමයං වෙසාලියං පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තං භුඤ්ජිත්වා අත්තනො දිවාට්ඨානෙ යථාපරිච්ඡින්නකාලං ඵලසමාපත්තිසුඛෙන වීතිනාමෙත්වා ඵලසමාපත්තිතො වුට්ඨාය අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සොමනස්සජාතා අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරෙ ආවජ්ජෙන්තී තෙසං ඛීණභාවං ඤත්වා එවං චින්තෙසි – ''යංනූනාහං විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං අනුජානාපෙත්වා මනොභාවනීයෙ ච ථෙරෙ සබ්බෙව සබ්‍රහ්මචාරියෙ ආපුච්ඡිත්වා ඉධෙව ආගන්ත්වා පරිනිබ්බායෙය්‍යා''න්ති. යථා ච ථෙරියා, එවං තස්සා පරිවාරභූතානං පඤ්චන්නං භික්ඛුනිසතානං පරිවිතක්කො අහොසි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.2.97-288) –

''එකදා ලොකපජ්ජොතො, වෙසාලියං මහාවනෙ;
කූටාගාරෙ කුසාලායං, වසතෙ නරසාරථී.

''තදා ජිනස්ස මාතුච්ඡා, මහාගොතමි භික්ඛුනී;
තහිං කතෙ පුරෙ රම්මෙ, වසී භික්ඛුනුපස්සයෙ.

''භික්ඛුනීහි විමුත්තාහි, සතෙහි සහ පඤ්චහි;
රහොගතාය තස්සෙවං, චිතස්සාසි විතක්කිතං.

''බුද්ධස්ස පරිනිබ්බානං, සාවකග්ගයුගස්ස වා;
රාහුලානන්දනන්දානං, නාහං ලච්ඡාමි පස්සිතුං.

''බුද්ධස්ස පරිනිබ්බානා, සාවකග්ගයුගස්ස වා;
මහාකස්සපනන්දානං, ආනන්දරාහුලාන ච.

''පටිකච්චායුසඞ්ඛාරං, ඔසජ්ජිත්වාන නිබ්බුතිං;
ගච්ඡෙය්‍යං ලොකනාථෙන, අනුඤ්ඤාතා මහෙසිනා.

''තථා පඤ්චසතානම්පි, භික්ඛුනීනං විතක්කිතං;
ආසි ඛෙමාදිකානම්පි, එතදෙව විතක්කිතං.

''භූමිචාලො තදා අසි, නාදිතා දෙවදුන්දුභී;
උපස්සයාධිවත්ථායො, දෙවතා සොකපීළිතා.

''විලපන්තා සුකරුණං, තත්ථස්සූනි පවත්තයුං;
මිත්තා භික්ඛුනියො තාහි, උපගන්ත්වාන ගොතමිං.

''නිපච්ච සිරසා පාදෙ, ඉදං වචනමබ්‍රවුං;

තත්ථ තොයලවාසිත්තා, මයමයො රහොගතා.

‘‘සා චලා චලිතා භූමි, නාදිතා දෙවදුන්දුභී;
පරිදෙවා ච සූයන්තෙ, කිමත්ථං නූන ගොතමී.

‘‘තදා අවොච සා සබ්බං, යථාපරිවිතක්කිතං;
තායොපි සබ්බා ආහංසු, යථාපරිවිතක්කිතං.

‘‘යදි තෙ රුචිතං අය්යෙ, නිබ්බානං පරමං සිවං;
නිබ්බායිස්සාම සබ්බාපි, බුද්ධානුඤ්ඤාය සුබ්බතෙ.

‘‘මයං සහාව නික්ඛන්තා, ඝරාපි ච භවාපි ච;
සහායෙව ගමිස්සාම, නිබ්බානං පදමුත්තමං.

‘‘නිබ්බානාය වජන්තීනං, කිං වක්ඛාමීති සා වදං;
සහ සබ්බාහි නිග්ගඤ්ඡි, භික්ඛුනීනිලයා තදා.

‘‘උපස්සයෙ යාධිවත්ථා, දෙවතා තා ඛමන්තු මෙ;
භික්ඛුනීනිලයස්සෙදං, පච්ඡිමං දස්සනං මම.

‘‘න ජරා මච්චු වා යත්ථ, අප්පියෙහි සමාගමො;
පියෙහි න වියොගොත්ථි, තං වජිස්සං අසඞ්ඛතං.

‘‘අවීතරාගා තං සුත්වා, වචනං සුගතොරසා;
සොකට්ටා පරිදෙවිංසු, අහො නො අප්පපුඤ්ඤතා.

‘‘භික්ඛුනීනිලයො සුඤ්ඤො, භූතො තාහි විනා අයං;
පභාතෙ විය තාරායො, න දිස්සන්ති ජිනොරසා.

‘‘නිබ්බානං ගොතමී යාති, සතෙහි සහ පඤ්චහි;
නදීසතෙහිව සහ, ගඞ්ගා පඤ්චහි සාගරං.

‘‘රථියාය වජන්තියො, දිස්වා සද්ධා උපාසිකා;
ඝරා නික්ඛම්ම පාදෙසු, නිපච්ච ඉදමබ්‍රවුං.

‘‘පසීදස්සු මහාභොගෙ, අනාථායො විහාය නො;
තයා න යුත්තා නිබ්බාතුං, ඉච්ඡට්ටා විලපිංසු තා.

‘‘තාසං සොකපහානත්ථං, අවොච මධුරං ගිරං;
රුදිතෙන අලං පුත්තා, හාසකාලොයමජ්ජ වො.

‘‘පරිඤ්ඤාතං මයා දුක්ඛං, දුක්ඛහෙතු විවජ්ජිතො;
නිරොධො මෙ සච්ඡිකතො, මග්ගො චාපි සුභාවිතො.

‘‘පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්ති සමූහතා.

‘‘යස්සත්ථාය පබ්බජිතා, අගාරස්මානගාරියං;
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

‘‘බුද්ධො තස්ස ච සද්ධම්මො, අනූනො යාව තිට්ඨති;
නිබ්බාතුං තාව කාලො මෙ, මා මං සොචථ පුත්තිකා.

‘‘කොණ්ඩඤ්ඤානන්දනන්දාදී , තිට්ඨන්ති රාහුලො ජිනො;
සුඛිතො සහිතො සඞ්ඝො, හතදබ්බා ච තිත්ථියා.

‘‘ඔක්කාකවංසස්ස යසො, උස්සිතො මාරමද්දනො;

නනු සම්පති කාලො මෙ, නිබ්බානත්ථාය පුත්තිකා.

‘‘චිරප්පභුති යං මය්හං, පත්ථිතං අජ්ජ සිජ්ඣතෙ;
ආනන්දභෙරිකාලොයං, කිං වො අස්සූහි පුත්තිකා.

‘‘සචෙ මයි දයා අත්ථි, යදි චත්ථි කතඤ්ඤුතා;
සද්ධම්මට්ඨිතියා සබ්බා, කරොථ වීරියං දළ්හං.

‘‘ථීනං අදාසි පබ්බජ්ජං, සම්බුද්ධො යාචිතො මයා;
තස්මා යථාහං නන්දිස්සං, තථා තමනුතිට්ඨථ.

‘‘තා එවමනුසාසිත්වා, භික්ඛුනීහි පුරක්ඛතා;
උපෙච්ච බුද්ධං වන්දිත්වා, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

‘‘අහං සුගත තෙ මාතා, ත්වඤ්ච වීර පිතා මම;
සද්ධම්මසුඛද නාථ, තයි ජාතාම්හි ගොතම.

‘‘සංවද්ධිතොයං සුගත, රූපකායො මයා තව;
අනින්දිතො ධම්මකායො, මම සංවද්ධිතො තයා.

‘‘මුහුත්තං තණ්හාසමණං, ඛීරං ත්වං පායිතො මයා;
තයාහං සන්තමච්චන්තං, ධම්මඛීරම්පි පායිතා.

‘‘බන්ධනාරක්ඛණෙ මය්හං, අණණො ත්වං මහාමුනෙ;
පුත්තකාමා ථියො යාචං, ලභන්ති තාදිසං සුතං.

‘‘මන්ධාතාදිනරින්දානං, යා මාතා සා භවණ්ණවෙ;
නිමුග්ගාහං තයා පුත්ත, තාරිතා භවසාගරා.

‘‘රඤ්ඤො මාතා මහෙසීති, සුලභං නාමමිත්ථිනං;
බුද්ධමාතාති යං නාමං, එතං පරමදුල්ලභං.

‘‘තඤ්ච ලද්ධං මහාවීර, පණිධානං මමං තයා;
අණුකං වා මහන්තං වා, තං සබ්බං පූරිතං මයා.

‘‘පරිනිබ්බාතුමිච්ඡාමි , විහායෙමං කළෙවරං;
අනුජානාහි මෙ වීර, දුක්ඛන්තකර නායක.

‘‘චක්කඞ්කුසධජාකිණ්ණෙ, පාදෙ කමලකොමලෙ;
පසාරෙහි පණාමං තෙ, කරිස්සං පුත්තඋත්තමෙ.

‘‘සුවණ්ණරාසිසඞ්කාසං, සරීරං කුරු පාකටං;
කත්වා දෙහං සුදිට්ඨං තෙ, සන්තිං ගච්ඡාමි නායක.

‘‘ද්වත්තිංසලක්ඛණූපෙතං, සුප්පභාලඞ්කතං තනුං;
සඤ්ඣාඝනාව බාලක්කං, මාතුච්ඡං දස්සයී ජිනො.

‘‘ඵුල්ලාරවින්දසංකාසෙ , තරුණාදිච්චසප්පභෙ;
චක්කඞ්කිතෙ පාදතලෙ, තතො සා සිරසා පති.

‘‘පණමාමි නරාදිච්ච, ආදිච්චකුලකෙතුකං;
පච්ඡිමෙ මරණෙ මය්හං, න තං ඉක්ඛාමහං පුනො.

‘‘ඉත්ථියො නාම ලොකග්ග, සබ්බදොසාකරා මතා;
යදි කො චත්ථි දොසො මෙ, ඛමස්සු කරුණාකර.

‘‘ඉත්ථිකානඤ්ච පබ්බජ්ජං, හං තං යාචිං පුනප්පුනං;

තත්ථ වෙ අත්ථි දොසො මෙ, තං ඛමස්සු නරාසභ.

‘‘මයා භික්ඛුනියො වීර, තවානුඤ්ඤාය සාසිතා;
තත්‍ර වෙ අත්ථි දුන්නීතං, තං ඛමස්සු ඛමාධිප.

‘‘අක්ඛන්තෙ නාම ඛන්තබ්බං, කිං භවෙ ගුණභූසනෙ;
කිමුත්තරං තෙ වක්ඛාමි, නිබ්බානාය වජන්තියා.

‘‘සුද්ධෙ අනූනෙ මම භික්ඛුසඞ්ඝෙ, ලොකා ඉතො නිස්සරිතුං ඛමන්තෙ;
පභාතකාලෙ බ්‍යසනඞ්ගතානං, දිස්වාන නියාතිව චන්දලෙඛා.

‘‘තදෙතරා භික්ඛුනියො ජිනග්ගං, තාරාව චන්දානුගතා සුමෙරුං;
පදක්ඛිණං කච්ච නිපච්ච පාදෙ, ඨිතා මුඛන්තං සමුදික්ඛමානා.

‘‘න තිත්තිපුබ්බං තව දස්සනෙන, චක්ඛුං න සොතං තව භාසිතෙන;
චිත්තං මමං කෙවලමෙකමෙව, පප්පුය්‍ය තං ධම්මරසෙන තිත්ති.

‘‘නදතො පරිසායං තෙ, වාදිතබ්බපහාරිනො;
යෙ තෙ දක්ඛන්ති වදනං, ධඤ්ඤා තෙ නරපුඞ්ගව.

‘‘දීඝඞ්ගුලී තම්බනඛෙ, සුභෙ ආයතපණ්හිකෙ;
යෙ පාදෙ පණමිස්සන්ති, තෙපි ධඤ්ඤා ගුණන්ධර.

‘‘මධුරානි පහට්ඨානි, දොසග්ඝානි හිතානි ච;
යෙ තෙ වාක්‍යානි සුය්‍යන්ති, තෙපි ධඤ්ඤා නරුත්තම.

‘‘ධඤ්ඤාහං තෙ මහාවීර, පාදපූජනතප්පරා;
තිණ්ණසංසාරකන්තාරා, සුවාක්‍යෙන සිරීමතො.

‘‘තතො සා අනුසාවෙත්වා, භික්ඛුසඞ්ඝම්පි සුබ්බතා;
රාහුලානන්දනන්දෙ ච, වන්දිත්වා ඉදමබ්‍රවි.

‘‘ආසීවිසාලයසමෙ, රොගාවාසෙ කළෙවරෙ;
නිබ්බින්දා දුක්ඛසඞ්ඝාටෙ, ජරාමරණගොචරෙ.

‘‘නානාකලිමලාකිණ්ණෙ, පරායත්තෙ නිරීහකෙ;
තෙන නිබ්බාතුමිච්ඡාමි, අනුමඤ්ඤථ පුත්තකා.

‘‘නන්දො රාහුලභද්දො ච, වීතසොකා නිරාසවා;
ඨිතාචලට්ඨිති ථිරා, ධම්මතමනුචින්තයුං.

‘‘ධිරත්ථු සඞ්ඛතං ලොලං, අසාරං කදලූපමං;
මායාමරීචිසදිසං, ඉත්තරං අනවට්ඨිතං.

‘‘යත්ථ නාම ජිනස්සායං, මාතුච්ඡා බුද්ධපොසිකා;
ගොතමී නිධනං යාති, අනිච්චං සබ්බසඞ්ඛතං.

‘‘ආනන්දො ච තදා සෙඛො, සොකට්ටො ජිනවච්ඡලො;
තත්ථස්සූනි කරොන්තො සො, කරුණං පරිදෙවති.

‘‘හා සන්තිං ගොතමී යාති, නූන බුද්ධොපි නිබ්බුතිං;
ගච්ඡති න චිරෙනෙව, අග්ගිරිව නිරින්ධනො.

‘‘එවං විලාපමානං තං, ආනන්දං ආහ ගොතමී;
සුතසාගරගම්භීර, බුද්ධොපට්ඨාන තප්පර.

‘‘න යුත්තං සොචිතුං පුත්ත, හාසකාලෙ උපට්ඨිතෙ;

තයා මෙ සරණං පුත්ත, නිබ්බානං තමුපාගතං.

‘‘තයා තාත සමජ්ඣිට්ඨො, පබ්බජ්ජං අනුජානි නො;
මා පුත්ත විමනො හොහි, සඵලො තෙ පරිස්සමො.

‘‘යං න දිට්ඨං පුරාණෙහි, තිත්ථිකාචරියෙහිපි;
තං පදං සුකුමාරීහි, සත්තවස්සාහි වෙදිතං.

‘‘බුද්ධසාසනපාලෙත, පච්ඡිමං දස්සනං තව;
තත්ථ ගච්ඡාමහං පුත්ත, ගතො යත්ථ න දිස්සතෙ.

‘‘කදාචි ධම්මං දෙසෙන්තො, ඛිපී ලොකග්ගනායකො;
තදාහං ආසීසවාචං, අවොචං අනුකම්පිකා.

‘‘චිරං ජීව මහාවීර, කප්පං තිට්ඨ මහාමුනෙ;
සබ්බලොකස්ස අත්ථාය, භවස්සු අජරාමරො.

‘‘තං තථාවාදිනිං බුද්ධො, මමං සො එතදබ්‍රවි;
න හෙවං වන්දියා බුද්ධා, යථා වන්දසි ගොතමී.

‘‘කථං චරහි සබ්බඤ්ඤූ, වන්දිතබ්බා තථාගතා;
කථං අවන්දියා බුද්ධා, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො.

‘‘ආරද්ධවීරියෙ පහිතත්තෙ, නිච්චං දළ්හපරක්කමෙ;
සමග්ගෙ සාවකෙ පස්ස, එතං බුද්ධානවන්දනං.

‘‘තතො උපස්සයං ගන්ත්වා, එකිකාහං විචින්තයිං;
සමග්ගපරිසං නාථො, රොධෙසි තිභවන්තගො.

‘‘හන්දාහං පරිනිබ්බිස්සං, මා විපත්තිතමද්දසං;
එවාහං චින්තයිත්වාන, දිස්වාන ඉසිසත්තමං.

‘‘පරිනිබ්බානකාලං මෙ, ආරොචෙසිං විනායකං;
තතො සො සමනුඤ්ඤාසි, කාලං ජානාහි ගොතමී.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා;
නාගොව බන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවා.

‘‘ස්වාගතං වත මෙ ආසි, මම බුද්ධස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

‘‘පටිසම්භිදා චතස්සො, විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ;
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

‘‘ථීනං ධම්මාභිසමයෙ, යෙ බාලා විමතිං ගතා;
තෙසං දිට්ඨිප්පහානත්ථං, ඉද්ධිං දස්සෙහි ගොතමී.

‘‘තදා නිපච්ච සම්බුද්ධං, උප්පතිත්වාන අම්බරං;
ඉද්ධී අනෙකා දස්සෙසි, බුද්ධානුඤ්ඤාය ගොතමී.

‘‘එකිකා බහුධා ආසි, බහුධා චෙකිකා තථා;
ආවිභාවං තිරොභාවං, තිරොකුට්ටං තිරොනගං.

‘‘අසජ්ජමානා අගමා, භූමියම්පි නිමුජ්ජථ;
අභිජ්ජමානෙ උදකෙ, අගඤ්ඡි මහියා යථා.

‘‘සකුණීව තථාකාසෙ, පල්ලඞ්කෙන කමී තදා;

වසං වත්තෙසි කායෙන, යාව බ්‍රහ්මනිවෙසනං.

‘‘සිනෙරුං දණ්ඩං කත්වාන, ඡත්තං කත්වා මහාමහිං;
සමූලං පරිවත්තෙත්වා, ධාරයං චඞ්කමී නභෙ.

‘‘ඡස්සූරොදයකාලෙව, ලොකඤ්චාකාසි ධූමිකං;
යුගන්තෙ විය ලොකං සා, ජාලාමාලාකුලං අකා.

‘‘මුචලින්දං මහාසෙලං, මෙරුමූලනදන්තරෙ;
සාසපාරිව සබ්බානි, එකෙනග්ගහි මුට්ඨිනා.

‘‘අඞ්ගුලග්ගෙන ඡාදෙසි, භාකරං සනිසාකරං;
චන්දසූරසහස්සානි, ආවෙළමිව ධාරයි.

‘‘චතුසාගරතොයානි, ධාරයී එකපාණිනා;
යුගන්තජලදාකාරං, මහාවස්සං පවස්සථ.

‘‘චක්කවත්තිං සපරිසං, මාපයී සා නභත්තලෙ;
ගරුළං ද්විරදං සීහං, විනදන්තං පදස්සයි.

‘‘එකිකා අභිනිම්මිත්වා, අප්පමෙය්‍යං භික්ඛුනීගණං;
පුන අන්තරධාපෙත්වා, එකිකා මුනිමබ්‍රවි.

‘‘මාතුච්ඡා තෙ මහාවීර, තව සාසනකාරිකා;
අනුප්පත්තා සකං අත්ථං, පාදෙ වන්දාමි චක්ඛුම.

‘‘දස්සෙත්වා විවිධා ඉද්ධී, ඔරොහිත්වා නභත්තලා;
වන්දිත්වා ලොකපජ්ජොතං, එකමන්තං නිසීදි සා.

‘‘සා වීසවස්සසතිකා, ජාතියාහං මහාමුනෙ;
අලමෙත්තාවතා වීර, නිබ්බායිස්සාමි නායක.

‘‘තදාතිවිම්හිතා සබ්බා, පරිසා සා කතඤ්ජලී;
අවොචයෙ කථං ආසි, අතුලිද්ධිපරක්කමා.

‘‘පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මෙසු චක්ඛුමා;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

‘‘තදාහං හංසවතියං, ජාතාමච්චකුලෙ අහුං;
සබ්බොපකාරසම්පන්නෙ, ඉද්ධෙ ඵීතෙ මහද්ධනෙ.

‘‘කදාචි පිතුනා සද්ධිං, දාසීගණපුරක්ඛතා;
මහතා පරිවාරෙන, තං උපෙච්ච නරාසභං.

‘‘වාසවං විය වස්සන්තං, ධම්මමෙඝං අනාසවං;
සරදාදිච්චසදිසං, රංසිජාලසමුජ්ජලං.

‘‘දිස්වා චිත්තං පසාදෙත්වා, සුත්වා චස්ස සුභාසිතං;
මාතුච්ඡං භික්ඛුනිං අග්ගෙ, ඨපෙන්තං නරනායකං.

‘‘සුත්වා දත්වා මහාදානං, සත්තාහං තස්ස තාදිනො;
සසඞ්ඝස්ස නරග්ගස්ස, පච්චයානි බහූනි ච.

‘‘නිපච්ච පාදමූලම්හි, තං ඨානමභිපත්ථයිං;
තතො මහාපරිසතිං, අවොච ඉසිසත්තමො.

‘‘යා සසඞ්ඝං අභොජෙසි, සත්තාහං ලොකනායකං;

තමහං කිත්තයිස්සාමි, සුණාථ මම භාසතො.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
ගොතමී නාම නාමෙන, හෙස්සති සත්ථු සාවිකා.

‘‘තස්ස බුද්ධස්ස මාතුච්ඡා, ජීවිතාපාදිකා අයං;
රත්තඤ්ඤූනඤ්ච අග්ගත්තං, භික්ඛුනීනං ලභිස්සති.

‘‘තං සුත්වාන පමොදිත්වා, යාවජීවං තදා ජිනං;
පච්චයෙහි උපට්ඨිත්වා, තතො කාලඞ්කතා අහං.

‘‘තාවතිංසෙසු දෙවෙසු, සබ්බකාමසමිද්ධිසු;
නිබ්බත්තා දසහඞ්ගෙහි, අඤ්ඤෙ අභිභවිං අහං.

‘‘රූපසද්දෙහි ගන්ධෙහි, රසෙහි ඵුසනෙහි ච;
ආයුනාපි ච වණ්ණෙන, සුඛෙන යසසාපි ච.

‘‘තථෙවාධිපතෙය්‍යෙන, අධිගය්හ විරොචහං;
අහොසිං අමරින්දස්ස, මහෙසී දයිතා තහිං.

‘‘සංසාරෙ සංසරන්තීහං, කම්මවායුසමෙරිතා;
කාසිස්ස රඤ්ඤො විසයෙ, අජායිං දාසගාමකෙ.

‘‘පඤ්චදාසසතානූනා, නිවසන්ති තහිං තදා;
සබ්බෙසං තත්ථ යො ජෙට්ඨො, තස්ස ජායා අහොසහං.

‘‘සයම්භුනො පඤ්චසතා, ගාමං පිණ්ඩාය පාවිසුං;
තෙ දිස්වාන අහං තුට්ඨා, සහ සබ්බාහි ඉත්ථිහි.

‘‘පූගා හුත්වාව සබ්බායො, චතුමාසෙ උපට්ඨහුං;
තිචීවරානි දත්වාන, සංසරිම්හ සසාමිකා.

‘‘තතො චුතා සබ්බාපි තා, තාවතිංසගතා මයං;
පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, ජාතා දෙවදහෙ පුරෙ.

‘‘පිතා අඤ්ජනසක්කො මෙ, මාතා මම සුලක්ඛණා;
තතො කපිලවත්ථුස්මිං, සුද්ධොදනඝරං ගතා.

‘‘සෙසා සක්‍යකුලෙ ජාතා, සක්‍යානං ඝරමාගමුං;
අහං විසිට්ඨා සබ්බාසං, ජිනස්සාපාදිකා අහුං.

‘‘මම පුත්තොභිනික්ඛම්ම, බුද්ධො ආසි විනායකො;
පච්ඡාහං පබ්බජිත්වාන, සතෙහි සහ පඤ්චහි.

‘‘සාකියානීහි ධීරාහි, සහ සන්තිසුඛං ඵුසිං;
යෙ තදා පුබ්බජාතියං, අම්හාකං ආසු සාමිනො.

‘‘සහපුඤ්ඤස්ස කත්තාරො, මහාසමයකාරකා;
ඵුසිංසු අරහත්තං තෙ, සුගතෙනානුකම්පිතා.

‘‘තදෙතරා භික්ඛුනියො, ආරුහිංසු නභත්තලං;
සංගතා විය තාරායො, විරොචිංසු මහිද්ධිකා.

‘‘ඉද්ධී අනෙකා දස්සෙසුං, පිළන්ධවිකතිං යථා;

කම්මාරො කනකස්සෙව, කම්මඤ්ඤස්ස සුසික්ඛිතො.

‘‘දස්සෙත්වා පාටිහීරානි, විචිත්තානි බහූනි ච;
තොසෙත්වා වාදිපවරං, මුනිං සපරිසං තදා.

‘‘ඔරොහිත්වාන ගගනා, වන්දිත්වා ඉසිසත්තමං;
අනුඤ්ඤාතා නරග්ගෙන, යථාඨානෙ නිසීදිසුං.

‘‘අහොනුකම්පිකා අම්හං, සබ්බාසං චීර ගොතමී;
වාසිතා තව පුඤ්ඤෙහි, පත්තා නො ආසවක්ඛයං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා අම්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා;
නාගීව බන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාම අනාසවා.

‘‘ස්වාගතං වත නො ආසි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

‘‘පටිසම්භිදා චතස්සො, විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ;
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොම, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
චෙතොපරියඤාණස්ස, වසී හොම මහාමුනෙ.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාම, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘අත්ථෙ ධම්මෙ ච නෙරුත්තෙ, පටිභානෙ ච විජ්ජති;
ඤාණං අම්හං මහාවීර, උප්පන්නං තව සන්තිකෙ.

‘‘අස්මාහි පරිචිණ්ණොසි, මෙත්තචිත්තා හි නායක;
අනුජානාහි සබ්බාසං, නිබ්බානාය මහාමුනෙ.

‘‘නිබ්බායිස්සාම ඉච්චෙවං, කිං වක්ඛාමි වදන්තියො;
යස්ස දානි ච වො කාලං, මඤ්ඤථාති ජිනොබ්‍රවි.

‘‘ගොතමීආදිකා තායො, තදා භික්ඛුනියො ජිනං;
වන්දිත්වා ආසනා තම්හා, වුට්ඨාය ආගමිංසු තා.

‘‘මහතා ජනකායෙන, සහ ලොකග්ගනායකො;
අනුසංයායී සො වීරො, මාතුච්ඡං යාවකොට්ඨකං.

‘‘තදා නිපති පාදෙසු, ගොතමී ලොකබන්ධුනො;
සහෙව තාහි සබ්බාහි, පච්ඡිමං පාදවන්දනං.

‘‘ඉදං පච්ඡිමකං මය්හං, ලොකනාථස්ස දස්සනං;
න පුනො අමතාකාරං, පස්සිස්සාමි මුඛං තව.

‘‘න ච මෙ වන්දනං වීර, තව පාදෙ සුකොමලෙ;
සම්ඵුසිස්සති ලොකග්ග, අජ්ජ ගච්ඡාමි නිබ්බුතිං.

‘‘රූපෙන කිං තවානෙන, දිට්ඨෙ ධම්මෙ යථාතථෙ;
සබ්බං සඞ්ඛතමෙවෙතං, අනස්සාසිකමිත්තරං.

‘‘සා සහ තාහි ගන්ත්වාන, භික්ඛුනුපස්සයං සකං;
අඩ්ඪපල්ලඞ්කමාභුජ්ජ, නිසීදි පරමාසනෙ.

‘‘තදා උපාසිකා තත්ථ, බුද්ධසාසනවච්ඡලා;

තස්සා පවත්තිං සුත්වාන, උපෙසුං පාදවන්දිකා.

‘‘කරෙහි උරං පහන්තා, ඡින්නමූලා යථා ලතා;
රොදන්තා කරුණං රවං, සොකට්ටා භූමිපාතිතා.

‘‘මා නො සරණදෙ නාථෙ, විහාය ගමි නිබ්බුතිං;
නිපතිත්වාන යාචාම, සබ්බායො සිරසා මයං.

‘‘යා පධානතමා තාසං, සද්ධා පඤ්ඤා උපාසිකා;
තස්සා සීසං පමජ්ජන්තී, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

‘‘අලං පුත්තා විසාදෙන, මාරපාසානුවත්තිනා;
අනිච්චං සඞ්ඛතං සබ්බං, වියොගන්තං චලාචලං.

‘‘තතො සා තා විසජ්ජිත්වා, පඨමං ඣානමුත්තමං;
දුතියඤ්ච තතියඤ්ච, සමාපජ්ජි චතුත්ථකං.

‘‘ආකාසායතනඤ්චෙව, විඤ්ඤාණායතනං තථා;
ආකිඤ්චං නෙවසඤ්ඤඤ්ච, සමාපජ්ජි යථාක්කමං.

‘‘පටිලොමෙන ඣානානි, සමාපජ්ජිත්ථ ගොතමී;
යාවතා පඨමං ඣානං, තතො යාවචතුත්ථකං.

‘‘තතො වුට්ඨාය නිබ්බායි, දීපච්චීව නිරාසවා;
භූමිචාලො මහා ආසි, නභසා විජ්ජුතා පති.

‘‘පනාදිතා දුන්දුභියො, පරිදෙවිංසු දෙවතා;
පුප්ඵවුට්ඨී ච ගගනා, අභිවස්සථ මෙදනිං.

‘‘කම්පිතො මෙරුරාජාපි, රඞ්ගමජ්ඣෙ යථා නටො;
සොකෙන චාතිදීනොව, විරවො ආසි සාගරො.

‘‘දෙවා නාගාසුරා බ්‍රහ්මා, සංවිග්ගාහිංසු තඞ්ඛණෙ;
අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා, යථායං විලයං ගතා.

‘‘යා චෙ මං පරිවාරිංසු, සත්ථු සාසනකාරිකා;
තයොපි අනුපාදානා, දීපච්චි විය නිබ්බුතා.

‘‘හා යොගා විප්පයොගන්තා, හානිච්චං සබ්බසඞ්ඛතං;
හා ජීවිතං විනාසන්තං, ඉච්චාසි පරිදෙවනා.

‘‘තතො දෙවා ච බ්‍රහ්මා ච, ලොකධම්මානුවත්තනං;
කාලානුරූපං කුබ්බන්ති, උපෙත්වා ඉසිසත්තමං.

‘‘තදා ආමන්තයී සත්ථා, ආනන්දං සුතසාගරං;
ගච්ඡානන්ද නිවෙදෙහි, භික්ඛූනං මාතු නිබ්බුතිං.

‘‘තදානන්දො නිරානන්දො, අස්සුනා පුණ්ණලොචනො;
ගග්ගරෙන සරෙනාහ, සමාගච්ඡන්තු භික්ඛවො.

‘‘පුබ්බදක්ඛිණපච්ඡාසු, උත්තරාය ච සන්තිකෙ;
සුණන්තු භාසිතං මය්හං, භික්ඛවො සුගතොරසා.

‘‘යා වඩ්ඪයි පයත්තෙන, සරීරං පච්ඡිමං මුනෙ;
සා ගොතමී ගතා සන්තිං, තාරාව සූරියොදයෙ.

‘‘බුද්ධමාතාපි පඤ්ඤත්තිං, ඨපයිත්වා ගතාසමං;

න යත්ථ පඤ්චනෙත්තොපි, ගතිං දක්ඛති නායකො.

‘‘යස්සත්ථි සුගතෙ සද්ධා, යො ච පියො මහාමුනෙ;
බුද්ධමාතුස්ස සක්කාරං, කරොතු සුගතොරසො.

‘‘සුදූරට්ඨාපි තං සුත්වා, සීඝමාගච්ඡු භික්ඛවො;
කෙචි බුද්ධානුභාවෙන, කෙචි ඉද්ධීසු කොවිදා.

‘‘කූටාගාරවරෙ රම්මෙ, සබ්බසොණ්ණමයෙ සුභෙ;
මඤ්චකං සමාරොපෙසුං, යත්ථ සුත්තාසි ගොතමී.

‘‘චත්තාරො ලොකපාලා තෙ, අංසෙහි සමධාරයුං;
සෙසා සක්කාදිකා දෙවා, කූටාගාරෙ සමග්ගහුං.

‘‘කූටාගාරානි සබ්බානි, ආසුං පඤ්චසතානිපි;
සරදාදිච්චවණ්ණානි, විස්සකම්මකතානි හි.

‘‘සබ්බා තාපි භික්ඛුනියො, ආසුං මඤ්චෙසු සායිතා;
දෙවානං ඛන්ධමාරුළ්හා, නිය්‍යන්ති අනුපුබ්බසො.

‘‘සබ්බසො ඡාදිතං ආසි, විතානෙන නභත්තලං;
සතාරා චන්දසූරා ච, ලඤ්ඡිතා කනකාමයා.

‘‘පටාකා උස්සිතානෙකා, විතතා පුප්ඵකඤ්චුකා;
ඔගතාකාසපදුමා, මහියා පුප්ඵමුග්ගතං.

‘‘දිස්සන්ති චන්දසූරියා, පජ්ජලන්ති ච තාරකා;
මජ්ඣං ගතොපි චාදිච්චො, න තාපෙසි සසී යථා.

‘‘දෙවා දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි, මාලෙහි සුරභීහි ච;
වාදිතෙහි ච නච්චෙහි, සඞ්ගීතීහි ච පූජයුං.

‘‘නාගාසුරා ච බ්‍රහ්මානො, යථාසත්ති යථාබලං;
පූජයිංසු ච නියྻන්තිං, නිබ්බුතං බුද්ධමාතරං.

‘‘සබ්බායො පුරතො නීතා, නිබ්බුතා සුගතොරසා;
ගොතමී නියྻාතෙ පච්ඡා, සක්කතා බුද්ධපොසිකා.

‘‘පුරතො දෙවමනුජා, සනාගාසුරබ්‍රහ්මකා;
පච්ඡා සසාවකො බුද්ධො, පූජත්ථං යාති මාතුයා.

‘‘බුද්ධස්ස පරිනිබ්බානං, නෙදිසං ආසි යාදිසං;
ගොතමීපරිනිබ්බානං, අතෙවච්ඡරියං අහු.

‘‘බුද්ධො බුද්ධස්ස නිබ්බානෙ, නොපට්ඨාදි භික්ඛවො;
බුද්ධො ගොතමිනිබ්බානෙ, සාරිපුත්තාදිකා තථා.

‘‘චිතකානි කරිත්වාන, සබ්බගන්ධමයානි තෙ;
ගන්ධචුණ්ණපකිණ්ණානි, ඣාපයිංසු ච තා තහිං.

‘‘සෙසභාගානි ඩය්හිංසු, අට්ඨී සෙසානි සබ්බසො;
ආනන්දො ච තදාවොච, සංවෙගජනකං වචො.

‘‘ගොතමී නිධනං යාතා, ඩය්හඤ්චස්ස සරීරකං;
සඞ්කෙතං බුද්ධනිබ්බානං, න චිරෙන භවිස්සති.

‘‘තතො ගොතමිධාතූනි, තස්සා පත්තගතානි සො;

උපනාමෙසි නාථස්ස, ආනන්දො බුද්ධචොදිතො.

‘‘පාණිනා තානි පග්ගය්හ, අවොච ඉසිසත්තමො;
මහතො සාරවන්තස්ස, යථා රුක්ඛස්ස තිට්ඨතො.

‘‘යො සො මහත්තරො ඛන්ධො, පලුජ්ජෙය්‍ය අනිච්චතා;
තථා භික්ඛුනිසඞ්ඝස්ස, ගොතමී පරිනිබ්බුතා.

‘‘අහො අච්ඡරියං මය්හං, නිබ්බුතායපි මාතුයා;
සාරීරමත්තසෙසාය, නත්ථි සොකපරිද්දවො.

‘‘න සොචියා පරෙසං සා, තිණ්ණසංසාරසාගරා;
පරිවජ්ජිතසන්තාපා, සීතිභූතා සුනිබ්බුතා.

‘‘පණ්ඩිතාසි මහාපඤ්ඤා, පුථුපඤ්ඤා තථෙව ච;
රත්තඤ්ඤූ භික්ඛුනීනං සා, එවං ධාරෙථ භික්ඛවො.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී ආසි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
චෙතොපරියඤාණස්ස, වසී ආසි ච ගොතමී.

‘‘පුබ්බෙනිවාසමඤ්ඤාසි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි තස්සා පුනබ්භවො.

‘‘අත්ථධම්මනිරුත්තීසු , පටිභානෙ තථෙව ච;
පරිසුද්ධං අහු ඤාණං, තස්මා සොචනියා න සා.

‘‘අයොඝනහතස්සෙව , ජලතො ජාතවෙදස්ස;
අනුපුබ්බූපසන්තස්ස, යථා න ඤායතෙ ගති.

‘‘එවං සම්මා විමුත්තානං, කාමබන්ධොඝතාරිනං;
පඤ්ඤාපෙතුං ගති නත්ථි, පත්තානං අචලං සුඛං.

‘‘අත්තදීපා තතො හොථ, සතිපට්ඨානගොචරා;
භාවෙත්වා සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ, දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සථා’’ති. (අප. ථෙරී 2.2.97-288);

මහාපජාපතිගොතමීථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. ගුත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා

ගුත්තෙ යදත්ථං පබ්බජ්ජාතිආදිකා ගුත්තාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී අනුක්කමෙන සම්භතවිමොක්ඛසම්භාරා හුත්වා, පරිපක්කකුසලමූලා සුගතීසුයෙව සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තා, **ගුත්තා**තිස්සා නාමං අහොසි. සා විඤ්ඤුතං පත්වා උපනිස්සයසම්පත්තියා චොදියමානා ඝරාවාසං ජිගුච්ඡන්තී මාතාපිතරො අනුජානාපෙත්වා මහාපජාපතිගොතමියා සන්තිකෙ පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා භාවනං අනුයුඤ්ජන්තියා තස්සා චිත්තං චිරකාලපරිචයෙන බහිද්ධාරම්මණෙ විධාවති, එකග්ගං නාහොසි. සත්ථා දිස්වා තං අනුග්ගණ්හන්තො, ගන්ධකුටියං යථානිසින්නොව ඔභාසං ඵරිත්වා තස්සා ආසන්නෙ ආකාසෙ නිසින්නං විය අත්තානං දස්සෙත්වා ඔවදන්තො –

163. ‘‘ගුත්තෙ යදත්ථං පබ්බජ්ජා, හිත්වා පුත්තං වසුං පියං;
තමෙව අනුබ්‍රූහෙහි, මා චිත්තස්ස වසං ගමි.

164. ‘‘චිත්තෙන වඤ්චිතා සත්තා, මාරස්ස විසයෙ රතා;
අනෙකජාතිසංසාරං, සන්ධාවන්ති අවිද්දසූ.

165. ‘‘කාමච්ඡන්දඤ්ච බ්‍යාපාදං, සක්කායදිට්ඨිමෙව ච;
සීලබ්බතපරාමාසං, විචිකිච්ඡං ච පඤ්චමං.

166. ‘‘සංයොජනානි එතානි, පජහිත්වාන භික්ඛුනී;
ඔරම්භාගමනීයානි, නයිදං පුනරෙහිසි.

167. ‘‘රාගං මානං අවිජ්ජඤ්ච, උද්ධච්චඤ්ච විවජ්ජිය;
සංයොජනානි ඡෙත්වාන, දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සසි.

168. ‘‘ඛෙපෙත්වා ජාතිසංසාරං, පරිඤ්ඤාය පුනබ්භවං;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිච්ඡාතා, උපසන්තා චරිස්සසී’’ති. – ඉමා ගාථා ආභාසි;

තත්ථ **තමෙව අනුබ්‍රූහෙහීති යදත්ථං** යස්ස කිලෙසපරිනිබ්බානස්ස ඛන්ධපරිනිබ්බානස්ස ච අත්ථාය. **හිත්වා පුත්තං වසුං පියන්ති** පියායිතබ්බං ඤාතිපරිවට්ටං භොගක්ඛන්ධඤ්ච හිත්වා මම සාසනෙ **පබ්බජ්ජා** බ්‍රහ්මචරියවාසො ඉච්ඡිතො, තමෙව වඩ්ඪෙය්‍යාසි සම්පාදෙය්‍යාසි. **මා චිත්තස්ස වසං ගමීති** දීඝරත්තං රූපාදිආරම්මණවසෙන වඩ්ඪිතස්ස කූටචිත්තස්ස වසං මා ගච්ඡි.

යස්මා චිත්තං නාමෙතං මායූපමං, යෙන වඤ්චිතා අන්ධපුථුජ්ජනා මාරවසානුගා සංසාරං නාතිවත්තන්ති. තෙන වුත්තං **‘‘චිත්තෙන වඤ්චිතා’’**තිආදි.

සංයොජනානි එතානීති එතානි **‘‘කාමච්ඡන්දඤ්ච බ්‍යාපාද’’**න්තිආදිනා යථාවුත්තානි පඤ්ච බන්ධනට්ඨෙන සංයොජනානි. **පජහිත්වානාති** අනාගාමිමග්ගෙන සමුච්ඡින්දිත්වා. **භික්ඛුනීති** තස්සා ආලපනං. **ඔරම්භාගමනීයානීති** රූපාරූපධාතුතො හෙට්ඨාභාගෙ කාමධාතුයං මනුස්සජීවස්ස හිතානි උපකාරානි තත්ථ පටිසන්ධියා පච්චයභාවතො. ම-කාරො පදසන්ධිකරො. ‘‘ඔරමාගමනීයානී’’ති පාළි, සො එවත්ථො. **නයිදං පුනරෙහිසීති** ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං පහානෙන ඉදං කාමට්ඨානං කාමභවං පටිසන්ධිවසෙන පුන නාගමිස්සසි. ර-කාරො පදසන්ධිකරො. ‘‘ඉත්ථ’’න්ති වා පාළි, ඉත්ථත්තං කාමභවමිච්චෙව අත්ථො.

රාගන්ති රූපරාගඤ්ච අරූපරාගඤ්ච. **මානන්ති** අග්ගමග්ගවජ්ඣං මානං. **අවිජ්ජඤ්ච උද්ධච්චඤ්චාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **විවජ්ජියාති** විපස්සනාය වික්ඛම්භෙත්වා. **සංයොජනානි ඡෙත්වානාති** එතානි රූපරාගාදීනි පඤ්චුද්ධම්භාගියානි සංයොජනානි අරහත්තමග්ගෙන සමුච්ඡින්දිත්වා. **දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සසීති** සබ්බස්සාපි වට්ටදුක්ඛස්ස පරියන්තං පරියොසානං පාපුණිස්සසි.

ඛෙපෙත්වා ජාතිසංසාරන්ති ජාති සමූලිකසංසාරපවත්තිං පරියොසාපෙත්වා. **නිච්ඡාතාති** නිත්තණ්හා. **උපසන්තාති** සබ්බසො කිලෙසානං වූපසමෙන උපසන්තා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං සත්ථාරා ඉමාසු ගාථාසු භාසිතාසු ගාථාපරියොසානෙ ථෙරී සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා උදානවසෙන භගවතා භාසිතනියාමෙනෙව ඉමා ගාථා අභාසි. තෙනෙව තා ථෙරියා ගාථා නාම ජාතා.

ගුත්තාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. විජයාථෙරීගාථාවණ්ණනා

චතුක්ඛත්තුන්තිආදිකා විජයාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී, අනුක්කමෙන පරිබ්‍රූහිතකුසලමූලා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී, ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා ඛෙමාය ථෙරියා ගිහිකාලෙ සහායිකා අහොසි. සා තස්සා පබ්බජිතභාවං සුත්වා ‘‘සාපි නාම රාජමහෙසී පබ්බජිස්සති කිමඞ්ගං පනාහ’’න්ති පබ්බජිතුකාමායෙව හුත්වා ඛෙමාථෙරියා සන්තිකං උපසඞ්කමි. ථෙරී තස්සා අජ්ඣාසයං ඤත්වා තථා ධම්මං දෙසෙසි, යථා සංසාරෙ සංවිග්ගමානසා සාසනෙ සා අභිප්පසන්නා භවිස්සති. සා තං ධම්මං සුත්වා සංවෙගජාතා පටිලද්ධසද්ධා ච හුත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. ථෙරී තං පබ්බාජෙසි. සා පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා හෙතුසම්පන්නතාය, න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

169. ‘‘චතුක්ඛත්තුං පඤ්චක්ඛත්තුං, විහාරා උපනික්ඛමිං;
අලද්ධා චෙතසො සන්තිං, චිත්තෙ අවසවත්තිනී.

170. ‘‘භික්ඛුනිං උපසඞ්කම්ම, සක්කච්චං පරිපුච්ඡහං;
සා මෙ ධම්මමදෙසෙසි, ධාතුආයතනානි ච.

171. ‘‘චත්තාරි අරියසච්චානි, ඉන්ද්‍රියානි බලානි ච;
බොජ්ඣඞ්ගට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, උත්තමත්ථස්ස පත්තියා.

172. ‘‘තස්සාහං වචනං සුත්වා, කරොන්තී අනුසාසනිං;
රත්තියා පුරිමෙ යාමෙ, පුබ්බජාතිමනුස්සරිං.

173. ‘‘රත්තියා මජ්ඣිමෙ යාමෙ, දිබ්බචක්ඛුං විසොධයිං;
රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ, තමොඛන්ධං පදාලයිං.

174. ‘‘පීතිසුඛෙන ච කායං, ඵරිත්වා විහරිං තදා;
සත්තමියා පාදෙ පසාරෙසිං, තමොඛන්ධං පදාලියා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **භික්ඛුනින්ති** ඛෙමාථෙරිං සන්ධාය වදති.

බොජ්ඣඞ්ගට්ඨඞ්ගිකං මග්ගන්ති සත්තබොජ්ඣඞ්ගඤ්ච අට්ඨඞ්ගිකඤ්ච අරියමග්ගං. **උත්තමත්ථස්ස පත්තියාති** අරහත්තස්ස නිබ්බානස්සෙව වා පත්තියා අධිගමාය.

පීතිසුඛෙනාති ඵලසමාපත්තිපරියාපන්නාය පීතියා සුඛෙන ච. **කායන්ති** තංසම්පයුත්තං නාමකායං තදනුසාරෙන රූපකායඤ්ච. **ඵරිත්වාති** ඵුසිත්වා බ්‍යාපෙත්වා වා. **සත්තමියා පාදෙ පසාරෙසින්ති** විපස්සනාය ආරද්ධදිවසතො සත්තමියං පල්ලඞ්කං භින්දිත්වා පාදෙ පසාරෙසිං. කථං? **තමොඛන්ධං පදාලිය,** අප්පදාලිතපුබ්බං මොහක්ඛන්ධං අග්ගමග්ගඤාණාසිනා පදාලෙත්වා. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

විජයාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඡක්කනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සත්තකනිපාතො

1. උත්තරාථෙරීගාථාවණ්ණනා

සත්තකනිපාතෙ **මුසලානි ගහෙත්වානාති** උත්තරාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී, අනුක්කමෙන සම්භාවිතකුසලමූලා සමුපචිතවිමොක්ඛසම්භාරා පරිපක්කවිමුත්තිපරිපාචනීයධම්මා හුත්වා, ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්මිං කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා **උත්තරාති** ලද්ධනාමා අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්වා පටාචාරාය ථෙරියා සන්තිකං උපසඞ්කමි. ථෙරී තස්සා ධම්මං කථෙසි. සා ධම්මං සුත්වා සංසාරෙ ජාතසංවෙගා සාසනෙ අභිප්පසන්නා හුත්වා පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච කතපුබ්බකිච්චා පටාචාරාය ථෙරියා සන්තිකෙ විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා භාවනමනුයුඤ්ජන්තී උපනිස්සයසම්පන්නතාය ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකං ගතත්තා ච න චිරස්සෙව විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

175. ‘‘මුසලානි ගහෙත්වාන, ධඤ්ඤං කොට්ටෙන්ති මාණවා;
පුත්තදාරානි පොසෙන්තා, ධනං වින්දන්ති මාණවා.

176. ‘‘ඝටෙථ බුද්ධසාසනෙ, යං කත්වා නානුතප්පති;
ඛිප්පං පාදානි ධොවිත්වා, එකමන්තං නිසීදථ.

177. ‘‘චිත්තං උපට්ඨපෙත්වාන, එකග්ගං සුසමාහිතං;
පච්චවෙක්ඛථ සඞ්ඛාරෙ, පරතො නො ච අත්තතො.

178. ‘‘තස්සාහං වචනං සුත්වා, පටාචාරානුසාසනිං;
පාදෙ පක්ඛාලයිත්වාන, එකමන්තෙ උපාවිසිං.

179. ‘‘රත්තියා පුරිමෙ යාමෙ, පුබ්බජාතිමනුස්සරිං;
රත්තියා මජ්ඣිමෙ යාමෙ, දිබ්බචක්ඛුං විසොධයිං.

180. ‘‘රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ, තමොක්ඛන්ධං පදාලයිං;
තෙවිජ්ජා අථ වුට්ඨාසිං, කතා තෙ අනුසාසනී.

181. ‘‘සක්කංව දෙවා තිදසා, සඞ්ගාමෙ අපරාජිතං;
පුරක්ඛත්වා විහස්සාමි, තෙවිජ්ජාම්හි අනාසවා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **චිත්තං උපට්ඨපෙත්වානාති** භාවනාචිත්තං කම්මට්ඨානෙ උපට්ඨපෙත්වා. කථං? **එකග්ගං සුසමාහිතං පච්චවෙක්ඛථාති** පටිපත්තිං අවෙක්ඛථ, සඞ්ඛාරෙ අනිච්චාතිපි, දුක්ඛාතිපි, අනත්තාතිපි ලක්ඛණත්තයං විපස්සථාති අත්ථො. ඉදඤ්ච ඔවාදකාලෙ අත්තනො අඤ්ඤෙසඤ්ච භික්ඛුනීනං ථෙරියාදීනං ඔවාදස්ස අනුවාදවසෙන වුත්තං. **පටාචාරානුසාසනින්ති** පටාචාරාය ථෙරියා අනුසිට්ඨිං. ‘‘පටාචාරාය සාසන’’න්තිපි වා පාඨො.

අථ වුට්ඨාසින්ති තෙවිජ්ජාභාවප්පත්තිතො පච්ඡා ආසනතො වුට්ඨාසිං. අයම්පි ථෙරී එකදිවසං පටාචාරාය ථෙරියා සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං සොධෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං පවිසිත්වා පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි. ‘‘න තාවිමං පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමි, යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චතී’’ති නිච්ඡයං කත්වා සම්මසනං ආරභිත්වා, අනුක්කමෙන විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාපරිවාරං අරහත්තං පත්වා එකූනවීසතියා පච්චවෙක්ඛණඤාණාය පවත්තාය ‘‘ඉදානිම්හි කතකිච්චා’’ති සොමනස්සජාතා ඉමා ගාථා උදානෙත්වා පාදෙ පසාරෙසි අරුණුග්ගමනවෙලායං. තතො සම්මදෙව විභාතාය රත්තියා ථෙරියා සන්තිකං උපගන්ත්වා ඉමා ගාථා පච්චුදාභාසි. තෙන වුත්තං ‘‘කතා තෙ අනුසාසනී’’තිආදි. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

උත්තරාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. චාලාථෙරීගාථාවණ්ණනා

සතිං උපට්ඨපෙත්වානාතිආදිකා චාලාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මගධෙසු නාලකගාමෙ රූපසාරිබ්‍රාහ්මණියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති. තස්සා නාමග්ගහණදිවසෙ **චාලාති** නාමං අකංසු, තස්සා කනිට්ඨාය **උපචාලාති**, අථ තස්සා කනිට්ඨාය **සීසූපචාලාති** . ඉමා තිස්සොපි ධම්මසෙනාපතිස්ස කනිට්ඨභගිනියො, ඉමාසං පුත්තානම්පි තිණ්ණං ඉදමෙව නාමං. යෙ සන්ධාය ථෙරගාථාය ‘‘චාලෙ උපචාලෙ සීසූපචාලෙ’’ති (ථෙරගා. 42) ආගතං.

ඉමා පන තිස්සොපි භගිනියො ''ධම්මසෙනාපති පබ්බජී''ති සුත්වා ''න හි නූන සො ඔරකො ධම්මවිනයො, න සා ඔරිකා පබ්බජ්ජා, යත්ථ අම්හාකං අය්‍යො පබ්බජිතො''ති උස්සාහජාතා තිබ්බච්ඡන්දා අස්සුමුඛං රුදමානං ඤාතිපරිජනං පහාය පබ්බජිංසු. පබ්බජිත්වා ච ඝටෙන්තියො වායමන්තියො නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණිංසු. අරහත්තං පන පත්වා නිබ්බානසුඛෙන ඵලසුඛෙන විහරන්ති.

තාසු චාලා භික්ඛුනී එකදිවසං පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා අන්ධවනං පවිසිත්වා දිවාවිහාරං නිසීදි. අථ නං මාරො උපසඞ්කමිත්වා කාමෙහි උපනෙසි. යං සන්ධාය සුත්තෙ වුත්තං –

''අථ ඛො චාලා භික්ඛුනී පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පාවිසි. සාවත්ථියං පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා යෙන අන්ධවනං, තෙනුපසඞ්කමි දිවාවිහාරාය. අන්ධවනං අජ්ඣොගාහෙත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ දිවාවිහාරං නිසීදි. අථ ඛො මාරො පාපිමා යෙන චාලා භික්ඛුනී, තෙනුපසඞ්කමි, උපසඞ්කමිත්වා චාලං භික්ඛුනිං එතදවොචා''ති (සං. නි. 1.167).

අන්ධවනම්හි දිවාවිහාරං නිසින්නං මාරො උපසඞ්කමිත්වා බ්‍රහ්මචරියවාසතො විච්ඡින්දිතුකාමො ''කං නු උද්දිස්ස මුණ්ඩාසී''තිආදිං පුච්ඡි. අථස්ස සත්ථු ගුණෙ ධම්මස්ස ච නිය්‍යානිකභාවං පකාසෙත්වා අත්තනො කතකිච්චභාවවිභාවනෙන තස්ස විසයාතික්කමං පවෙදෙසි. තං සුත්වා මාරො දුක්ඛී දුම්මනො තත්ථෙවන්තරධායි. අථ සා අත්තනා මාරෙන ච භාසිතා ගාථා උදානවසෙන කථෙන්තී –

182. ''සතිං උපට්ඨපෙත්වාන, භික්ඛුනී භාවිතින්ද්‍රියා;
පටිවිජ්ඣි පදං සන්තං, සඞ්ඛාරූපසමං සුඛං.

183. ''කං නු උද්දිස්ස මුණ්ඩාසි, සමණී විය දිස්සති;
න ච රොචෙසි පාසණ්ඩෙ, කිමිදං චරසි මොමුහා.

184. ''ඉතො බහිද්ධා පාසණ්ඩා, දිට්ඨියො උපනිස්සිතා;
න තෙ ධම්මං විජානන්ති, න තෙ ධම්මස්ස කොවිදා.

185. ''අත්ථි සක්‍යකුලෙ ජාතො, බුද්ධො අප්පටිපුග්ගලො;
සො මෙ ධම්මමදෙසෙසි, දිට්ඨීනං සමතික්කමං.

186. ''දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං, දුක්ඛස්ස ච අතික්කමං;
අරියං චට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, දුක්ඛූපසමගාමිනං.

187. ''තස්සාහං වචනං සුත්වා, විහරිං සාසනෙ රතා;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

188. ''සබ්බත්ථ විහතා නන්දී, තමොක්ඛන්ධො පදාලිතො;
එවං ජානාහි පාපිම, නිහතො ත්වමසි අන්තකා''ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **සතිං උපට්ඨපෙත්වානාති** සතිපට්ඨානභාවනාවසෙන කායාදීසු අසුභදුක්ඛානිච්චානත්තවසෙන සතිං සුට්ඨු උපට්ඨිතං කත්වා. **භික්ඛුනීති** අත්තානං සන්ධාය වදති. **භාවිතින්ද්‍රියාති** අරියමග්ගභාවනාය භාවිතසද්ධාදිපඤ්චින්ද්‍රියා. **පටිවිජ්ඣි පදං සන්තන්ති** සන්තං පදං නිබ්බානං සච්ඡිකිරියාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣි සච්ඡාකාසි. **සඞ්ඛාරූපසමන්ති** සබ්බසඞ්ඛාරානං උපසමහෙතුභූතං. **සුඛන්ති** අච්චන්තසුඛං.

''කං නු උද්දිස්සා''ති ගාථා මාරෙන වුත්තා. තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – ඉමස්මිං ලොකෙ බහූ සමයා තෙසඤ්ච දෙසෙතාරො බහූ එව තිත්ථකරා, තෙසු කං නු ඛො ත්වං උද්දිස්ස **මුණ්ඩාසි** මුණ්ඩිතකෙසා අසි. න කෙවලං මුණ්ඩාව, අථ ඛො කාසාවධාරණෙන ච සමණී විය දිස්සති. **න ච රොචෙසි පාසණ්ඩෙති** තාපසපරිබ්බාජකාදීනං ආදාසභූතෙ පාසණ්ඩෙ තෙ තෙ සමයන්තරෙ නෙව රොචෙසි. **කිමිදං චරසි මොමුහාති** කිං නාමිදං, යං පාසණ්ඩවිහිතං උජුං නිබ්බානමග්ගං පහාය අජ්ජ කාලිකං කුමග්ගං පටිපජ්ජන්තී අතිවිය මූළ්හා චරසි පරිබ්භමසීති.

තං සුත්වා ථෙරී පටිවචනදානමුඛෙන තං තජ්ජෙන්තී **''ඉතො බහිද්ධා''**තිආදිමාහ. තත්ථ ඉතො බහිද්ධා පාසණ්ඩා නාම **ඉතො** සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනතො **බහිද්ධා** කුටීසකබහුකාරාදිකා. තෙ හි සත්තානං තණ්හාපාසං දිට්ඨිපාසඤ්ච ඩෙන්ති ඔඩ්ඩෙන්තීති **පාසණ්ඩාති** වුච්චති. තෙනාහ – **''දිට්ඨියො උපනිස්සිතා''**ති සස්සතදිට්ඨිගතානි උපෙච්ච නිස්සිතා, දිට්ඨිගතානි ආදියිංසූති අත්ථො. යදග්ගෙන ච දිට්ඨිසන්නිස්සිතා, තදග්ගෙන පාසණ්ඩසන්නිස්සිතා. **න තෙ ධම්මං විජානන්තීති** යෙ පාසණ්ඩිනො සස්සතදිට්ඨිගතසන්නිස්සිතා ''අයං පවත්ති එවං පවත්තතී''ති පවත්තිධම්මම්පි යථාභූතං න විජානන්ති. **න තෙ ධම්මස්ස කොවිදාති** ''අයං නිවත්ති එවං නිවත්තතී''ති නිවත්තිධම්මස්සාපි අකුසලා, පවත්තිධම්මමග්ගෙපි හි තෙ සංමූළ්හා, කිමඞ්ගං පන නිවත්තිධම්මෙති.

එවං පාසණ්ඩවාදානං අනියානිකතං දස්සෙත්වා ඉදානි කං නු උද්දිස්ස මුණ්ඩාසීති පඤ්හං විස්සජ්ජෙතුං **‘‘අත්ථි සක්‍යකුලෙ ජාතො’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **දිට්ඨීනං සමතික්කම**න්ති සබ්බාසං දිට්ඨීනං සමතික්කමනුපායං දිට්ඨිජාලවිනිවෙඨනං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

චාලාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. උපචාලාථෙරීගාථාවණ්ණනා

සතිමතීතිආදිකා උපචාලාය ථෙරියා ගාථා. තස්සා වත්ථු චාලාය ථෙරියා වත්ථුම්හි වුත්තමෙව. අයම්පි හි චාලා විය පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අරහත්තං පත්වා උදානෙන්තී –

189. ‘‘සතිමතී චක්ඛුමතී, භික්ඛුනී භාවිතින්ද්‍රියා;
පටිවිජ්ඣිං පදං සන්තං, අකාපුරිසසෙවිත’’න්ති. –

ඉමං ගාථං අභාසි.

තත්ථ **සතිමතී**ති සතිසම්පන්නා, පුබ්බභාගෙ පරමෙන සතිනෙපක්කෙන සමන්නාගතා හුත්වා පච්ඡා අරියමග්ගස්ස භාවිතත්තා සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා උත්තමාය සතියා සමන්නාගතාති අත්ථො. **චක්ඛුමතී**ති පඤ්ඤාචක්ඛුනා සමන්නාගතා, ආදිතො උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය අරියාය නිබ්බෙධිකාය සමන්නාගතා හුත්වා පඤ්ඤාවෙපුල්ලප්පත්තියා පරමෙන පඤ්ඤාචක්ඛුනා සමන්නාගතාති වුත්තං හොති. **අකාපුරිසසෙවිත**න්ති අලාමකපුරිසෙහි උත්තමපුරිසෙහි අරියෙහි බුද්ධාදීහි සෙවිතං.

‘‘කින්නු ජාතිං න රොචෙසී’’ති ගාථා ථෙරිං කාමෙසු උපහාරෙතුකාමෙන මාරෙන වුත්තා. ‘‘කිං නු ත්වං භික්ඛුනි න රොචෙසී’’ති (සං. නි. 1.167) හි මාරෙන පුට්ඨා ථෙරී ආහ – ‘‘ජාතිං ඛ්වාහං, ආවුසො, න රොචෙමී’’ති. අථ නං මාරො ජාතස්ස කාමා පරිභොගා, තස්මා ජාතිපි ඉච්ඡිතබ්බා, කාමාපි පරිභුඤ්ජිතබ්බාති දස්සෙන්තො –

190. ‘‘කින්නු ජාතිං න රොචෙසි, ජාතො කාමානි භුඤ්ජති;
භුඤ්ජාහි කාමරතියො, මාහු පච්ඡානුතාපිනී’’ති. –

ගාථමාහ.

තස්සත්ථො – කිං නු තං කාරණං, යෙන ත්වං උපචාලෙ ජාතිං **න රොචෙසි** න රොචෙය්‍යාසි, න තං කාරණං අත්ථි. යස්මා **ජාතො කාමානි භුඤ්ජති** ඉධ ජාතො කාමගුණසංහිතානි රූපාදීනි පටිසෙවන්තො කාමසුඛං පරිභුඤ්ජති. න හි අජාතස්ස තං අත්ථි, තස්මා **භුඤ්ජාහි කාමරතියො** කාමඛිඩ්ඩාරතියො අනුභව. **මාහු පච්ඡානුතාපිනී** ‘‘යොබ්බඤ්ඤෙ සති විජ්ජමානෙසු භොගෙසු න මයා කාමසුඛමනුභූත’’න්ති පච්ඡානුතාපිනී මා අහොසි. ඉමස්මිං ලොකෙ ධම්මා නාම යාවදෙව අත්ථාධිගමත්ථො අත්ථො ච කාමසුඛත්ථොති පාකටොයමත්ථොති අධිප්පායො.

තං සුත්වා ථෙරී ජාතියා දුක්ඛනිමිත්තතං අත්තනො ච තස්ස විසයාතික්කමං විභාවෙත්වා තජ්ජෙන්තී –

191. ‘‘ජාතස්ස මරණං හොති, හත්ථපාදාන ඡෙදනං;
වධබන්ධපරික්ලෙසං, ජාතො දුක්ඛං නිගච්ඡති.

192. ‘‘අත්ථි සක්‍යකුලෙ ජාතො, සම්බුද්ධො අපරාජිතො;
සො මෙ ධම්මමදෙසෙසි, ජාතියා සමතික්කමං.

193. ‘‘දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං, දුක්ඛස්ස ච අතික්කමං;
අරියං චට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, දුක්ඛූපසමගාමිනං.

194. ‘‘තස්සාහං වචනං සුත්වා, විහරිං සාසනෙ රතා;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

195. ‘‘සබ්බත්ථ විහතා නන්දී, තමොක්ඛන්ධො පදාලිතො;
එවං ජානාහි පාපිම, නිහතො ත්වමසි අන්තකා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **ජාතස්ස මරණං හොතී**ති යස්මා ජාතස්ස සත්තස්ස මරණං හොති, න අජාතස්ස. න කෙවලං මරණමෙව, අථ ඛො ජරාරොගාදයො යත්තකානත්ථා, සබ්බෙපි තෙ ජාතස්ස හොන්ති ජාතිහෙතුකා. තෙනාහ භගවා – ‘‘ජාතිපච්චයා ජරාමරණං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා සම්භවන්තී’’ති (මහාව. 1; විභ. 225; උදා. 1). තෙනෙවාහ – **‘‘හත්ථපාදාන ඡෙදන’’**න්ති හත්ථපාදානං ඡෙදනං ජාතස්සෙව හොති, න අජාතස්ස. හත්ථපාදඡෙදනාපදෙසෙන චෙත්ථ

බාත්තිංස කම්මකාරණාපි දස්සිතා එවාති දට්ඨබ්බං. තෙනෙවාහ – **“වධබන්ධපරික්ලෙසං, ජාතො දුක්ඛං නිගච්ඡතී”**ති. ජීවිතවියොජනමුට්ඨිප්පහාරාදිසඞ්ඛාතං වධපරික්ලෙසඤ්චෙව අන්දුබන්ධනාදිසඞ්ඛාතං බන්ධපරික්ලෙසං අඤ්ඤඤ්ච යංකිඤ්චි දුක්ඛං නාම තං සබ්බං ජාතො එව නිගච්ඡති, න අජාතො, තස්මා ජාතිං න රොචෙමීති.

ඉදානි ජාතියා කාමානඤ්ච අච්චන්තමෙව අත්තනා සමතික්කන්තභාවං මූලතො පට්ඨාය දස්සෙන්තී – **“අත්ථි සක්‍යකුලෙ ජාතො”**තිආදිමාහ. තත්ථ **අපරාජිතොති** කිලෙසමාරාදිනා කෙනචි න පරාජිතො. සත්ථා හි සබ්බාභිභූ සදෙවකං ලොකං අඤ්ඤදත්ථු අභිභවිත්වා ඨිතො , තස්මා අපරාජිතො. සෙසං වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

උපචාලාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සත්තකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අට්ඨකනිපාතො

1. සීසූපචාලාථෙරීගාථාවණ්ණනා

අට්ඨකනිපාතෙ **භික්ඛුනී සීලසම්පන්නා**තිආදිකා සීසූපචාලාය ථෙරියා ගාථා. ඉමිස්සාපි වත්ථු චාලාය ථෙරියා වත්ථුම්හි වුත්තනයමෙව. අයම්පි හි ආයස්මතො ධම්මසෙනාපතිස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා සයම්පි උස්සාහජාතා පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා, ඝටෙන්තී වායමන්තී නචිරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තං පත්වා ඵලසමාපත්තිසුඛෙන විහරන්තී එකදිවසං අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා කතකිච්චාති සොමනස්සජාතා උදානවසෙන –

196. ‘‘භික්ඛුනී සීලසම්පන්නා, ඉන්ද්‍රියෙසු සුසංවුතා;
අධිගච්ඡෙ පදං සන්තං, අසෙචනකමොජව’’න්ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ **සීලසම්පන්නා**ති පරිසුද්ධෙන භික්ඛුනිසීලෙන සමන්නාගතා පරිපුණ්ණා. **ඉන්ද්‍රියෙසු සුසංවුතා**ති මනච්ඡට්ඨෙසු ඉන්ද්‍රියෙසු සුට්ඨු සංවුතා, රූපාදිආරම්මණෙ ඉට්ඨෙ රාගං, අනිට්ඨෙ දොසං, අසමපෙක්ඛනෙ මොහඤ්ච පහාය සුට්ඨු පිහිතින්ද්‍රියා. **අසෙචනකමොජව**න්ති කෙනචි අනාසිත්තකං ඔජවන්තං සභාවමධුරං සබ්බස්සාපි කිලෙසරොගස්ස වූපසමනොසධභූතං අරියමග්ගං, නිබ්බානමෙව වා. අරියමග්ගම්පි හි නිබ්බානත්ථිකෙහි පටිපජ්ජිතබ්බතො කිලෙසපරිළාහාභාවතො ච පදං සන්තන්ති වත්තුං වට්ටති.

197. ‘‘තාවතිංසා ච යාමා ච, තුසිතා චාපි දෙවතා;
නිම්මානරතිනො දෙවා, යෙ දෙවා වසවත්තිනො;
තත්ථ චිත්තං පණීධෙහි, යත්ථ තෙ වුසිතං පුරෙ’’ති. –

අයං ගාථා කාමසග්ගෙසු නිකන්තිං උප්පාදෙහීති තත්ථ උය්‍යොජනවසෙන ථෙරිං සමාපත්තියා චාවෙතුකාමෙන මාරෙන වුත්තා.

තත්ථ සහපුඤ්ඤකාරිනො තෙත්තිංස ජනා යත්ථ උපපන්නා, තං ඨානං තාවතිංසන්ති. තත්ථ නිබ්බත්තා සබ්බෙපි දෙවපුත්තා **තාවතිංසා**. කෙචි පන ‘‘තාවතිංසාති තෙසං දෙවානං නාමමෙවා’’ති වදන්ති. ද්වීහි දෙවලොකෙහි විසිට්ඨං දිබ්බං සුඛං යාතා උපයාතා සම්පන්නාති **යාමා**. දිබ්බාය සම්පත්තියා තුට්ඨා පහට්ඨාති **තුසිතා**. පකතිපටියත්තාරම්මණතො අතිරෙකෙන රමිතුකාමතාකාලෙ යථාරුචිතෙ භොගෙ නිම්මිනිත්වා රමන්තීති **නිම්මානරතිනො**. චිත්තරුචිං ඤත්වා පරෙහි නිම්මිතෙසු භොගෙසු වසං වත්තෙන්තීති **වසවත්තිනො. තත්ථ චිත්තං පණීධෙහී**ති තස්මිං තාවතිංසාදිකෙ දෙවනිකායෙ තව චිත්තං ඨපෙහි, උපපජ්ජනාය නිකන්තිං කරොහි. චාතුමහාරාජිකානං භොගා ඉතරෙහි නිහීනාති අධිප්පායෙන තාවතිංසාදයොව වුත්තා. **යත්ථ තෙ වුසිතං පුරෙ**ති යෙසු දෙවනිකායෙසු තයා පුබ්බෙ වුත්ථං. අයං කිර පුබ්බෙ දෙවෙසු උප්පජ්ජන්තී, තාවතිංසතො පට්ඨාය පඤ්චකාමසග්ගෙ සොධෙත්වා පුන හෙට්ඨතො ඔතරන්තී, තුසිතෙසු ඨත්වා තතො චවිත්වා ඉදානි මනුස්සෙසු නිබ්බත්තා.

තං සුත්වා ථෙරී – ‘‘තිට්ඨතු, මාර, තයා වුත්තකාමලොකො. අඤ්ඤොපි සබ්බො ලොකො රාගග්ගිආදීහි ආදිත්තො සම්පජ්ජලිතො. න තත්ථ විඤ්ඤූනං චිත්තං රමතී’’ති කාමතො ච ලොකතො ච අත්තනො විනිවත්තිතමානසතං දස්සෙත්වා මාරං තජ්ජෙන්තී –

198. යාමා ච‘‘තාවතිංසා ච යාමා ච, තුසිතා චාපි දෙවතා;
නිම්මානරතිනො දෙවා, යෙ දෙවා වසවත්තිනො.

199. ‘‘කාලං කාලං භවා භවං, සක්කායස්මිං පුරක්ඛතා;
අවීතිවත්තා සක්කායං, ජාතිමරණසාරිනො.

200. ‘‘සබ්බො ආදීපිතො ලොකො, සබ්බො ලොකො පදීපිතො;
සබ්බො පජ්ජලිතො ලොකො, සබ්බො ලොකො පකම්පිතො.

201. ‘‘අකම්පියං අතුලියං, අපුථුජ්ජනසෙවිතං;
බුද්ධො ධම්මමදෙසෙසි, තත්ථ මෙ නිරතො මනො.

202. ‘‘තස්සාහං වචනං සුත්වා, විහරිං සාසනෙ රතා;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

203. ‘‘සබ්බත්ථ විහතා නන්දී, තමොක්ඛන්ධො පදාලිතො;
එවං ජානාහි පාපිම, නිහතො ත්වමසි අන්තකා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **කාලං කාලන්ති** තං තං කාලං. **භවා භවන්ති** භවතො භවං. **සක්කායස්මින්ති** ඛන්ධපඤ්චකෙ. **පුරක්ඛතාති** පුරක්ඛාරකාරිනො. ඉදං වුත්තං හොති – මාර, තයා වුත්තා තාවතිංසාදයො දෙවා භවතො භවං උපගච්ඡන්තා අනිච්චතාදිඅනෙකාදීනවාකුලෙ සක්කායෙ පතිට්ඨිතා, තස්මා තස්මිං භවෙ උප්පත්තිකාලෙ, වෙමජ්ඣකාලෙ, පරියොසානකාලෙති තස්මිං තස්මිං කාලෙ සක්කායමෙව පුරක්ඛත්වා ඨිතා. තතො එව අවීතිවත්තා සක්කායං නිස්සරණාභිමුඛා අහුත්වා සක්කායතීරමෙව අනුපරිධාවන්තා ජාතිමරණසාරිනො රාගාදීහි අනුගතත්තා පුනප්පුනං ජාතිමරණමෙව අනුස්සරන්ති, තතො න විමුච්චන්තීති.

සබ්බො ආදීපිතො ලොකොති, මාර, න කෙවලං තයා වුත්තකාමලොකොයෙව ධාතුත්තයසඞ්ඛාතො, සබ්බොපි ලොකො රාගග්ගිආදීහි එකාදසහි ආදිත්තො. තෙහියෙව පුනප්පුනං ආදීපිතතාය **පදීපිතො**. නිරන්තරං එකජාලීභූතතාය **පජ්ජලිතො**. තණ්හාය සබ්බකිලෙසෙහි ච ඉතො චිතො ච කම්පිතතාය චලිතතාය **පකම්පිතො**.

එවං ආදිත්තෙ පජ්ජලිතෙ පකම්පිතෙ ච ලොකෙ කෙනචිපි කම්පෙතුං චාලෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය **අකම්පියං,** ගුණතො ‘‘එත්තකො’’ති තුලෙතුං අසක්කුණෙය්‍යතාය අත්තනා සදිසස්ස අභාවතො ච **අතුලියං.** බුද්ධාදීහි අරියෙහි එව ගොචරභාවනාභිගමතො සෙවිතත්තා **අපුථුජ්ජනසෙවිතං. බුද්ධො** භගවා මග්ගඵලනිබ්බානප්පභෙදං නවවිධං ලොකුත්තරධම්මං මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො **අදෙසෙසි** සදෙවකස්ස ලොකස්ස කථෙසි පවෙදෙසි. **තත්ථ** තස්මිං අරියධම්මෙ මය්හං මනො **නිරතො** අභිරතො, න තතො විනිවත්තතීති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

සීසූපචාලාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අට්ඨකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. නවකනිපාතො

1. වඩ්ඪමාතුථෙරීගාථාවණ්ණනා

නවකනිපාතෙ **මා සු තෙ වඩ්ඪ ලොකම්හී**තිආදිකා වඩ්ඪමාතාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී, අනුක්කමෙන සම්භතවිමොක්ඛසම්භාරා හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ භාරුකච්ඡකනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තා පතිකුලං ගතා එකං පුත්තං විජායි. තස්ස **වඩ්ඪො**ති නාමං අහොසි. තතො පට්ඨාය සා **වඩ්ඪමාතා**ති වොහරීයිත්ථ. සා භික්ඛූනං සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා පුත්තං ඤාතීනං නියාාදෙත්වා භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා පබ්බජි. ඉතො පරං යං වත්තබ්බං, තං වඩ්ඪත්ථෙරස්ස වත්ථුම්හි (ථෙරගා. අට්ඨ. 2.වඩ්ඪත්ථෙරගාථාවණ්ණනා) ආගතමෙව. වඩ්ඪත්ථෙරඤ්හි අත්තනො පුත්තං සන්තරුත්තරං එකකං භික්ඛුනුපස්සයෙ අත්තනො දස්සනත්ථාය උපගතං අයං ථෙරී ''කස්මා ත්වං එකකො සන්තරුත්තරොව ඉධාගතො''ති චොදෙත්වා ඔවදන්තී –

204. ''මා සු තෙ වඩ්ඪ ලොකම්හි, වනථො අහු කුදාචනං;
මා පුත්තක පුනප්පුනං, අහු දුක්ඛස්ස භාගිමා.

205. ''සුඛඤ්හි වඩ්ඪ මුනයො, අනෙජා ඡින්නසංසයා;
සීතිභූතා දමප්පත්තා, විහරන්ති අනාසවා.

206. ''තෙහානුචිණ්ණං ඉසීහි, මග්ගං දස්සනපත්තියා;
දුක්ඛස්සන්තකිරියාය, ත්වං වඩ්ඪ අනුබ්‍රූහයා''ති. –

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **මා සු තෙ වඩ්ඪ ලොකම්හි, වනථො අහු කුදාචනන්ති සූති** නිපාතමත්තං. වඩ්ඪ, පුත්තක, සබ්බස්මිම්පි සත්තලොකෙ, සඞ්ඛාරලොකෙ ච කිලෙසවනථො තුය්හං කදාචිපි මා අහු මා අහොසි . තත්ථ කාරණමාහ – **''මා, පුත්තක, පුනප්පුනං, අහු දුක්ඛස්ස භාගිමා''**ති වනථං අනුච්ඡින්දන්තො තං නිමිත්තස්ස පුනප්පුනං අපරාපරං ජාතිආදිදුක්ඛස්ස භාගී මා අහොසි.

එවං වනථස්ස අසමුච්ඡෙදෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා ඉදානි සමුච්ඡෙදෙ ආනිසංසං දස්සෙන්තී **''සුඛඤ්හි වඩ්ඪා''**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – පුත්තක, **වඩ්ඪ** මොනෙය්‍යධම්මසමන්නාගතෙන **මුනයො,** එජාසඞ්ඛාතාය තණ්හාය අභාවෙන **අනෙජා,** දස්සනමග්ගෙනෙව පහීනවිචිකිච්ඡතාය **ඡින්නසංසයා,** සබ්බකිලෙසපරිළාහාභාවෙන **සීතිභූතා,** උත්තමස්ස දමථස්ස අධිගතත්තා **දමප්පත්තා අනාසවා** ඛීණාසවා සුඛං විහරන්ති, න තෙසං එතරහි චෙතොදුක්ඛං අත්ථි, ආයතිං පන සබ්බම්පි දුක්ඛං න භවිස්සතෙව.

යස්මා චෙතෙවං, තස්මා **තෙහානුචිණ්ණං ඉසීහි…පෙ.… අනුබ්‍රූහයා**ති තෙහි ඛීණාසවෙහි ඉසීහි අනුචිණ්ණං පටිපන්නං සමථවිපස්සනාමග්ගං ඤාණදස්සනස්ස අධිගමාය සකලස්සාපි වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකිරියාය වඩ්ඪ, ත්වං අනුබ්‍රූහය වඩ්ඪෙය්‍යාසීති.

තං සුත්වා වඩ්ඪත්ථෙරො ''අද්ධා මම මාතා අරහත්තෙ පතිට්ඨිතා''ති චින්තෙත්වා තමත්ථං පවෙදෙන්තො –

207. ''විසාරදාව භණසි, එතමත්ථං ජනෙත්ති මෙ;
මඤ්ඤාමි නූන මාමිකෙ, වනථො තෙ න විජ්ජතී''ති. – ගාථමාහ;

තත්ථ **විසාරදාව භණසි, එතමත්ථං ජනෙත්ති මෙ**ති ''මා සු තෙ වඩ්ඪ ලොකම්හි, වනථො අහු කුදාචන''න්ති එතමත්ථං එතං ඔවාදං, අම්ම, විගතසාරජ්ජා කත්ථචි අලග්ගා අනල්ලීනාව හුත්වා මය්හං වදසි. තස්මා **මඤ්ඤාමි නූන මාමිකෙ, වනථො තෙ න විජ්ජතී**ති, නූන **මාමිකෙ** මය්හං, අම්ම, ගෙහසිතපෙමමත්තොපි **වනථො** තුය්හං මයි න විජ්ජතීති මඤ්ඤාමි, න මාමිකාති අත්ථො.

තං සුත්වා ථෙරී ''අණුමත්තොපි කිලෙසො කත්ථචිපි විසයෙ මම න විජ්ජතී''ති වත්වා අත්තනො කතකිච්චතං පකාසෙන්තී –

208. ''යෙ කෙචි වඩ්ඪ සඞ්ඛාරා, හීනා උක්කට්ඨමජ්ඣිමා;
අණූපි අණුමත්තොපි, වනථො මෙ න විජ්ජති.

209. ''සබ්බෙ මෙ ආසවා ඛීණා, අප්පමත්තස්ස ඣායතො;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන''න්ති. –

ඉමං ගාථාද්වයමාහ.

තත්ථ **යෙ කෙචීති** අනියමවචනං. **සඞ්ඛාරාති** සඞ්ඛතධම්මා. **හීනාති** ලාමකා පතිකුට්ඨා. **උක්කට්ඨමජ්ඣිමාති** පණීතා චෙව මජ්ඣිමා ච. තෙසු වා අසඞ්ඛතා හීනා ජාතිසඞ්ඛතා උක්කට්ඨා, උභයවිමිස්සිතා මජ්ඣිමා. හීනෙහි වා ඡන්දාදීහි නිබ්බත්තිතා හීනා, මජ්ඣිමෙහි මජ්ඣිමා, පණීතෙහි උක්කට්ඨා. අකුසලා ධම්මා වා හීනා, ලොකුත්තරා ධම්මා උක්කට්ඨා, ඉතරා මජ්ඣිමා. **අණූපි අණුමත්තොපීති** න කෙවලං තයි එව, අථ ඛො යෙ කෙචි හීනාදිභෙදභින්නා සඞ්ඛාරා. තෙසු සබ්බෙසු අණූපි අණුමත්තොපි අතිපරිත්තකොපි වනථො මය්හං න විජ්ජති.

තත්ථ කාරණමාහ – **''සබ්බෙ මෙ ආසවා ඛීණා, අප්පමත්තස්ස ඣායතො''**ති. තත්ථ **අප්පමත්තස්ස ඣායතොති** අප්පමත්තාය ඣායන්තියා, ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. එත්ථ ච යස්මා තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, තස්මා කතං බුද්ධස්ස සාසනං. යස්මා අප්පමත්තා ඣායිනී, තස්මා සබ්බෙ මෙ ආසවා ඛීණා, අණූපි අණුමත්තොපි වනථො මෙ න විජ්ජතීති යොජනා.

එවං වුත්තමොවාදං අඞ්කුසං කත්වා සඤ්ජාතසංවෙගො ථෙරො විහාරං ගන්ත්වා දිවාට්ඨානෙ නිසින්නො විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සො මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තො –

210. ''උළාරං වත මෙ මාතා, පතොදං සමවස්සරි;
පරමත්ථසඤ්හිතා ගාථා, යථාපි අනුකම්පිකා.

211. ''තස්සාහං වචනං සුත්වා, අනුසිට්ඨිං ජනෙත්තියා;
ධම්මසංවෙගමාපාදිං, යොගක්ඛෙමස්ස පත්තියා.

212. ''සොහං පධානපහිතත්තො, රත්තින්දිවමතන්දිතො;
මාතරා චොදිතො සන්තො, අඵුසිං සන්තිමුත්තම''න්ති. –

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

අථ ථෙරී අත්තනො වචනං අඞ්කුසං කත්වා පුත්තස්ස අරහත්තප්පත්තියා ආරාධිතචිත්තා තෙන භාසිතගාථා සයං පච්චනුභාසි. එවං තාපි ථෙරියා ගාථා නාම ජාතා.

තත්ථ **උළාරන්ති** විපුලං මහන්තං. **පතොදන්ති** ඔවාදපතොදං. **සමවස්සරීති** සම්මා පවත්තෙසි චතාති යොජනා. කො පන සො පතොදොති ආහ **''පරමත්ථසඤ්හිතා ගාථා''**ති. තං ''මා සු තෙ, වඩ්ඪ, ලොකම්හී''තිආදිකා ගාථා සන්ධාය වදති. **යථාපි අනුකම්පිකාති** යථා අඤ්ඤාපි අනුග්ගාහිකා, එවං මය්හං මාතා පවත්තිනිවත්තිවිභාවනගාථාසඞ්ඛාතං උළාරං පතොදං පාජනදණ්ඩකං මම ඤාණවෙගසමුත්තෙජං පවත්තෙසීති අත්ථො.

ධම්මසංවෙගමාපාදින්ති ඤාණභයාවහත්තා අතිවිය මහන්තං හිංසනං සංවෙගං ආපජ්ජිං.

පධානපහිතත්තොති චතුබ්බිධසම්මප්පධානයොගෙන දිබ්බානං පටිපෙසිතචිත්තො. **අඵුසිං සන්තිමුත්තමන්ති** අනුත්තරං සන්තිං නිබ්බානං ඵුසිං අධිගච්ඡින්ති අත්ථො.

වඩ්ඪමාතුථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නවකනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. එකාදසකනිපාතො

1. කිසාගොතමීථෙරීගාථාවණ්ණනා

එකාදසකනිපාතෙ **කල්‍යාණමිත්තතා**තිආදිකා කිසාගොතමියා ථෙරියා ගාථා. අයං කිර පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තී සත්ථාරං එකං භික්ඛුනිං ලූඛචීවරධාරීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා අධිකාරකම්මං කත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි. සා කප්පසතසහස්සං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං දුග්ගතකුලෙ නිබ්බත්ති. **ගොතමී**තිස්සා නාමං අහොසි. කිසසරීරතාය පන ''කිසාගොතමී''ති වොහරීයිත්ථ. තං පතිකුලං ගතං දුග්ගතකුලස්ස ධීතාති පරිභවිංසු. සා එකං පුත්තං විජායි. පුත්තලාභෙන චස්සා සම්මානං අකංසු. සො පනස්සා පුත්තො ආධාවිත්වා පරිධාවිත්වා කීළනකාලෙ කාලමකාසි. තෙනස්සා සොකුම්මාදො උප්පජ්ජි.

සා ''අහං පුබ්බෙ පරිභවපත්තා හුත්වා පුත්තස්ස ජාතකාලතො පට්ඨාය සක්කාරං පාපුණිං , ඉමෙ මය්හං පුත්තං බහි ඡඩ්ඩෙතුම්පි වායමන්ති''ති සොකුම්මාදවසෙන මතකළෙවරං අඞ්කෙනාදාය ''පුත්තස්ස මෙ භෙසජ්ජං දෙථා''ති ගෙහද්වාරපටිපාටියා නගරෙ විචරති. මනුස්සා ''භෙසජ්ජං කුතො''ති පරිභාසන්ති. සා තෙසං කථං න ගණ්හාති. අථ නං එකො පණ්ඩිතපුරිසො ''අයං පුත්තසොකෙන චිත්තවික්ඛෙපං පත්තා, එතිස්සා භෙසජ්ජං දසබලොයෙව ජානිස්සතී''ති චින්තෙත්වා, ''අම්ම, තව පුත්තස්ස භෙසජ්ජං සම්මාසම්බුද්ධං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡා''ති ආහ. සා සත්ථු ධම්මදෙසනාවෙලායං විහාරං ගන්ත්වා ''පුත්තස්ස මෙ භෙසජ්ජං දෙථ භගවා''ති ආහ. සත්ථා තස්සා උපනිස්සයං දිස්වා ''ගච්ඡ නගරං පවිසිත්වා යස්මිං ගෙහෙ කොචි මතපුබ්බො නත්ථි, තතො සිද්ධත්ථකං ආහරා''ති ආහ. සා ''සාධු, භන්තෙ''ති තුට්ඨමානසා නගරං පවිසිත්වා පඨමගෙහෙයෙව ''සත්ථා මම පුත්තස්ස භෙසජ්ජත්ථාය සිද්ධත්ථකං ආහරාපෙති. සචෙ එතස්මිං ගෙහෙ කොචි මතපුබ්බො නත්ථි, සිද්ධත්ථකං මෙ දෙථා''ති ආහ. කො ඉධ මතෙ ගණෙතුං සක්කොතීති. කිං තෙන හි අලං සිද්ධත්ථකෙහීති දුතියං තතියං ඝරං ගන්ත්වා බුද්ධානුභාවෙන විගතුම්මාදා පකතිචිත්තෙ ඨිතා චින්තෙසි – ''සකලනගරෙ අයමෙව නියමො භවිස්සති, ඉදං හිතානුකම්පිනා භගවතා දිට්ඨං භවිස්සතී''ති සංවෙගං ලභිත්වා තතොව බහි නික්ඛමිත්වා පුත්තං ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඩෙත්වා ඉමං ගාථමාහ –

''න ගාමධම්මො නිගමස්ස ධම්මො, න චාපියං එකකුලස්ස ධම්මො;
සබ්බස්ස ලොකස්ස සදෙවකස්ස, එසෙව ධම්මො යදිදං අනිච්චතා''ති. (අප. ථෙරී 2.3.82);

එවඤ්ච පන වත්වා සත්ථු සන්තිකං අගමාසි. අථ නං සත්ථා ''ලද්ධො තෙ, ගොතමි, සිද්ධත්ථකො''ති ආහ. ''නිට්ඨිතං, භන්තෙ, සිද්ධත්ථකෙන කම්මං, පතිට්ඨා පන මෙ හොථා''ති ආහ. අථස්සා සත්ථා –

''තං පුත්තපසුසම්මත්තං, බ්‍යාසත්තමනසං නරං;
සුත්තං ගාමං මහොඝොව, මච්චු ආදාය ගච්ඡතී''ති. (ධ. ප. 287) –

ගාථමාහ .

ගාථාපරියොසානෙ යථාඨිතාව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය සත්ථාරං පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථා පබ්බජ්ජං අනුජානි. සා සත්ථාරං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා වන්දිත්වා භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා උපසම්පදං ලභිත්වා නචිරස්සෙව යොනිසොමනසිකාරෙන කම්මං කරොන්තී විපස්සනං වඩ්ඪෙසි. අථස්සා සත්ථා –

''යො ච වස්සසතං ජීවෙ, අපස්සං අමතං පදං;
එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යො, පස්සතො අමතං පද''න්ති. (ධ. ප. 114) –

ඉමං ඔභාසගාථමාහ.

සා ගාථාපරියොසානෙ අරහත්තං පාපුණිත්වා පරික්ඛාරවලඤ්ජෙ පරමුක්කට්ඨා හුත්වා තීහි ලූඛෙහි සමන්නාගතං චීවරං පාරුපිත්වා විචරි. අථ නං සත්ථා ජෙතවනෙ නිසින්නො භික්ඛුනියො පටිපාටියා ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තො ලූඛචීවරධාරීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා ''සත්ථාරං නිස්සාය මයා අයං විසෙසො ලද්ධො''ති කල්‍යාණමිත්තතාය පසංසාමුඛෙන ඉමා ගාථා අභාසි –

213. ''කල්‍යාණමිත්තතා මුනිනා, ලොකං ආදිස්ස වණ්ණිතා;
කල්‍යාණමිත්තෙ භජමානො, අපි බාලො පණ්ඩිතො අස්ස.

214. ''භජිතබ්බා සප්පුරිසා, පඤ්ඤා තථා වඩ්ඪති භජන්තානං;
භජමානො සප්පුරිසෙ, සබ්බෙහිපි දුක්ඛෙහි පමුච්චෙය්‍ය.

215. ''දුක්ඛඤ්ච විජානෙය්‍ය, දුක්ඛස්ස ච සමුදයං නිරොධං;

අට්ඨඞ්ගිකඤ්ච මග්ගං, චත්තාරිපි අරියසච්චානි.

216. ‘‘දුක්ඛො ඉත්ථිභාවො, අක්ඛාතො පුරිසදම්මසාරථිනා;
සපත්තිකම්පි හි දුක්ඛං, අප්පෙකච්චා සකිං විජාතායො.

217. ‘‘ගලකෙ අපි කන්තන්ති, සුඛුමාලිනියො විසානි ඛාදන්ති;
ජනමාරකමජ්ඣගතා, උභොපි බ්‍යසනානි අනුභොන්ති.

218. ‘‘උපවිජඤ්ඤා ගච්ඡන්ති, අද්දසාහං පතිං මතං;
පන්ථම්හි විජායිත්වාන, අප්පත්තාව සකං ඝරං.

219. ‘‘ද්වෙ පුත්තා කාලකතා, පතී ච පන්ථෙ මතො කපණිකාය;
මාතා පිතා ච භාතා, ඩය්හන්ති ච එකචිතකායං.

220. ‘‘ඛීණකුලීනෙ කපණෙ, අනුභූතං තෙ දුඛං අපරිමාණං;
අස්සූ ච තෙ පවත්තං, බහූනි ච ජාතිසහස්සානි.

221. ‘‘වසිතා සුසානමජ්ඣෙ, අථොපි ඛාදිතානි පුත්තමංසානි;
හතකුලිකා සබ්බගරහිතා, මතපතිකා අමතමධිගච්ඡිං.

222. ‘‘භාවිතො මෙ මග්ගො, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො අමතගාමී;
නිබ්බානං සච්ඡිකතං, ධම්මාදාසං අවෙක්ඛිංහං.

223. ‘‘අහමම්හි කන්තසල්ලා, ඔහිතභාරා කතඤ්හි කරණීයං;
කිසාගොතමී ථෙරී, විමුත්තචිත්තා ඉමං භණී’’ති.

තත්ථ **කල්‍යාණමිත්තතාති** කල්‍යාණො භද්දො සුන්දරො මිත්තො එතස්සාති කල්‍යාණමිත්තො. යො යස්ස සීලාදිගුණසමාදපෙතා, අසස්ස සාතා, හිතස්ස විධාතා, එවං සබ්බාකාරෙන උපකාරො මිත්තො හොති, සො පුග්ගලො කල්‍යාණමිත්තො, තස්ස භාවො කල්‍යාණමිත්තතා, කල්‍යාණමිත්තවන්තතා. **මුනිනාති** සත්ථාරා. **ලොකං ආදිස්ස වණ්ණිතාති** කල්‍යාණමිත්තෙ අනුගන්තබ්බන්ති සත්තලොකං උද්දිස්ස –

‘‘සකලමෙවිදං, ආනන්ද, බ්‍රහ්මචරියං යදිදං කල්‍යාණමිත්තතා කල්‍යාණසහායතා කල්‍යාණසම්පවඞ්කතා’’ (සං. නි. 5.2). ‘‘කල්‍යාණමිත්තස්සෙතං, මෙඝිය, භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං කල්‍යාණසහායස්ස කල්‍යාණසම්පවඞ්කස්ස යං සීලවා භවිස්සති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරිස්සතී’’ති (උදා. 31) ච එවමාදිනා පසංසිතා.

කල්‍යාණමිත්තෙ භජමානොතිආදි කල්‍යාණමිත්තතාය ආනිසංසදස්සනං. තත්ථ **අපි බාලො පණ්ඩිතො අස්සාති** කල්‍යාණමිත්තෙ භජමානො පුග්ගලො පුබ්බෙ සුතාදිවිරහෙන බාලොපි සමානො අස්සුතසවනාදිනා පණ්ඩිතො භවෙය්‍ය.

භජිතබ්බා සප්පුරිසාති බාලස්සාපි පණ්ඩිතභාවහෙතුතො බුද්ධාදයො සප්පුරිසා කාලෙන කාලං උපසඞ්කමනාදිනා සෙවිතබ්බා. **පඤ්ඤා තථා පවඩ්ඪති භජන්තානන්ති** කල්‍යාණමිත්තෙ භජන්තානං තථා පඤ්ඤා වඩ්ඪති බ්‍රූහති පාරිපූරිං ගච්ඡති. යථා තෙසු යො කොචි ඛත්තියාදිකො භජමානො සප්පුරිසෙ සබ්බෙහිපි ජාතිආදිදුක්ඛෙහි පමුච්චෙය්‍යාති යොජනා.

මුච්චනවිධිං පන කල්‍යාණමිත්තවිධිනා දස්සෙතුං **‘‘දුක්ඛඤ්ච විජානෙය්‍යා’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **චත්තාරි අරියසච්චානීති** දුක්ඛඤ්ච දුක්ඛසමුදයඤ්ච නිරොධඤ්ච අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගඤ්චාති ඉමානි චත්තාරි අරියසච්චානි **විජානෙය්‍ය** පටිවිජ්ඣෙය්‍යාති යොජනා.

‘‘දුක්ඛො ඉත්ථිභාවො’’තිආදිකා ද්වෙ ගාථා අඤ්ඤතරාය යක්ඛිනියා ඉත්ථිභාවං ගරහන්තියා භාසිතා. තත්ථ **දුක්ඛො ඉත්ථිභාවො අක්ඛාතොති** චපලතා, ගබ්භධාරණං, සබ්බකාලං පරපටිබද්ධවුත්තිතාති එවමාදීහි ආදීනවෙහි ඉත්ථිභාවො දුක්ඛොති, **පුරිසදම්මසාරථිනා** භගවතා කථිතො. **සපත්තිකම්පි දුක්ඛන්ති** සපත්තවාසො සපත්තියා සද්ධිං සංවාසොපි දුක්ඛො, අයම්පි ඉත්ථිභාවෙ ආදීනවොති අධිප්පායො. **අප්පෙකච්චා සකිං විජාතායොති** එකච්චා ඉත්ථියො එකවාරමෙව විජාතා, පඨමගබ්භෙ විජායනදුක්ඛං අසහන්තියො. **ගලකෙ අපි කන්තන්තීති** අත්තනො ගීවම්පි ඡින්දන්ති. **සුඛුමාලිනියො විසානි ඛාදන්තීති** සුඛුමාලසරීරා අත්තනො සුඛුමාලභාවෙන ඛෙදං අවිසහන්තියො විසානිපි ඛාදන්ති. **ජනමාරකමජ්ඣගතාති** ජනමාරකො වුච්චති මූළ්හගබ්භො. මාතුගාමජනස්ස මාරකො, මජ්ඣගතා ජනමාරකා කුච්ඡිගතා, මූළ්හගබ්භාති අත්ථො. **උභොපි බ්‍යසනානි අනුභොන්තීති** ගබ්භො ගබ්භිනී චාති ද්වෙපි ජනා මරණඤ්ච මාරණන්තිකබ්‍යසනානි ච පාපුණන්ති. අපරෙ පන භණන්ති ‘‘ජනමාරකා නාම කිලෙසා, තෙසං මජ්ඣගතා කිලෙසසන්තානපතිතා උභොපි ජායාපතිකා ඉධ කිලෙසපරිළාහවසෙන, ආයතිං දුග්ගතිපරික්කිලෙසවසෙන බ්‍යසනානි පාපුණන්තී’’ති. ඉමා කිර ද්වෙ ගාථා සා යක්ඛිනී පුරිමත්තභාවෙ අත්තනො අනුභූතදුක්ඛං අනුස්සරිත්වා ආහ. ථෙරී පන ඉත්ථිභාවෙ ආදීනවවිභාවනාය පච්චනුභාසන්තී අවොච.

‘‘උපවිජඤ්ඤා ගච්ඡන්තී’’තිආදිකා ද්වෙ ගාථා පටාචාරාය ථෙරියා පවත්තිං ආරබ්භ භාසිතා. තත්ථ **උපවිජඤ්ඤා ගච්ඡන්තීති** උපගතවිජායනකාලා මග්ගං ගච්ඡන්තී, අපත්තාව සකං ගෙහං පන්ථෙ විජායිත්වාන පතිං මතං අද්දසං අහන්ති යොජනා.

කපණිකායාති වරාකාය. ඉමා කිර ද්වෙ ගාථා පටාචාරාය තදා සොකුම්මාදපත්තාය වුත්තාකාරස්ස අනුකරණවසෙන ඉත්ථිභාවෙ ආදීනවවිභාවනත්ථමෙව ථෙරියා වුත්තා.

උභයම්පෙතං උදාහරණභාවෙන ආනෙත්වා ඉදානි අත්තනො අනුභූතං දුක්ඛං විභාවෙන්තී **‘‘ඛීණකුලීනෙ’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **ඛීණකුලීනෙති** භොගාදීහි පාරිජුඤ්ඤපත්තකුලිකෙ. **කපණෙති** පරමඅවඤ්ඤාතං පත්තෙ. උභයඤ්චෙතං අත්තනො එව ආමන්තනවචනං. **අනුභූතං තෙ දුඛං අපරිමාණන්ති** ඉමස්මිං අත්තභාවෙ, ඉතො පුරිමත්තභාවෙසු වා අනප්පකං දුක්ඛං තයා අනුභවිතං. ඉදානි තං දුක්ඛං එකදෙසෙන විභජිත්වා දස්සෙතුං **‘‘අස්සූ ච තෙ පවත්ත’’න්තිආදි වුත්තං.**තස්සත්ථො – ඉමස්මිං අනමතග්ගෙ සංසාරෙ පරිබ්භමන්තියා බහුකානි ජාතිසහස්සානි සොකාභිභූතාය අස්සු ච පවත්තං, අවිසෙසිතං කත්වා වුත්තඤ්චෙතං, මහාසමුද්දස්ස උදකතොපි බහුකමෙව සියා.

වසිතා සුසානමජ්ඣෙති මනුස්සමංසඛාදිකා සුනඛී සිඞ්ගාලී ච හුත්වා සුසානමජ්ඣෙ වුසිතා**. ඛාදිතානි පුත්තමංසානීති** බ්‍යග්ඝදීපිබිළාරාදිකාලෙ පුත්තමංසානි ඛාදිතානි. **හතකුලිකාති** විනට්ඨකුලවංසා**. සබ්බගරහිතාති** සබ්බෙහි සරවාසීහි ගරහිතා ගරහප්පත්තා. **මතපතිකාති** විධවා. ඉමෙ පන තයො පකාරෙ පුරිමත්තභාවෙ අත්තනො අනුප්පත්තෙ ගහෙත්වා වදති. එවංභූතාපි හුත්වා අධිච්ච ලද්ධාය කල්‍යාණමිත්තසෙවාය **අමතමධිගච්ඡිං,**නිබ්බානං අනුප්පත්තා.

ඉදානි තමෙව අමතාධිගමං පාකටං කත්වා දස්සෙතුං **‘‘භාවිතො’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **භාවිතොති** විභාවිතො උප්පාදිතො වඩ්ඪිතො භාවනාභිසමයවසෙන පටිවිද්ධො. **ධම්මාදාසං අවෙක්ඛිංහන්ති** ධම්මමයං ආදාසං අද්දක්ඛිං අපස්සිං අහං.

අහමම්හි කන්තසල්ලාති අරියමග්ගෙන සමුච්ඡින්නගාරාදිසල්ලා අහං අම්හි. **ඔහිතභාරාති** ඔරොපිතකාමබන්ධකිලෙසාභිසඞ්ඛාරභාරා. **කතඤ්හි කරණීයන්ති** පරිඤ්ඤාදිභෙදං සොළසවිධම්පි කිච්චං කතං පරියොසිතං. **සුවිමුත්තචිත්තා ඉමං භණීති** සබ්බසො විමුත්තචිත්තා කිසාගොතමී ථෙරී ඉමමත්ථං ‘‘කල්‍යාණමිත්තතා’’තිආදිනා ගාථාබන්ධවසෙන අභණීති අත්තානං පරං විය ථෙරී වදති. තත්‍රිදං ඉමිස්සා ථෙරියා **අපදානං** (අප. ථෙරී 2.3.55-94) –

‘‘පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

‘‘තදාහං හංසවතියං, ජාතා අඤ්ඤතරෙ කුලෙ;
උපෙත්වා තං නරවරං, සරණං සමුපාගමිං.

‘‘ධම්මඤ්ච තස්ස අස්සොසිං, චතුසච්චූපසඤ්හිතං;
මධුරං පරමස්සාදං, වට්ටසන්තිසුඛාවහං.

‘‘තදා ච භික්ඛුනිං වීරො, ලූඛචීවරධාරිනිං;
ඨපෙන්තො එතදග්ගම්හි, වණ්ණයී පුරිසුත්තමො.

‘‘ජනෙත්වානප්පකං පීතිං, සුත්වා භික්ඛුනියා ගුණෙ;
කාරං කත්වාන බුද්ධස්ස, යථාසත්ති යථාබලං.

‘‘නිපච්ච මුනිවරං තං, තං ඨානමභිපත්ථයිං;
තදානුමොදි සම්බුද්ධො, ඨානලාභාය නායකො.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

‘‘තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
කිසාගොතමී නාමෙන, හෙස්සසි සත්ථු සාවිකා.

‘‘තං සුත්වා මුදිතා හුත්වා, යාවජීවං තදා ජිනං;
මෙත්තචිත්තා පරිචරිං, පච්චයෙහි විනායකං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

‘‘උපට්ඨාකො මහෙසිස්ස, තදා ආසි නරිස්සරො;
කාසිරාජා කිකී නාම, බාරාණසිපුරුත්තමෙ.

‘‘පඤ්චමී තස්ස ධීතාසිං, ධම්මා නාමෙන විස්සුතා;
ධම්මං සුත්වා ජිනග්ගස්ස, පබ්බජ්ජං සමරොචයිං.

‘‘අනුජානි න නො තාතො, අගාරෙව තදා මයං;
වීසවස්සසහස්සානි, විචරිම්හ අතන්දිතා.

‘‘කොමාරිබ්‍රහ්මචරියං, රාජකඤ්ඤා සුඛෙධිතා;
බුද්ධොපට්ඨානනිරතා, මුදිතා සත්ත ධීතරො.

‘‘සමණී සමණගුත්තා ච, භික්ඛුනී භික්ඛුදායිකා;
ධම්මා චෙව සුධම්මා ච, සත්තමී සඞ්ඝදායිකා.

‘‘ඛෙමා උප්පලවණ්ණා ච, පටාචාරා ච කුණ්ඩලා;
අහඤ්ච ධම්මදින්නා ච, විසාඛා හොති සත්තමී.

‘‘තෙහි කම්මෙහි සුකතෙහි, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ අහං;
දුග්ගතෙ අධනෙ නට්ඨෙ, ගතා ච සධනං කුලං.

‘‘පතිං ඨපෙත්වා සෙසා මෙ, දෙස්සන්ති අධනා ඉති;
යදා ච පසූතා ආසිං, සබ්බෙසං දයිතා තදා.

‘‘යදා සො තරුණො භද්දො, කොමලකො සුඛෙධිතො;
සපාණමිව කන්තො මෙ, තදා යමවසං ගතො.

‘‘සොකට්ටාදීනවදනා, අස්සුනෙත්තා රුදම්මුඛා;
මතං කුණපමාදාය, විලපන්තී ගමාමහං.

‘‘තදා එකෙන සන්දිට්ඨා, උපෙත්වාභිසක්කුත්තමං;
අවොචං දෙහි භෙසජ්ජං, පුත්තසඤ්ජීවනන්ති භො.

‘‘න විජ්ජන්තෙ මතා යස්මිං, ගෙහෙ සිද්ධත්ථකං තතො;
ආහරාති ජිනො ආහ, විනයොපායකොවිදො.

‘‘තදා ගමිත්වා සාවත්ථිං, න ලභිං තාදිසං ඝරං;
කුතො සිද්ධත්ථකං තස්මා, තතො ලද්ධා සතිං අහං.

‘‘කුණපං ඡඩ්ඩයිත්වාන, උපෙසිං ලොකනායකං;
දූරතොව මමං දිස්වා, අවොච මධුරස්සරො.

‘‘යො ච වස්සසතං ජීවෙ, අපස්සං උදයබ්බයං;
එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යො, පස්සතො උදයබ්බයං.

‘‘න ගාමධම්මො නිගමස්ස ධම්මො, න චාපියං එකකුලස්ස ධම්මො;
සබ්බස්ස ලොකස්ස සදෙවකස්ස, එසෙව ධම්මො යදිදං අනිච්චතා.

‘‘සාහං සුත්වානිමා ගාථා, ධම්මචක්ඛුං විසොධයිං;
තතො විඤ්ඤාතසද්ධම්මා, පබ්බජිං අනගාරියං.

‘‘තථා පබ්බජිතා සන්තී, යුඤ්ජන්තී ජිනසාසනෙ;
න චිරෙනෙව කාලෙන, අරහත්තමපාපුණිං.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
පරචිත්තානි ජානාමි, සත්ථුසාසනකාරිකා.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
ඛෙපෙත්වා ආසවෙ සබ්බෙ, විසුද්ධාසිං සුනිම්මලා.

‘‘පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්ති සමූහතා.

‘‘යස්සත්ථාය පබ්බජිතා, අගාරස්මානගාරියං;
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

‘‘අත්ථධම්මනිරුත්තීසු, පටිභානෙ තථෙව ච;
ඤාණං මෙ විමලං සුද්ධං, බුද්ධසෙට්ඨස්ස වාහසා.

‘‘සඞ්කාරකූටා ආහිත්වා, සුසානා රථියාපි ච;
තතො සඞ්ඝාටිකං කත්වා, ලූඛං ධාරෙමි චීවරං.

‘‘ජිනො තස්මිං ගුණෙ තුට්ඨො, ලූඛචීවරධාරණෙ;
ඨපෙසි එතදග්ගම්හි, පරිසාසු විනායකො.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

කිසාගොතමීථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එකාදසනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. ද්වාදසකනිපාතො

1. උප්පලවණ්ණාථෙරීගාථාවණ්ණනා

ද්වාදසකනිපාතෙ **උභො මාතා ච ධීතා චා**තිආදිකා උප්පලවණ්ණාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පදුමුත්තරස්ස භගවතො කාලෙ හංසවතීනගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා, මහාජනෙන සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා, ධම්මං සුණන්තී සත්ථාරං එකං භික්ඛුනිං ඉද්ධිමන්තානං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙන්තං දිස්වා සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා තං ඨානන්තරං පත්ථෙසි. සා යාවජීවං කුසලං කත්වා දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී කස්සපබුද්ධකාලෙ බාරාණසිනගරෙ කිකිස්ස කාසිරඤ්ඤො ගෙහෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා සත්තන්නං භගිනීනං අබ්භන්තරා හුත්වා වීසතිවස්සසහස්සානි බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පරිවෙණං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා.

තතො චවිත්වා පුන මනුස්සලොකං ආගච්ඡන්තී එකස්මිං ගාමකෙ සහත්ථා කම්මං කත්වා ජීවනකට්ඨානෙ නිබ්බත්තා. සා එකදිවසං ඛෙත්තකුටිං ගච්ඡන්තී අන්තරාමග්ගෙ එකස්මිං සරෙ පාතොව පුප්ඵිතං පදුමපුප්ඵං දිස්වා තං සරං ඔරුය්හ තඤ්චෙව පුප්ඵං ලාජපක්ඛිපනත්ථාය පදුමිනිපත්තඤ්ච ගහෙත්වා කෙදාරෙ සාලිසීසානි ඡින්දිත්වා කුටිකාය නිසින්නා ලාජෙ භජ්ජිත්වා පඤ්ච ලාජසතානි කත්වා ඨපෙසි. තස්මිං ඛණෙ ගන්ධමාදනපබ්බතෙ නිරොධසමාපත්තිතො වුට්ඨිතො එකො පච්චෙකබුද්ධො ආගන්ත්වා තස්සා අවිදූරෙ ඨානෙ අට්ඨාසි. සා පච්චෙකබුද්ධං දිස්වා ලාජෙහි සද්ධිං පදුමපුප්ඵං ගහෙත්වා, කුටිතො ඔරුය්හ ලාජෙ පච්චෙකබුද්ධස්ස පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා පදුමපුප්ඵෙන පත්තං පිධාය අදාසි. අථස්සා පච්චෙකබුද්ධෙ ථොකං ගතෙ එතදහොසි – ''පබ්බජිතා නාම පුප්ඵෙන අනත්ථිකා, අහං පුප්ඵං ගහෙත්වා පිළන්ධිස්සාමී''ති ගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධස්ස හත්ථතො පුප්ඵං ගහෙත්වා පුන චින්තෙසි – ''සචෙ, අය්‍යො, පුප්ඵෙන අනත්ථිකො අභවිස්සා, පත්තමත්ථකෙ ඨපෙතුං නාදස්ස, අද්ධා අය්‍යස්ස අත්ථො භවිස්සතී''ති පුන ගන්ත්වා පත්තමත්ථකෙ ඨපෙත්වා පච්චෙකබුද්ධං ඛමාපෙත්වා, ''භන්තෙ, ඉමෙසං මෙ ලාජානං නිස්සන්දෙන ලාජගණනාය පුත්තා අස්සු, පදුමපුප්ඵස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ පදෙ පදෙ පදුමපුප්ඵං උට්ඨහතූ''ති පත්ථනං අකාසි. පච්චෙකබුද්ධො තස්සා පස්සන්තියාව ආකාසෙන ගන්ධමාදනපබ්බතං ගන්ත්වා තං පදුමං නන්දමූලකපබ්භාරෙ පච්චෙකබුද්ධානං අක්කමනසොපානසමීපෙ පාදපුඤ්ඡනං කත්වා ඨපෙසි.

සාපි තස්ස කම්මස්ස නිස්සන්දෙන දෙවලොකෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. නිබ්බත්තකාලතො පට්ඨාය වස්සා පදෙ පදෙ මහාපදුමපුප්ඵං උට්ඨාසි. සා තතො චවිත්වා පබ්බතපාදෙ එකස්මිං පදුමසරෙ පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්ති. තං නිස්සාය එකො තාපසො වසති. සො පාතොව මුඛධොවනත්ථාය සරං ගන්ත්වා තං පුප්ඵං දිස්වා චින්තෙසි – ''ඉදං පුප්ඵං සෙසෙහි මහන්තතරං, සෙසානි ච පුප්ඵිතානි ඉදං මකුළිතමෙව, භවිතබ්බමෙත්ථ කාරණෙනා''ති උදකං ඔතරිත්වා තං පුප්ඵං ගණ්හි. තං තෙන ගහිතමත්තමෙව පුප්ඵිතං. තාපසො අන්තොපදුමගබ්භෙ නිපන්නදාරිකං අද්දස. දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය ච ධීතුසිනෙහං ලභිත්වා පදුමෙනෙව සද්ධිං පණ්ණසාලං නෙත්වා මඤ්චකෙ නිපජ්ජාපෙසි. අථස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන අඞ්ගුට්ඨකෙ ඛීරං නිබ්බත්ති. සො තස්මිං පුප්ඵෙ මිලාතෙ අඤ්ඤං නවං පුප්ඵං ආහරිත්වා තං නිපජ්ජාපෙසි. අථස්සා ආධාවනවිධාවනෙන කීළිතුං සමත්ථකාලතො පට්ඨාය පදවාරෙ පදවාරෙ පදුමපුප්ඵං උට්ඨාති, කුඞ්කුමරාසිස්ස විය අස්සා සරීරවණ්ණො හොති. සා අපත්තා දෙවවණ්ණං, අතික්කන්තා මානුසවණ්ණං අහොසි. සා පිතරි ඵලාඵලත්ථාය ගතෙ පණ්ණසාලායං ඔහියති.

අථෙකදිවසං තස්සා වයප්පත්තකාලෙ පිතරි ඵලාඵලත්ථාය ගතෙ එකො වනචරකො තං දිස්වා චින්තෙසි – ''මනුස්සානං නාම එවංවිධං රූපං නත්ථි, වීමංසිස්සාමි න''න්ති තාපසස්ස ආගමනං උදික්ඛන්තො නිසීදි. සා පිතරි ආගච්ඡන්තෙ පටිපථං ගන්ත්වා තස්ස හත්ථතො කාජකමණ්ඩලුං අග්ගහෙසි, ආගන්ත්වා නිසින්නස්ස චස්ස අත්තනො කරණවත්තං දස්සෙසි. තදා සො වනචරකො මනුස්සභාවං ඤත්වා තාපසං අභිවාදෙත්වා නිසීදි. තාපසො තං වනචරකං වනමූලඵලෙහි ච පානීයෙන ච නිමන්තෙත්වා, ''භො පුරිස, ඉමස්මිංයෙව ඨානෙ වසිස්සසි, උදාහු ගමිස්සසී''ති පුච්ඡි. ''ගමිස්සාමි, භන්තෙ, ඉධ කිං කරිස්සාමී''ති? ''ඉදං තයා දිට්ඨකාරණං එත්තො ගන්ත්වා අකථෙතුං සක්ඛිස්සසී''ති? ''සචෙ, අය්‍යො, න ඉච්ඡති, කිංකාරණා කථෙස්සාමී''ති තාපසං වන්දිත්වා පුන ආගමනකාලෙ මග්ගසඤ්ජානනත්ථං සාඛාසඤ්ඤඤ්ච රුක්ඛසඤ්ඤඤ්ච කරොන්තො පක්කාමි.

සො බාරාණසිං ගන්ත්වා රාජානං අද්දස. රාජා ''කස්මා ආගතොසී''ති පුච්ඡි. ''අහං, දෙව, තුම්හාකං වනචරකො පබ්බතපාදෙ අච්ඡරියං ඉත්ථිරතනං දිස්වා ආගතොම්හී''ති සබ්බං පවත්තිං කථෙසි. සො තස්ස වචනං සුත්වා වෙගෙන පබ්බතපාදං ගන්ත්වා අවිදූරෙ ඨානෙ ඛන්ධාවාරං නිවාසෙත්වා වනචරකෙන චෙව අඤ්ඤෙහි ච පුරිසෙහි සද්ධිං තාපසස්ස භත්තකිච්චං කත්වා නිසින්නවෙලාය තත්ථ ගන්ත්වා අභිවාදෙත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසීදි. රාජා තාපසස්ස පබ්බජිතපරික්ඛාරභණ්ඩං පාදමූලෙ ඨපෙත්වා, ''භන්තෙ, ඉමස්මිං ඨානෙ කිං කරොම, ගමිස්සාමා''ති ආහ. ''ගච්ඡ, මහාරාජා''ති. ''ආම, ගච්ඡාමි, භන්තෙ, අය්‍යස්ස පන සමීපෙ විසභාගපරිසා අත්ථී''ති අස්සුම්හා, අසාරුප්පා එසා පබ්බජිතානං, මයා සද්ධිං ගච්ඡතු, භන්තෙති. මනුස්සානං නාම චිත්තං දුත්තොසයං, කථං බහුනං මජ්ඣෙ වසිස්සතීති? අම්හාකං රුච්චිතකාලතො පට්ඨාය සෙසානං ජෙට්ඨකට්ඨානෙ ඨපෙත්වා පටිජග්ගිස්සාම, භන්තෙති.

සො රඤ්ඤො කථං සුත්වා දහරකාලෙ ගහිතනාමවසෙනෙව, ‘‘අම්ම, පදුමවතී’’ති ධීතරං පක්කොසි. සා එකවචනෙනෙව පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා පිතරං අභිවාදෙත්වා අට්ඨාසි. අථ නං පිතා ආහ – ‘‘ත්වං, අම්ම, වයප්පත්තා, ඉමස්මිං ඨානෙ රඤ්ඤා දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය වසිතුං අයුත්තා, රඤ්ඤා සද්ධිං ගච්ඡ, අම්මා’’ති. සා ‘‘සාධු, තාතා’’ති පිතු වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අභිවාදෙත්වා රොදමානා අට්ඨාසි. රාජා ‘‘ඉමිස්සා පිතු චිත්තං ගණ්හිස්සාමී’’ති තස්මිංයෙව ඨානෙ කහාපණරාසිම්හි ඨපෙත්වා අභිසෙකං අකාසි. අථ නං ගහෙත්වා අත්තනො නගරං ආනෙත්වා ආගතකාලතො පට්ඨාය සෙසිත්ථියො අනොලොකෙත්වා තාය සද්ධිංයෙව රමති. තා ඉත්ථියො ඉස්සාපකතා තං රඤ්ඤො අන්තරෙ පරිභින්දිතුකාමා එවමාහංසු – ‘‘නායං, මහාරාජ, මනුස්සජාතිකා, කහං නාම තුම්හෙහි මනුස්සානං විචරණට්ඨානෙ පදුමානි උට්ඨහන්තානි දිට්ඨපුබ්බානි, අද්ධා අයං යක්ඛිනී, නීහරථ නං, මහාරාජා’’ති. රාජා තාසං කථං සුත්වා තුණ්හී අහොසි.

අථස්සාපරෙන සමයෙන පච්චන්තො කුපිතො. සො ‘‘ගරුගබ්භා පදුමවතී’’ති නගරෙ ඨපෙත්වා පච්චන්තං අගමාසි. අථ තා ඉත්ථියො තස්සා උපට්ඨායිකාය ලඤ්ජං දත්වා ‘‘ඉමිස්සා දාරකං ජාතමත්තමෙව අපනෙත්වා එකං දාරුඝටිකං ලොහිතෙන මක්ඛිත්වා සන්තිකෙ ඨපෙහී’’ති ආහංසු. පදුමවතියාපි නචිරස්සෙව ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. මහාපදුමකුමාරො එකකොව කුච්ඡියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. අවසෙසා එකූනපඤ්චසතා දාරකා මහාපදුමකුමාරස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා නිපන්නකාලෙ සංසෙදජා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. අථස්සා ‘‘න තාව අයං සතිං පටිලභතී’’ති ඤත්වා සා උපට්ඨායිකා එකං දාරුඝටිකං ලොහිතෙන මක්ඛිත්වා සමීපෙ ඨපෙත්වා තාසං ඉත්ථීනං සඤ්ඤං අදාසි. තාපි පඤ්චසතා ඉත්ථියො එකෙකා එකෙකං දාරකං ගහෙත්වා චුන්දකාරකානං සන්තිකං පෙසෙත්වා කරණ්ඩකෙ ආහරාපෙත්වා අත්තනා අත්තනා ගහිතදාරකෙ තත්ථ නිපජ්ජාපෙත්වා බහි ලඤ්ඡනං කත්වා ඨපයිංසු.

පදුමවතීපි ඛො සඤ්ඤං ලභිත්වා තං උපට්ඨායිකං ‘‘කිං විජාතම්හි, අම්මා’’ති පුච්ඡි. සා තං සන්තජ්ජෙත්වා ‘‘කුතො ත්වං දාරකං ලභිස්සසී’’ති වත්වා ‘‘අයං තව කුච්ඡිතො නික්ඛන්තදාරකො’’ති ලොහිතමක්ඛිතං දාරුඝටිකං පුරතො ඨපෙසි. සා තං දිස්වා දොමනස්සප්පත්තා ‘‘සීඝං තං ඵාලෙත්වා අපනෙහි, සචෙ කොචි පස්සෙය්‍ය, ලජ්ජිතබ්බං භවෙය්‍යා’’ති ආහ. සා තස්සා කථං සුත්වා අත්ථකාමා විය දාරුඝටිකං ඵාලෙත්වා උද්ධනෙ පක්ඛිපි.

රාජාපි පච්චන්තතො ආගන්ත්වා නක්ඛත්තං පටිමානෙන්තො බහිනගරෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා නිසීදි. අථ තා පඤ්චසතා ඉත්ථියො රඤ්ඤො පච්චුග්ගමනං ආගන්ත්වා ආහංසු – ‘‘ත්වං, මහාරාජ, න අම්හාකං සද්දහසි, අම්හෙහි වුත්තං අකාරණං විය හොති, ත්වං මහෙසියා උපට්ඨායිකං පක්කොසාපෙත්වා පටිපුච්ඡ, දාරුඝටිකං තෙ දෙවී විජාතා’’ති. රාජා තං කාරණං අනුපපරික්ඛිත්වාව ‘‘අමනුස්සජාතිකා භවිස්සතී’’ති තං ගෙහතො නික්කඩ්ඪි. තස්සා රාජගෙහතො සහ නික්ඛමනෙනෙව පදුමපුප්ඵානි අන්තරධායිංසු, සරීරච්ඡවිපි විවණ්ණා අහොසි. සා එකිකාව අන්තරවීථියා පායාසි. අථ නං එකා වයප්පත්තා මහල්ලිකා ඉත්ථී දිස්වා ධීතුසිනෙහං උප්පාදෙත්වා ‘‘කහං ගච්ඡසි, අම්මා’’ති ආහ. ‘‘ආගන්තුකම්හි, වසනට්ඨානං ඔලොකෙන්තී විචරාමී’’ති. ‘‘ඉධාගච්ඡ, අම්මා’’ති වසනට්ඨානං දත්වා භොජනං පටියාදෙසි.

තස්සා ඉමිනාව නියාමෙන තත්ථ වසමානාය තා පඤ්චසතා ඉත්ථියො එකචිත්තා හුත්වා රාජානං ආහංසු – ‘‘මහාරාජ, තුම්හෙසු යුද්ධං ගතෙසු අම්හෙහි ගඞ්ගාදෙවතාය ‘අම්හාකං දෙවෙ විජිතසඞ්ගාමෙ ආගතෙ බලිකම්මං කත්වා උදකකීළං කරිස්සාමා’ති පත්ථිතං අත්ථි, එතමත්ථං, දෙව, ජානාපෙමා’’ති. රාජා තාසං වචනෙන තුට්ඨො ගඞ්ගාය උදකකීළං කාතුං අගමාසි. තාපි අත්තනා අත්තනා ගහිතකරණ්ඩකං පටිච්ඡන්නං කත්වා ආදාය නදිං ගන්ත්වා තෙසං කරණ්ඩකානං පටිච්ඡාදනත්ථං පාරුපිත්වා පාරුපිත්වා උදකෙ පතිත්වා කරණ්ඩකෙ විස්සජ්ජෙසුං . තෙපි ඛො කරණ්ඩකා සබ්බෙ සහ ගන්ත්වා හෙට්ඨාසොතෙ පසාරිතජාලම්හි ලග්ගිංසු. තතො උදකකීළං කීළිත්වා රඤ්ඤො උත්තිණ්ණකාලෙ ජාලං උක්ඛිපන්තා තෙ කරණ්ඩකෙ දිස්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ආනයිංසු.

රාජා කරණ්ඩකෙ ඔලොකෙත්වා ‘‘කිං, තාතා, කරණ්ඩකෙසූ’’ති ආහ. ‘‘න ජානාම, දෙවා’’ති. සො තෙ කරණ්ඩකෙ විවරාපෙත්වා ඔලොකෙන්තො පඨමං මහාපදුමකුමාරස්ස කරණ්ඩකං විවරාපෙසි. තෙසං පන සබ්බෙසම්පි කරණ්ඩකෙසු නිපජ්ජාපිතදිවසෙසුයෙව පුඤ්ඤිද්ධියා අඞ්ගුට්ඨතො ඛීරං නිබ්බත්ති. සක්කො දෙවරාජා තස්ස රඤ්ඤො නික්කඞ්ඛභාවත්ථං අන්තොකරණ්ඩකෙ අක්ඛරානි ලිඛාපෙසි – ‘‘ඉමෙ කුමාරා පදුමවතියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තා බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තා, අථ නෙ පදුමවතියා සපත්තියො පඤ්චසතා ඉත්ථියො කරණ්ඩකෙසු පක්ඛිපිත්වා උදකෙ ඛිපිංසු, රාජා ඉමං කාරණං ජානාතූ’’ති. කරණ්ඩකෙ විවටමත්තෙ රාජා අක්ඛරානි වාචෙත්වා දාරකෙ දිස්වා මහාපදුමකුමාරං උක්ඛිපිත්වා වෙගෙන රථෙ යොජෙත්වා ‘‘අස්සෙ කප්පෙථ, අහං අජ්ජ අන්තොනගරං පවිසිත්වා එකච්චානං මාතුගාමානං පියං කරිස්සාමී’’ති පාසාදවරං ආරුය්හ හත්ථිගීවාය සහස්සභණ්ඩිකං ඨපෙත්වා නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි – ‘‘යො පදුමවතිං පස්සති, සො ඉමං සහස්සං ගණ්හාතූ’’ති.

තං කථං සුත්වා පදුමවතී මාතු සඤ්ඤං අදාසි – ‘‘හත්ථිගීවතො සහස්සං ගණ්හ, අම්මා’’ති. ‘‘නාහං එවරූපං ගණ්හිතුං විසහාමී’’ති ආහ. සා දුතියම්පි තතියම්පි වුත්තෙ ‘‘කිං වත්වා ගණ්හාමි, අම්මා’’ති ආහ. ‘‘‘මම ධීතා පදුමවතිං දෙවිං පස්සතී’ති වත්වා ගණ්හාහී’’ති. සා ‘‘යං වා තං වා හොතූ’’ති ගන්ත්වා සහස්සචඞ්කොටකං ගණ්හි. අථ නං මනුස්සා පුච්ඡිංසු – ‘‘පදුමවතිං දෙවිං පස්සසි, අම්මා’’ති? ‘‘අහං න පස්සාමි, ධීතා කිර මෙ පස්සතී’’ති ආහ. තෙ ‘‘කහං පන සා, අම්මා’’ති වත්වා තාය සද්ධිං ගන්ත්වා පදුමවතිං සඤ්ජානිත්වා පාදෙසු නිපතිංසු. තස්මිං කාලෙ සා ‘‘පදුමවතී

දෙවී අය''න්ති ඤත්වා ''භාරියං වත ඉත්ථියා කම්මං කතං, යා එවංවිධස්ස රඤ්ඤො මහෙසී සමානා එවරූපෙ ඨානෙ නිරාරක්ඛා වසී''ති ආහ.

තෙපි රාජපුරිසා පදුමවතියා නිවෙසනං සෙතසාණීහි පරික්ඛිපාපෙත්වා ද්වාරෙ ආරක්ඛං ඨපෙත්වා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා සුවණ්ණසිවිකං පෙසෙසි. සා ''අහං එවං න ගමිස්සාමි, මම වසනට්ඨානතො පට්ඨාය යාව රාජගෙහං එත්ථන්තරෙ වරපොත්ථකචිත්තත්ථරණෙ අත්ථරාපෙත්වා උපරි සුවණ්ණතාරකවිචිත්තං චෙලවිතානං බන්ධාපෙත්වා පසාධනත්ථාය සබ්බාලඞ්කාරෙසු පහිතෙසු පදසාව ගමිස්සාමි, එවං මෙ නාගරා සම්පත්තිං පස්සිස්සන්තී''ති ආහ. රාජා ''පදුමවතියා යථාරුචිං කරොථා''ති ආහ. තතො පදුමවතී සබ්බපසාධනං පසාධෙත්වා ''රාජගෙහං ගමිස්සාමී''ති මග්ගං පටිපජ්ජි. අථස්සා අක්කන්තඅක්කන්තට්ඨානෙ වරපොත්ථකචිත්තත්ථරණානි භින්දිත්වා පදුමපුප්ඵානි උට්ඨහිංසු. සා මහාජනස්ස අත්තනො සම්පත්තිං දස්සෙත්වා රාජනිවෙසනං ආරුය්හ සබ්බෙපි තෙ චෙලචිත්තත්ථරණෙ තස්සා මහල්ලිකාය පොසාවනිකමූලං කත්වා දාපෙසි.

රාජාපි ඛො තා පඤ්චසතා ඉත්ථියො පක්කොසාපෙත්වා ''ඉමායො තෙ, දෙවි, දාසියො කත්වා දෙමී''ති ආහ. ''සාධු, මහාරාජ, එතාසං මය්හං දින්නභාවං සකලනගරෙ ජානාපෙහී''ති. රාජා නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි ''පදුමවතියා දුබ්භිකා පඤ්චසතා ඉත්ථියො එතිස්සාව දාසියො කත්වා දින්නා''ති. සා ''තාසං සකලනාගරෙන දාසිභාවො සල්ලක්ඛිතො''ති ඤත්වා ''අහං මම දාසියො භුජිස්සා කාතුං ලභාමි, දෙවා''ති රාජානං පුච්ඡි. ''තව ඉච්ඡා, දෙවී''ති. ''එවං සන්තෙ තමෙව භෙරිචාරිකං පක්කොසාපෙත්වා – 'පදුමවතිදෙවියා අත්තනො දාසියො කත්වා දින්නා පඤ්චසතා ඉත්ථියො සබ්බාව භුජිස්සා කතා'ති පුන භෙරිං චරාපෙථා''ති ආහ. සා තාසං භුජිස්සභාවෙ කතෙ එකූනානි පඤ්චපුත්තසතානි තාසංයෙව හත්ථෙ පොසනත්ථාය දත්වා සයං මහාපදුමකුමාරංයෙව ගණ්හි.

අථාපරභාගෙ තෙසං කුමාරානං කීළනවයෙ සම්පත්තෙ රාජා උය්‍යානෙ නානාවිධං කීළනට්ඨානං කාරෙසි. තෙ අත්තනො සොළසවස්සුද්දෙසිකකාලෙ සබ්බෙව එකතො හුත්වා උය්‍යානෙ පදුමසඤ්ඡන්නාය මඞ්ගලපොක්ඛරණියා කීළන්තා නවපදුමානි පුප්ඵිතානි පුරාණපදුමානි ච වණ්ටතො පතන්තානි දිස්වා ''ඉමස්ස තාව අනුපාදින්නකස්ස එවරූපා ජරා පාපුණාති, කිමඞ්ගං පන අම්හාකං සරීරස්ස. ඉදම්පි හි එවංගතිකමෙව භවිස්සතී''ති ආරම්මණං ගහෙත්වා සබ්බෙව පච්චෙකබොධිඤාණං නිබ්බත්තෙත්වා උට්ඨායුට්ඨාය පදුමකණ්ණිකාසු පල්ලඞ්කෙන නිසීදිංසු.

අථ තෙහි සද්ධිං ගතරාජපුරිසා බහුගතං දිවසං ඤත්වා ''අය්‍යපුත්තා, තුම්හාකං වෙලං ජානාථා''ති ආහංසු. තෙ තුණ්හී අහෙසුං. පුරිසා ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං – ''කුමාරා, දෙව, පදුමකණ්ණිකාසු නිසින්නා, අම්හෙසු කථෙන්තෙසුපි වචීභෙදං න කරොන්තී''ති. ''යථාරුචියා නෙසං නිසීදිතුං දෙථා''ති. තෙ සබ්බරත්තිං ගහිතාරක්ඛා පදුමකණ්ණිකාසු නිසින්නනියාමෙනෙව අරුණං උට්ඨාපෙසුං. පුරිසා පුනදිවසෙ උපසඞ්කමිත්වා ''දෙවා, වෙලං ජානාථා''ති ආහංසු. ''න මයං දෙවා, පච්චෙකබුද්ධා නාම මයං අම්හා''ති. ''අය්‍යා, තුම්හෙ භාරියං කථං කථෙථ, පච්චෙකබුද්ධා නාම තුම්හාදිසා න හොන්ති, ද්වඞ්ගුලකෙසමස්සුධරා කායෙ පටිමුක්කඅට්ඨපරික්ඛාරා හොන්තී''ති. තෙ දක්ඛිණහත්ථෙන සීසං පරාමසිංසු, තාවදෙව ගිහිලිඞ්ගං අන්තරධායි. අට්ඨ පරික්ඛාරා කායෙ පටිමුක්කා ච අහෙසුං. තතො පස්සන්තස්සෙව මහාජනස්ස ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමංසු.

සාපි ඛො පදුමවතී දෙවී ''අහං බහුපුත්තා හුත්වා නිපුත්තා ජාතා''ති හදයසොකං පත්වා තෙනෙව සොකෙන කාලඞ්කත්වා රාජගහනගරෙ ද්වාරගාමකෙ සහත්ථෙන කම්මං කත්වා ජීවනට්ඨානෙ නිබ්බත්ති. අථාපරභාගෙ කුලඝරං ගතා එකදිවසං සාමිකස්ස ඛෙත්තං යාගුං හරමානා තෙසං අත්තනො පුත්තානං අන්තරෙ අට්ඨ පච්චෙකබුද්ධෙ භික්ඛාචාරවෙලාය ආකාසෙන ගච්ඡන්තෙ දිස්වා සීසං සීසං ගන්ත්වා සාමිකස්ස ආරොචෙසි – ''පස්ස, අය්‍ය, පච්චෙකබුද්ධෙ, එතෙ නිමන්තෙත්වා භොජෙස්සාමා''ති . සො ආහ – ''සමණසකුණා නාමෙතෙ අඤ්ඤත්ථාපි එවං චරන්ති, න එතෙ පච්චෙකබුද්ධා''ති තෙ තෙසං කථෙන්තානංයෙව අවිදූරෙ ඨානෙ ඔතරිංසු. සා ඉත්ථී තං දිවසං අත්තනො හත්තබජ්ජභොජනං තෙසං දත්වා ''ස්වෙපි අට්ඨ ජනා මය්හං භික්ඛං ගණ්හථා''ති ආහ. ''සාධු, උපාසිකෙ, තව සක්කාරො එත්තකොව හොතු, ආසනානි ච අට්ඨෙව හොන්තු, අඤ්ඤෙපි බහූ පච්චෙකබුද්ධෙ දිස්වා තව චිත්තං පසීදෙය්‍යාසී''ති. සා පුනදිවසෙ අට්ඨ ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා අට්ඨන්නං සක්කාරසම්මානං පටියාදෙත්වා නිසීදි.

නිමන්තිතපච්චෙකබුද්ධා සෙසානං සඤ්ඤං අදංසු – ''මාරිසා අජ්ජ අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා සබ්බෙව තුම්හාකං මාතු සඞ්ගහං කරොථා''ති. තෙ තෙසං වචනං සුත්වා සබ්බෙව එකතො ආකාසෙන ආගන්ත්වා මාතුඝරද්වාරෙ පාතුරහෙසුං. සාපි පඨමං ලද්ධසඤ්ඤතාය බහූපි දිස්වා න කම්පිත්ථ. සබ්බෙපි තෙ ගෙහං පවෙසෙත්වා ආසනෙසු නිසීදාපෙසි. තෙසු පටිපාටියා නිසීදන්තෙසු නවමො අඤ්ඤානි අට්ඨ ආසනානි මාපෙත්වා සයං ධුරාසනෙ නිසීදති, යාව ආසනානි වඩ්ඪන්ති, තාව ගෙහං වඩ්ඪති. එවං තෙසු සබ්බෙසුපි නිසින්නෙසු සා ඉත්ථී අට්ඨන්නං පච්චෙකබුද්ධානං පටියාදිතං සක්කාරං පඤ්චසතානම්පි යාවදත්ථං දත්වා අට්ඨ නීලුප්පලහත්ථකෙ ආහරිත්වා නිමන්තිතපච්චෙකබුද්ධානංයෙව පාදමූලෙ ඨපෙත්වා ආහ – ''මය්හං, භන්තෙ, නිබ්බත්තනිබ්බත්තට්ඨානෙ සරීරවණ්ණො ඉමෙසං නීලුප්පලානං අන්තොගබ්භවණ්ණො විය හොතු''ති පත්ථනං අකාසි. පච්චෙකබුද්ධා මාතු අනුමොදනං කත්වා ගන්ධමාදනංයෙව අගමංසු.

සාපි යාවජීවං කුසලං කත්වා තතො චුතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ සාවත්ථියං සෙට්ඨිකුලෙ පටිසන්ධිං ගණ්හි. නීලුප්පලගබ්භසමානවණ්ණතාය චස්සා **උප්පලවණ්ණා**ත්වෙව නාමං අකංසු. අථස්සා

වයප්පත්තකාලෙ සකලජම්බුදීපෙ රාජානො ච සෙට්ඨිනො ච සෙට්ඨිස්ස සන්තිකං දූතං පහිණිංසු ‘‘ධීතරං අම්හාකං දෙතූ’’ති. අපහිණන්තො නාම නාහොසි. තතො සෙට්ඨි චින්තෙසි – ‘‘අහං සබ්බෙසං මනං ගහෙතුං න සක්ඛිස්සාමි, උපායං පනෙකං කරිස්සාමී’’ති ධීතරං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘පබ්බජිතුං, අම්ම, සක්ඛිස්සසී’’ති ආහ. තස්සා පච්ඡිමභවිකත්තා පිතු වචනං සීසෙ ආසිත්තසතපාකතෙලං විය අහොසි. තස්මා පිතරං ‘‘පබ්බජිස්සාමි, තාතා’’ති ආහ. සො තස්සා සක්කාරං කත්වා භික්ඛුනුපස්සයං නෙත්වා පබ්බාජෙසි. තස්සා අචිරපබ්බජිතාය එව උපොසථාගාරෙ කාලවාරො පාපුණි. සා පදීපං ජාලෙත්වා උපොසථාගාරං සම්මජ්ජිත්වා දීපසිඛාය නිමිත්තං ගණ්හිත්වා ඨිතාව පුනප්පුනං ඔලොකයමානා තෙජොකසිණාරම්මණං ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තඵලෙන සද්ධිංයෙව ච අභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාපි ඉජ්ඣිංසු. විසෙසතො පන ඉද්ධිවිකුබ්බනෙ චිණ්ණවසී අහොසි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.2.උප්පලවණ්ණාථෙරීඅපදාන, අඤ්ඤමඤ්ඤවිසදිසං) –

‘‘පදුමුත්තරො නාම ජිනො, සබ්බධම්මාන පාරගූ;
ඉතො සතසහස්සම්හි, කප්පෙ උප්පජ්ජි නායකො.

‘‘තදාහං හංසවතියං, ජාතා සෙට්ඨිකුලෙ අහුං;
නානාරතනපජ්ජොතෙ, මහාසුඛසමප්පිතා.

‘‘උපෙත්වා තං මහාවීරං, අස්සොසිං ධම්මදෙසනං;
තතො ජාතප්පසාදාහං, උපෙමි සරණං ජිනං.

‘‘භගවා ඉද්ධිමන්තීනං, අග්ගං වණ්ණෙසි නායකො;
භික්ඛුනිං ලජ්ජිනිං තාදිං, සමාධිඣානකොවිදං.

‘‘තදා මුදිතචිත්තාහං, තං ඨානං අභිකඞ්ඛිනී;
නිමන්තිත්වා දසබලං, සසඞ්ඝං ලොකනායකං.

‘‘භොජයිත්වාන සත්තාහං, දත්වාන ච තිචීවරං;
සත්තමාලං ගහෙත්වාන, උප්පලාදෙවගන්ධිකං.

‘‘සත්ථු පාදෙ ඨපෙත්වාන, ඤාණම්හි අභිපූජයිං;
නිපච්ච සිරසා පාදෙ, ඉදං වචනමබ්‍රවිං.

‘‘යාදිසා වණ්ණිතා වීර, ඉතො අට්ඨමකෙ මුනි;
තාදිසාහං භවිස්සාමි, යදි සිජ්ඣති නායක.

‘‘තදා අවොච මං සත්ථා, විස්සට්ඨා හොති දාරිකෙ;
අනාගතම්හි අද්ධානෙ, ලච්ඡසෙ තං මනොරථං.

‘‘සතසහස්සිතො කප්පෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
ගොතමො නාම ගොත්තෙන, සත්ථා ලොකෙ භවිස්සති.

‘‘තස්ස ධම්මෙසු දායාදා, ඔරසා ධම්මනිම්මිතා;
නාමෙනුප්පලවණ්ණාති, රූපෙන ච යසස්සිනී.

‘‘අභිඤ්ඤාසු වසිප්පත්තා, සත්ථුසාසනකාරිකා;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, හෙස්සසී සත්ථු සාවිකා.

‘‘තදාහං මුදිතා හුත්වා, යාවජීවං තදා ජිනං;
මෙත්තචිත්තා පරිචරිං, සසඞ්ඝං ලොකනායකං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘තතො චුතාහං මනුජෙ, උපපන්නා සයම්භුනො;
උප්පලෙහි පටිච්ඡන්නං, පිණ්ඩපාතමදාසහං.

‘‘එකනවුතිතො කප්පෙ, විපස්සී නාම නායකො;
උප්පජ්ජි චාරුදස්සනො, සබ්බධම්මෙසු චක්ඛුමා.

‘‘සෙට්ඨිධීතා තදා හුත්වා, බාරාණසිපුරුත්තමෙ;
නිමන්තෙත්වාන සම්බුද්ධං, සසඞ්ඝං ලොකනායකං.

‘‘මහාදානං දදිත්වාන, උප්පලෙහි විනායකං;
පූජයිත්වා චෙතසාව, වණ්ණසොභං අපත්ථයිං.

‘‘ඉමම්හි භද්දකෙ කප්පෙ, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

‘‘උපට්ඨාකො මහෙසිස්ස, තදා ආසි නරිස්සරො;
කාසිරාජා කිකී නාම, බාරාණසිපුරුත්තමෙ.

‘‘තස්සාසිං දුතියා ධීතා, සමණගුත්තසව්හයා;
ධම්මං සුත්වා ජිනග්ගස්ස, පබ්බජ්ජං සමරොචයිං.

‘‘අනුජානි න නො තාතො, අගාරෙව තදා මයං;
වීසවස්සසහස්සානි, විචරිම්හ අතන්දිතා.

‘‘කොමාරිබ්‍රහ්මචරියං, රාජකඤ්ඤා සුඛෙධිතා;
බුද්ධොපට්ඨානනිරතා, මුදිතා සත්තධීතරො.

‘‘සමණී සමණගුත්තා ච, භික්ඛුනී භික්ඛුදායිකා;
ධම්මා චෙව සුධම්මා ච, සත්තමී සඞ්ඝදායිකා.

‘‘අහං ඛෙමා ච සප්පඤ්ඤා, පටාචාරා ච කුණ්ඩලා;
කිසාගොතමී ධම්මදින්නා, විසාඛා හොති සත්තමී.

‘‘තෙහි කම්මෙහි සුකතෙහි, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘තතො චුතා මනුස්සෙසු, උපපන්නා මහාකුලෙ;
පීතං මට්ඨං වරං දුස්සං, අදං අරහතො අහං.

‘‘තතො චුතාරිට්ඨපුරෙ, ජාතා විප්පකුලෙ අහං;
ධීතා තිරිටිවච්ඡස්ස, උම්මාදන්තී මනොහරා.

‘‘තතො චුතා ජනපදෙ, කුලෙ අඤ්ඤතරෙ අහං;
පසූතා නාතිඵීතම්හි, සාලිං ගොපෙමහං තදා.

‘‘දිස්වා පච්චෙකසම්බුද්ධං, පඤ්චලාජසතානිහං;
දත්වා පදුමච්ඡන්නානි, පඤ්ච පුත්තසතානිහං.

‘‘පත්ථයිං තෙපි පත්ථෙසුං, මධුං දත්වා සයම්භුනො;
තතො චුතා අරඤ්ඤෙහං, අජායිං පදුමොදරෙ.

‘‘කාසිරඤ්ඤො මහෙසීහං, හුත්වා සක්කතපූජිතා;
අජනිං රාජපුත්තානං, අනූනං සතපඤ්චකං.

‘‘යදා තෙ යොබ්බනප්පත්තා, කීළන්තා ජලකීළිතං;
දිස්වා ඔපත්තපදුමං, ආසුං පච්චෙකනායකා.

‘‘සාහං තෙහි විනාභූතා, සුතවීරෙහි සොකිනී;
චුතා ඉසිගිලිපස්සෙ, ගාමකම්හි අජායිහං.

‘‘යදා බුද්ධො සුතමතී, සුතානං භත්තුනොපි ච;
යාගුං ආදාය ගච්ඡන්තී, අට්ඨ පච්චෙකනායකෙ.

‘‘භික්ඛාය ගාමං ගච්ඡන්තෙ, දිස්වා පුත්තෙ අනුස්සරිං;
ඛීරධාරා විනිග්ගච්ඡි, තදා මෙ පුත්තපෙමසා.

‘‘තතො තෙසං අදං යාගුං, පසන්නා සෙහි පාණිහි;
තතො චුතාහං තිදසං, නන්දනං උපපජ්ජහං.

‘‘අනුභොත්වා සුඛං දුක්ඛං, සංසරිත්වා භවාභවෙ;
තවත්ථාය මහාවීර, පරිච්චත්තඤ්ච ජීවිතං.

‘‘ධීතා තුය්හං මහාවීර, පඤ්ඤවන්ත ජුතින්ධර;
බහුඤ්ච දුක්කරං කම්මං, කතං මෙ අතිදුක්කරං.

‘‘රාහුලො ච අහඤ්චෙව, නෙකජාතිසතෙ බහූ;
එකස්මිං සම්භවෙ ජාතා, සමානච්ඡන්දමානසා.

‘‘නිබ්බත්ති එකතො හොති, ජාතියාපි ච එකතො;
පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ, උභොපි නානාසම්භවා.

‘‘පුරිමානං ජිනග්ගානං, සඞ්ගමං තෙ නිදස්සිතං;
අධිකාරං බහුං මය්හං, තුය්හත්ථාය මහාමුනි.

‘‘යං මයා පූරිතං කම්මං, කුසලං සර මෙ මුනි;
තවත්ථාය මහාවීර, පුඤ්ඤං උපචිතං මයා.

‘‘අභබ්බට්ඨානෙ වජ්ජෙත්වා, වාරයන්ති අනාචාරං;
තවත්ථාය මහාවීර, චත්තං මෙ ජීවිතං බහුං.

‘‘එවං බහුවිධං දුක්ඛං, සම්පත්ති ච බහුබ්බිධා;
පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ, ජාතා සාවත්ථියං පුරෙ.

‘‘මහාධනසෙට්ඨිකුලෙ, සුඛිතෙ සජ්ජිතෙ තථා;
නානාරතනපජ්ජොතෙ, සබ්බකාමසමිද්ධිනෙ.

‘‘සක්කතා පූජිතා චෙව, මානිතාපචිතා තථා;
රූපසිරිමනුප්පත්තා, කුලෙසු අභිසක්කතා.

‘‘අතීව පත්ථිතා චාසිං, රූපසොභග්ගසිරීහි ච;
පත්ථිතා සෙට්ඨිපුත්තෙහි, අනෙකෙහි සතෙහිපි.

‘‘අගාරං පජහිත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං;
අඩ්ඪමාසෙ අසම්පත්තෙ, චතුසච්චමපාපුණිං.

‘‘ඉද්ධියා අභිනිම්මිත්වා, චතුරස්සං රථං අහං;
බුද්ධස්ස පාදෙ වන්දිස්සං, ලොකනාථස්ස තාදිනො.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;
චෙතොපරියඤාණස්ස, වසී හොමි මහාමුනෙ.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘අත්ථධම්මනිරුත්තීසු, පටිභානෙ තථෙව ච;
ඤාණං මෙ විමලං සුද්ධං, පභාවෙන මහෙසිනො.

‘‘චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
ඛණෙන උපනාමෙන්ති, සහස්සානි සමන්තතො.

‘‘ජිනො තම්හි ගුණෙ තුට්ඨො, එතදග්ගෙ ඨපෙසි මං;
අග්ගා ඉද්ධිමතීනන්ති , පරිසාසු විනායකො.

‘‘පරිචිණ්ණො මයා සත්ථා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං;
ඔහිතො ගරුකො භාරො, භවනෙත්තිසමූහතා.

‘‘යස්සත්ථාය පබ්බජිතා, අගාරස්මානගාරියං;
සො මෙ අත්ථො අනුප්පත්තො, සබ්බසංයොජනක්ඛයො.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අයං පන ථෙරී යදා භගවා සාවත්ථිනගරද්වාරෙ යමකපාටිහාරියං කාතුං කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලං උපගඤ්ඡි, තදා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එවමාහ – ‘‘අහං, භන්තෙ, පාටිහාරියං කරිස්සාමි, යදි භගවා අනුජානාතී’’ති සීහනාදං නදි. සත්ථා ඉදං කාරණං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ජෙතවනමහාවිහාරෙ අරියගණමජ්ඣෙ නිසින්නො පටිපාටියා භික්ඛුනියො ඨානන්තරෙ ඨපෙන්තො ඉමං ථෙරිං ඉද්ධිමන්තීනං අග්ගට්ඨානෙ ඨපෙසි. සා ඣානසුඛෙන ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන ච වීතිනාමෙන්තී එකදිවසං කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසඤ්ච පච්චවෙක්ඛමානා ගඞ්ගාතීරියත්ථෙරස්ස මාතුයා ධීතාය සද්ධිං සපත්තිවාසං උද්දිස්ස සංවෙගජාතාය වුත්තගාථා පච්චනුභාසන්තී –

224. ‘‘උභො මාතා ච ධීතා ච, මයං ආසුං සපත්තියො;
තස්සා මෙ අහු සංවෙගො, අබ්භුතො ලොමහංසනො.

225. ‘‘ධිරත්ථු කාමා අසුචී, දුග්ගන්ධා බහුකණ්ටකා;
යත්ථ මාතා ච ධීතා ච, සභරියා මයං අහුං.

226. ‘‘කාමෙස්වාදීනවං දිස්වා, නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතො;
සා පබ්බජිං රාජගහෙ, අගාරස්මානගාරිය’’න්ති. –

ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ **උභො මාතා ච ධීතා ච, මයං ආසුං සපත්තියොති** මාතා ච ධීතා චාති උභො මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං සපත්තියො අහුම්හ.

සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරස්ස වාණිජස්ස භරියාය පච්චූසවෙලායං කුච්ඡියං ගබ්භො සණ්ඨාසි, සා තං න අඤ්ඤාසි. වාණිජො විභාතාය රත්තියා සකටෙසු භණ්ඩං ආරොපෙත්වා රාජගහං උද්දිස්ස ගතො. තස්සා ගච්ඡන්තෙ කාලෙ ගබ්භො වඩ්ඪෙත්වා පරිපාකං අගමාසි. අථ නං සස්සු එවමාහ – ‘‘මම පුත්තො චිරප්පවුත්ථො ත්වඤ්ච ගබ්භිනී, පාපකං තයා කත’’න්ති. සා ‘‘තව පුත්තතො අඤ්ඤං පුරිසං න ජානාමී’’ති ආහ. තං සුත්වාපි සස්සු අසද්දහන්තී තං ඝරතො නික්කඩ්ඪි. සා සාමිකං ගවෙසන්තී අනුක්කමෙන රාජගහං සම්පත්තා. තාවදෙව වස්සා කම්මජවාතෙසු චලන්තෙසු මග්ගසමීපෙ අඤ්ඤතරං සාලං පවිට්ඨාය ගබ්භවුට්ඨානං අහොසි. සා සුවණ්ණබිම්බසදිසං පුත්තං විජායිත්වා අනාථසාලායං සයාපෙත්වා උදකකිච්චත්ථං බහි නික්ඛන්තා. අථඤ්ඤතරො අපුත්තකො සත්ථවාහො තෙන මග්ගෙන ගච්ඡන්තො ‘‘අස්සාමිකාය දාරකො, මම පුත්තො භවිස්සතී’’ති තං ධාතියා හත්ථෙ අදාසි. අථස්ස මාතා උදකකිච්චං කත්වා උදකං ගහෙත්වා පටිනිවත්තිත්වා පුත්තං අපස්සන්තී සොකාභිභූතා පරිදෙවිත්වා රාජගහං අප්පවිසිත්වාව මග්ගං පටිපජ්ජි. තං අඤ්ඤතරො චොරජෙට්ඨකො අන්තරාමග්ගෙ දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො අත්තනො පජාපතිං අකාසි. සා තස්ස ගෙහෙ වසන්තී එකං ධීතරං විජායි. අථ සා එකදිවසං ධීතරං ගහෙත්වා ධීතා සාමිකෙන භණ්ඩිත්වා ධීතරං මඤ්චකෙ ඛිපි. දාරිකාය සීසං ථොකං භින්දි. තතො සාපි සාමිකං භායිත්වා රාජගහමෙව පච්චාගන්ත්වා සෙරිචාරෙන විචරති. තස්සා පුත්තො පඨමයොබ්බනෙ ඨිතො ‘‘මාතා’’ති අජානන්තො අත්තනො පජාපතිං අකාසි. අපරභාගෙ තං චොරජෙට්ඨකධීතරං භගිනිභාවං අජානන්තො විවාහං කත්වා අත්තනො ගෙහං ආනෙසි. එවං සො අත්තනො මාතරං භගිනිඤ්ච පජාපතී කත්වා වාසෙසි. තෙන තා උභොපි සපත්තිවාසං වසිංසු. අථෙකදිවසං මාතා ධීතු කෙසවට්ටිං මොචෙත්වා ඌකං ඔලොකෙන්තී සීසෙ වණං දිස්වා ‘‘අප්පෙවනාමායං මම ධීතා භවෙය්‍යා’’ති පුච්ඡිත්වා සංවෙගජාතා හුත්වා රාජගහෙ භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා කතපුබ්බකිච්චා විවෙකවාසං වසන්තී අත්තනො ච පුබ්බපටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා ‘‘උභො මාතා’’තිආදිකා ගාථා අභාසි. තා පන තාය වුත්තගාථාව කාමෙසු ආදීනවදස්සනවසෙන පච්චනුභාසන්තී අයං ථෙරී **‘‘උභො මාතා ච ධීතා චා’’**තිආදිමාහ. තෙන වුත්තං – ‘‘සා ඣානසුඛෙන ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන ච වීතිනාමෙන්තී ඉමා තිස්සො ගාථා අභාසී’’ති.

තත්ථ **අසුචීති** කිලෙසාසුචිපග්ඝරණෙන අසුචී. **දුග්ගන්ධාති** විසගන්ධවායනෙන පූතිගන්ධා. **බහුකණ්ටකාති** විසූයිකප්පවත්තියා සුචරිතවිනිවිජ්ඣනට්ඨෙන බහුවිධකිලෙසකණ්ටකා. තථා හි තෙ **සත්තිසූලූපමා කාමාති** වුත්තා. **යත්ථාති** යෙසු කාමෙසු පරිභුඤ්ජිතබ්බෙසු. **සභරියාති** සමානභරියා, සපත්තියොති අත්ථො.

227. ‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛුං විසොධිතං;
චෙතොපරිච්චඤාණඤ්ච, සොතධාතු විසොධිතා.

228. ‘‘ඉද්ධීපි මෙ සච්ඡිකතා, පත්තො මෙ ආසවක්ඛයො;
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං’’.

‘‘පුබ්බෙනිවාස’’න්තිආදිකා ද්වෙ ගාථා අත්තනො අධිගතවිසෙසං පච්චවෙක්ඛිත්වා පීතිසොමනස්සජාතාය ථෙරියා වුත්තා. තත්ථ **චෙතොපරිච්චඤාණ**න්ති චෙතොපරියඤාණං, සච්ඡිකතං, පත්තන්ති වා සම්බන්ධො.

229. ‘‘ඉද්ධියා අභිනිම්මිත්වා, චතුරස්සං රථං අහං;
බුද්ධස්ස පාදෙ වන්දිත්වා, ලොකනාථස්ස තාදිනො’’ති. –

අයං ගාථා යදා භගවා යමකපාටිහාරියං කාතුං කණ්ඩම්බරුක්ඛමූලං උපසඞ්කමි, තදා අයං ථෙරී එවරූපං රථං නිම්මිනිත්වා තෙන සද්ධිං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා භගවා ‘‘අහං පාටිහාරියං කරිස්සාමි තිත්ථියමදනිම්මථනාය, අනුජානාථා’’ති වත්වා සත්ථු සන්තිකෙ අට්ඨාසි, තං සද්ධාය වුත්තා. තත්ථ **ඉද්ධියා අභිනිම්මිත්වා, චතුරස්සං රථං අහ**න්ති චතූහි අස්සෙහි යොජිතං රථං ඉද්ධියා අභිනිම්මිනිත්වා **බුද්ධස්ස** භගවතො පාදෙ වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසින්ති අධිප්පායො.

230. ‘‘සුපුප්ඵිතග්ගං උපගම්ම පාදපං, එකා තුවං තිට්ඨසි සාලමූලෙ;
න චාපි තෙ දුතියො අත්ථි කොචි, බාලෙ න ත්වං භායසි ධුත්තකානං’’.

තත්ථ **සුපුප්ඵිතග්ග**න්ති සුට්ඨු පුප්ඵිතඅග්ගං, අග්ගතො පට්ඨාය සබ්බඵාලිපුල්ලන්ති අත්ථො. **පාදප**න්ති රුක්ඛං, ඉධ පන සාලරුක්ඛො අධිප්පෙතො. **එකා තුව**න්ති එකිකා ත්වං ඉධ තිට්ඨසි. **න චාපි තෙ දුතියො අත්ථි කොචී**ති තව සහායභූතො ආරක්ඛකො කොචිපි නත්ථි, රූපසම්පත්තියා වා තුය්හං දුතියො කොචිපි නත්ථි, අසදිසරූපා එකිකාව ඉමස්මිං ජනවිවිත්තෙ ඨානෙ තිට්ඨසි. **බාලෙ න ත්වං භායසි ධුත්තකාන**න්ති තරුණිකෙ ත්වං ධුත්තපුරිසානං කථං න භායසි, සකිඤ්චනකාරිනො ධුත්තාති අධිප්පායො. ඉමං කිර ගාථං මාරො එකදිවසං ථෙරිං සුපුප්ඵිතෙ සාලවනෙ දිවාවිහාරං නිසින්නං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා විවෙකතො විච්ඡින්දිතුකාමො වීමංසන්තො ආහ. අථ නං ථෙරී සන්තජ්ජෙන්තී අත්තනො ආනුභාවවසෙන –

231. ‘‘සතං සහස්සානිපි ධුත්තකානං, සමාගතා එදිසකා භවෙය්යුං;
ලොමං න ඉඤ්ජෙ නපි සම්පවෙධෙ, කිං මෙ තුවං මාර කරිස්සසෙකො.

232. ‘‘එසා අන්තරධායාමි, කුච්ඡිං වා පවිසාමි තෙ;
භමුකන්තරෙ තිට්ඨාමි, තිට්ඨන්තිං මං න දක්ඛසි.

233. ‘‘චිත්තම්හි වසීභූතාහං, ඉද්ධිපාදා සුභාවිතා;
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

234. ‘‘සත්තිසූලූපමා කාමා, ඛන්ධාසං අධිකුට්ටනා;
යං ත්වං කාමරතිං බ්‍රූසි, අරතී දානි සා මම.

235. ‘‘සබ්බත්ථ විහතා නන්දී, තමොඛන්ධො පදාලිතො;
එවං ජානාහි පාපිම, නිහතො ත්වමසි අන්තකා’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **සතං සහස්සානිපි ධුත්තකානං , සමාගතා එදිසකා භවෙය්යු**න්ති යාදිසකො ත්වං එදිසකා එවරූපා අනෙකසතසහස්සමත්තාපි ධුත්තකා සමාගතා යදි භවෙය්යුං. **ලොමං න ඉඤ්ජෙ නපි සම්පවෙධෙ**ති ලොමමත්තම්පි න ඉඤ්ජෙය්‍යා න සම්පවෙධෙය්‍යා. **කිං මෙ තුවං මාර කරිස්සසෙකො**ති මාර, ත්වං එකකොව මය්හං කිං කරිස්සසි?

ඉදානි මාරස්ස අත්තනො කිඤ්චිපි කාතුං අසමත්ථතංයෙව විභාවෙන්තී **‘‘එසා අන්තරධායාමී’’**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – මාර, එසාහං තව පුරතො ඨිතාව අන්තරධායාමි අදස්සනං ගච්ඡාමි, අජානන්තස්සෙව තෙ කුච්ඡිං වා පවිසාමි, භමුකන්තරෙ වා තිට්ඨාමි, එවං තිට්ඨන්තිඤ්ච මං ත්වං න පස්සසි.

කස්මාති චෙ? **චිත්තම්හි වසීභූතාහං, ඉද්ධිපාදා සුභාවිතා,** අහං චම්හි මාර, මය්හං චිත්තං වසීභාවප්පත්තං, චත්තාරොපි ඉද්ධිපාදා මයා සුට්ඨු භාවිතා බහුලීකතා, තස්මා අහං යථාවුත්තාය ඉද්ධිවිසයතාය පහොමීති. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානමෙව.

උප්පලවණ්ණාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ද්වාදසනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. සොළසනිපාතො

1. පුණ්ණාථෙරීගාථාවණ්ණනා

සොළසනිපාතෙ **උදහාරී අහං සීතෙ**තිආදිකා පුණ්ණාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා හෙතුසම්පන්නතාය සඤ්ජාතසංවෙගා භික්ඛුනීනං සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා ලද්ධප්පසාදා පබ්බජිත්වා පරිසුද්ධසීලා තීණි පිටකානි උග්ගහෙත්වා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මකථිකා ච අහොසි. යථා ච විපස්සිස්ස භගවතො සාසනෙ, එවං සිඛිස්ස වෙස්සභුස්ස කකුසන්ධස්ස කොණාගමනස්ස කස්සපස්ස ච භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සීලසම්පන්නා බහුස්සුතා ධම්මධරා ධම්මකථිකා ච අහොසි. මානධාතුකත්තා පන කිලෙසෙ සමුච්ඡින්දිතුං නාසක්ඛි. මානොපනිස්සයවසෙන කම්මස්ස කතත්තා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස සෙට්ඨිනො ඝරදාසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්ති, **පුණ්ණා**තිස්සා නාමං අහොසි. සා **සීහනාදසුත්තන්තදෙසනාය** (ම. නි. 1.146 ආදයො) සොතාපන්නා හුත්වා පච්ඡා උදකසුද්ධිකං බ්‍රාහ්මණං දමෙත්වා සෙට්ඨිනා සම්භාවිතා හුත්වා තෙන භුජිස්සභාවං පාපිතා තං පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.4.184-203) –

‘‘විපස්සිනො භගවතො, සිඛිනො වෙස්සභුස්ස ච;
කකුසන්ධස්ස මුනිනො, කොණාගමනතාදිනො.

‘‘කස්සපස්ස ච බුද්ධස්ස, පබ්බජිත්වාන සාසනෙ;
භික්ඛුනී සීලසම්පන්නා, නිපකා සංවුතින්ද්‍රියා.

‘‘බහුස්සුතා ධම්මධරා, ධම්මත්ථපටිපුච්ඡිකා;
උග්ගහෙතා ච ධම්මානං, සොතා පයිරුපාසිතා.

‘‘දෙසෙන්තී ජනමජ්ඣෙහං, අහොසිං ජිනසාසනෙ;
බාහුසච්චෙන තෙනාහං, පෙසලා අභිමඤ්ඤිසං.

‘‘පච්ඡිමෙ ච භවෙ දානි, සාවත්ථියං පුරුත්තමෙ;
අනාථපිණ්ඩිනො ගෙහෙ, ජාතාහං කුම්භදාසියා.

‘‘ගතා උදකහාරියං, සොත්ථියං දිජමද්දසං;
සීතට්ටං තොයමජ්ඣම්හි, තං දිස්වා ඉදමබ්‍රවිං.

‘‘උදහාරී අහං සීතෙ, සදා උදකමොතරිං;
අය්‍යානං දණ්ඩභයභීතා, වාචාදොසභයට්ටිතා.

‘‘කස්ස බ්‍රාහ්මණ ත්වං භීතො, සදා උදකමොතරි;
වෙධමානෙහි ගත්තෙහි, සීතං වෙදයසෙ භුසං.

‘‘ජානන්තී වත මං හොති, පුණ්ණිකෙ පරිපුච්ඡසි;
කරොන්තං කුසලං කම්මං, රුන්ධන්තං කතපාපකං.

‘‘යො ච වුඩ්ඪො දහරො වා, පාපකම්මං පකුබ්බති;
දකාභිසෙචනා සොපි, පාපකම්මා පමුච්චති.

‘‘උත්තරන්තස්ස අක්ඛාසිං, ධම්මත්ථසංහිතං පදං;
තඤ්ච සුත්වා ස සංවිග්ගො, පබ්බජිත්වාරහා අහු.

‘‘පූරෙන්තී ඌනකසතං, ජාතා දාසිකුලෙ යතො;
තතො පුණ්ණාති නාමං මෙ, භුජිස්සං මං අකංසු තෙ.

‘‘සෙට්ඨිං තතොනුජානෙත්වා, පබ්බජිං අනගාරියං;
න චිරෙනෙව කාලෙන, අරහත්තමපාපුණිං.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, දිබ්බාය සොතධාතුයා;

චෙතොපරියඤාණස්ස, වසී හොමි මහාමුනෙ.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘අත්ථධම්මනිරුත්තීසු, පටිභානෙ තථෙව ච;
ඤාණං මෙ විමලං සුද්ධං, බුද්ධසෙට්ඨස්ස වාහසා.

‘‘භාවනාය මහාපඤ්ඤා, සුතෙනෙව සුතාවිනී;
මානෙන නීචකුලජා, න හි කම්මං විනස්සති.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං...පෙ.... කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.
අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

236. ‘‘උදහාරී අහං සීතෙ, සදා උදකමොතරිං;
අය්‍යානං දණ්ඩභයභීතා, වාචාදොසභයට්ටිතා.

237. ‘‘කස්ස බ්‍රාහ්මණ ත්වං භීතො, සදා උදකමොතරි;
වෙධමානෙහි ගත්තෙහි, සීතං වෙදයසෙ භුසං.

238. ‘‘ජානන්තී වත මං හොති, පුණ්ණිකෙ පරිපුච්ඡසි;
කරොන්තං කුසලං කම්මං, රුන්ධන්තං කතපාපකං.

239. ‘‘යො ච වුඩ්ඪො දහරො වා, පාපකම්මං පකුබ්බති;
දකාභිසෙචනා සොපි, පාපකම්මා පමුච්චති.

240. ‘‘කො නු තෙ ඉදමක්ඛාසි, අජානන්තස්ස අජානකො;
‘දකාභිසෙචනා නාම, පාපකම්මා පමුච්චති’.

241. ‘‘සග්ගං නූන ගමිස්සන්ති, සබ්බෙ මණ්ඩූකකච්ඡපා;
නාගා ච සුසුමාරා ච, යෙ චඤ්ඤෙ උදකෙ චරා.

242. ‘‘ඔරබ්භිකා සූකරිකා, මච්ඡිකා මිගබන්ධකා;
චොරා ච වජ්ඣඝාතා ච, යෙ චඤ්ඤෙ පාපකම්මිනො;
දකාභිසෙචනා තෙපි, පාපකම්මා පමුච්චරෙ.

243. ‘‘සචෙ ඉමා නදියො තෙ, පාපං පුබ්බෙ කතං වහුං;
පුඤ්ඤම්පි මා වහෙය්‍යුං තෙ, තෙන ත්වං පරිබාහිරො.

244. ‘‘යස්ස බ්‍රාහ්මණ ත්වං භීතො, සදා උදකමොතරි;
තමෙව බ්‍රහ්මෙ මාකාසි, මා තෙ සීතං ඡවිං හනෙ.

245. ‘‘කුම්මග්ගපටිපන්නං මං, අරියමග්ගං සමානයි;
දකාභිසෙචනා හොති, ඉමං සාටං දදාමි තෙ.

246. ‘‘තුය්හෙව සාටකො හොතු, නාහමිච්ඡාමි සාටකං;
සචෙ භායසි දුක්ඛස්ස, සචෙ තෙ දුක්ඛමප්පියං.

247. ‘‘මාකාසි පාපකං කම්මං, ආවි වා යදි වා රහො;
සචෙ ච පාපකං කම්මං, කරිස්සසි කරොසි වා.

248. ‘‘න තෙ දුක්ඛා පමුත්‍යත්ථි, උපෙච්චාපි පලායතො;
සචෙ භායසි දුක්ඛස්ස, සචෙ තෙ දුක්ඛමප්පියං.

249. ‘‘උපෙහි සරණං බුද්ධං, ධම්මං සඞ්ඝඤ්ච තාදිනං;
සමාදියාහි සීලානි, තං තෙ අත්ථාය හෙහිති.

250. ‘‘උපෙමි සරණං බුද්ධං, ධම්මං සඞ්ඝඤ්ච තාදිනං;
සමාදියාමි සීලානි, තං මෙ අත්ථාය හෙහිති.

251. ‘‘බ්‍රහ්මබන්ධු පුරෙ ආසිං, අජ්ජම්හි සච්චබ්‍රාහ්මණො;
තෙවිජ්ජො වෙදසම්පන්නො, සොත්තියො චම්හි න්හාතකො’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **උදහාරීති** සටෙන උදකං වාහිකා. **සීතෙ තදා උදකමොතරින්ති** සීතකාලෙපි සබ්බදා රත්තින්දිවං උදකං ඔතරිං. යදා යදා අය්‍යකානං උදකෙන අත්ථො, තදා තදා උදකං පාවිසිං, උදකමොතරිත්වා උදකං උපනෙසින්ති අධිප්පායො. **අය්‍යානං දණ්ඩභයභීතාති** අය්‍යකානං දණ්ඩභයෙන භීතා. **වාචාදොසභයට්ටිතාති** වචීදණ්ඩභයෙන චෙව දොසභයෙන ච අට්ටිතා පීළිතා, සීතෙපි උදකමොතරින්ති යොජනා.

අථෙකදිවසං පුණ්ණා දාසී සටෙන උදකං ආනෙතුං උදකතිත්ථං ගතා. තත්ථ අද්දස අඤ්ඤතරං බ්‍රාහ්මණං උදකසුද්ධිකං හිමපාතසමයෙ මහති සීතෙ වත්තමානෙ පාතොව උදකං ඔතරිත්වා සසීසං නිමුජ්ජිත්වා මන්තෙ ජප්පිත්වා උදකතො උට්ඨහිත්වා අල්ලවත්ථං අල්ලකෙසං පවෙධන්තං දන්තවීණං වාදයමානං. තං දිස්වා කරුණාය සඤ්චොදිතමානසා තතො නං දිට්ඨිගතා විවෙචෙතුකාමා **''කස්ස, බ්‍රාහ්මණ, ත්වං භීතො''**ති ගාථමාහ. තත්ථ කස්ස, බ්‍රාහ්මණ, ත්වං කුතො ච නාම භයහෙතුතො භීතො හුත්වා **සදා උදකමොතරි** සබ්බකාලං සායං පාතං උදකං ඔතරි. ඔතරිත්වා ච **වෙධමානෙහි** කම්පමානෙහි **ගත්තෙහි** සරීරාවයවෙහි **සීතං වෙදයසෙ භුසං** සීතදුක්ඛං අතිවිය දුස්සහං පටිසංවෙදයසි පච්චනුභවසි.

ජානන්තී වත මං හොතීති, හොති පුණ්ණිකෙ, ත්වං තං උපචිතං පාපකම්මං **රුන්ධන්තං** නිවාරණසමත්ථං කුසලං කම්මං ඉමිනා උදකොරොහනෙන **කරොන්තං** මං ජානන්තී වත පරිපුච්ඡසි.

නනු අයමත්ථො ලොකෙ පාකටො එව. කථාපි මයං තුය්හං වදාමාති දස්සෙන්තො **''යො ච වුඩ්ඪො''**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – වුඩ්ඪො වා දහරො වා මජ්ඣිමො වා යො කොචි හිංසාදිභෙදං **පාපකම්මං පකුබ්බති** අතිවිය කරොති, සොපි භුසං පාපකම්මනිරතො **දකාභිසෙචනා** සිනානෙන තතො පාපකම්මා **පමුච්චති** අච්චන්තමෙව විමුච්චතීති.

තං සුත්වා පුණ්ණිකා තස්ස පටිවචනං දෙන්තී **''කො නු තෙ''**තිආදිමාහ. තත්ථ **කො නු තෙ ඉදමක්ඛාසි, අජානන්තස්ස අජානකොති** කම්මවිපාකං අජානන්තස්ස තෙ සබ්බෙන සබ්බං කම්මවිපාකං අජානතො අජානකො අවිද්දසු බාලො උදකාභිසෙචනහෙතු පාපකම්මතො පමුච්චතීති, **ඉදං** අත්ථජාතං කො නු නාම අක්ඛාසි, න සො සද්ධෙය්‍යවචනො, නාපි චෙතං යුත්තන්ති අධිප්පායො.

ඉදානිස්ස තමෙව යුත්තිඅභාවං විභාවෙන්තී **''සග්ගං නූන ගමිස්සන්ති''**තිආදිමාහ. තත්ථ **නාගාති** විජ්ඣසා. **සුසුමාරාති** කුම්භීලා. **යෙ චඤ්ඤෙ උදකෙ චරාති** යෙ චඤ්ඤෙපි වාරිගොචරා මච්ඡමකරනන්දියාවත්තාදයො ච, තෙපි **සග්ගං නූන ගමිස්සන්ති** දෙවලොකං උපපජ්ජිස්සන්ති මඤ්ඤෙ, උදකාභිසෙචනා පාපකම්මතො මුත්ති හොති චෙති අත්ථො.

ඔරබ්භිකාති උරබ්භඝාතකා. **සූකරිකාති** සූකරඝාතකා. **මච්ඡිකාති** කෙවට්ටා. **මිගබන්ධකාති** මාගවිකා. **චජ්ඣඝාතාති** චජ්ඣඝාතකම්මෙ නියුත්තා.

පුඤ්ඤම්පි මා වහෙය්‍යුන්ති ඉමා අචිරවතිආදයො නදියො යථා තයා පුබ්බෙ කතං පාපං තත්ථ උදකාභිසෙචනෙන සචෙ වහුං නීහරෙය්‍යුං, තථා තයා කතං පුඤ්ඤම්පි ඉමා නදියො වහෙය්‍යුං පවාහෙය්‍යුං. **තෙන ත්වං පරිබාහිරො අස්ස** තථා සති තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන ත්වං පරිබාහිරො විරහිතොව භවෙය්‍යාති න චෙතං යුත්තන්ති අධිප්පායො. යථා වා උදකෙන උදකොරොහකස්ස පුඤ්ඤපවාහනං න හොති, එවං පාපපවාහනම්පි න හොති එව. කස්මා? න්හානස්ස පාපහෙතූනං අප්පටිපක්ඛභාවතො. යො යං විනාසෙති, සො තස්ස පටිපක්ඛො. යථා ආලොකො අන්ධකාරස්ස, විජ්ජා ච අවිජ්ජාය, න එවං න්හානං පාපස්ස. තස්මා නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං ''න උදකාභිසෙචනා පාපතො පරිමුත්තී''ති. තෙනාහ භගවා –

> ''න උදකෙන සුචී හොති, බහ්වෙත්ථ න්හායතී ජනො;
> යම්හි සච්චඤ්ච ධම්මො ච, සො සුචී සො ච බ්‍රාහ්මණො''ති. (උදා. 9; නෙත්ති. 104);

ඉදානි යදි පාපං පවාහෙතුකාමොසි, සබ්බෙන සබ්බං පාපං මා කරොහීති දස්සෙතුං **''යස්ස, බ්‍රාහ්මණා''**ති ගාථමාහ. තත්ථ **තමෙව බ්‍රහ්මෙ මාකාසීති** යතො පාපතො ත්වං භීතො, තමෙව පාපං බ්‍රහ්මෙ, බ්‍රාහ්මණ, ත්වං මා අකාසි. උදකොරොහනං පන ඊදිසෙ සීතකාලෙ කෙවලං සරීරමෙව බාධති . තෙනාහ – **''මා තෙ සීතං ඡවිං හනෙ''**ති, ඊදිසෙ සීතකාලෙ උදකාභිසෙචනෙන ජාතසීතං තව සරීරච්ඡවිං මා හනෙය්‍ය මා බාධෙසීති අත්ථො.

කුම්මග්ගපටිපන්නං මන්ති ''උදකාභිසෙචනෙන සුද්ධි හොතී''ති ඉමං කුම්මග්ගං මිච්ඡාගාහං පටිපන්නං පග්ගය්හ ඨිතං මං. **අරියමග්ගං සමානයීති** ''සබ්බපාපස්ස අකරණං, කුසලස්ස උපසම්පදා''ති (දී. නි. 2.90; ධ. ප. 183; නෙත්ති. 30, 116, 124; පෙටකො. 29) ඉමං බුද්ධාදීහි අරියෙහි ගතමග්ගං සමානයි, සම්මදෙව උපනෙසි, තස්මා හොති ඉමං සාටකං තුට්ඨිදානං ආචරියභාගං තුය්හං දදාමි, තං පටිග්ගණ්හාති අත්ථො.

සා තං පටික්ඛිපිත්වා ධම්මං කථෙත්වා සරණෙසු සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙතුං **''තුය්හෙව සාටකො හොතු, නාහමිච්ඡාමි සාටක''**න්ති වත්වා **''සචෙ භායසි දුක්ඛස්සා''**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – යදි තුවං සකලාපායිකෙ

සුගතියඤ්ච අප්පායුකතාදොභග්ගතාදිභෙදා දුක්ඛා භායසි. යදි තෙ තං අප්පියං න ඉට්ඨං. **ආවි වා** පරෙසං පාකටභාවෙන අප්පටිච්ඡන්නං කත්වා කායෙන වාචාය පාණාතිපාතාදිවසෙන වා **යදි වා රහො** අපාකටභාවෙන පටිච්ඡන්නං කත්වා මනොද්වාරෙයෙව අභිජ්ඣාදිවසෙන වා අණුමත්තම්පි **පාපකං** ලාමකං කම්මං **මාකාසි** මා කරි. අථ පන තං පාපකම්මං ආයතිං කරිස්සසි, එතරහි කරොසි වා, ''නිරයාදීසු චතූසු අපායෙසු මනුස්සෙසු ච තස්ස ඵලභූතං දුක්ඛං ඉතො එත්තො වා පලායන්තෙ මයි නානුබන්ධිස්සතී''ති අධිප්පායෙන **උපෙච්ච** සඤ්චිච්ච පලායතොපි තෙ තතො පාපතො මුත්ති මොක්ඛො නත්ථි, ගතිකාලාදිපච්චයන්තරසමවායෙ සති විපච්චතෙ එවාති අත්ථො. ''උප්පච්චා''ති වා පාඨො, උප්පතිත්වාති අත්ථො. එවං පාපස්ස අකරණෙන දුක්ඛාභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි පුඤ්ඤස්ස කරණෙනපි තං දස්සෙතුං **''සචෙ භායසී''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **තාදිනන්ති** දිට්ඨාදීසු තාදිභාවප්පත්තං. යථා වා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා පස්සිතබ්බා, තථා පස්සිතබ්බතො තාදි, තං බුද්ධං සරණං උපෙහීති යොජනා. ධම්මසඞ්ඝෙසුපි එසෙව නයො. තාදීනං වරබුද්ධානං ධම්මං, අට්ඨන්නං අරියපුග්ගලානං සඞ්ඝං සමූහන්ති යොජනා. **තන්ති** සරණගමනං සීලානං සමාදානඤ්ච. **හෙහිතී**ති භවිස්සති.

සො බ්‍රාහ්මණො සරණෙසු සීලෙසු ච පතිට්ඨාය අපරභාගෙ සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො න චිරස්සෙව තෙවිජ්ජො හුත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානෙන්තො **''බ්‍රහ්මබන්ධූ''**ති ගාථමාහ.

තස්සත්ථො – අහං පුබ්බෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ උප්පත්තිමත්තෙන බ්‍රහ්මබන්ධු නාමාසිං. තථා ඉරුබ්බෙදාදීනං අජ්ඣෙනාදිමත්තෙන තෙවිජ්ජො වෙදසම්පන්නො සොත්තියො න්හාතකො ච නාමාසිං. ඉදානි සබ්බසො බාහිතපාපතාය **සච්චබ්‍රාහ්මණො** පරමත්ථබ්‍රාහ්මණො, විජ්ජත්තයාධිගමෙන **තෙවිජ්ජො,** මග්ගඤාණසඞ්ඛාතෙන වෙදෙන සමන්නාගතත්තා **වෙදසම්පන්නො,** නින්හාතසබ්බපාපතාය **න්හාතකො** ච අම්හීති. එත්ථ ච බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තගාථාපි අත්තනා වුත්තගාථාපි පච්ඡා ථෙරියා පච්චෙකං භාසිතාති සබ්බා ථෙරියා ගාථා එව ජාතාති.

පුණ්ණාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සොළසනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. වීසතිනිපාතො

1. අම්බපාලීථෙරීගාථාවණ්ණනා

වීසතිනිපාතෙ **කාළකා භමරවණ්ණසාදිසා**තිආදිකා අම්බපාලියා ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී සිඛිස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා උපසම්පන්නා හුත්වා භික්ඛුනිසික්ඛාපදං සමාදාය විහරන්තී, එකදිවසං සම්බහුලාහි භික්ඛුනීහි සද්ධිං චෙතියං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කරොන්තී පුරෙතරං ගච්ඡන්තියා ඛීණාසවත්ථෙරියා ඛිපන්තියා සහසා ඛෙළපිණ්ඩං චෙතියඞ්ගණෙ පතිතං, ඛීණාසවත්ථෙරියා අපස්සිත්වා ගතාය අයං පච්ඡතො ගච්ඡන්තී තං ඛෙළපිණ්ඩං දිස්වා ‘‘කා නාම ගණිකා ඉමස්මිං ඨානෙ ඛෙළපිණ්ඩං පාතෙසී’’ති අක්කොසි. සා භික්ඛුනිකාලෙ සීලං රක්ඛන්තී ගබ්භවාසං ජිගුච්ඡිත්වා ඔපපාතිකත්තභාවෙ චිත්තං ඨපෙසි. තෙන චරිමත්තභාවෙ වෙසාලියං රාජුය්‍යානෙ අම්බරුක්ඛමූලෙ ඔපපාතිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. තං දිස්වා උය්‍යානපාලො නගරං උපනෙසි. අම්බරුක්ඛමූලෙ නිබ්බත්තතාය සා **අම්බපාලී**ත්වෙව වොහරීයිත්ථ. අථ නං අභිරූපං දස්සනීයං පාසාදිකං විලාසකන්තතාදිගුණවිසෙසසමුදිතං දිස්වා සම්බහුලා රාජකුමාරා අත්තනො අත්තනො පරිග්ගහං කාතුකාමා අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං අකංසු. තෙසං කලහවූපසමත්ථං තස්සා කම්මසඤ්චොදිතා වොහාරිකා ‘‘සබ්බෙසං හොතූ’’ති ගණිකාට්ඨානෙ ඨපෙසුං. සා සත්ථරි පටිලද්ධසද්ධා අත්තනො උය්‍යානෙ විහාරං කත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදෙත්වා පච්ඡා අත්තනො පුත්තස්ස විමලකොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී අත්තනො සරීරස්ස ජරාජිණ්ණභාවං නිස්සාය සංවෙගජාතා සඞ්ඛාරානං අනිච්චතං විභාවෙන්තී –

252. ‘‘කාළකා භමරවණ්ණසාදිසා, වෙල්ලිතග්ගා මම මුද්ධජා අහුං;
තෙ ජරාය සාණවාකසාදිසා, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

253. ‘‘වාසිතොව සුරභී කරණ්ඩකො, පුප්ඵපූර මම උත්තමඞ්ගජො;
තං ජරායථ සලොමගන්ධිකං, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

254. ‘‘කානනංව සහිතං සුරොපිතං, කොච්ඡසූචිවිචිතග්ගසොභිතං;
තං ජරාය විරලං තහිං තහිං, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

255. ‘‘කණ්හඛන්ධකසුවණ්ණමණ්ඩිතං, සොභතෙ සුවෙණීහිලඞ්කතං;
තං ජරාය ඛලිතං සිරං කතං, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

256. ‘‘චිත්තකාරසුකතාව ලෙඛිකා, සොභරෙ සු භමුකා පුරෙ මම;
තා ජරාය වලිභිප්පලම්බිතා, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

257. ‘‘භස්සරා සුරුචිරා යථා මණී, නෙත්තහෙසුමභිනීලමායතා;
තෙ ජරායභිහතා න සොභරෙ, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

258. ‘‘සණ්හතුඞ්ගසදිසී ච නාසිකා, සොභතෙ සු අභියොබ්බනං පති;
සා ජරාය උපකූලිතා විය, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

259. ‘‘කඞ්කණංව සුකතං සුනිට්ඨිතං, සොභරෙ සු මම කණ්ණපාළියො;
තා ජරාය වලිභිප්පලම්බිතා, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

260. ‘‘පත්තලීමකුලවණ්ණසාදිසා , සොභරෙ සු දන්තා පුරෙ මම;
තෙ ජරාය ඛණ්ඩිතා චාසිතා, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

261. ‘‘කාননම්හි වනසණ්ඩචාරිනී, කොකිලාව මධුරං නිකූජිහං;
තං ජරාය ඛලිතං තහිං තහිං, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

262. ‘‘සණ්හකම්බුරිව සුප්පමජ්ජිතා, සොභතෙ සු ගීවා පුරෙ මම;
සා ජරාය භග්ගා විනාමිතා, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

263. ‘‘වට්ටපලිඝසදිසොපමා උභො, සොභරෙ සු බාහා පුරෙ මම;
තා ජරාය යථ පාටලිබ්බලිතා, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

264. ‘‘සණ්හමුද්දිකසුවණ්ණමණ්ඩිතා , සොභරෙ සු හත්ථා පුරෙ මම;
තෙ ජරාය යථා මූලමූලිකා, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

265. ‘‘පීනවට්ටසහිතුග්ගතා උභො, සොභරෙ සු ථනකා පුරෙ මම;
ථෙවිකීව ලම්බන්ති නොදකා, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

266. ‘‘කඤ්චනස්ස ඵලකංව සම්මට්ඨං, සොභතෙ සු කායො පුරෙ මම;
සො වලීහි සුඛුමාහි ඔතතො, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

267. ‘‘නාගභොගසදිසොපමා උභො, සොභරෙ සු ඌරූ පුරෙ මම;
තෙ ජරාය යථා වෙළුනාළියො, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

268. ‘‘සණ්හනූපුරසුවණ්ණමණ්ඩිතා, සොභරෙ සු ජඞ්ඝා පුරෙ මම;
තා ජරාය තිලදණ්ඩකාරිව, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

269. ‘‘තූලපුණ්ණසදිසොපමා උභො, සොභරෙ සු පාදා පුරෙ මම;
තෙ ජරාය ඵුටිතා වලීමතා, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා.

270. ‘‘එදිසො අහු අයං සමුස්සයො, ජජ්ජරො බහුදුඛානමාලයො;
සොපලෙපපතිතො ජරාඝරො, සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථා’’ති. –

ඉමා ගාථායො අභාසි.

තත්ථ **කාළකාති** කාළකවණ්ණා. **භමරවණ්ණසාදිසාති** කාළකා හොන්තාපි භමරසදිසවණ්ණා, සිනිද්ධනීලාති අත්ථො. **වෙල්ලිතග්ගාති** කුඤ්චිතග්ගා, මූලතො පට්ඨාය යාව අග්ගා කුඤ්චිතා වෙල්ලිතාති අත්ථො. **මුද්ධජාති** කෙසා. **ජරායාති** ජරාහෙතු ජරාය උපහතසොභා. **සාණවාකසාදිසාති** සාණසදිසා වාකසදිසා ච, සාණවාකසදිසා චෙව මකචිවාකසදිසා චාතිපි අත්ථො. **සච්චවාදිවචනං අනඤ්ඤථාති** සච්චවාදිනො අවිතථවාදිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස ‘‘සබ්බං රූපං අනිච්චං ජරාභිභූත’’න්තිආදිවචනං අනඤ්ඤථා යථාභූතමෙව, න තත්ථ විතථං අත්ථීති.

වාසිතොව සුරභී කරණ්ඩකොති පුප්ඵගන්ධවාසචුණ්ණාදීහි වාසිතො වාසං ගාහාපිතො පසාධනසමුග්ගො විය සුගන්ධි. **පුප්ඵපූර මම උත්තමඞ්ගජොති** චම්පකසුමනමල්ලිකාදීහි පුප්ඵෙහි පූරිතො පුබ්බෙ මම කෙසකලාපො නිම්මලොති අත්ථො. **තන්ති** උත්තමඞ්ගජං. **අථ පච්ඡා** එතරහි **සලොමගන්ධිකං** පාකතිකලොමගන්ධමෙව ජාතං. අථ වා **සලොමගන්ධිකන්ති** මෙණ්ඩකලොමෙහි සමානගන්ධං. ‘‘එළකලොමගන්ධ’’න්තිපි වදන්ති.

කානනංව සහිතං සුරොපිතන්ති සුට්ඨු රොපිතං සහිතං ඝනසන්නිවෙසං උද්ධමෙව උට්ඨිතං උජුකදීඝසාඛං උපවනං විය. **කොච්ඡසූචිවිචිතග්ගසොභිතන්ති** පුබ්බෙ කොච්ඡෙන සුවණ්ණසූචියා ච කෙසජටාවිජටනෙන විචිතග්ගං හුත්වා සොභිතං, ඝනභාවෙන වා කොච්ඡසදිසං හුත්වා පණදන්තසූචීහි විචිතග්ගතාය සොභිතං. **තන්ති** උත්තමඞ්ගජං. **විරලං තහිං තහින්ති** තත්ථ තත්ථ විරලං විලූනකෙසං.

කණ්හඛන්ධකසුවණ්ණමණ්ඩිතන්ති සුවණ්ණවජිරාදීහි විභූසිතං කණ්හකෙසපුඤ්ජකං. යෙ පන ‘‘සණ්හකණ්ඩකසුවණ්ණමණ්ඩිත’’න්ති පඨන්ති, තෙසං සණ්හාහි සුවණ්ණසූචීහි ජටාවිජටනෙන මණ්ඩිතන්ති අත්ථො. **සොභතෙ සුවෙණීහිලඞ්කතන්ති** සුන්දරෙහි රාජරුක්ඛමාලා සදිසෙහි කෙසවෙණීහි අලඞ්කතං හුත්වා පුබ්බෙ විරාජතෙ. **තං ජරාය ඛලිතං සිරං කතන්ති** තං තථා සොභිතං සිරං ඉදානි ජරාය ඛලිතං ඛණ්ඩිතාඛණ්ඩිතං විලූනකෙසං කතං.

චිත්තකාරසුකතාව ලෙඛිකාති චිත්තකාරෙන සිප්පිනා නීලාය වණ්ණධාතුයා සුට්ඨු කතා ලෙඛා විය සොභතෙ. **සු භමුකා පුරෙ මමාති** සුන්දරා භමුකා පුබ්බෙ මම සොභනං ගතා. **වලිභිප්පලම්බිතාති** නලාටන්තෙ උප්පන්නාහි වලීහි පලම්බන්තා ඨිතා.

භස්සරාති භාසුරා. **සුරුචිරාති** සුට්ඨු රුචිරා. **යථා මණීති** මණිමුද්දිකා විය. **නෙත්තහෙසුන්ති** සුනෙත්තා අහෙසුං. **අභිනීලමායතාති** අභිනීලා හුත්වා ආයතා. **තෙති** නෙත්තා. **ජරායභිහතාති** ජරාය අභිහතා.

සණ්හතුඞ්ගසදිසී චාති සණ්හා තුඞ්ගා සෙසමුඛාවයවානං අනුරූපා ච. **සොභතෙති** වට්ටෙත්වා ඨපිතහරිතාලවට්ටි විය මම නාසිකා සොභතෙ. **සු අභියොබ්බනං පතීති** සුන්දරෙ අභිනවයොබ්බනකාලෙ සා නාසිකා ඉදානි ජරාය නිවාරිතසොභතාය පරිසෙදිතා විය වරත්තා විය ච ජාතා.

කඞ්කණංව සුකතං සුනිට්ඨිතන්ති සුපරිකම්මකතං සුවණ්ණකඞ්කණං විය වට්ටුලභාවං සන්ධාය වදති. **සොභරෙති** සොභන්තෙ. ‘‘සොභන්තෙ’’ති වා පාඨො. **සූති** නිපාතමත්තං. **කණ්ණපාළියොති** කණ්ණගන්ධා. **වලිභිප්පලම්බිතාති** තහිං තහිං උප්පන්නවලීහි වලිතා හුත්වා වට්ටනියා පණාමිතවත්ථඛන්ධා විය හස්සන්තා ඔලම්බන්ති.

පත්තලීමකුලවණ්ණසාදිසාති කදලිමකුලසදිසවණ්ණසණ්ඨානා. **ඛණ්ඩිතාති** භෙදනපතනෙහි ඛණ්ඩිතා ඛණ්ඩභාවං ගතා. **අසිතාති** වණ්ණභෙදෙන අසිතභාවං ගතා.

කානනම්හි වනසණ්ඩචාරිනී, කොකිලාව මධුරං නිකූජිහන්ති වනසණ්ඩෙ ගොචරචරණෙන වනසණ්ඩචාරිනී කානනෙ අනුසංගීතනිවාසිනී කොකිලා විය මධුරාලාපං නිකූජිහං. **තන්ති** නිකූජිතං ආලාපං. **ඛලිතං තහිං තහින්ති** ඛණ්ඩදන්තාදිභාවෙන තත්ථ තත්ථ පක්ඛලිතං ජාතං.

සඞ්ඛකම්බුරිව සුප්පමජ්ජිතාති සුට්ඨු පමජ්ජිතා සඞ්ඛා සුවණ්ණසඞ්ඛා විය. **භග්ගා විනාමිතාති** මංසපරික්ඛයෙන විභූතසිරාජාලතාය භග්ගා හුත්වා විනතා.

වට්ටපලිසසදිසොපමාති වට්ටෙන පලිඝදණ්ඩෙන සමසමා. **තාති** තා උභොපි බාහායො. **යථා පාටලිබ්බලිතාති** ජජ්ජරභාවෙන පලිතපාටලිසාඛාසදිසා.

සණ්හමුද්දිකසුවණ්ණමණ්ඩිතාති සුවණ්ණමයාහි මට්ඨභාසුරාහි මුද්දිකාහි විභූසිතා. **යථා මූලමූලිකාති** මූලකකණ්ඩසදිසා.

පීනවට්ටසහිතුග්ගතාති පීනා වට්ටා අඤ්ඤමඤ්ඤං සහිතාව හුත්වා උග්ගතා උද්ධමුඛා. **සොභතෙ සු ථනකා පුරෙ මමාති** මම උභොපි ථනා යථාවුත්තරූපා හුත්වා සුවණ්ණකලසියො විය සොභිංසු. පුථුත්තෙ හි ඉදං එකවචනං, අතීතත්ථෙ ච වත්තමානවචනං. **ථෙවිකීව ලම්බන්ති නොදකාති** තෙ උභොපි මෙ ථනා නොදකා ගලිතජලා වෙණුදණ්ඩකෙ ඨපිතඋදකභස්මා විය ලම්බන්ති.

කඤ්චනඵලකංව සම්මට්ඨන්ති ජාතිහිඞ්ගුලකෙන මක්ඛිත්වා චිරපරිමජ්ජිතසොවණ්ණඵලකං විය සොභතෙ. **සො වලීහි සුඛුමාහි ඔතතොති** සො මම කායො ඉදානි සුඛුමාහි වලීහි තහිං තහිං විතතො වලිත්තචතං ආපන්නො.

නාගභොගසදිසොපමාති හත්ථිනාගස්ස හත්ථෙන සමසමා. හත්ථො හි ඉධ භුඤ්ජති එතෙනාති භොගොති වුත්තො. **තෙති** ඌරුයො. **යථා වෙළුනාළියොති** ඉදානි වෙළුපබ්බසදිසා අහෙසුං.

සණ්හනූපුරසුවණ්ණමණ්ඩිතාති සිනිද්ධමට්ඨෙහි සුවණ්ණනූපුරෙහි විභූසිතා. **ජඞ්ඝාති** අට්ඨිජඞ්ඝායො. **තාති** තා ජඞ්ඝායො. **තිලදණ්ඩකාරිවාති** අප්පමංසලොහිතත්තා කිසභාවෙන ලූනාවසිට්ඨවිසුක්ඛතිලදණ්ඩකා විය අහෙසුං. ර-කාරො පදසන්ධිකරො.

තූලපුණ්ණසදිසොපමාති මුදුසිනිද්ධභාවෙන සිම්බලිතූලපුණ්ණපලිගුණ්ඨිතඋපාහනසදිසා. තෙ මම පාදා ඉදානි ඵුටිතා ඵලිතා, **වලීමතා** වලිමන්තො ජාතා.

එදිසොති එවරූපො. අහු අහොසි යථාවුත්තප්පකාරො. **අයං සමුස්සයොති** අයං මම කායො. **ජජ්ජරොති** සිථිලාබන්ධො . **බහුදුක්ඛානමාලයොති** ජරාදිහෙතුකානං බහූනං දුක්ඛානං ආලයභූතො. **සොපලෙපපතිතොති** සො අයං සමුස්සයො අපලෙපපතිතො අභිසඞ්ඛාරාලෙපපරික්ඛයෙන පතිතො පාතාභිමුඛොති අත්ථො. සොපි අලෙපපතිතොති වා පදවිභාගො, සො එවත්ථො. **ජරාඝරොති** ජිණ්ණඝරසදිසො. ජරාය වා ඝරභූතො අහොසි. තස්මා **සච්චවාදිනො** ධම්මානං යථාභූතං සභාවං සම්මදෙව ඤත්වා කථනතො අවිතථවාදිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස මම සත්ථුවචනං අනඤ්ඤථා.

එවං අයං ථෙරී අත්තනො අත්තභාවෙ අනිච්චතාය සල්ලක්ඛණමුඛෙන සබ්බෙසුපි තෙභූමකධම්මෙසු අනිච්චතං උපධාරෙත්වා තදනුසාරෙන තත්ථ දුක්ඛලක්ඛණං අනත්තලක්ඛණඤ්ච ආරොපෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්තී මග්ගපටිපාටියා අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.4.204-219) –

‘‘යො රංසිඵුසිතාවෙළො, ඵුස්සො නාම මහාමුනි;
තස්සාහං භගිනී ආසිං, අජායිං ඛත්තියෙ කුලෙ.

‘‘තස්ස ධම්මං සුණිත්වාහං, විප්පසන්නෙන චෙතසා;
මහාදානං දදිත්වාන, පත්ථයිං රූපසම්පදං.

‘‘එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, සිඛී ලොකග්ගනායකො;
උප්පන්නො ලොකපජ්ජොතො, තිලොකසරණො ජිනො.

‘‘තදාරුණපුරෙ රම්මෙ, බ්‍රහ්මඤ්ඤකුලසම්භවා;
විමුත්තචිත්තං කුපිතා, භික්ඛුනිං අභිසාපයිං.

‘‘වෙසිකාව අනාචාරා, ජිනසාසනදූසිකා;
එවං අක්කොසයිත්වාන, තෙන පාපෙන කම්මුනා.

‘‘දාරුණං නිරයං ගන්ත්වා, මහාදුක්ඛසමප්පිතා;
තතො චුතා මනුස්සෙසු, උපපන්නා තපස්සිනී.

‘‘දසජාතිසහස්සානි, ගණිකත්තමකාරයිං;
තම්හා පාපා න මුච්චිස්සං, භුත්වා දුට්ඨවිසං යථා.

‘‘බ්‍රහ්මචරියමසෙවිස්සං, කස්සපෙ ජිනසාසනෙ;
තෙන කම්මවිපාකෙන, අජායිං තිදසෙ පුරෙ.

‘‘පච්ඡිමෙ භවෙ සම්පත්තෙ, අහොසිං ඔපපාතිකා;
අම්බසාඛන්තරෙ ජාතා, අම්බපාලීති තෙනහං.

‘‘පරිවුතා පාණකොටීහි, පබ්බජිං ජිනසාසනෙ;
පත්තාහං අචලං ඨානං, ධීතා බුද්ධස්ස ඔරසා.

‘‘ඉද්ධීසු ච වසී හොමි, සොතධාතුවිසුද්ධියා;
චෙතොපරියඤාණස්ස, වසී හොමි මහාමුනි.

‘‘පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
සබ්බාසවපරික්ඛීණා, නත්ථි දානි පුනබ්භවො.

‘‘අත්ථධම්මනිරුත්තීසු, පටිභානෙ තථෙව ච;
ඤාණං මෙ විමලං සුද්ධං, බුද්ධසෙට්ඨස්ස වාහසා.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා;
නාගීව බන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවා.

‘‘ස්වාගතං වත මෙ ආසි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

‘‘පටිසම්භිදා චතස්සො, විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ;
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන තා එව ගාථා පච්චුදාහාසීති.

අම්බපාලිථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රොහිනීථෙරීගාථාවණ්ණනා

සමණාති හොති සුපීතිආදිකා රොහිනියා ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී ඉතො එකනවුතිකප්පෙ විපස්සිස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා, එකදිවසං බන්ධුමතීනගරෙ භගවන්තං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පත්තං ගහෙත්වා පූවස්ස පූරෙත්වා භගවතො දත්වා පීතිසොමනස්සජාතා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තී අනුක්කමෙන උපචිතවිමොක්ඛසම්භාරා හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වෙසාලියං මහාවිභවස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා **රොහිනී**ති ලද්ධනාමා විඤ්ඤුතං පත්වා, සත්ථරි වෙසාලියං විහරන්තෙ විහාරං ගන්තවා ධම්මං සුත්වා සොතාපන්නා හුත්වා මාතාපිතූනං ධම්මං දෙසෙත්වා සාසනෙ පසාදං උප්පාදෙත්වා තෙ අනුජානාපෙත්වා සයං පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං –

‘‘නගරෙ බන්ධුමතියා, විපස්සිස්ස මහෙසිනො;
පිණ්ඩාය විචරන්තස්ස, පූවෙදාසිමහං තදා.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, තාවතිංසමගච්ඡහං.

‘‘ඡත්තිංසදෙවරාජූනං , මහෙසිත්තමකාරයිං;
පඤ්ඤාසචක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘මනසා පත්ථිතා නාම, සබ්බා මය්හං සමිජ්ඣථ;
සම්පත්තිං අනුභොත්වාන, දෙවෙසු මනුජෙසු ච.

‘‘පච්ඡිමෙ භවසම්පත්තෙ, ජාතො විප්පකුලෙ අහං;
රොහිනී නාම නාමෙන, ඤාතකෙහි පියායිතා.

‘‘භික්ඛූනං සන්තිකං ගන්ත්වා, ධම්මං සුත්වා යථාතථං;
සංවිග්ගමානසා හුත්වා, පබ්බජිං අනගාරියං.

‘‘යොනිසො පදහන්තීනං, අරහත්තමපාපුණිං;
එකනවුතිතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, පූවදානස්සිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පුබ්බෙ සොතාපන්නකාලෙ පිතරා අත්තනා ච වචනපටිවචනවසෙන වුත්තගාථා උදානවසෙන භාසන්තී –

271. ‘‘සමණාති භොති සුපි, සමණාති පබුජ්ඣසි;
සමණානෙව කිත්තෙසි, සමණී නූන භවිස්සසි.

272. ‘‘විපුලං අන්නඤ්ච පානඤ්ච, සමණානං පවෙච්ඡසි;
රොහිනී දානි පුච්ඡාමි, කෙන තෙ සමණා පියා.

273. ‘‘අකම්මකාමා අලසා, පරදත්තූපජීවිනො;
ආසංසුකා සාදුකාමා, කෙන තෙ සමණා පියා.

274. ‘‘චිරස්සං වත මං තාත, සමණානං පරිපුච්ඡසි;
තෙසං තෙ කිත්තයිස්සාමි, පඤ්ඤාසීලපරක්කමං.

275. ‘‘කම්මකාමා අනලසා, කම්මසෙට්ඨස්ස කාරකා;
රාගං දොසං පජහන්ති, තෙන මෙ සමණා පියා.

276. ‘‘තීණි පාපස්ස මූලානි, ධුනන්ති සුචිකාරිනො;
සබ්බං පාපං පහීනෙසං, තෙන මෙ සමණා පියා.

277. ‘‘කායකම්මං සුචි නෙසං, වචීකම්මඤ්ච තාදිසං;
මනොකම්මං සුචි නෙසං, තෙන මෙ සමණා පියා.

278. ‘‘විමලා සඞ්ඛමුත්තාව, සුද්ධා සන්තරබාහිරා;
පුණ්ණා සුක්කාන ධම්මානං, තෙන මෙ සමණා පියා.

279. ‘‘බහුස්සුතා ධම්මධරා, අරියා ධම්මජීවිනො;
අත්ථං ධම්මඤ්ච දෙසෙන්ති, තෙන මෙ සමණා පියා.

280. ‘‘බහුස්සුතා ධම්මධරා, අරියා ධම්මජීවිනො;
එකග්ගචිත්තා සතිමන්තො, තෙන මෙ සමණා පියා.

281. ‘‘දූරඞ්ගමා සතිමන්තො, මන්තභාණී අනුද්ධතා;
දුක්ඛස්සන්තං පජානන්ති, තෙන මෙ සමණා පියා.

282. ‘‘යස්මා ගාමා පක්කමන්ති, න විලොකෙන්ති කිඤ්චනං;
අනපෙක්ඛාව ගච්ඡන්ති, තෙන මෙ සමණා පියා.

283. ‘‘න තෙ සං කොට්ඨෙ ඔපෙන්ති, න කුම්භිං න ඛළොපියං;
පරිනිට්ඨිතමෙසානා, තෙන මෙ සමණා පියා.

284. ‘‘න තෙ හිරඤ්ඤං ගණ්හන්ති, න සුවණ්ණං න රූපියං;
පච්චුප්පන්නෙන යාපෙන්ති, තෙන මෙ සමණා පියා.

285. ‘‘නානාකුලා පබ්බජිතා, නානාජනපදෙහි ච;
අඤ්ඤමඤ්ඤං පියායන්ති, තෙන මෙ සමණා පියා.

286. ‘‘අත්ථාය වත නො භොති, කුලෙ ජාතාසි රොහිනී;
සද්ධා බුද්ධෙ ච ධම්මෙ ච, සඞ්ඝෙ ච තිබ්බගාරවා.

287. ‘‘තුවඤ්හෙතං පජානාසි, පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තරං;
අම්හම්පි එතෙ සමණා, පටිග්ගණ්හන්ති දක්ඛිණං.

288. ‘‘පතිට්ඨිතො හෙත්ථ යඤ්ඤො, විපුලො නො භවිස්සති;
සචෙ භායසි දුක්ඛස්ස, සචෙ තෙ දුක්ඛමප්පියං.

289. ‘‘උපෙහි සරණං බුද්ධං, ධම්මං සඞ්ඝඤ්ච තාදිනං;
සමාදියාහි සීලානි, තං තෙ අත්ථාය හෙහිති.

290. ‘‘උපෙමි සරණං බුද්ධං, ධම්මං සඞ්ඝඤ්ච තාදිනං;
සමාදියාමි සීලානි, තං මෙ අත්ථාය හෙහිති.

291. ‘‘බ්‍රහ්මබන්ධු පුරෙ ආසිං, සො ඉදානිම්හි බ්‍රාහ්මණො;
තෙවිජ්ජො සොත්තියො චම්හි, වෙදගූ චම්හි න්හාතකො’’ති. –

ඉමා ගාථා පච්චුදාහාසි.

තත්ථ ආදිතො තිස්සො ගාථා අත්තනො ධීතු භික්ඛූසු සම්මුතිං අනිච්ඡන්තෙන වුත්තා. තත්ථ **සමණාති හොති සුපීති** හොති ත්වං සුපනකාලෙපි ‘‘සමණා සමණා’’ති කිත්තෙන්තී සමණපටිබද්ධංයෙව කථං කථෙන්තී සුපසි. **සමණාති පබුජ්ඣසීති** සුපනතො උට්ඨහන්තීපි ‘‘සමණා’’ඉච්චෙවං වත්වා පබුජ්ඣසි නිද්දාය වුට්ඨාසි. **සමණානෙව කිත්තෙසීති** සබ්බකාලම්පි සමණෙ එව සමණානමෙව වා ගුණෙ කිත්තෙසි අභිත්ථවසි. **සමණී නූන භවිස්සසීති** ගිහිරූපෙන ඨිතාපි චිත්තෙන සමණී එව මඤ්ඤෙ භවිස්සසි. අථ වා **සමණී නූන භවිස්සසීති** ඉදානි ගිහිරූපෙන ඨිතාපි න චිරෙනෙව සමණී එව මඤ්ඤෙ භවිස්සසි සමණෙසු එව නින්නපොණභාවතො.

පවෙච්ඡසීති දෙසි. **රොහිනී දානි පුච්ඡාමීති**, අම්ම රොහිනි, තං අහං ඉදානි පුච්ඡාමීති බ්‍රාහ්මණො අත්තනො ධීතරං පුච්ඡන්තො ආහ. **කෙන තෙ සමණා පියාති**, අම්ම රොහිනි, ත්වං සයන්තීපි පබුජ්ඣන්තීපි අඤ්ඤදාපි සමණානමෙව ගුණෙ කිත්තයසි, කෙන නාම කාරණෙන තුය්හං සමණා පියායිතබ්බා ජාතාති අත්ථො.

ඉදානි බ්‍රාහ්මණො සමණෙසු දොසං ධීතු ආචික්ඛන්තො **‘‘අකම්මකාමා’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **අකම්මකාමාති** න කම්මකාමා, අත්තනො පරෙසඤ්ච අත්ථාවහං කිඤ්චි කම්මං න කාතුකාමා. **අලසාති** කුසීතා. **පරදත්තූපජීවිනොති** පරෙහි දින්නෙනෙව උපජීවනසීලා. **ආසංසුකාති** තතො එව සාසච්ඡාදනාදීනං ආසීසනකා. **සාදුකාමාති** සාදුං මධුරමෙව ආහාරං ඉච්ඡනකා. සබ්බමෙතං බ්‍රාහ්මණො සමණානං ගුණෙ අජානන්තො අත්තනාව පරිකප්පිතං දොසමාහ.

තං සුත්වා රොහිනී ‘‘ලද්ධො දානි මෙ ඔකාසො අය්‍යානං ගුණෙ කථෙතු’’න්ති තුට්ඨමානසා භික්ඛූනං ගුණෙ කිත්තෙතුකාමා පඨමං තාව තෙසං කිත්තනෙ සොමනස්සං පවෙදෙන්තී **‘‘චිරස්සං වත මං, තාත’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **චිරස්සං වතාති** චිරෙන වත. **තාතාති** පිතරං ආලපති. **සමණානන්ති** සමණෙ සමණානං වා මය්හං පියායිතබ්බං පරිපුච්ඡසි. **තෙසන්ති** සමණානං. **පඤ්ඤාසීලපරක්කමන්ති** පඤ්ඤඤ්ච සීලඤ්ච උස්සාහඤ්ච.

කිත්තයිස්සාමීති කථයිස්සාමි. පටිජානෙත්වා තෙ කිත්තෙන්තී ‘‘අකම්මකාමා අලසා’’ති තෙන වුත්තං දොසං තාව නිබ්බෙඨෙත්වා තප්පටිපක්ඛභූතං ගුණං දස්සෙතුං **‘‘කම්මකාමා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **කම්මකාමාති** වත්තපටිවත්තාදිභෙදං කම්මං සමණකිච්චං පරිපූරණවසෙන කාමෙන්ති ඉච්ඡන්තීති කම්මකාමා. තත්ථ යුත්තප්පයුත්තා හුත්වා උට්ඨාය සමුට්ඨාය වායමනතො න අලසාති **අනලසා**. තං පන කම්මං සෙට්ඨං උත්තමං නිබ්බානාවහමෙව කරොන්තීති **කම්මසෙට්ඨස්ස කාරකා**. කරොන්තා පන තං පටිපත්තියා අනවජ්ජභාවතො **රාගං දොසං පජහන්ති,** යථා රාගදොසා පහීයන්ති, එවං සමණා කම්මං කරොන්ති. **තෙන මෙ සමණා පියාති** තෙන යථාවුත්තෙන සම්මාපටිපජ්ජනෙන මය්හං සමණා පියායිතබ්බාති අත්ථො.

තීණි පාපස්ස මූලානීති ලොභදොසමොහසඞ්ඛාතානි අකුසලස්ස තීණි මූලානි. **ධුනන්තීති** නිග්ඝාතෙන්ති, පජහන්තීති අත්ථො. **සුචිකාරිනොති** අනවජ්ජකම්මකාරිනො. **සබ්බං පාපං පහීනෙසන්ති** අග්ගමග්ගාධිගමෙන එසං සබ්බම්පි පාපං පහීනං.

එවං ‘‘සමණා සුචිකාරිනො’’ති සඞ්ඛෙපතො වුත්තමත්ථං විභජිත්වා දස්සෙතුං **‘‘කායකම්ම’’**න්ති ගාථමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

විමලා සඞ්ඛමුත්තාවාති සුධොතසඞ්ඛා විය මුත්තා විය ච විගතමලා රාගාදිමලරහිතා. **සුද්ධා සන්තරබාහිරාති** සන්තරඤ්ච බාහිරඤ්ච සන්තරබාහිරං. තතො සන්තරබාහිරතො සුද්ධා, සුද්ධාසයපයොගාති අත්ථො. **පුණ්ණා සුක්කාන ධම්මානන්ති** එකන්තසුක්කෙහි අනවජ්ජධම්මෙහි පරිපුණ්ණා, අසෙඛෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි සමන්නාගතාති අත්ථො.

සුත්තගෙය්‍යාදිබහුං සුතං එතෙසං, සුතෙන වා උප්පන්නාති **බහුස්සුතා,** පරියත්තිබාහුසච්චෙන පටිවෙධබාහුසච්චෙන ච සමන්නාගතාති අත්ථො. තමෙව දුවිධම්පි ධම්මං ධාරෙන්තීති **ධම්මධරා.** සත්තානං ආචාරසමාචාරසික්ඛාපදෙන අරීයන්තීති **අරියා.** ධම්මෙන ඤායෙන ජීවන්තීති **ධම්මජීවිනො. අත්ථං ධම්මඤ්ච දෙසෙන්තීති** භාසිතත්ථඤ්ච දෙසනාධම්මඤ්ච කථෙන්ති පකාසෙන්ති. අථ වා අත්ථතො අනපෙතං ධම්මතො අනපෙතඤ්ච දෙසෙන්ති ආචික්ඛන්ති.

එකග්ගචිත්තාති සමාහිතචිත්තා. **සතිමන්තොති** උපට්ඨිතසතිනො.

දූරඞ්ගමාති අරඤ්ඤගතා, මනුස්සූපචාරං මුඤ්චිත්වා දූරං ගච්ඡන්තා, ඉද්ධානුභාවෙන වා යථාරුචිතං දූරං ඨානං ගච්ඡන්තීති දූරඞ්ගමා. මන්තා වුච්චති පඤ්ඤා, තාය භණනසීලතාය **මන්තභාණී**. න උද්ධතාති **අනුද්ධතා,** උද්ධච්චරහිතා වූපසන්තචිත්තා. **දුක්ඛස්සන්තං පජානන්තීති** වට්ටදුක්ඛස්ස පරියන්තභූතං නිබ්බානං පටිවිජ්ඣන්ති.

න විලොකෙන්ති කිඤ්චනන්ති යතො ගාමතො පක්කමන්ති, තස්මිං ගාමෙ කඤ්චි සත්තං වා සඞ්ඛාරං වා අපෙක්ඛාවසෙන න ඔලොකෙන්ති, අථ ඛො පන අනපෙක්ඛාව ගච්ඡන්ති පක්කමන්ති.

න තෙ සං කොට්ඨෙ ඔපෙන්තීති තෙ සමණා සං අත්තනො සන්තකං සාපතෙය්‍යං කොට්ඨෙ න ඔපෙන්ති න පටිසාමෙත්වා ඨපෙන්ති තාදිසස්ස පරිග්ගහස්ස අභාවතො. **කුම්භින්ති** කුම්භියං. **කළොපියන්ති** පච්ඡියං. **පරිනිට්ඨිතමෙසානාති** පරකුලෙසු පරෙසං අත්ථාය සිද්ධමෙව සාසං පරියෙසන්තා.

හිරඤ්ඤන්ති කහාපණං. **රූපියන්ති** රජතං. **පච්චුප්පන්නෙන යාපෙන්තීති** අතීතං අනනුසොචන්තා අනාගතඤ්ච අපච්චාසීසන්තා පච්චුප්පන්නෙන යාපෙන්ති අත්තභාවං පවත්තෙන්ති.

අඤ්ඤමඤ්ඤං පිහයන්තීති අඤ්ඤමඤ්ඤස්මිං මෙත්තිං කරොන්ති. ‘‘පිහායන්ති’’පි පාඨො, සො එව අත්ථො.

එවං සො බ්‍රාහ්මණො ධීතුයා සන්තිකෙ භික්ඛූනං ගුණෙ සුත්වා පසන්නමානසො ධීතරං පසංසන්තො **‘‘අත්ථාය වත’’**තිආදිමාහ.

අම්හම්පීති අම්හාකම්පි. **දක්ඛිණන්ති** දෙය්‍යධම්මං.

එත්ථාති එතෙසු සමණෙසු. **යඤ්ඤොති** දානධම්මො. **විපුලොති** විපුලඵලො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං බ්‍රාහ්මණො සරණෙසු සීලෙසු ච පතිට්ඨිතො අපරභාගෙ සඤ්ජාතසංවෙගො පබ්බජිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාය අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානෙන්තො **‘‘බ්‍රහ්මබන්ධූ’’**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව.

රොහිනීථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. චාපාථෙරීගාථාවණ්ණනා

ලට්ඨිහත්ථො පුරෙ ආසීතිආදිකා චාපාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්ති, අනුක්කමෙන උපචිතකුසලමූලා සම්භතවිමොක්ඛසම්භාරා හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වඞ්ගහාරජනපදෙ අඤ්ඤතරස්මිං මිගලුද්දකගාමෙ ජෙට්ඨකමිගලුද්දකස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති, **චාපාති**ස්සා නාමං අහොසි. තෙන ච සමයෙන උපකො ආජීවකො බොධිමණ්ඩතො ධම්මචක්කං පවත්තෙතුං බාරාණසිං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තෙන සත්ථාරා සමාගතො ‘‘විප්පසන්නානි ඛො තෙ, ආවුසො, ඉන්ද්‍රියානි, පරිසුද්ධො ඡවිවණ්ණො පරියොදාතො, කංසි ත්වං, ආවුසො, උද්දිස්ස පබ්බජිතො, කො වා තෙ සත්ථා, කස්ස වා ත්වං ධම්මං රොචෙසී’’ති (මහාව. 11; ම. නි. 1.285) පුච්ඡිත්වා –

‘‘සබ්බාභිභූ සබ්බවිදූහමස්මි, සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනූපලිත්තො;
සබ්බඤ්ජහො තණ්හාක්ඛයෙ විමුත්තො, සයං අභිඤ්ඤාය කමුද්දිසෙය්‍යං. (ධ. ප. 353; මහාව. 11; කථා. 405; ම. නි. 1.285);

‘‘න මෙ ආචරියො අත්ථි, සදිසො මෙ න විජ්ජති;
සදෙවකස්මිං ලොකස්මිං, නත්ථි මෙ පටිපුග්ගලො.

‘‘අහඤ්හි අරහා ලොකෙ, අහං සත්ථා අනුත්තරො;
එකොම්හි සම්මාසම්බුද්ධො, සීතිභූතොම්හි නිබ්බුතො.

‘‘ධම්මචක්කං පවත්තෙතුං, ගච්ඡාමි කාසිනං පුරං;
අන්ධීභූතස්මිං ලොකස්මිං, ආහඤ්ඡං අමතදුන්දුභි’’න්ති. (මහාව. 11; කථා. 405; ම. නි. 1.285) –

සත්ථාරා අත්තනො සබ්බඤ්ඤුබුද්ධභාවෙ ධම්මචක්කපවත්තනෙ ච පවෙදිතෙ පසන්නචිත්තො සො ‘‘හුපෙය්‍යාපාවුසො, අරහසි අනන්තජිනො’’ති (මහාව. 11; ම. නි. 1.285) වත්වා උම්මග්ගං ගහෙත්වා පක්කන්තො

වඞ්ගහාරජනපදං අගමාසි. සො තත්ථ එකං මිගලුද්දකගාමකං උපනිස්සාය වාසං කප්පෙසි. තං තත්ථ ජෙට්ඨකමිගලුද්දකො උපට්ඨාසි. සො එකදිවසං දූරං මිගවං ගච්ඡන්තො ''මය්හං අරහන්තෙ මා පමජ්ජී''ති අත්තනො ධීතරං චාපං ආණාපෙත්වා අගමාසි සද්ධිං පුත්තභාතුකෙහි. සා චස්ස ධීතා අභිරූපා හොති දස්සනීයා.

අථ ඛො උපකො ආජීවකො භික්ඛාචාරවෙලායං මිගලුද්දකස්ස ඝරං ගතො පරිවිසිතුං උපගතං චාපං දිස්වා රාගෙන අභිභූතො භුඤ්ජිතුම්පි අසක්කොන්තො භාජනෙන භත්තං ආදාය වසනට්ඨානං ගන්ත්වා භත්තං එකමන්තෙ නික්ඛිපිත්වා ''සචෙ චාපං ලභිස්සාමි, ජීවාමි, නො චෙ, මරිස්සාමී''ති නිරාහාරො නිපජ්ජි. සත්තමෙ දිවසෙ මිගලුද්දකො ආගන්ත්වා ධීතරං පුච්ඡි – ''කිං මය්හං අරහන්තෙ න පමජ්ජී''ති? සා ''එකදිවසමෙව ආගන්ත්වා පුන නාගතපුබ්බො''ති ආහ. මිගලුද්දකො ච තාවදෙවස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා ''කිං, භන්තෙ, අඵාසුක''න්ති පාදෙ පරිමජ්ජන්තො පුච්ඡි. උපකො නිත්ථුනන්තො පරිවත්තතියෙව. සො ''වදථ, භන්තෙ, යං මයා සක්කා කාතුං, සබ්බං තං කරිස්සාමී''ති ආහ. උපකො එකෙන පරියායෙන අත්තනො අජ්ඣාසයං ආරොචෙසි. ''ඉතරො ජානාසි පන, භන්තෙ, කිඤ්චි සිප්ප''න්ති. ''න ජානාමී''ති. ''න, භන්තෙ, කිඤ්චි සිප්පං අජානන්තෙන සක්කා ඝරං ආවසිතු''න්ති. සො ආහ – ''නාහං කිඤ්චි සිප්පං ජානාමි, අපිච තුම්හාකං මංසහාරකො භවිස්සාමි, මංසඤ්ච වික්කිණිස්සාමී''ති. මාගවිකො ''අම්හාකම්පි එතදෙව රුච්චතී''ති උත්තරසාටකං දත්වා අත්තනො සහායකස්ස ගෙහෙ කතිපාහං වසාපෙත්වා තාදිසෙ දිවසෙ ඝරං ආනෙත්වා ධීතරං අදාසි.

අථ කාලෙ ගච්ඡන්තෙ තෙසං සංවාසමන්වාය පුත්තො නිබ්බත්ති, **සුභද්දො**තිස්ස නාමං අකංසු. චාපා තස්ස රොදනකාලෙ ''උපකස්ස පුත්ත, ආජීවකස්ස පුත්ත, මංසහාරකස්ස පුත්ත, මා රොදි මා රොදී''තිආදිනා පුත්තතොසනගීතෙන උපකං උප්පණ්ඩෙසි. සො ''මා ත්වං චාපෙ මං 'අනාථො'ති මඤ්ඤි, අත්ථි මෙ සහායො අනන්තජිනො නාම, තස්සාහං සන්තිකං ගමිස්සාමී''ති ආහ. චාපා ''එවමයං අට්ටීයතී''ති ඤත්වා පුනප්පුනං තථා කථෙසියෙව. සො එකදිවසං තාය තථා වුත්තො කුජ්ඣිත්වා ගන්තුමාරද්ධො. තාය තං තං වත්වා අනුනීයමානොපි සඤ්ඤත්තිං අනාගච්ඡන්තො පච්ඡිමදිසාභිමුඛො පක්කාමි.

භගවා ච තෙන සමයෙන සාවත්ථියං ජෙතවනෙ විහරන්තො භික්ඛූනං ආචික්ඛි – ''යො, භික්ඛවෙ, අජ්ජ 'කුහිං අනන්තජිනො'ති ඉධාගන්ත්වා පුච්ඡති, තං මම සන්තිකං පෙසෙථා''ති. උපකොපි ''කුහිං අනන්තජිනො වසතී''ති තත්ථ තත්ථ පුච්ඡන්තො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා විහාරං පවිසිත්වා විහාරමජ්ඣෙ ඨත්වා ''කුහිං අනන්තජිනො''ති පුච්ඡි. තං භික්ඛූ භගවතො සන්තිකං නයිංසු. සො භගවන්තං දිස්වා ''ජානාථ මං භගවා''ති ආහ. ''ආම, ජානාමි, කුහිං පන ත්වං එත්තකං කාලං වසී''ති? ''වඞ්ගහාරජනපදෙ, භන්තෙ''ති. ''උපක, ඉදානි මහල්ලකො ජාතො පබ්බජිතුං සක්ඛිස්සසී''ති? ''පබ්බජිස්සාමි, භන්තෙ''ති. සත්ථා අඤ්ඤතරං භික්ඛුං ආණාපෙසි – ''එහි ත්වං, භික්ඛු, ඉමං පබ්බාජෙහී''ති. සො තං පබ්බාජෙසි. සො පබ්බජිතො සත්ථු සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා භාවනං අනුයුඤ්ජන්තො න චිරස්සෙව අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාය කාලං කත්වා අවිහෙසු නිබ්බත්තො, නිබ්බත්තක්ඛණෙයෙව අරහත්තං පාපුණි. අවිහෙසු නිබ්බත්තමත්තා සත්ත ජනා අරහත්තං පත්තා, තෙසං අයං අඤ්ඤතරො. වුත්තඤ්හෙතං –

''අවිහං උපපන්නාසෙ, විමුත්තා සත්ත භික්ඛවො;
රාගදොසපරික්ඛීණා, තිණ්ණා ලොකෙ විසත්තිකං.

''උපකොපලගණ්ඩො ච, පක්කුසාති ච තෙ තයො;
භද්දියො ඛණ්ඩදෙවො ච, බාහුරග්ගි ච සිඞ්ගියො;
තෙ හිත්වා මානුසං දෙහං, දිබ්බයොගං උපච්චගු''න්ති. (සං. නි. 1.105);

උපකෙ පන පක්කන්තෙ නිබ්බින්දහදයා චාපා දාරකං අය්යකස්ස නිය්‍යාදෙත්වා පුබ්බෙ උපකෙන ගතමග්ගං ගච්ඡන්තී සාවත්ථිං ගන්ත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී මග්ගපටිපාටියා අරහත්තෙ පතිට්ඨිතා, අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පුබ්බෙ උපකෙන අත්තනා ච කථිතගාථායො උදානවසෙන එකජ්ඣං කත්වා –

292. ''ලට්ඨිහත්ථො පුරෙ ආසි, සො දානි මිගලුද්දකො;
ආසාය පලිපා ඝොරා, නාසක්ඛි පාරමෙතවෙ.

293. ''සුමත්තං මං මඤ්ඤමානා, චාපි පුත්තමතොසයි;
චාපාය බන්ධනං ඡෙත්වා, පබ්බජිස්සං පුනොපහං.

294. ''මා මෙ කුජ්ඣි මහාවීර, මා මෙ කුජ්ඣි මහාමුනි;
න හි කොධපරෙතස්ස, සුද්ධි අත්ථි කුතො තපො.

295. ''පක්කමිස්සඤ්ච නාළාතො, කොධ නාළාය වච්ඡති;
බන්ධන්තී ඉත්ථිරූපෙන, සමණෙ ධම්මජීවිනො.

296. ''එහි කාළ නිවත්තස්සු, භුඤ්ජ කාමෙ යථා පුරෙ;
අහඤ්ච තෙ වසීකතා, යෙ ච මෙ සන්ති ඤාතකා.

297. ‘‘එත්තො වාපෙ චතුබ්භාගං, යථා භාසසි ත්වඤ්ච මෙ;
තයි රත්තස්ස පොසස්ස, උළාරං වත තං සියා.

298. ‘‘කාළඞ්ගිනිංව තක්කාරිං, පුප්ඵිතං ගිරිමුද්ධනි;
ඵුල්ලං දාලිමලට්ඨිංව, අන්තොදීපෙව පාටලිං.

299. ‘‘හරිචන්දනලිත්තඞ්ගිං, කාසිකුත්තමධාරිනිං;
තං මං රූපවතිං සන්තිං, කස්ස ඔහාය ගච්ඡසි.

300. ‘‘සාකුන්තිකොව සකුණිං, යථා බන්ධිතුමිච්ඡති;
ආහරිමෙන රූපෙන, න මං ත්වං බාධයිස්සසි.

301. ‘‘ඉමඤ්ච මෙ පුත්තඵලං, කාළ උප්පාදිතං තයා;
තං මං පුත්තවතිං සන්තිං, කස්ස ඔහාය ගච්ඡසි.

302. ‘‘ජහන්ති පුත්තෙ සප්පඤ්ඤා, තතො ඤාතී තතො ධනං;
පබ්බජන්ති මහාවීරා, නාගො ඡෙත්වාව බන්ධනං.

303. ‘‘ඉදානි තෙ ඉමං පුත්තං, දණ්ඩෙන ඡුරිකාය වා;
භූමියං වා නිසුම්භිස්සං, පුත්තසොකා න ගච්ඡසි.

304. ‘‘සචෙ පුත්තං සිඞ්ගාලානං, කුක්කුරානං පදාහිසි;
න මං පුත්තකත්තෙ ජම්මි, පුනරාවත්තයිස්සසි.

305. ‘‘හන්ද ඛො දානි භද්දන්තෙ, කුහිං කාළ ගමිස්සසි;
කතමං ගාමනිගමං, නගරං රාජධානියො.

306. ‘‘අහුම්හ පුබ්බෙ ගණිනො, අස්සමණා සමණමානිනො;
ගාමෙන ගාමං විචරිම්හ, නගරෙ රාජධානියො.

307. ‘‘එසො හි භගවා බුද්ධො, නදිං නෙරඤ්ජරං පති;
සබ්බදුක්ඛප්පහානාය, ධම්මං දෙසෙති පාණිනං;
තස්සාහං සන්තිකං ගච්ඡං, සො මෙ සත්ථා භවිස්සති.

308. ‘‘වන්දනං දානි මෙ වජ්ජාසි, ලොකනාථං අනුත්තරං;
පදක්ඛිණඤ්ච කත්වාන, ආදිසෙය්‍යාසි දක්ඛිණං.

309. ‘‘එතං ඛො ලබ්භමම්හෙහි, යථා භාසසි ත්වඤ්ච මෙ;
වන්දනං දානි තෙ වජ්ජං, ලොකනාථං අනුත්තරං;
පදක්ඛිණඤ්ච කත්වාන, ආදිසිස්සාමි දක්ඛිණං.

310. ‘‘තතො ච කාළො පක්කාමි, නදිං නෙරඤ්ජරං පති;
සො අද්දසාසි සම්බුද්ධං, දෙසෙන්තං අමතං පදං.

311. ‘‘දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං, දුක්ඛස්ස ච අතික්කමං;
අරියං චට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, දුක්ඛූපසමගාමිනං.

312. ‘‘තස්ස පාදානි වන්දිත්වා, කත්වාන නං පදක්ඛිණං;
චාපාය ආදිසිත්වාන, පබ්බජිං අනගාරියං;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **ලට්ඨිහත්ථොති** දණ්ඩහත්ථො. **පුරෙති** පුබ්බෙ පරිබ්බාජකකාලෙ චණ්ඩගොණකුක්කුරාදීනං පරිහරණත්ථං දණ්ඩං හත්ථෙන ගහෙත්වා විචරණකො අහොසි. **සො දානි මිගලුද්දකොති** සො ඉදානි මිගලුද්දෙහි සද්ධිං සම්භොගසංවාසෙහි මිගලුද්දො මාගවිකො ජාතො. **ආසායාති** තණ්හාය. ‘‘ආසයා’’තිපි පාඨො, අජ්ඣාසයහෙතූති අත්ථො. **පලිපාති** කාමපඞ්කතො දිට්ඨිපඞ්කතො ච. **සොරාති** අවිදිතවිපුලානත්ථාවහත්තා දාරුණතො සොරා. **නාසක්ඛි පාරමෙතවෙති** තස්සෙව පලිපස්ස පාරභූතං නිබ්බානං එතුං ගන්තුං න අසක්ඛි, න අභිසම්භුනීති අත්තානමෙව සන්ධාය උපකො වදති.

සුමත්තං මං මඤ්ඤමානාති අත්තනි සුට්ඨු මත්තං මදප්පත්තං කාමගෙධවසෙන ලග්ගං පමත්තං වා කත්වා මං සල්ලක්ඛන්තී. **චාපා පුත්තමතොසයීති** මිගලුද්දස්ස ධීතා චාපා ‘‘ආජීවකස්ස පුත්තා’’තිආදිනා මං ඝට්ටෙන්තී පුත්තං තොසෙසි කෙළායසි. ‘‘සුපති මං මඤ්ඤමානා’’ති ච පඨන්ති, සුපතීති මං මඤ්ඤමානාති අත්ථො. **චාපාය බන්ධනං ඡෙත්වාති** චාපාය තයි උප්පන්නං කිලෙසබන්ධනං ඡින්දිත්වා. **පබ්බජිස්සං පුනොපහන්ති** පුන දුතියවාරම්පි අහං පබ්බජිස්සාමි.

ඉදානි තස්සා ''මය්හං අත්ථො නත්ථී''ති වදති, තං සුත්වා චාපා බමාපෙන්තී **''මා මෙ කුජ්ඣී''**ති ගාථමාහ. තත්ථ **මා මෙ කුජ්ඣීති** කෙළිකරණමත්තෙන මා මය්හං කුජ්ඣි. **මහාවීර, මහාමුනීති** උපකං ආලපති. තඤ්හි සා පුබ්බෙපි පබ්බජිතො, ඉදානිපි පබ්බජිතුකාමොති කත්වා බන්තිඤ්ච පච්චාසීසන්තී ''මහාමුනී''ති ආහ. තෙනෙවාහ – **''න හි කොධපරෙතස්ස, සුද්ධි අත්ථි කුතො තපො''**ති, ත්වං එත්තකම්පි අසහන්තො කථං චිත්තං දමෙස්සසි, කථං වා තපං චරිස්සසීති අධිප්පායො.

අථ නාළං ගන්ත්වා ජීවිතුකාමොසීති චාපාය වුත්තො ආහ – **''පක්කමිස්සඤ්ච නාළාතො, කොධ නාළාය වච්ඡතී''**ති කො ඉධ නාළාය වසිස්සති, නාළාතොව අහං පක්කමිස්සාමෙව. සො හි තස්ස ජාතගාමො, තතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජි. සො ච මගධරට්ඨෙ බොධිමණ්ඩස්ස ආසන්නපදෙසෙ, තං සන්ධාය වුත්තං. **බන්ධන්තී ඉත්ථිරූපෙන, සමණෙ ධම්මජීවිනොති** චාපෙ ත්වං ධම්මෙන ජීවන්තෙ ධම්මිකෙ පබ්බජිතෙ අත්තනො ඉත්ථිරූපෙන ඉත්ථිකුත්තාකප්පෙහි බන්ධන්තී තිට්ඨසි. යෙනාහං ඉදානි එදිසො ජාතො, තස්මා තං පරිච්චජාමීති අධිප්පායො.

එවං වුත්තෙ චාපා තං නිවත්තෙතුකාමා **''එහි, කාළා''**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – කාළවණ්ණතාය, **කාළ,** උපක, එහි **නිවත්තස්සු** මා පක්කමි, පුබ්බෙ විය කාමෙ පරිභුඤ්ජ, අහඤ්ච යෙ ච මෙ සන්ති ඤාතකා, තෙ සබ්බෙව තුය්හං මා පක්කමිතුකාමතාය **වසීකතා** වසවත්තිනො කතාති.

තං සුත්වා උපකො **''එත්තො චාපෙ''**ති ගාථමාහ. තත්ථ **චාපෙති** චාපෙ. චාපසදිසඅඞ්ගලට්ඨිතාය හි සා, චාපාති නාමං ලභි, තස්මා, චාපාති වුච්චති. ත්වං චාපෙ, යථා භාසසි, ඉදානි යාදිසං කථෙසි, ඉතො **චතුබ්භාගමෙව** පියසමුදාචාරං කරෙය්‍යාසි. තයි **රත්තස්ස** රාගාභිභූතස්ස පුරිසස්ස උළාරං වත තං සියා, අහං පනෙතරහි තයි කාමෙසු ච විරත්තො, තස්මා චාපාය වචනෙ න තිට්ඨාමීති අධිප්පායො.

පුන, චාපා, අත්තනි තස්ස ආසත්තිං උප්පාදෙතුකාමා **''කාළඞ්ගිනි''**න්ති ආහ. තත්ථ, **කාළාති** තස්සාලපනං. **අඞ්ගිනින්ති** අඞ්ගලට්ඨිසම්පන්නං. **ඉවාති** උපමාය නිපාතො. **තක්කාරිං පුප්ඵිතං ගිරිමුද්ධනීති** පබ්බතමුද්ධනි ඨිතං සුපුප්ඵිතදාලිමලට්ඨිං විය. ''උක්කාගාරි''න්ති ච කෙචි පඨන්ති, අඞ්ගත්ථිලට්ඨිං වියාති අත්ථො. ගිරිමුද්ධනීති ච ඉදං කෙනචි අනුපහතසොභතාදස්සනත්ථං වුත්තං. කෙචි ''කාලිඞ්ගිනි''න්ති පාඨං වත්වා තස්ස කුම්භණ්ඩලතාසදිසන්ති අත්ථං වදන්ති. **ඵුල්ලං දාලිමලට්ඨිංවාති** පුප්ඵිතං බීජපූරලතං විය. **අන්තොදීපෙව පාටලින්ති** දීපකබ්භන්තරෙ පුප්ඵිතපාටලිරුක්ඛං විය, දීපග්ගහණඤ්චෙත්ථ සොභාපාටිහාරියදස්සනත්ථමෙව.

හරිචන්දනලිත්තඞ්ගින්ති ලොහිතචන්දනෙන අනුලිත්තසබ්බඞ්ගිං. **කාසිකුත්තමධාරිනින්ති** උත්තමකාසිකවත්ථධරං. **තං මන්ති** තාදිසං මං. **රූපවතිං සන්තින්ති** රූපසම්පන්නං සමානං. **කස්ස ඔහාය ගච්ඡසීති** කස්ස නාම සත්තස්ස, කස්ස වා හෙතුනො, කෙන කාරණෙන, ඔහාය පහාය පරිච්චජිත්වා ගච්ඡසි.

ඉතො පරම්පි තෙසං වචනපටිවචනගාථාව ඨපෙත්වා පරියොසානෙ තිස්සො ගාථා. තත්ථ **සාකුන්තිකොවාති** සකුණලුද්දො විය. **ආහරිමෙන රූපෙනාති** කෙසමණ්ඩනාදිනා සරීරජග්ගනෙන චෙව වත්ථාභරණාදිනා ච අභිසඞ්ඛාරිකෙන රූපෙන වණ්ණෙන කිත්තිමෙන චාතුරියෙනාති අත්ථො. **න මං ත්වං බාධයිස්සසීති** පුබ්බෙ විය ඉදානි මං ත්වං න බාධිතුං සක්ඛිස්සසි.

පුත්තඵලන්ති පුත්තසඞ්ඛාතං ඵලං පුත්තපසවො.

සප්පඤ්ඤාති පඤ්ඤවන්තො, සංසාරෙ ආදීනවවිභාවිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතාති අධිප්පායො. තෙ හි අප්පං වා මහන්තං වා ඤාතිපරිවට්ටං භොගක්ඛන්ධං වා පහාය පබ්බජන්ති. තෙනාහ – **''පබ්බජන්ති මහාවීරා, නාගො ඡෙත්වාව බන්ධන''**න්ති, අයබන්ධනං විය හත්ථිනාගො ගිහිබන්ධනං ඡින්දිත්වා මහාවීරියාව පබ්බජන්ති, න නිහීනවීරියාති අත්ථො.

දණ්ඩෙනාති යෙන කෙනචි දණ්ඩෙන. **ඡුරිකායාති** ඛුරෙන. **භූමියං වා නිසුම්භිස්සන්ති** පථවියං පාතෙත්වා පොථනවිජ්ඣනාදිනා විබාධිස්සාමි. **පුත්තසොකා න ගච්ඡසීති** පුත්තසොකනිමිත්තං න ගච්ඡිස්සසි.

පදාහිසීති දස්සසි. **පුත්තකත්තෙති** පුත්තකාරණා. **ජම්මීති** තස්සා ආලපනං, ලාමකෙති අත්ථො.

ඉදානි තස්ස ගමනං අනුජානිත්වා ගමනට්ඨානං ජානිතුං **''හන්ද බො''**ති ගාථමාහ.

ඉතරො පුබ්බෙ අහං අනිය්‍යානිකං සාසනං පග්ගය්හ අට්ඨාසිං, ඉදානි පන නිය්‍යානිකෙ අනන්තජිනස්ස සාසනෙ ඨාතුකාමො, තස්මා තස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමීති දස්සෙන්තො **''අහුම්හා''**තිආදිමාහ. තත්ථ **ගණිනොති** ගණධරා. **අස්සමණාති** න සමිතපාපා. **සමණමානිනොති** සමිතපාපාති එවං සඤ්ඤිනො. **විචරිම්හාති** පූරණාදීසු අත්තානං පක්ඛිපිත්වා වදති.

නෙරඤ්ජරං පතීති නෙරඤ්ජරාය නදියා සමීපෙ තස්සා තීරෙ. **බුද්ධොති** අභිසම්බොධිං පත්තො, අභිසම්බොධිං පත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො සබ්බකාලං භගවා තත්ථෙව වසීති අධිප්පායෙන වදති.

වන්දනං දානි මෙ වජ්ජාසීති මම වන්දනං වදෙය්‍යාසි, මම වචනෙන ලොකනාථං අනුත්තරං වදෙය්‍යාසීති අත්ථො. **පදක්ඛිණඤ්ච කත්වාන, ආදිසෙය්‍යාසි දක්ඛිණන්**ති බුද්ධං භගවන්තං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වාපි චතූසු ඨානෙසු වන්දිත්වා, තතො පුඤ්ඤතො මය්හං පත්තිදානං දෙන්තො පදක්ඛිණං ආදිසෙය්‍යාසි බුද්ධගුණානං සුතපුබ්බත්තා හෙතුසම්පන්නතාය ච එවං වදති.

එතං ඛො ලබ්භමම්හෙහීති එතං පදක්ඛිණකරණං පුඤ්ඤං අම්හෙහි තව දාතුං සක්කා, න නිවත්තනං, පුබ්බෙ විය කාමූපභොගො ච න සක්කාති අධිප්පායො. **තෙ වජ්ජන්ති** තව වන්දනං වජ්ජං වක්ඛාමි.

සොති කාළො, **අද්දසාසී**ති අද්දක්ඛි.

සත්ථුදෙසනායං සච්චකථාය පධානත්තා තබ්බිනිමුත්තාය අභාවතො **“දුක්ඛ”**න්තිආදි වුත්තං, සෙසං වුත්තනයමෙව.

චාපාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුන්දරීථෙරීගාථාවණ්ණනා

පෙතානි භොති පුත්තානීතිආදිකා සුන්දරියා ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී ඉතො එකතිංසකප්පෙ වෙස්සභුස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා එකදිවසං සත්ථාරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා පසන්නමානසා භික්ඛං දත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දි. සත්ථා තස්සා චිත්තප්පසාදං ඤත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තී පරිපක්කඤාණා හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ බාරාණසියං සුජාතස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා රූපසම්පත්තියා **සුන්දරී**ති නාමං අහොසි. වයප්පත්තකාලෙ චස්සා කනිට්ඨභාතා කාලමකාසි. අථස්සා පිතා පුත්තසොකෙන අභිභූතො තත්ථ තත්ථ විචරන්තො වාසිට්ඨීත්ථෙරියා සමාගන්ත්වා තං සොකවිනොදනකාරණං පුච්ඡන්තො ‘‘පෙතානි භොති පුත්තානී’’තිආදිකා ද්වෙ ගාථා අභාසි. ථෙරී තං සොකාභිභූතං ඤත්වා සොකං විනොදෙතුකාමා ‘‘බහූනි පුත්තසතානී’’තිආදිකා ද්වෙ ගාථා වත්වා අත්තනො අසොකභාවං කථෙසි. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො ‘‘කථං ත්වං, අය්‍යෙ, එවං අසොකා ජාතා’’ති ආහ. තස්ස ථෙරී රතනත්තයගුණං කථෙසි.

අථ බ්‍රාහ්මණො ‘‘කුහිං සත්ථා’’ති පුච්ඡිත්වා ‘‘ඉදානි මිථිලායං විහරතී’’ති තං සුත්වා තාවදෙව රථං යොජෙත්වා රථෙන මිථිලං ගන්ත්වා සත්ථාරං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා සම්මොදනීයං කථං කත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්ස සත්ථා ධම්මං දෙසෙසි. සො ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධො පබ්බජිත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ඝටෙන්තො වායමන්තො තතියෙ දිවසෙ අරහත්තං පාපුණි. අථ සාරථී රථං ආදාය බාරාණසිං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණියා තං පවත්තිං ආරොචෙසි. සුන්දරී අත්තනො පිතු පබ්බජිතභාවං සුත්වා, ‘‘අම්ම, අහම්පි පබ්බජිස්සාමී’’ති මාතරං ආපුච්ඡි. මාතා ‘‘යං ඉමස්මිං ගෙහෙ භොගජාතං, සබ්බං තං තුය්හං සන්තකං, ත්වං ඉමස්ස කුලස්ස දායාදිකා පටිපජ්ජ, ඉමං සබ්බභොගං පරිභුඤ්ජ, මා පබ්බජී’’ති ආහ. සා ‘‘න මය්හං භොගෙහි අත්ථො, පබ්බජිස්සාමෙවාහං, අම්මා’’ති මාතරං අනුජානාපෙත්වා මහතිං සම්පත්තිං ඛෙළපිණ්ඩං විය ඡඩ්ඩෙත්වා පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච සික්ඛමානායෙව හුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ඝටෙන්තී වායමන්තී හෙතුසම්පන්නතාය ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** –

‘‘පිණ්ඩපාතං චරන්තස්ස, වෙස්සභුස්ස මහෙසිනො;
කටච්ඡුභික්ඛමුග්ගය්හ, බුද්ධසෙට්ඨස්සදාසහං.

‘‘පටිග්ගහෙත්වා සම්බුද්ධො, වෙස්සභූ ලොකනායකො;
වීථියා සණ්ඨිතො සත්ථා, අකා මෙ අනුමොදනං.

‘‘කටච්ඡුභික්ඛං දත්වාන, තාවතිංසං ගමිස්සසි;
ඡත්තිංසදෙවරාජූනං, මහෙසිත්තං කරිස්සසි.

‘‘පඤ්ඤාසං චක්කවත්තීනං, මහෙසිත්තං කරිස්සසි;
මනසා පත්ථිතං සබ්බං, පටිලච්ඡසි සබ්බදා.

‘‘සම්පත්තිං අනුභොත්වාන, පබ්බජිස්සසි කිඤ්චනා;

සබ්බාසවෙ පරිඤ්ඤාය, නිබ්බායිස්සසිනාසවා.

‘‘ඉදං වත්වාන සම්බුද්ධො, වෙස්සභූ ලොකනායකො;
නභං අබ්භුග්ගමී වීරො, හංසරාජාව අම්බරෙ.

‘‘සුදින්නං මෙ දානවරං, සුයිට්ඨා යාගසම්පදා;
කටච්ඡුභික්ඛං දත්වාන, පත්තාහං අචලං පදං.

‘‘එකතිංසෙ ඉතො කප්පෙ, යං දානමදදිං තදා;
දුග්ගතිං නාභිජානාමි, භික්ඛාදානස්සිදං ඵලං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං…පෙ…. කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන ච විහරන්තී අපරභාගෙ ‘‘සත්ථු පුරතො සීහනාදං නදිස්සාමී’’ති උපජ්ඣායං ආපුච්ඡිත්වා බාරාණසිතො නික්ඛමිත්වා සම්බහුලාහි භික්ඛුනීහි සද්ධිං අනුක්කමෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා සත්ථු සන්තිකං උපසඞ්කමිත්වා සත්ථාරං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතා සත්ථාරා කතපටිසන්ථාරා සත්ථු ඔරසධීතුභාවාදිවිභාවනෙන අඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. අථස්සා මාතරං ආදිං කත්වා සබ්බො ඤාතිගණො පරිජනො ච පබ්බජි. සා අපරභාගෙ අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා පිතරා වුත්තගාථං ආදිං කත්වා උදානවසෙන –

313. ‘‘පෙතානි භොති පුත්තානි, ඛාදමානා තුවං පුරෙ;
තුවං දිවා ච රත්තො ච, අතීව පරිතප්පසි.

314. ‘‘සාජ්ජ සබ්බානි ඛාදිත්වා, සතපුත්තානි බ්‍රාහ්මණී;
වාසෙට්ඨී කෙන වණ්ණෙන, න බාළ්හං පරිතප්පසි.

315. ‘‘බහූනි පුත්තසතානි, ඤාතිසඞ්ඝසතානි ච;
ඛාදිතානි අතීතංසෙ, මම තුය්හඤ්ච බ්‍රාහ්මණ.

316. ‘‘සාහං නිස්සරණං ඤත්වා, ජාතියා මරණස්ස ච;
න සොචාමි න රොදාමි, න චාපි පරිතප්පයිං.

317. ‘‘අබ්භුතං වත වාසෙට්ඨී, වාචං භාසසි එදිසිං;
කස්ස ත්වං ධම්මමඤ්ඤාය, ගිරං භාසසි එදිසිං.

318. ‘‘එස බ්‍රාහ්මණ සම්බුද්ධො, නගරං මිථිලං පති;
සබ්බදුක්ඛප්පහානාය, ධම්මං දෙසෙසි පාණිනං.

319. ‘‘තස්ස බ්‍රහ්මෙ අරහතො, ධම්මං සුත්වා නිරූපධිං;
තත්ථ විඤ්ඤාතසද්ධම්මා, පුත්තසොකං බ්‍යපානුදිං.

320. ‘‘සො අහම්පි ගමිස්සාමි, නගරං මිථිලං පති;
අප්පෙව මං සො භගවා, සබ්බදුක්ඛා පමොචයෙ.

321. ‘‘අද්දස බ්‍රාහ්මණො බුද්ධං, විප්පමුත්තං නිරූපධිං;
ස්වස්ස ධම්මමදෙසෙසි, මුනි දුක්ඛස්ස පාරගූ.

322. ‘‘දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං, දුක්ඛස්ස ච අතික්කමං;
අරියං චට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, දුක්ඛූපසමගාමිනං.

323. ‘‘තත්ථ විඤ්ඤාතසද්ධම්මො, පබ්බජ්ජං සමරොචයි;
සුජාතො තීහි රත්තීහි, තිස්සො විජ්ජා අඵස්සයි.

324. ‘‘එහි සාරථි ගච්ඡාහි, රථං නිය්‍යාදයාහිමං;
ආරොග්‍යං බ්‍රාහ්මණිං වජ්ජ, පබ්බජි දානි බ්‍රාහ්මණො;
සුජාතො තීහි රත්තීහි, තිස්සො විජ්ජා අඵස්සයි.

325. ‘‘තතො ච රථමාදාය, සහස්සඤ්චාපි සාරථි;
ආරොග්‍යං බ්‍රාහ්මණිංවොච, ‘පබ්බජි දානි බ්‍රාහ්මණො;
සුජාතො තීහි රත්තීහි, තිස්සො විජ්ජා අඵස්සයි.

326. ‘‘එතඤ්චාහං අස්සරථං, සහස්සඤ්චාපි සාරථි;
තෙවිජ්ජං බ්‍රාහ්මණං සුත්වා, පුණ්ණපත්තං දදාමි තෙ.

327. ‘‘තුය්හෙව හොත්වස්සරථො, සහස්සඤ්චාපි බ්‍රාහ්මණි;
අහම්පි පබ්බජිස්සාමි, වරපඤ්ඤස්ස සන්තිකෙ.

328. ‘‘හත්ථී ගවස්සං මණිකුණ්ඩලඤ්ච, ඵීතඤ්චිමං ගහවිභවං පහාය;
පිතා පබ්බජිතො තුය්හං, භුඤ්ජ භොගානි සුන්දරි;
තුවං දායාදිකා කුලෙ.

329. ‘‘හත්ථී ගවස්සං මණිකුණ්ඩලඤ්ච, රම්මං චිමං ගහවිභවං පහාය;
පිතා පබ්බජිතො මය්හං, පුත්තසොකෙන අට්ටිතො;
අහම්පි පබ්බජිස්සාමි, භාතුසොකෙන අට්ටිතා.

330. ‘‘සො තෙ ඉජ්ඣතු සඞ්කප්පො, යං ත්වං පත්ථෙසි සුන්දරී;
උත්තිට්ඨපිණ්ඩො උඤ්ඡො ච, පංසුකූලඤ්ච චීවරං;
එතානි අභිසම්භොන්තී, පරලොකෙ අනාසවා.

331. ‘‘සික්ඛමානාය මෙ අය්‍යෙ, දිබ්බචක්ඛු විසොධිතං;
පුබ්බෙනිවාසං ජානාමි, යත්ථ මෙ වුසිතං පුරෙ.

332. ‘‘තුවං නිස්සාය කල්‍යාණි, ථෙරි සඞ්ඝස්ස සොභනෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

333. ‘‘අනුජානාහි මෙ අය්‍යෙ, ඉච්ඡෙ සාවත්ථිං ගන්තවෙ;
සීහනාදං නදිස්සාමි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ.

334. ‘‘පස්ස සුන්දරි සත්ථාරං, හෙමවණ්ණං හරිත්තචං;
අදන්තානං දමෙතාරං, සම්බුද්ධමකුතොභයං.

335. ‘‘පස්ස සුන්දරිමායන්තිං, විප්පමුත්තං නිරූපධිං;
වීතරාගං විසංයුත්තං, කතකිච්චමනාසවං.

336. ‘‘බාරාණසිතො නික්ඛම්ම, තව සන්තිකමාගතා;
සාවිකා තෙ මහාවීර, පාදෙ වන්දති සුන්දරී.

337. ‘‘තුවං බුද්ධො තුවං සත්ථා, තුය්හං ධීතාම්හි බ්‍රාහ්මණ;
ඔරසා මුඛතො ජාතා, කතකිච්චා අනාසවා.

338. ‘‘තස්සා තෙ ස්වාගතං භද්දෙ, තතො තෙ අදුරාගතං;
එවඤ්හි දන්තා ආයන්ති, සත්ථු පාදානි වන්දිකා;
වීතරාගා විසංයුත්තා, කතකිච්චා අනාසවා’’ති. –

ඉමා ගාථා පච්චුදාහාසි.

තත්ථ **පෙතානී**ති මතානි. **භොතී**ති තං ආලපති. **පුත්තානී**ති ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං, පෙතෙ පුත්තෙති අත්ථො. එකො එව ච තස්සා පුත්තො මතො, බ්‍රාහ්මණො පන ‘‘චිරකාලං අයං සොකෙන අට්ටා හුත්වා විචරි, බහූ මඤ්ඤෙ ඉමිස්සා පුත්තා මතා’’ති එවංසඤ්ඤී හුත්වා බහුවචනෙනාහ. තථා ච ‘‘සාජ්ජ සබ්බානි ඛාදිත්වා සතපුත්තානී’’ති. **ඛාදමානා**ති ලොකවොහාරවසෙන භුංසනවචනමෙතං. ලොකෙ හි යස්සා ඉත්ථියා ජාතජාතා පුත්තා මරන්ති, තං ගරහන්තා ‘‘පුත්තඛාදිනී’’තිආදිං වදන්ති. **අතිවා**ති අතිවිය භුසං. **පරිතප්පසී**ති සන්තප්පසි, පුරෙති යොජනා. අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – භොති වාසෙට්ඨී, පුබ්බෙ ත්වං මතපුත්තා හුත්වා සොචන්තී පරිදෙවන්තී අතිවිය සොකාය සමප්පිතා ගාමනිගමරාජධානියො ආහිණ්ඩසි.

සාජ්ජාති සා අජ්ජ, සා ත්වං එතරහීති අත්ථො. ‘‘සජ්ජා’’ති වා පාඨො. **කෙන වණ්ණෙනා**ති කෙන කාරණෙන.

ඛාදිතානීති ථෙරීපි බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තපරියායෙනෙව වදති. ඛාදිතානි වා බ්‍යග්ඝදීපිබිළාරාදිජාතියො සන්ධායෙවමාහ. **අතීතංසෙ**ති අතීතකොට්ඨාසෙ, අතික්කන්තභවෙසූති අත්ථො. **මම තුය්හඤ්චා**ති මයා ච තයා ච.

නිස්සරණං ඤත්වා ජාතියා මරණස්ස චාති ජාතිජරාමරණානං නිස්සරණභූතං නිබ්බානං මග්ගඤාණෙන පටිවිජ්ඣිත්වා. **න චාපි පරිතප්පයි**න්ති න චාපි උපායාසාසිං, අහං උපායාසං න ආපජ්ජින්ති අත්ථො.

අබ්භුතං වතාති අච්ඡරියං වත. තඤ්හි අබ්භුතං පුබ්බෙ අභූතං අබ්භුතන්ති වුච්චති. **එදිසි**න්ති එවරූපිං, ‘‘න සොචාමි න රොදාමි, න චාපි පරිතප්පයි’’න්ති එවං සොචනාදීනං අභාවදීපනිං වාචං. **කස්ස ත්වං ධම්මමඤ්ඤායා**ති කෙවලං යථා එදිසො ධම්මො ලද්ධුං න සක්කා, තස්මා කස්ස නාම සත්ථුනො ධම්මමඤ්ඤාය ගිරං භාසසි එදිසන්ති සත්ථාරං සාසනඤ්ච පුච්ඡති.

නිරූපධින්ති නිද්දුක්ඛං. **විඤ්ඤාතසද්ධම්මා**ති පටිවිද්ධඅරියසච්චධම්මා. **බ්‍යපානුදි**න්ති නීහරිං පජහිං.

විප්පමුත්තන්ති සබ්බසො විමුත්තං, සබ්බකිලෙසෙහි සබ්බභවෙහි ච විසංයුත්තං. **ස්වස්සාති** සො සම්මාසම්බුද්ධො අස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස.

තත්ථාති තස්සං චතුසච්චධම්මදෙසනායං.

රථං නියාාදයාහිමන්ති ඉමං රථං බ්‍රාහ්මණියා නියාාදෙහි.

සහස්සඤ්චාපීති මග්ගපරිබ්බයත්ථං නීතං කහාපණසහස්සඤ්චාපි ආදාය නියාාදෙහීති යොජනා.

අස්සරථන්ති අස්සයුත්තරථං. **පුණ්ණපත්තන්ති** තුට්ඨිදානං.

එවං බ්‍රාහ්මණියා තුට්ඨිදානෙ දියාමානෙ තං අසම්පටිච්ඡන්තො සාරථී ''තුය්හෙව හොතූ''ති ගාථං වත්වා සත්ථු සන්තිකමෙව ගන්ත්වා පබ්බජි. පබ්බජිතෙ පන සාරථිම්හි බ්‍රාහ්මණී අත්තනො ධීතරං සුන්දරිං ආමන්තෙත්වා ඝරාවාසෙ නියොජෙන්තී **''හත්ථී ගවස්ස''**න්ති ගාථමාහ. තත්ථ **හත්ථීති** හත්ථිනො. **ගවස්සන්ති** ගාවො ච අස්සා ච. **මණිකුණ්ඩලඤ්චාති** මණි ච කුණ්ඩලානි ච. **ඵීතඤ්චිමං ගහවිභවං පහායාති** ඉමං හත්ථිආදිප්පභෙදං යථාවුත්තං අවුත්තඤ්ච ඛෙත්තවත්ථුහිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිභෙදං ඵීතං පහූතඤ්ච ගහවිභවං ගෙහූපකරණං අඤ්ඤඤ්ච දාසිදාසාදිකං සබ්බං පහාය තව පිතා පබ්බජිතො. **භුඤ්ජ භොගානි සුන්දරීති** සුන්දරි, ත්වං ඉමෙ භොගෙ භුඤ්ජස්සු. **තුවං දායාදිකා කුලෙති** තුවඤ්හි ඉමස්මිං කුලෙ දායජ්ජාරහාති.

තං සුත්වා සුන්දරී අත්තනො නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයං පකාසෙන්තී **''හත්ථීගවස්ස''**න්තිආදිමාහ.

අථ නං මාතා නෙක්ඛම්මෙයෙව නියොජෙන්තී **''සො තෙ ඉජ්ඣතූ''**තිආදිනා දියඩ්ඪගාථමාහ. තත්ථ **යං ත්වං පත්ථෙසි සුන්දරීති** සුන්දරි ත්වං ඉදානි යං පත්ථෙසි ආකඞ්ඛසි. සො තව පබ්බජ්ජාය **සඞ්කප්පො** පබ්බජ්ජාය ඡන්දො **ඉජ්ඣතු** අනන්තරායෙන සිජ්ඣතු. **උත්තිට්ඨපිණ්ඩොති** ඝරෙ ඝරෙ පතිට්ඨිත්වා ලද්ධබ්බභික්ඛාපිණ්ඩො. **උඤ්ඡොති** තදත්ථං ඝරපටිපාටියා ආහිණ්ඩනං උද්දිස්ස ඨානඤ්ච. **එතානීති** උත්තිට්ඨපිණ්ඩාදීනි. **අභිසම්භොන්තීති** අනිබ්බින්නරූපා ජඞ්ඝබලං නිස්සාය අභිසම්භවන්ති, සාධෙන්තීති අත්ථො.

අථ සුන්දරී ''සාධු, අම්මා''ති මාතුයා පටිස්සුණිත්වා නික්ඛමිත්වා භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා සික්ඛමානායෙව සමානා තිස්සො විජ්ජා සච්ඡිකත්වා ''සත්ථු සන්තිකං ගමිස්සාමී''ති උපජ්ඣායං ආරොචෙත්වා භික්ඛුනීහි සද්ධිං සාවත්ථිං අගමාසි. තෙන වුත්තං **''සික්ඛමානාය මෙ, අය්‍යෙ''**තිආදි. තත්ථ **සික්ඛමානාය මෙති** සික්ඛමානාය සමානාය මයා. **අය්‍යෙති** අත්තනො උපජ්ඣායං ආලපති.

තුවං නිස්සාය කල්‍යාණි, ථෙරි සඞ්ඝස්ස සොභනෙති භික්ඛුනිසඞ්ඝෙ වුද්ධතරභාවෙන ථිරගුණයොගෙන ච සඞ්ඝත්ථෙරි සොභනෙහි සීලාදීහි සමන්නාගතත්තා සොභනෙ කල්‍යාණි කල්‍යාණමිත්තෙ, අය්‍යෙ, තං නිස්සාය මයා තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා කතං බුද්ධස්ස සාසනන්ති යොජනා.

ඉච්ඡෙති ඉච්ඡාමි. **සාවත්ථි ගන්තවෙති** සාවත්ථිං ගන්තුං. **සීහනාදං නදිස්සාමීති** අඤ්ඤාබ්‍යාකරණමෙව සන්ධායාහ.

අථ සුන්දරී අනුක්කමෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා විහාරං පවිසිත්වා සත්ථාරං ධම්මාසනෙ නිසින්නං දිස්වා උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදයමානා අත්තානමෙව ආලපන්තී ආහ **''පස්ස සුන්දරී''**ති. **හෙමවණ්ණන්ති** සුවණ්ණවණ්ණං. **හරිත්තවන්ති** කඤ්චනසන්නිභත්තචං. එත්ථ ච භගවා පීතවණ්ණෙන ''සුවණ්ණවණ්ණො''ති වුච්චති. අථ ඛො සම්මදෙව ඝංසිත්වා ජාතිහිඞ්ගුලකෙන අනුලිම්පිත්වා සුපරිමජ්ජිතකඤ්චනාදාසසන්නිභොති දස්සෙතුං ''හෙමවණ්ණ''න්ති වත්වා ''හරිත්තච''න්ති වුත්තං.

පස්ස සුන්දරිමායන්තින්ති තං සුන්දරිනාමිකං මං භගවා ආගච්ඡන්තිං පස්ස. **''විප්පමුත්ත''**න්තිආදිනා අඤ්ඤං බ්‍යාකරොන්තී පීතිවිප්ඵාරවසෙන වදති.

කුතො පන ආගතා, කත්ථ ච ආගතා, කීදිසා වායං සුන්දරීති ආසඞ්කන්තානං ආසඞ්කං නිවත්තෙතුං ''බාරාණසිතො''ති ගාථං වත්වා තත්ථ ''සාවිකා වා''ති වුත්තමත්ථං පාකටතරං කාතුං **''තුවං බුද්ධො''**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – ඉමස්මිං සදෙවකෙ ලොකෙ තුවමෙවෙකො සබ්බඤ්ඤුබුද්ධො, දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං අනුසාසනතො තුවං මෙ **සත්ථා,** අහඤ්ච ඛීණාසවබ්‍රාහ්මණී භගවා තුය්හං උරෙ වායාම ජනිතාභිජාතිතාය **ඔරසා,** මුඛතො පවත්තධම්මසොසෙන සාසනස්ස ච මුඛභූතෙන අරියමග්ගෙන ජාතත්තා **මුඛතො ජාතා,** නිට්ඨිතපරිඤ්ඤාතාදිකරණීයතාය **කතකිච්චා,** සබ්බසො ආසවානං ඛෙපිතත්තා **අනාසවාති.**

අථස්සා සත්ථා ආගමනං අභිනන්දන්තො **“තස්සා තෙ ස්වාගත”**න්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – යා ත්වං මයා අධිගතං ධම්මං යාථාවතො අධිගච්ඡි. තස්සා තෙ, **භද්දෙ** සුන්දරි, ඉධ මම සන්තිකෙ ආගතං ආගමනං සුආගතං. තතො එව තං **අදුරාගතං** න දුරාගතං හොති. කස්මා? යස්මා **එවඤ්හි දන්තා ආයන්තීති**, යථා ත්වං සුන්දරි, එවඤ්හි උත්තමෙන අරියමග්ගදමථෙන දන්තා තතො එව සබ්බදි **වීතරාගා,** සබ්බෙසං සංයොජනානං සමුච්ඡින්නත්තා **විසංයුත්තා** කතකිච්චා අනාසවා සත්ථු පාදානං වන්දිකා ආගච්ඡන්ති, තස්මා තස්සා තෙ ස්වාගතං අදූරාගතන්ති යොජනා.

සුන්දරීථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සුභාකම්මාරධීතුථෙරීගාථාවණ්ණනා

දහරාහන්තිආදිකා සුභාය කම්මාරධීතාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී අනුක්කමෙන සම්භාවිතකුසලමූලා උපචිතවිමොක්ඛසම්භාරා සුගතීසුයෙව සංසරන්තී පරිපක්කඤාණා හුත්වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ අඤ්ඤතරස්ස සුවණ්ණකාරස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති, රූපසම්පත්තිසොභාය **සුභාති** තස්සා නාමං අහොසි. සා අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්වා, සත්ථු රාජගහප්පවෙසනෙ සත්ථරි සඤ්ජාතප්පසාදා එකදිවසං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. සත්ථා තස්සා ඉන්ද්‍රියපරිපාකං දිස්වා අජ්ඣාසයානුරූපං චතුසච්චගබ්භධම්මං දෙසෙසි. සා තාවදෙව සහස්සනයපටිමණ්ඩිතෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි. සා අපරභාගෙ ඝරාවාසෙ දොසං දිස්වා මහාපජාපතියා ගොතමියා සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා භික්ඛුනිසීලෙ පතිට්ඨිතා උපරිමග්ගත්ථාය භාවනමනුයුඤ්ජි. තං ඤාතකා කාලෙන කාලං උපසඞ්කමිත්වා කාමෙහි නිමන්තෙන්තා පහූතධනං විභවජාතඤ්ච දස්සෙත්වා පලොභෙන්ති. සා එකදිවසං අත්තනො සන්තිකං උපගතානං ඝරාවාසෙසු කාමෙසු ච ආදීනවං පකාසෙන්තී ‘‘දහරාහ’’න්තිආදීහි චතුවීසතියා ගාථාහි ධම්මං කථෙත්වා තෙ නිරාසෙ කත්වා විස්සජ්ජෙත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී ඉන්ද්‍රියානි පරියොදපෙන්තී භාවනං උස්සුක්කාපෙත්වා න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තං පන පත්වා –

339. ‘‘දහරාහං සුද්ධවසනා, යං පුරෙ ධම්මමස්සුණිං;
තස්සා මෙ අප්පමත්තාය, සච්චාභිසමයො අහු.

340. ‘‘තතොහං සබ්බකාමෙසු, භුසං අරතිමජ්ඣගං;
සක්කායස්මිං භයං දිස්වා, නෙක්ඛම්මමෙව පීහයෙ.

341. ‘‘හිත්වානහං ඤාතිගණං, දාසකම්මකරානි ච;
ගාමඛෙත්තානි ඵීතානි, රමණීයෙ පමොදිතෙ.

342. ‘‘පහායහං පබ්බජිතා, සාපතෙය්‍යමනප්පකං;
එවං සද්ධාය නික්ඛම්ම, සද්ධම්මෙ සුප්පවෙදිතෙ.

343. ‘‘නෙතං අස්ස පතිරූපං, ආකිඤ්චඤ්ඤඤ්හි පත්ථයෙ;
යො ජාතරූපං රජතං, ඡඩ්ඩෙත්වා පුනරාගමෙ.

344. ‘‘රජතං ජාතරූපං වා, න බොධාය න සන්තියා;
නෙතං සමණසාරුප්පං, න එතං අරියද්ධනං.

345. ‘‘ලොභනං මදනඤ්චෙතං, මොහනං රජවඩ්ඪනං;
සාසඞ්කං බහුආයාසං, නත්ථි චෙත්ථ ධුවං ඨිති.

346. ‘‘එත්ථ රත්තා පමත්තා ච, සංකිලිට්ඨමනා නරා;
අඤ්ඤමඤ්ඤෙන බ්‍යාරුද්ධා, පුථූ කුබ්බන්ති මෙධගං.

347. ‘‘වධො බන්ධො පරික්ලෙසො, ජානි සොකපරිද්දවො;
කාමෙසු අධිපන්නානං, දිස්සතෙ බ්‍යසනං බහුං.

348. ‘‘තං මං ඤාතී අමිත්තාව, කිං වො කාමෙසු යුඤ්ජථ;
ජානාථ මං පබ්බජිතං, කාමෙසු භයදස්සිනිං.

349. ‘‘න හිරඤ්ඤසුවණ්ණෙන, පරික්ඛීයන්ති ආසවා;
අමිත්තා වධකා කාමා, සපත්තා සල්ලබන්ධනා.

350. ‘‘තං මං ඤාතී අමිත්තාව, කිං වො කාමෙසු යුඤ්ජථ;
ජානාථ මං පබ්බජිතං, මුණ්ඩං සඞ්ඝාටිපාරුතං.

351. ‘‘උත්තිට්ඨපිණ්ඩො උඤ්ඡො ච, පංසුකූලඤ්ච චීවරං;
එතං ඛො මම සාරුප්පං, අනගාරූපනිස්සයො.

352. ‘‘වන්තා මහෙසීහි කාමා, යෙ දිබ්බා යෙ ච මානුසා;
ඛෙමට්ඨානෙ විමුත්තා තෙ, පත්තා තෙ අචලං සුඛං.

353. “මාහං කාමෙහි සංගච්ඡිං, යෙසු තාණං න විජ්ජති;
අමිත්තා වධකා කාමා, අග්ගික්ඛන්ධූපමා දුඛා.

354. “පරිපන්ථො එස භයො, සවිඝාතො සකණ්ටකො;
ගෙධො සුවිසමො චෙසො, මහන්තො මොහනාමුඛො.

355. “උපසග්ගො භීමරූපො, කාමා සප්පසිරූපමා;
යෙ බාලා අභිනන්දන්ති, අන්ධභූතා පුථුජ්ජනා.

356. “කාමපඞ්කෙන සත්තා හි, බහූ ලොකෙ අවිද්දසූ;
පරියන්තං න ජානන්ති, ජාතියා මරණස්ස ච.

357. “දුග්ගතිගමනං මග්ගං, මනුස්සා කාමහෙතුකං;
බහුං වෙ පටිපජ්ජන්ති, අත්තනො රොගමාවහං.

358. “එවං අමිත්තජනනා, තාපනා සංකිලෙසිකා;
ලොකාමිසා බන්ධනීයා, කාමා මරණබන්ධනා.

359. “උම්මාදනා උල්ලපනා, කාමා චිත්තප්පමාථිනො;
සත්තානං සංකිලෙසාය, ඛිප්පං මාරෙන ඔඩ්ඩිතං.

360. “අනන්තාදීනවා කාමා, බහුදුක්ඛා මහාවිසා;
අප්පස්සාදා රණකරා, සුක්කපක්ඛවිසොසනා.

361. “සාහං එතාදිසං කත්වා, බ්‍යසනං කාමහෙතුකං;
න තං පච්චාගමිස්සාමි, නිබ්බානාභිරතා සදා.

362. “රණං තරිත්වා කාමානං, සීතිභාවාභිකඞ්ඛිනී;
අප්පමත්තා විහස්සාමි, සබ්බසංයොජනක්ඛයෙ.

363. “අසොකං විරජං ඛෙමං, අරියට්ඨඞ්ගිකං උජුං;
තං මග්ගං අනුගච්ඡාමි, යෙන තිණ්ණා මහෙසිනො.

364. “ඉමං පස්සථ ධම්මට්ඨං, සුභං කම්මාරධීතරං;
අනෙජං උපසම්පජ්ජ, රුක්ඛමූලම්හි ඣායති.

365. “අජ්ජට්ඨමී පබ්බජිතා, සද්ධා සද්ධම්මසොභනා;
විනීතුප්පලවණ්ණාය, තෙවිජ්ජා මච්චුහායිනී.

366. “සායං භුජිස්සා අනණා, භික්ඛුනී භාවිතින්ද්‍රියා;
සබ්බයොගවිසංයුත්තා, කතකිච්චා අනාසවා.

367. “තං සක්කො දෙවසඞ්ඝෙන, උපසඞ්කම්ම ඉද්ධියා;
නමස්සති භූතපති, සුභං කම්මාරධීතර”න්ති. – ඉමා ගාථා අභාසි;

තත්ථ **දහරාහං සුද්ධවසනා, යං පුරෙ ධම්මමස්සුණි**න්ති යස්මා අහං පුබ්බෙ දහරා තරුණී එව සුද්ධවසනා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා අලඞ්කතප්පටියත්තා සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං අස්සොසිං. **තස්සා මෙ අප්පමත්තාය, සච්චාභිසමයො අහූ**ති යස්මා ච තස්සා මෙ මය්හං යථාසුතං ධම්මං පච්චවෙක්ඛිත්වා අප්පමත්තාය උපට්ඨිතස්සතියා සීලං අධිට්ඨහිත්වා භාවනං අනුයුඤ්ජන්තියාව චතුන්නං අරියසච්චානං අභිසමයො “ඉදං දුක්ඛ”න්තිආදිනා (පටි. ම. 1.32) පටිවෙධො අහොසි.

තතොහං සබ්බකාමෙසු, භුසං අරතිමජ්ඣගන්ති තතො තෙන කාරණෙන සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මස්ස සුතත්තා සච්චානඤ්ච අභිසමිතත්තා මනුස්සෙසු දිබ්බෙසු චාති සබ්බෙසුපි කාමෙසු භුසං අතිවිය අරතිං උක්කණ්ඨිං අධිගච්ඡිං. **සක්කායස්මිං** උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකෙ, **භයං** සප්පටිභයභාවං ඤාණචක්ඛුනා දිස්වා, **නෙක්ඛම්මමෙව** පබ්බජ්ජං නිබ්බානමෙව, **පීහයෙ** පිහයාමි පත්ථයාමි.

දාසකම්මකරානි චාති දාසෙ ච කම්මකාරෙ ච, ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. **ගාමඛෙත්තානී**ති ගාමෙ ච පුබ්බණ්ණාපරණ්ණවිරුහනක්ඛෙත්තානි ච, ගාමපරියාපන්නානි වා ඛෙත්තානි. **ඵීතානී**ති සමිද්ධානි. **රමණීයෙ**ති මනුඤ්ඤෙ. **පමොදිතෙ**ති පමුදිතෙ, භොගක්ඛන්ධෙ හිත්වාති සම්බන්ධො. **සාපතෙය්‍ය**න්ති සන්තකං ධනං, මණිකනකරජතාදිපරිග්ගහවත්ථුං. **අනප්පක**න්ති මහන්තං, පහායාති යොජනා. **එවං සද්ධාය නික්ඛම්මා**ති “හිත්වානහං ඤාතිගණ”න්තිආදිනා වුත්තප්පකාරෙන මහන්තං ඤාතිපරිවට්ටං මහන්තඤ්ච භොගක්ඛන්ධං පහාය කම්මකම්මඵලානි රතනත්තයඤ්චාති සද්ධෙය්‍යවත්ථුං සද්ධාය සද්දහිත්වා ඝරතො නික්ඛම්ම, **සද්ධම්මෙ සුප්පවෙදිතෙ** සම්මාසම්බුද්ධෙන සුට්ඨු පවෙදිතෙ අරියවිනයෙ අහං පබ්බජිතා.

එවං පබ්බජිතාය පන **නෙතං අස්ස පතිරූපං,** යදිදං ඡඩ්ඩිතානං කාමානං පච්චාගමනං. **ආකිඤ්චඤ්ඤඤ්හි පත්ථයෙති** අහං අකිඤ්චනභාවං අපරිග්ගහභාවමෙව පත්ථයාමි. **යො ජාතරූපරජතං, ඡඩ්ඩෙත්වා පුනරාගමෙති** යො පුග්ගලො සුවණ්ණං රජතං අඤ්ඤම්පි වා කිඤ්චි ධනජාතං ඡඩ්ඩෙත්වා පුන තං ගණ්හෙය්‍ය, සො පණ්ඩිතානං අන්තරෙ කථං සීසං උක්ඛිපෙය්‍ය?

යස්මා **රජතං ජාතරූපං වා, න බොධාය න සන්තියා** න මග්ගඤාණාය න නිබ්බානාය හොතීති අත්ථො. **නෙතං සමණසාරුප්පන්ති** එතං ජාතරූපරජතාදිපරිග්ගහවත්ථු, තස්ස වා පරිග්ගණ්හනං සමණානං සාරුප්පං න හොති. තථා හි වුත්තං ‘‘න කප්පති සමණානං සක්‍යපුත්තියානං ජාතරූපරජත’’න්තිආදි (චූළව. 446). **න එතං අරියද්ධනන්ති** එතං යථාවුත්තපරිග්ගහවත්ථු සද්ධාදිධනං විය අරියධම්මමයම්පි ධනං න හොති, න අරියභාවාවහතො. තෙනාහ ‘‘ලොභන’’න්තිආදි.

තත්ථ **ලොභනන්ති** ලොභුප්පාදනං. **මදනන්ති** මදාවහං. **මොහනන්ති** සම්මොහජනනං. **රජවඩ්ඪනන්ති** රාගරජාදිසංවඩ්ඪනං. යෙන පරිග්ගහිතං, තස්ස ආසඞ්කාවහත්තා සහ ආසඞ්කාය වත්තතීති **සාසඞ්කං,** යෙන පරිග්ගහිතං, තස්ස යතො කුතො ආසඞ්කාවහන්ති අත්ථො. **බහුආයාසන්ති** සජ්ජනරක්ඛණාදිවසෙන බහුපරිස්සමං. **නත්ථි චෙත්ථ ධුවං ඨිතීති** එතස්මිං ධනෙ ධුවභාවො ච ඨිතිභාවො ච නත්ථි, චඤ්චලමනවට්ඨිතමෙවාති අත්ථො.

එත්ථ රත්තා පමත්තා චාති එතස්මිං ධනෙ රත්තා සඤ්ජාතරාගා දසකුසලධම්මෙසු සතියා විප්පවාසෙන පමත්තා. **සංකිලිට්ඨමනා** ලොභාදිසංකිලෙසෙන සංකිලිට්ඨචිත්තාව නාම හොන්ති. තතො ච **අඤ්ඤමඤ්ඤම්හි බ්‍යාරුද්ධා, පුථූ කුබ්බන්ති මෙධගං** අන්තමසො මාතාපි පුත්තෙන, පුත්තොපි මාතරාති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිරුද්ධා හුත්වා පුථූ සත්තා මෙධගං කලහං කරොන්ති. තෙනාහ භගවා – ‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, කාමහෙතු කාමනිදානං කාමාධිකරණං…පෙ…. මාතාපි පුත්තෙන විවදති පුත්තොපි මාතරා විවදතී’’තිආදි (ම. නි. 1.168, 178).

වධොති මරණං. **බන්ධොති** අද්දුබන්ධනාදිබන්ධනං. **පරික්ලෙසොති** හත්ථච්ඡෙදාදිපරිකිලෙසාපත්ති. **ජානීති** ධනජානි චෙව පරිවාරජානි ච. **සොකපරිද්දවොති** සොකො ච පරිදෙවො ච. **අධිපන්නානන්ති** අජ්ඣොසිතානං. **දිස්සතෙ බ්‍යසනං බහුන්ති** යථාවුත්තවධබන්ධනාදිභෙදං අවුත්තඤ්ච දොමනස්සුපායාසාදිං දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච බහුං බහුවිධං බ්‍යසනං අනත්ථො කාමෙසු දිස්සතෙව.

තං මං ඤාතී අමිත්තාව, කිං වො කාමෙසු යුඤ්ජථාති තාදිසං මං යථා කාමෙසු විරත්තං තුම්හෙ ඤාතී ඤාතකා සමානා අනත්ථකාමා අමිත්තා විය කිං කෙන කාරණෙන කාමෙසු යුඤ්ජථ නියොජෙථ. **ජානාථ මං පබ්බජිතං, කාමෙසු භයදස්සිනින්ති** කාමෙ භයතො පස්සන්තිං පබ්බජිතං මං ආජානාථ, කිං එත්තකං තුම්හෙහි අනඤ්ඤාතන්ති අධිප්පායො.

න හිරඤ්ඤසුවණ්ණෙන, පරික්ඛීයන්ති ආසවාති කාමාසවාදයො හිරඤ්ඤසුවණ්ණෙන න කදාචි පරික්ඛයං ගච්ඡන්ති, අථ ඛො තෙහි එව පරිවඩ්ඪන්තෙව. තෙනාහ – **‘‘අමිත්තා වධකා කාමා, සපත්තා සල්ලබන්ධනා’’**ති. කාමා හි අහිතාවහත්තා මෙත්තියා අභාවෙන **අමිත්තා,** මරණහෙතුතාය උක්ඛිත්තාසිකවධකසදිසත්තා **වධකා,** අනුබන්ධිත්වාපි අනත්ථාවහනතාය වෙරානුබන්ධසපත්තසදිසත්තා **සපත්තා,** රාගාදීනං සල්ලානං බන්ධනතො **සල්ලබන්ධනා.**

මුණ්ඩන්ති මුණ්ඩිතකෙසං. තත්ථ තත්ථ නන්තකානි ගහෙත්වා සඞ්ඝාටිචීවරපාරුපනෙන **සඞ්ඝාටිපාරුතං.**

උත්තිට්ඨපිණ්ඩොති විවටද්වාරෙ ඝරෙ ඝරෙ පතිට්ඨිත්වා ලභනකපිණ්ඩො. **උඤ්ඡොති** තදත්ථං උඤ්ඡාචරියා. **අනගාරූපනිස්සයොති** අනගාරානං පබ්බජිතානං උපගන්ත්වා නිස්සිතබ්බතො උපනිස්සයභූතො ජීවිතපරික්ඛාරො. තඤ්හි නිස්සාය පබ්බජිතා ජීවන්ති.

වන්තාති ඡඩ්ඩිතා. **මහෙසීහීති** බුද්ධාදීහි මහෙසීහි. **ඛෙමට්ඨානෙති** කාමයොගාදීහි අනුපද්දවට්ඨානභූතෙ නිබ්බානෙ. **තෙති** මහෙසයො. **අචලං සුඛන්ති** නිබ්බානසුඛං පත්තා. තස්මා තං පත්ථෙන්තෙන කාමා පරිච්චජිතබ්බාති අධිප්පායො.

මාහං කාමෙහි සංගච්ඡින්ති අහං කදාචිපි කාමෙහි න සමාගච්ඡෙය්‍යං. කස්මාති චෙ ආහ – **‘‘යෙසු තාණං න විජ්ජතී’’**තිආදි, යෙසු කාමෙසු උපපරික්ඛියමානෙසු එකස්මිම්පි අනත්ථපරිත්තාණං නාම නත්ථි. **අග්ගික්ඛන්ධූපමා** මහාභිතාපට්ඨෙන. **දුඛා** දුක්ඛමට්ඨෙන.

පරිපන්ථො එස භයො යදිදං කාමා නාම අවිදිතවිපුලානත්ථාවහත්තා. **සවිඝාතො** චිත්තවිඝාතකරත්තා. **සකණ්ටකො** විනිවිජ්ඣනත්තා. **ගෙධො සුවිසමො ලෙපොති** ගිද්ධිහෙතුතාය ගෙධො. සුට්ඨු විසමො මහාපලිබොධො සො. දුරතික්කමනට්ඨෙන **මහන්තො. මොහනාමුඛො** මුච්ඡාපත්තිහෙතුතො.

උපසග්ගො භීමරූපොති අතිභිංසනකසභාවො, මහන්තො දෙවතූපසග්ගො විය අනත්ථකාදිදුක්ඛාවහනතො. **සප්පසිරූපමා කාමා** සප්පටිභයට්ඨෙන.

කාමපඞ්කෙන සත්තාති කාමසඞ්ඛාතෙන පඞ්කෙන සත්තා ලග්ගා.

දුග්ගතිගමනං මග්ගන්ති නිරයාදිඅපායගාමිනං මග්ගං. **කාමහෙතුකන්ති** කාමොපභොගහෙතුකං. **බහුන්ති** පාණාතිපාතාදිභෙදෙන බහුවිධං. **රොගමාවහන්ති** රුජ්ජනට්ඨෙන රොගසඞ්ඛාතස්ස දිට්ඨධම්මිකාදිභෙදස්ස දුක්ඛස්ස ආවහනකං.

එවන්ති ''අමිත්තා වධකා''තිආදිනා වුත්තප්පකාරෙන. **අමිත්තජනනාති** අමිත්තභාවස්ස නිබ්බත්තනකා. **තාපනාති** සන්තාපනකා, තපනීයාති අත්ථො. **සංකිලෙසිකාති** සංකිලෙසාවහා. **ලොකාමිසාති** ලොකෙ ආමිසභූතා. **බන්ධනියාති** බන්ධභූතෙහි සංයොජනෙහි වඩ්ඪිතබ්බා, සංයොජනියාති අත්ථො. **මරණබන්ධනාති** භවාදීසු නිබ්බත්තිනිමිත්තතාය පවත්තකාරණතො ච මරණවිබන්ධනා.

උම්මාදනාති විපරිණාමධම්මානං වියොගවසෙන සොකුම්මාදකරා, වඩ්ඪියා වා උපරූපරිමදාවහා. **උල්ලපනාති** ''අහො සුඛං අහො සුඛ''න්ති උද්ධං උද්ධං ලපාපනකා. ''උල්ලොලනා''තිපි පාඨො, හත්ථපිණ්ඩනිමිත්තං නඞ්ගුට්ඨං උල්ලොලෙන්තො සුනඛො විය ආමිසහෙතු සත්තෙ උපරූපරිලාලනා, පරාභවාවඤ්ඤාතපාපනකාති අත්ථො. **චිත්තප්පමාථිනොති** පරිළාහුප්පාදනාදිනා සම්පති ආයතිඤ්ච චිත්තස්ස පමථනසීලා. ''චිත්තප්පමද්දිනො''ති වා පාඨො, සො එවත්ථො. යෙ පන ''චිත්තප්පමාදිනො''ති වදන්ති, තෙසං චිත්තස්ස පමාදාවහාති අත්ථො. **සංකිලෙසායාති** විබාධනාය උපතාපනාය වා. **ඛිප්පං මාරෙන ඔඩ්ඩිතන්ති** කාමා නාමෙතෙ මාරෙන ඔඩ්ඩිතං කුමිනන්ති දට්ඨබ්බා සත්තානං අනත්ථාවහනතො.

අනන්තාදීනවාති ''ලොභනං මදනඤ්චෙත''න්තිආදිනා, ''ඉධ සීතස්ස පුරක්ඛතො උණ්හස්ස පුරක්ඛතො''තිආදිනා (ම. නි. 1.167) ච දුක්ඛක්ඛන්ධසුත්තාදීසු වුත්තනයෙන අපරියන්තාදීනවා බහුදොසා. **බහුදුක්ඛාති** ආපායිකාදිබහුවිධදුක්ඛානුබන්ධා. **මහාවිසාති** කටුකාසය්හඵලතාය හලාහලාදිමහාවිසසදිසා . **අප්පස්සාදාති** සත්ථධාරාගතමධුබින්දු විය පරිත්තස්සාදා. **රණකරාති** සාරාගාදිසංවඩ්ඪකා. **සුක්කපක්ඛවිසොසනාති** සත්තානං අනවජ්ජකොට්ඨාසස්ස විනාසකා.

සාහන්ති සා අහං, හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා පටිලද්ධසද්ධා කාමෙ පහාය පබ්බජිත්වා ඨිතාති අත්ථො. **එතාදිසන්ති** එවරූපං වුත්තප්පකාරං. **කත්වාති** ඉති කත්වා, යථාවුත්තකාරණෙනාති අත්ථො. **න තං පච්චාගමිස්සාමීති** තං මයා පුබ්බෙ වන්තකාමෙ පුන න පරිභුඤ්ජිස්සාමි. **නිබ්බානාභිරතා සදාති** යස්මා පබ්බජිතකාලතො පට්ඨාය සබ්බකාලං නිබ්බානාභිරතා, තස්මා න තං පච්චාගමිස්සාමීති යොජනා.

රණං තරිත්වා කාමානන්ති කාමානං රණං තරිත්වා, තඤ්ච මයා කාතබ්බං අරියමග්ගසංපහාරං කත්වා. **සීතිභාවාභිකඞ්ඛිනීති** සබ්බකිලෙසදරථපරිළාහවූපසමෙන සීතිභාවසඞ්ඛාතං අරහත්තං අභිකඞ්ඛන්තී. **සබ්බසංයොජනක්ඛයෙති** සබ්බෙසං සංයොජනානං ඛයභූතෙ නිබ්බානෙ අභිරතා.

යෙන තිණ්ණා මහෙසිනොති යෙන අරියමග්ගෙන බුද්ධාදයො මහෙසිනො සංසාරමහොඝං තිණ්ණා, අහම්පි තෙහි ගතමග්ගං අනුගච්ඡාමි, සීලාදිපටිපත්තියා අනුපාපුණාමීති අත්ථො.

ධම්මට්ඨන්ති අරියඵලධම්මෙ ඨිතං. **අනෙජන්ති** පටිප්පස්සද්ධ එජතාය අනෙජන්ති ලද්ධනාමං අග්ගඵලං. **උපසම්පජ්ජාති** සම්පාදෙත්වා අග්ගමග්ගාධිගමෙන අධිගන්ත්වා. **ඣායතීති** තමෙව ඵලජ්ඣානං උපනිජ්ඣායති.

අජ්ජට්ඨමී පබ්බජිතාති පබ්බජිතා හුත්වා පබ්බජිතතො පට්ඨාය අජ්ජ අට්ඨමදිවසො, ඉතො අතීතෙ අට්ඨමියං පබ්බජිතාති අත්ථො. **සද්ධාති** සද්ධාසම්පන්නා. **සද්ධම්මසොභනාති** සද්ධම්මාධිගමෙන සොභනා.

භුජිස්සාති දාසභාවසදිසානං කිලෙසානං පහානෙන භුජිස්සා. කාමච්ඡන්දාදිඉණාපගමෙන **අණණා**.

ඉමා කිර තිස්සො ගාථා පබ්බජිත්වා අට්ඨමෙ දිවසෙ අරහත්තං පත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ ඵලසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිසින්නං ථෙරිං භික්ඛූනං දස්සෙත්වා පසංසන්තෙන භගවතා වුත්තා.

අථ සක්කො දෙවානමින්දො තං පවත්තිං දිබ්බෙන චක්ඛුනා දිස්වා ''එවං සත්ථාරා පසංසියමානා අයං ථෙරී යස්මා දෙවෙහි ච පයිරුපාසිතබ්බා''ති තාවදෙව තාවතිංසෙහි දෙවෙහි සද්ධිං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. තං සන්ධාය සඞ්ගීතිකාරෙහි වුත්තං –

‘‘තං සක්කො දෙවසඞ්ඝෙන, උපසඞ්කම්ම ඉද්ධියා;
නමස්සති භූතපති, සුභං කම්මාරධීතර’’න්ති.

තත්ථ තීසු කාමභවෙසු භූතානං සත්තානං පති ඉස්සරොති කත්වා **භූතපතී**ති ලද්ධනාමො සක්කො දෙවරාජා දෙවසඞ්ඝෙන සද්ධිං තං සුභං කම්මාරධීතරං අත්තනො දෙවිද්ධියා උපසඞ්කම්ම නමස්සති, පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දතීති අත්ථො.

සුභාකම්මාරධීතුථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

වීසතිනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. තිංසනිපාතො

1. සුභාජීවකම්බවනිකාථෙරීගාථාවණ්ණනා

තිංසනිපාතෙ **ජීවකම්බවනං රම්ම**න්තිආදිකා සුභාය ජීවකම්බවනිකාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී, සම්භාවිතකුසලමූලා අනුක්කමෙන පරිබ්‍රූහිතවිමොක්ඛසම්භාරා පරිපක්කඤාණා හුත්වා, ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ රාජගහෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති, **සුභාතිස්සා** නාමමහොසි. තස්සා කිර සරීරාවයවා සොභනවණ්ණයුත්තා අහෙසුං, තස්මා සුභාති අන්වත්ථමෙව නාමං ජාතං. සා සත්ථු රාජගහප්පවෙසනෙ පටිලද්ධසද්ධා උපාසිකා හුත්වා අපරභාගෙ සංසාරෙ ජාතසංවෙගා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා නෙක්ඛම්මඤ්ච ඛෙමතො සල්ලක්ඛෙන්තී මහාපජාපතියා ගොතමියා සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී කතිපාහෙනෙව අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

අථ නං එකදිවසං අඤ්ඤතරො රාජගහවාසී ධුත්තපුරිසො තරුණො පඨමයොබ්බනෙ ඨිතො ජීවකම්බවනෙ දිවාවිහාරාය ගච්ඡන්තිං දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා මග්ගං ඔවරන්තො කාමෙහි නිමන්තෙසි. සා තස්ස නානප්පකාරෙහි කාමානං ආදීනවං අත්තනො ච නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයං පවෙදෙන්තී ධම්මං කථෙසි. සො ධම්මකථං සුත්වාපි න පටික්කමති, නිබන්ධතියෙව. ථෙරී නං අත්තනො වචනෙ අතිට්ඨන්තං අක්ඛිම්හි ච අභිරත්තං දිස්වා, ''හන්ද, තයා සම්භාවිතං අක්ඛි''න්ති අත්තනො එකං අක්ඛිං උප්පාටෙත්වා තස්ස උපනෙසි. තතො සො පුරිසො සන්තාසො සංවෙගජාතො තත්ථ විගතරාගොව හුත්වා ථෙරිං ඛමාපෙත්වා ගතො. ථෙරී සත්ථු සන්තිකං අගමාසි. සත්ථුනො සහ දස්සනෙනෙවස්සා අක්ඛි පටිපාකතිකං අහොසි. තතො සා බුද්ධගතාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටා හුත්වා අට්ඨාසි. සත්ථා තස්සා චිත්තාචාරං ඤත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා අග්ගමග්ගත්ථාය කම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. සා පීතිං වික්ඛම්භෙත්වා තාවදෙව විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තං පන පත්වා ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන විහරන්තී අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා අත්තනා තෙන ච ධුත්තපුරිසෙන වුත්තගාථා උදානවසෙන –

368. ''ජීවකම්බවනං රම්මං, ගච්ඡන්තිං භික්ඛුනිං සුභං;
ධුත්තකො සන්නිවාරෙසි, තමෙනං අබ්‍රවී සුභා.

369. ''කිං තෙ අපරාධිතං මයා, යං මං ඔවරියාන තිට්ඨසි;
න හි පබ්බජිතාය ආවුසො, පුරිසො සම්ඵුසනාය කප්පති.

370. ''ගරුකෙ මම සත්ථුසාසනෙ, යා සික්ඛා සුගතෙන දෙසිතා;
පරිසුද්ධපදං අනඞ්ගණං, කිං මං ඔවරියාන තිට්ඨසි.

371. ''ආවිලචිත්තො අනාවිලං, සරජො වීතරජං අනඞ්ගණං;
සබ්බත්ථ විමුත්තමානසං, කිං මං ඔවරියාන තිට්ඨසි.

372. ''දහරා ච අපාපිකා චසි, කිං තෙ පබ්බජ්ජා කරිස්සති;
නික්ඛිප කාසායචීවරං, එහි රමාම සුපුප්ඵිතෙ වනෙ.

373. ''මධුරඤ්ච පවන්ති සබ්බසො, කුසුමරජෙන සමුට්ඨිතා දුමා;
පඨමවසන්තො සුඛො උතු, එහි රමාම සුපුප්ඵිතෙ වනෙ.

374. ''කුසුමිතසිඛරා ච පාදපා, අභිගජ්ජන්තිව මාලුතෙරිතා;
කා තුය්හං රති භවිස්සති, යදි එකා වනමොගහිස්සසි.

375. ''වාළමිගසඞ්ඝසෙවිතං, කුඤ්ජරමත්තකරෙණුලොළිතං;
අසහායිකා ගන්තුමිච්ඡසි, රහිතං භිංසනකං මහාවනං.

376. ''තපනීයකතාව ධීතිකා, විචරසි චිත්තලතෙව අච්ඡරා;
කාසිකසුඛුමෙහි වග්ගුහි, සොභසී සුවසනෙහි නූපමෙ.

377. ''අහං තව වසානුගො සියං, යදි විහරෙමසෙ කානනන්තරෙ;
න හි මත්ථි තයා පියත්තරො, පාණො කින්නරිමන්දලොචනෙ.

378. ''යදි මෙ වචනං කරිස්සසි, සුඛිතා එහි අගාරමාවස;
පාසාදනිවාතවාසිනී, පරිකම්මං තෙ කරොන්තු නාරියො.

379. ''කාසිකසුඛුමානි ධාරය, අභිරොපෙහි ච මාලවණ්ණකං;
කඤ්චනමණිමුත්තකං බහුං, විවිධං ආභරණං කරොමි තෙ.

380. ''සුධොතරජපච්ඡදං සුභං, ගොනකතූලිකසන්ථතං නවං;
අභිරුහ සයනං මහාරහං, චන්දනමණ්ඩිතසාරගන්ධිකං.

381. ''උප්පලං චුදකා සමුග්ගතං, යථා තං අමනුස්සසෙවිතං;
එවං ත්වං බ්‍රහ්මචාරිනී, සකෙසඞ්ගෙසු ජරං ගමිස්සසි.

382. ‘‘කිං තෙ ඉධ සාරසම්මතං, කුණපපූරම්හි සුසානවඩ්ඪනෙ;
භෙදනධම්මෙ කළෙවරෙ, යං දිස්වා විමනො උදික්ඛසි.

383. ‘‘අක්ඛීනි ච තුරියාරිව, කින්නරියාරිව පබ්බතන්තරෙ;
තව මෙ නයනානි දක්ඛිය, භියොයා කාමරතී පවඩ්ඪති.

384. ‘‘උප්පලසිඛරොපමානි තෙ, විමලෙ හාටකසන්නිභෙ මුඛෙ;
තව මෙ නයනානි දක්ඛිය, භියොයා කාමගුණො පවඩ්ඪති.

385. ‘‘අපි දූරගතා සරම්හසෙ, ආයතපම්හෙ විසුද්ධදස්සනෙ;
න හි මත්ථි තයා පියත්තරො, නයනා කින්නරිමන්දලොචනෙ.

386. ‘‘අපථෙන පයාතුමිච්ඡසි, චන්දං කීළනකං ගවෙසසි;
මෙරුං ලඞ්ඝෙතුමිච්ඡසි, යො ත්වං බුද්ධසුතං මග්ගයසි.

387. ‘‘නත්ථි හි ලොකෙ සදෙවකෙ, රාගො යත්ථපි දානි මෙ සියා;
නපි නං ජානාමි කීරිසො, අථ මග්ගෙන හතො සමූලකො.

388. ‘‘ඉඞ්ගාලකුයාව උජ්ඣිතො, විසපත්තොරිව අග්ගිතො කතො;
නපි නං පස්සාමි කීරිසො, අථ මග්ගෙන හතො සමූලකො.

389. ‘‘යස්සා සියා අපච්චවෙක්ඛිතං, සත්ථා වා අනුපාසිතො සියා;
ත්වං තාදිසිකං පලොභය, ජානන්තිං සො ඉමං විහඤ්ඤසි.

390. ‘‘මය්හඤ්හි අක්කුට්ඨවන්දිතෙ, සුඛදුක්ඛෙ ච සතී උපට්ඨිතා;
සඞ්ඛතමසුභන්ති ජානිය, සබ්බත්ථෙව මනො න ලිම්පති.

391. ‘‘සාහං සුගතස්ස සාවිකා, මග්ගට්ඨඞ්ගිකයානයායිනී;
උද්ධටසල්ලා අනාසවා, සුඤ්ඤාගාරගතා රමාමහං.

392. ‘‘දිට්ඨා හි මයා සුචිත්තිතා, සොම්භා දාරුකපිල්ලකානි වා;
තන්තීහි ච ඛීලකෙහි ච, විනිබද්ධා විවිධං පනච්චකා.

393. ‘‘තම්හුද්ධටෙ තන්තිඛීලකෙ, විස්සට්ඨෙ විකලෙ පරික්‍රිතෙ;
න වින්දෙය්‍යා ඛණ්ඩසො කතෙ, කිම්හි තත්ථ මනං නිවෙසයෙ.

394. ‘‘තථූපමා දෙහකානි මං, තෙහි ධම්මෙහි විනා න වත්තන්ති;
ධම්මෙහි විනා න වත්තති, කිම්හි තත්ථ මනං නිවෙසයෙ.

395. ‘‘යථා හරිතාලෙන මක්ඛිතං, අද්දස චිත්තිකං භිත්තියා කතං;
තම්හි තෙ විපරීතදස්සනං, සඤ්ඤා මානුසිකා නිරත්ථිකා.

396. ‘‘මායං විය අග්ගතො කතං, සුපිනන්තෙව සුවණ්ණපාදපං;
උපගච්ඡසි අන්ධ රිත්තකං, ජනමජ්ඣෙරිව රුප්පරූපකං.

397. ‘‘වට්ටනිරිව කොටරොහිතා, මජ්ඣෙ පුබ්බුළකා සඅස්සුකා;
පීළකොළිකා චෙත්ථ ජායති, විවිධා චක්ඛුවිධා ච පිණ්ඩිතා.

398. ‘‘උප්පාටිය චාරුදස්සනා, න ච පජ්ජිත්ථ අසඞ්ගමානසා;
හන්ද තෙ චක්ඛුං හරස්සු තං, තස්ස නරස්ස අදාසි තාවදෙ.

399. ‘‘තස්ස ච විරමාසි තාවදෙ, රාගො තත්ථ ඛමාපයී ච නං;
සොත්ථි සියා බ්‍රහ්මචාරිනී, න පුනො එදිසකං භවිස්සති.

400. ‘‘ආසාදිය එදිසං ජනං, අග්ගිං පජ්ජලිතංව ලිඞ්ගිය;
ගණ්හිය ආසීවිසං විය, අපි නු සොත්ථි සියා ඛමෙහි නො.

401. ‘‘මුත්තා ච තතො සා භික්ඛුනී, අගමී බුද්ධවරස්ස සන්තිකං;
පස්සිය වරපුඤ්ඤලක්ඛණං, චක්ඛු ආසි යථා පුරාණක’’න්ති. –

ඉමා ගාථා පච්චුදාහාසි.

තත්ථ **ජීවකම්බවනන්ති** ජීවකස්ස කොමාරභච්චස්ස අම්බවනං. **රම්මන්ති** රමණීයං. තං කිර භූමිභාගසම්පත්තියා ඡායූදකසම්පත්තියා ච රුක්ඛානං රොපිතාකාරෙන අතිවිය මනුඤ්ඤං මනොරමං. **ගච්ඡන්තින්ති** අම්බවනං උද්දිස්ස ගතං, දිවාවිහාරාය උපගච්ඡන්තිං. **සුභන්ති** එවංනාමිකං. **ධුත්තකොති** ඉත්ථිධුත්තො. රාජගහවාසී කිරෙකො මහාවිභවස්ස සුවණ්ණකාරස්ස පුත්තො යුවා අභිරූපො ඉත්ථිධුත්තො පුරිසො මත්තො විචරති. සො තං පටිපථෙ දිස්වා පටිබද්ධචිත්තො මග්ගං උපරුන්ධිත්වා අට්ඨාසි. තෙන වුත්තං – ‘‘ධුත්තකො සන්නිවාරෙසී’’ති, මම ගමනං

නිසෙධෙසීති අත්ථො. **තමෙනං අබ්‍රවී සුභාති** තමෙනං නිවාරෙත්වා ඨිතං ධුත්තං සුභා භික්ඛුනී කථෙසි. එත්ථ ච ‘‘ගච්ඡන්තිං භික්ඛුනිං සුභං, අබ්‍රවි සුභා’’ති ච අත්තානමෙව ථෙරී අඤ්ඤං විය කත්වා වදති. ථෙරියා වුත්තගාථානං සම්බන්ධදස්සනවසෙන සඞ්ගීතිකාරෙහි අයං ගාථා වුත්තා.

‘‘අබ්‍රවී සුභා’’ති වත්වා තස්සා වුත්තාකාරදස්සනත්ථං ආහ **‘‘කිං තෙ අපරාධිත’’**න්තිආදි. තත්ථ **කිං තෙ අපරාධිතං මයාති** කිං තුය්හං, ආවුසො, මයා අපරද්ධං. **යං මං ඔවරියාන තිට්ඨසීති** යෙන අපරාධෙන මං ගච්ඡන්තිං ඔවරිත්වා ගමනං නිසෙධෙත්වා තිට්ඨසි, සො නත්ථෙවාති අධිප්පායො. අථ ඉත්ථීතිසඤ්ඤාය එවං පටිපජ්ජසි, එවම්පි න යුත්තන්ති දස්සෙන්තී ආහ – **‘‘න හි පබ්බජිතාය, ආවුසො, පුරිසො සම්ඵුසනාය කප්පතී’’**ති, ආවුසො සුවණ්ණකාරපුත්ත , ලොකියචාරිත්තෙනපි පුරිසස්ස පබ්බජිතානං සම්ඵුසනාය න කප්පති, පබ්බජිතාය පන පුරිසො තිරච්ඡානගතොපි සම්ඵුසනාය න කප්පති, තිට්ඨතු තාව පුරිසඵුසනා, රාගවසෙනස්සා නිස්සග්ගියෙන පුරිසස්ස නිස්සග්ගියස්සාපි ඵුසනා න කප්පතෙව.

තෙනාහ **‘‘ගරුකෙ මම සත්ථුසාසනෙ’’**තිආදි. තස්සත්ථො – **ගරුකෙ** පාසාණච්ඡත්තං විය ගරුකාතබ්බෙ මය්හං සත්ථු සාසනෙ යා සික්ඛා භික්ඛුනියො උද්දිස්ස **සුගතෙන** සම්මාසම්බුද්ධෙන **දෙසිතා** පඤ්ඤත්තා. තාහි **පරිසුද්ධපදං** පරිසුද්ධකුසලකොට්ඨාසං, රාගාදිඅඞ්ගණානං සබ්බසො අභාවෙන **අනඞ්ගණං,** එවංභූතං මං ගච්ඡන්තිං කෙන කාරණෙන ආවරිත්වා තිට්ඨසීති.

ආවිලචිත්තොති චිත්තස්ස ආවිලභාවකරානං කාමවිතක්කාදීනං වසෙන ආවිලචිත්තො, ත්වං තදභාවතො **අනාවිලං,** රාගරජාදීනං වසෙන **සරජො,** සාඞ්ගණො තදභාවතො **වීතරජං අනඞ්ගණං සබ්බත්ථ** ඛන්ධපඤ්චකෙ සමුච්ඡෙදවිමුත්තියා **විමුත්තමානසං,** මං කස්මා ඔවරිත්වා තිට්ඨසීති?

එවං ථෙරියා වුත්තෙ ධුත්තකො අත්තනො අධිප්පායං විභාවෙන්තො **‘‘දහරා ච’’**තිආදිනා දස ගාථා අභාසි. තත්ථ **දහරාති** තරුණී පඨමෙ යොබ්බනෙ ඨිතා. **අපාපිකා චසීති** රූපෙන අලාමිකා ච අසි , උත්තමරූපධරා චාහොසීති අධිප්පායො. **කිං තෙ පබ්බජ්ජා කරිස්සතීති** තුය්හං එවං පඨමවයෙ ඨිතාය රූපසම්පන්නාය පබ්බජ්ජා කිං කරිස්සති, වුඩ්ඪාය බීභච්ඡරූපාය වා පබ්බජිතබ්බන්ති අධිප්පායෙන වදති. **නික්ඛිපාති** ඡඩ්ඩෙහි. ‘‘උක්ඛිපා’’ති වා පාඨො, අපනෙහීති අත්ථො.

මධුරන්ති සුභං, සුගන්ධන්ති අත්ථො. **පවන්තීති** වායන්ති. **සබ්බසොති** සමන්තතො. **කුසුමරජෙන සමුට්ඨිතා දුමාති** ඉමෙ රුක්ඛා මන්දවාතෙන සමුට්ඨහමානකුසුමරෙණුජාතෙන අත්තනො කුසුමරජෙන සයං සමුට්ඨිතා විය හුත්වා සමන්තතො සුරභී වායන්ති. **පඨමවසන්තො සුඛො උතූති** අයං පඨමො වසන්තමාසො සුඛසම්ඵස්සො ච උතු වත්තතීති අත්ථො.

කුසුමිතසිඛරාති සුපුප්ඵිතග්ගා. **අභිගජ්ජන්තිව මාලුතෙරිතාති** වාතෙන සඤ්චලිතා අභිගජ්ජන්තිව අභිත්ථනිතා විය තිට්ඨන්ති. **යදි එකා වනමොගහිස්සසීති** සචෙ ත්වං එකිකා වනමොගාහිස්සසි, කා නාම තෙ තත්ථ රති භවිස්සතීති අත්තනා බද්ධසුඛාභිරත්තතත්තා එවමාහ.

වාළමිගසඞ්ඝසෙවිතන්ති සීහබ්‍යග්ඝාදිවාළමිගසමූහෙහි තත්ථ තත්ථ උපසෙවිතං. **කුඤ්ජරමත්තකරෙණුලොළිතන්ති** මත්තකුඤ්ජරෙහි හත්ථිනීහි ච මිගානං චිත්තතාපනෙන රුක්ඛගච්ඡාදීනං සාඛාභඤ්ජනෙන ච ආලොළිතපදෙසං. කිඤ්චාපි තස්මිං වනෙ ඊදිසං තදා නත්ථි, වනං නාම එවරූපන්ති තං භිංසාපෙතුකාමො එවමාහ. **රහිතන්ති** ජනරහිතං විජනං. **භිංසනකන්ති** භයජනකං.

තපනීයකතාව ධීතිකාති රත්තසුවණ්ණෙන විචරිතා ධීතලිකා විය සුකුසලෙන යන්තාචරියෙන යන්තයොගවසෙන සජ්ජිතා සුවණ්ණපටිමා විය විචරසි, ඉදානෙව ඉතො චිතො ච සඤ්චරසි. **චිත්තලතෙව අච්ඡරාති** චිත්තලතානාමකෙ උය්‍යානෙ දෙවච්ඡරා විය. **කාසිකසුඛුමෙහීති** කාසිරට්ඨෙ උප්පන්නෙහි අතිවිය සුඛුමෙහි. **වග්ගුහීති** සිනිද්ධමට්ඨෙහි. **සොභසී සුවසනෙහි නූපමෙති** නිවාසනපාරුපනවත්ථෙහි අනුපමෙ උපමාරහිතෙ ත්වං ඉදානි මෙ වසානුගො සොභසීති භාවිනං අත්තනො අධිප්පායවසෙන එකන්තිකං වත්තමානං විය කත්වා වදති.

අහං තව වසානුගො සියන්ති අහම්පි තුය්හං වසානුගො කිංකාරපටිස්සාවී භවෙය්‍යං. **යදි විහරෙමසෙ කානනන්තරෙති** යදි මයං උභොපි වනන්තරෙ සහ වසාම රමාම. **න හි මත්ථී තයා පියත්තරොති** වසානුගභාවස්ස කාරණමාහ. **පාණොති** සත්තො, අඤ්ඤො කොචිපි සත්තො තයා පියතරො මය්හං න හි අත්ථීති අත්ථො. අථ වා **පාණොති** අත්තනො ජීවිතං සන්ධාය වදති, මය්හං ජීවිතං තයා පියතරං න හි අත්ථීති අත්ථො. **කින්නරිමන්දලොචනෙති** කින්නරියා විය මන්දපුථුවිලොචනෙ.

යදි මෙ වචනං කරිස්සසි, සුඛිතා එහි අගාරමාවසාති සචෙ ත්වං මම වචනං කරිස්සසි, එකාසනං එකසෙය්‍යං බ්‍රහ්මචරියදුක්ඛං පහාය එහි කාමභොගෙහි සුඛිතා හුත්වා අගාරං අජ්ඣාවස. ‘‘සුඛිතා හෙති අගාරමාවසන්ති’’ති කෙචි

පයන්ති, තෙසං සුඛිතා භවිස්සති, අගාරං අජ්ඣාවසන්තීති අත්ථො. **පාසාදනිවාතවාසිනී**ති නිවාතෙසු පාසාදෙසු වාසිනී. ‘‘පාසාදවිමානවාසිනී’’ති ච පාඨො, විමානසදිසෙසු පාසාදෙසු වාසිනීති අත්ථො. **පරිකම්ම**න්ති වෙය්‍යාවච්චං.

ධාරයාති පරිදහ, නිවාසෙහි චෙව උත්තරියඤ්ච කරොහි. **අභිරොපෙහී**ති මණ්ඩනවිභූසනවසෙන වා සරීරං ආරොපය, අලඞ්කරොහීති අත්ථො. **මාලවණ්ණක**න්ති මාලඤ්චෙව ගන්ධවිලෙපනඤ්ච. **කඤ්චනමණිමුත්තක**න්ති කඤ්චනෙන මණිමුත්තාහි ච යුත්තං, සුවණ්ණමයමණිමුත්තාහි ඛචිතන්ති අත්ථො. **බහු**න්ති හත්ථූපගාදිභෙදතො බහුප්පකාරං. **විවිධ**න්ති කරණවිකතියා නානාවිධං.

සුධොතරජපච්ඡදන්ති සුධොතතාය පවාහිතරජං උත්තරච්ඡදං. **සුභ**න්ති සොභනං. **ගොනකතූලිකසන්ථත**න්ති දීඝලොමකාළකොජවෙන චෙව හංසලොමාදිපුණ්ණාය තූලිකාය ච සන්ථතං. **නව**න්ති අභිනවං. **මහාරහ**න්ති මහග්ඝං. **චන්දනමණ්ඩිතසාරගන්ධික**න්ති ගොසීසකාදිසාරචන්දනෙන මණ්ඩිතතාය සුරභිගන්ධිකං, එවරූපං සයනමාරුහ, තං ආරුහිත්වා යථාසුඛං සයාහි චෙව නිසීද වාති අත්ථො.

උප්පලං චුදකා සමුග්ගතන්ති **ච**-කාරො නිපාතමත්තං, උදකතො උග්ගතං උට්ඨිතං අච්චුග්ගම්ම ඨිතං සුඵුල්ලමුප්පලං. **යථා තං අමනුස්සසෙවිත**න්ති තඤ්ච රක්ඛසපරිග්ගහිතාය පොක්ඛරණියා ජාතත්තා නිම්මනුස්සෙහි සෙවිතං කෙනචි අපරිභුත්තමෙව භවෙය්‍ය. **එවං ත්වං බ්‍රහ්මචාරිනී**ති එවමෙව තං සුඵුල්ලුප්පලං විය තුවං බ්‍රහ්මචාරිනී. **සකෙසඞ්ගෙසු** අත්තනො සරීරාවයවෙසු කෙනචි අපරිභුත්තෙසුයෙව ජරං ගමිස්සසි, මුධායෙව ජරාජිණ්ණා භවිස්සසි.

එවං ධුත්තකෙන අත්තනො අධිප්පායෙ පකාසිතෙ ථෙරී සරීරසභාවවිභාවනෙන තං තත්ථ විච්ඡින්දෙන්තී **‘‘කිං තෙ ඉධ’’**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – ආවුසො සුවණ්ණකාරපුත්ත, කෙසාදිකුණපපූරෙ එකන්තෙන භෙදනධම්මෙ සුසානවඩ්ඪනෙ, **ඉධ** ඉමස්මිං කායසඤ්ඤිතෙ අසුචිකළෙවරෙ කිං නාම තව සාරන්ති සම්මතං සම්භාවිතං, යං දිස්වා විමනො අඤ්ඤතරස්මිං ආරම්මණෙ විගතමනසඞ්කප්පො, එත්ථෙව වා අවිමනො සොමනස්සිකො හුත්වා උදික්ඛසි, තං මය්හං කථෙහීති.

තං සුත්වා ධුත්තකො කිඤ්චාපි තස්සා රූපං චාතුරියසොභිතං, පඨමදස්සනතො පන පට්ඨාය යස්මිං දිට්ඨිපාතෙ පටිබද්ධචිත්තො, තමෙව අපදිසන්තො **‘‘අක්ඛීනි ච තුරියාරිවා’’**තිආදිමාහ. කාමඤ්චායං ථෙරී සුඵුල්ල සංයතතාය සන්තින්ද්‍රියා, තාය ධීරවිප්පසන්නසොම්මසන්තනයනනිපාතෙසු කම්මානුභාවනිප්ඵන්නෙසු පසන්නපඤ්චප්පසාදපටිමණ්ඩිතෙසු නයනෙසු ලබ්භමානෙ පභාවිසිට්ඨචාතුරියෙ දිට්ඨිපාතෙ, යස්මා සයං චරිතභාවභාවවිලාසාදිපරිකප්පවඤ්චිතො සො ධුත්තො ජාතො, තස්මාස්ස දිට්ඨිරාගො සවිසෙසං වෙපුල්ලං අගමාසි. තත්ථ **අක්ඛීනි ච තුරියාරිවා**ති තුරි වුච්චති මිගී, **ච**-සද්දො නිපාතමත්තං, මිගච්ඡාපාය විය තෙ අක්ඛීනීති අත්ථො. ‘‘කොරියාරිවා’’ති වා පාළි, කුඤ්චකාරකුක්කුටියාති වුත්තං හොති. **කින්නරියාරිව පබ්බතන්තරෙ**ති පබ්බතකුච්ඡියං විචරමානාය කින්නරවනිතාය විය ච තෙ අක්ඛීනීති අත්ථො. **තව මෙ නයනානි දක්ඛියා**ති තව වුත්තගුණවිසෙසානි නයනානි දිස්වා, **භියෝ‍යා** උපරූපරි මෙ කාමාභිරති පවඩ්ඪති.

උප්පලසිඛරොපමානි තෙති රත්තුප්පලඅග්ගසදිසානි පම්හානි තව. **විමලෙ**ති නිම්මලෙ. **හාටකසන්නිභෙ**ති කඤ්චනරූපකස්ස මුඛසදිසෙ තෙ මුඛෙ, නයනානි දක්ඛියාති යොජනා.

අපි දූරගතාති දූරං ඨානං ගතාපි. **සරම්හසෙ**ති අඤ්ඤං කිඤ්චි අචින්තෙත්වා තව නයනානි එව අනුස්සරාමි. **ආයතපම්හෙ**ති දීඝපඛුමෙ. **විසුද්ධදස්සනෙ**ති නිම්මලලොචනෙ. **න හි මත්ථි තයා පියත්තරො නයනා**ති තව නයනතො අඤ්ඤො කොචි මය්හං පියතරො නත්ථි. තයාති හි සාමිඅත්ථෙ එව කරණවචනං.

එවං චක්ඛුසම්පත්තියා උම්මාදිතස්ස විය තං තං විප්පලපතො තස්ස පුරිසස්ස මනොරථං විපරිවත්තෙන්තී ථෙරී **‘‘අපථෙනා’’**තිආදිනා ද්වාදස ගාථා අභාසි. තත්ථ **අපථෙන පයාතුමිච්ඡසී**ති, ආවුසො සුවණ්ණකාරපුත්ත, සන්තෙ අඤ්ඤස්මිං ඉත්ථිජනෙ යො ත්වං **බුද්ධසුතං** බුද්ධස්ස භගවතො ඔරසධීතරං මං **මග්ගයසි** පත්ථෙසි, සො ත්වං සන්තෙ ඛෙමෙ උජුමග්ගෙ අපථෙන කණ්ටකනිවුතෙන සභයෙන කුම්මග්ගෙන පයාතුමිච්ඡසි පටිපජ්ජිතුකාමොසි, **චන්දං කීළනකං ගවෙසසි** චන්දමණ්ඩලං කීළාගොළකං කාතුකාමොසි, **මෙරුං ලඞ්ඝෙතුමිච්ඡසි** චතුරාසීතියොජනසහස්සුබ්බෙධං සිනෙරුපබ්බතරාජං ලඞ්ඝයිත්වා අපරභාගෙ ඨාතුකාමොසි, සො ත්වං මං බුද්ධසුතං මග්ගයසීති යොජනා.

ඉදානි තස්ස අත්තනො අවිසයභාවං පත්ථනාය ච විසාතාවහතං දස්සෙතුං **‘‘නත්ථී’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **රාගො යත්ථපි දානි මෙ සියා**ති යත්ථ ඉදානි මෙ රාගො සියා භවෙය්‍ය, තං ආරම්මණං සදෙවකෙ ලොකෙ නත්ථි එව. **නපි නං ජානාමි කීරිසො**ති නං රාගං කීරිසොතිපි න ජානාමි. **අථ මග්ගෙන හතො සමූලකො**ති **අථා**ති නිපාතමත්තං. අයොනිසොමනසිකාරසඞ්ඛාතෙන මූලෙන සමූලකො රාගො අරියමග්ගෙන හතො සමුග්ඝාතිතො.

ඉඞ්ගාලකුයාති අඞ්ගාරකාසුයා. **උජ්ඣිතොති** වාතුක්ඛිත්තො විය යො කොචි, දහනියා ඉන්ධනං වියාති අත්ථො. **විසපත්තොරිවාති** විසගතභාජනං විය. **අග්ගිතො කතොති** අග්ගිතො අඞ්ගාරතො අපගතො කතො, විසස්ස ලෙසම්පි අසෙසෙත්වා අපනීතො විනාසිතොති අත්ථො.

යස්සා සියා අපච්චවෙක්ඛිතන්ති යස්සා ඉත්ථියා ඉදං බන්ධපඤ්චකං ඤාණෙන අප්පටිවෙක්ඛිතං අපරිඤ්ඤාතං සියා. **සත්ථා වා අනුසාසිතො සියාති** සත්ථා වා ධම්මසරීරස්ස අදස්සනෙන යස්සා ඉත්ථියා අනනුසාසිතො සියා. **ත්වං තාදිසිකං පලොභයාති**, ආවුසො, ත්වං තථාරූපං අපරිමද්දිතසඞ්ඛාරං අපච්චවෙක්ඛිතලොකුත්තරධම්මං කාමෙහි පලොභය උපගච්ඡ. **ජානන්තිං සො ඉමං විහඤ්ඤසීති** සො ත්වං පවත්තිං නිවත්තිඤ්ච යාථාවතො ජානන්තිං පටිවිද්ධසච්චං ඉමං සුභං භික්ඛුනිං ආගම්ම විහඤ්ඤසි, සම්පති ආයතිඤ්ච විඝාතං දුක්ඛං ආපජ්ජසි.

ඉදානිස්ස විඝාතාපත්තිතං කාරණවිභාවනෙන දස්සෙන්තී **"මය්හං හී"**තිආදිමාහ. තත්ථ **හීති** හෙතුඅත්ථෙ නිපාතො. **අක්කුට්ඨවන්දිතෙති** අක්කොසෙ වන්දනාය ච. **සුඛදුක්ඛෙති** සුඛෙ ච දුක්ඛෙ ච, ඉට්ඨානිට්ඨවිසයසමායොගෙ වා. **සති උපට්ඨිතාති** පච්චවෙක්ඛණයුත්තා සති සබ්බකාලං උපට්ඨිතා. **සඞ්ඛතමසුභන්ති ජානියාති** තෙභූමකං සඞ්ඛාරගතං කිලෙසාසුචිපග්ඝරණෙන අසුභන්ති ඤත්වා. **සබ්බත්ථෙවාති** සබ්බස්මිංයෙව භවත්තයෙ මය්හං මනො තණ්හාලෙපාදිනා න උපලිම්පති.

මග්ගට්ඨඞ්ගිකයානයායිනීති අට්ඨඞ්ගිකමග්ගසඞ්ඛාතෙන අරියයානෙන නිබ්බානපුරං යායිනී උපගතා. **උද්ධටසල්ලාති** අත්තනො සන්තානතො සමුද්ධටරාගාදිසල්ලා.

සුචිත්තිතාති හත්ථපාදමුඛාදිආකාරෙන සුට්ඨු චිත්තිතා විරචිතා. **සොම්භාති** සුම්භකා. **දාරුකපිල්ලකානි වාති** දාරුදණ්ඩාදීහි උපරචිතරූපකානි. **තන්තීහීති** න්හාරුසුත්තකෙහි. **ඛීලකෙහීති** හත්ථපාදපිට්ඨිකණ්ණාදිඅත්ථාය ඨපිතදණ්ඩෙහි. **විනිබද්ධාති** විවිධෙනාකාරෙන බද්ධා. **විවිධං පනච්චකාති** යන්තසුත්තාදීනං අඤ්ඡනවිස්සජ්ජනාදිනා පට්ඨපිතනච්චකා, පනච්චන්තා විය දිට්ඨාති යොජනා.

තම්හුද්ධටෙ තන්තිඛීලකෙති සන්නිවෙසවිසිට්ඨරචනාවිසෙසයුත්තං උපාදාය රූපකසමඤ්ඤා තම්හි තන්තිම්හි ඛීලකෙ ච ඨානතො උද්ධටෙ බන්ධන්තො **විස්සට්ඨෙ,** විසුං කරණෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං **විකලෙ,** තහිං තහිං ඛිපනෙන **පරික්‍රිතෙ** විකිරිතෙ. **න වින්දෙය්‍ය ඛණ්ඩසො කතෙති** පොත්ථකරූපස්ස අවයවෙ ඛණ්ඩාඛණ්ඩිතෙ කතෙ පොත්ථකරූපං න වින්දෙය්‍ය, න උපලභෙය්‍ය. එවං සන්තෙ **කිම්හි තත්ථ මනං නිවෙසයෙ** තස්මිං පොත්ථකරූපාවයවෙ කිම්හි කිං බාණුකෙ, උදාහු රජ්ජුකෙ, මත්තිකාපිණ්ඩාදිකෙ වා මනං මනසඤ්ඤං නිවෙසෙය්‍ය, විසඞ්ඛාරෙ අවයවෙ සා සඤ්ඤා කදාචිපි නපතෙය්‍යාති අත්ථො.

තථූපමාති තංසදිසා තෙන පොත්ථකරූපෙන සදිසා. කින්ති චෙ ආහ **"දෙහකානී"**තිආදි. තත්ථ **දෙහකානීති** හත්ථපාදමුඛාදිදෙහාවයවා. **මන්ති** මෙ පටිබද්ධා උපට්ඨහන්ති. **තෙහි ධම්මෙහීති** තෙහි පථවිආදීහි ච චක්ඛාදීහි ච ධම්මෙහි. **විනා න වත්තන්තීති** න හි තථා තථා සන්නිවිට්ඨෙ පථවිආදිධම්මෙ මුඤ්චිත්වා දෙහා නාම සන්ති. **ධම්මෙහි විනා න වත්තතීති** දෙහො අවයවෙහි අවයවධම්මෙහි විනා න වත්තති න උපලබ්භති. එවං සන්තෙ **කිම්හි තත්ථ මනං නිවෙසයෙති** කිම්හි කිං පථවියං, උදාහු ආපාදිකෙ දෙහොති වා හත්ථපාදාදීනීති වා මනං මනසඤ්ඤං නිවෙසෙය්‍ය. යස්මා පථවිආදිපසාදධම්මමත්තෙ එසා සමඤ්ඤා, යදිදං දෙහොති වා හත්ථපාදාදීනීති වා සත්තොති වා ඉත්ථීති වා පුරිසොති වා, තස්මා න එත්ථ ජානතො කොචි අභිනිවෙසො හොතීති.

යථා හරිතාලෙන මක්ඛිතං, අද්දස චිත්තිකං භිත්තියා කතන්ති යථා කුසලෙන චිත්තකාරෙන භිත්තියං හරිතාලෙන මක්ඛිතං ලිත්තං තෙන ලෙපං දත්වා කතං ආලිඛිතං චිත්තිකං ඉත්ථිරූපං අද්දස පස්සෙය්‍ය. තත්ථ යා උපථම්භනබෙපනාදිකිරියාසම්පත්තියා මානුසිකා නු ඛො අයං භිත්ති අපස්සාය ඨිතාති සඤ්ඤා, සා නිරත්ථකා මනුස්සභාවසඞ්ඛාතස්ස අත්ථස්ස තත්ථ අභාවතො, මානුසීති පන කෙවලං තහිං තස්ස ච විපරීතදස්සනං, යාථාවතො ගහණං න හොති, ධම්මපුඤ්ජමත්තෙ ඉත්ථිපුරිසාදිගහණම්පි එවං සම්පදමිදං දට්ඨබ්බන්ති අධිප්පායො.

මායං විය අග්ගතො කතන්ති මායාකාරෙන පුරතො උපට්ඨාපිතං මායාසදිසං. **සුපිනන්තෙව සුවණ්ණපාදපන්ති** සුපිනමෙව සුපිනන්තං, තත්ථ උපට්ඨිතසුවණ්ණමයරුක්ඛං විය. **උපගච්ඡසි අන්ධ රිත්තකන්ති** අන්ධබාල රිත්තකං තුච්ඡකං අන්තොසාරරහිතං ඉමං අත්තභාවං ''එතං මමා''ති සාරවන්තං විය උපගච්ඡසි අභිනිවිසසි. **ජනමජ්ඣෙරිව රූප්පරූපකන්ති** මායාකාරෙන මහාජනමජ්ඣෙ දස්සිතං රූපියරූපසදිසං සාරං විය උපට්ඨහන්තං, අසාරන්ති අත්ථො.

වට්ටනිරිවාති ලාඛාය ගුළිකා විය. **කොටරොහිතාති** කොටරෙ රුක්ඛසුසිරෙ ඨපිතා. **මජ්ඣෙ පුබ්බුළකාති** අක්ඛිදලමජ්ඣෙ ඨිතජලපුබ්බුළසදිසා. **සඅස්සුකාති** අස්සුජලසහිතා. **පීළකොළිකාති** අක්ඛිගූථකො. **එත්ථ ජායතීති** එතස්මිං අක්ඛිමණ්ඩලෙ උභොසු කොටීසු විසගන්ධං වායන්තො නිබ්බත්තති. **පීළකොළිකාති** වා අක්ඛිදලෙසු නිබ්බත්තනකා පීළකා වුච්චති. **විවිධාති** සෙතනීලමණ්ඩලානඤ්චෙව රත්තපීතාදීනං සත්තන්නං පටලානඤ්ච වසෙන අනෙකවිධා. **චක්ඛුවිධාති** චක්ඛුභාගා චක්ඛුප්පකාරා වා තස්ස අනෙකකලාපගතභාවතො. **පිණ්ඩිතාති** සමුදිතා.

එවං චක්ඛුස්මිං සාරජ්ජන්තස්ස චක්ඛුනො අසුභතං අනවට්ඨිතතාය අනිච්චතඤ්ච විභාවෙසි . විභාවෙත්වා ච යථා නාම කොචි ලොභනීයං භණ්ඩං ගහෙත්වා චොරකන්තාරං පටිපජ්ජන්තො චොරෙහි පලිබුද්ධො තං ලොභනීයභණ්ඩං දත්වා ගච්ඡති, එවමෙව චක්ඛුම්හි සාරත්තෙන තෙන පුරිසෙන පලිබුද්ධා ථෙරී අත්තනො චක්ඛුං උප්පාටෙත්වා තස්ස අදාසි. තෙන වුත්තං **''උප්පාටිය චාරුදස්සනා''**තිආදි. තත්ථ **උප්පාටියා**ති උප්පාටෙත්වා චක්ඛුකූපතො නීහරිත්වා. **චාරුදස්සනා**ති පියදස්සනා මනොහරදස්සනා. **න ච පජ්ජිත්ථා**ති තස්මිං චක්ඛුස්මිං සඞ්ගං නාපජ්ජි. **අසඞ්ගමානසා**ති කත්ථචිපි ආරම්මණෙ අනාසත්තචිත්තා. **හන්ද තෙ චක්ඛුන්**ති තයා කාමිතං තතො එව මයා දින්නත්තා තෙ චක්ඛුසඤ්ඤිතං අසුචිපිණ්ඩං ගණ්හ, ගහෙත්වා හරස්සු පසාදයුත්තං ඉච්ඡිතං ඨානං නෙහි.

තස්ස ච විරමාසි තාවදෙති තස්ස ධුත්තපුරිසස්ස තාවදෙව අක්ඛිම්හි උප්පාටිතක්ඛණෙ එව රාගො විගච්ඡි. **තත්ථා**ති අක්ඛිම්හි, තස්සං වා ථෙරියං. අථ වා **තත්ථා**ති තස්මිංයෙව ඨානෙ. **ඛමාපයී**ති ඛමාපෙසි. **සොත්ථි සියා බ්‍රහ්මචාරිනී**ති සෙට්ඨචාරිනි මහෙසිකෙ තුය්හං ආරොග්‍යමෙව හවෙය්‍ය. **න පුනො එදිසකං භවිස්සතී**ති ඉතො පරං එවරූපං අනාචාරචරණං න භවිස්සති, න කරිස්සාමීති අත්ථො.

ආසාදියාති සට්ටෙත්වා. **එදිසන්**ති එවරූපං සබ්බත්ථ වීතරාගං. **අග්ගිං පජ්ජලිතංව ලිඞ්ගියා**ති පජ්ජලිතං අග්ගිං ආලිඞ්ගෙත්වා විය.

තතොති තස්මා ධුත්තපුරිසා. **සා භික්ඛුනී**ති සා සුභා භික්ඛුනී. **අගමී බුද්ධවරස්ස සන්තිකන්**ති සම්මාසම්බුද්ධස්ස සන්තිකං උපගච්ඡි උපසඞ්කමි. **පස්සිය වරපුඤ්ඤලක්ඛණන්**ති උත්තමෙහි පුඤ්ඤසම්භාරෙහි නිබ්බත්තමහාපුරිසලක්ඛණං දිස්වා. **යථා පුරාණකන්**ති පොරාණං විය උප්පාටනතො පුබ්බෙ විය චක්ඛු පටිපාකතිකං අහොසි. යමෙත්ථ අන්තරන්තරා න වුත්තං, තං වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

සුභාජීවකම්බවනිකාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

තිංසනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. චත්තාලීසනිපාතො

1. ඉසිදාසීථෙරීගාථාවණ්ණනා

චත්තාලීසනිපාතෙ **නගරම්හි කුසුමනාමෙ**තිආදිකා ඉසිදාසියා ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ පුරිසත්තභාවෙ ඨත්වා විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී චරිමභවතො සත්තමෙ භවෙ අකල්‍යාණසන්නිස්සයෙන පරදාරිකකම්මං කත්වා, කායස්ස භෙදා නිරයෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ බහූනි වස්සසතානි නිරයෙ පච්චිත්වා, තතො චුතා තීසු ජාතීසු තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතා දාසියා කුච්ඡිස්මිං නපුංසකො හුත්වා නිබ්බත්ති. තතො පන චුතා එකස්ස දලිද්දස්ස සාකටිකස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තං වයප්පත්තං ගිරිදාසො නාම අඤ්ඤතරස්ස සත්ථවාහස්ස පුත්තො අත්තනො භරියං කත්වා ගෙහං ආනෙසි. තස්ස ච භරියා අත්ථි සීලවතී කල්‍යාණධම්මා. තස්සං ඉස්සාපකතා සාමිනො තස්සා විද්දෙසනකම්මං අකාසි. සා තත්ථ යාවජීවං ඨත්වා කායස්ස භෙදා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ උජ්ජෙනියං කුලපදෙසසීලාචාරාදිගුණෙහි අභිසම්මතස්ස විභවසම්පන්නස්ස සෙට්ඨිස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති, **ඉසිදාසී**තිස්සා නාමං අහොසි.

තං වයප්පත්තකාලෙ මාතාපිතරො කුලරූපවයවිභවාදිසදිසස්ස අඤ්ඤතරස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස අදංසු. සා තස්ස ගෙහෙ පතිදෙවතා හුත්වා මාසමත්තං වසි. අථස්සා කම්මබලෙන සාමිකො විරත්තරූපො හුත්වා තං ඝරතො නීහරි. තං සබ්බං පාළිතො එව විඤ්ඤායති. තෙසං තෙසං පන සාමිකානං අරුච්චනෙයාතාය සංවෙගජාතා පිතරං අනුජානාපෙත්වා, ජිනදත්තාය ථෙරියා සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා විපස්සනාය කම්මං කරොන්තී නචිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා, ඵලසුඛෙන නිබ්බානසුඛෙන ච වීතිනාමෙන්තී එකදිවසං පාටලිපුත්තනගරෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා පච්ඡාභත්තං පිණ්ඩපාතපටික්කන්තා මහාගඞ්ගාය වාලුකපුලිනෙ නිසීදිත්වා බොධිත්ථෙරියා නාම අත්තනො සහායත්ථෙරියා පුබ්බපටිපත්තිං පුච්ඡිතා තමත්ථං ගාථාබන්ධවසෙන විස්සජ්ජෙසි ''උජ්ජෙනියා පුරවරෙ''තිආදිනා. තෙසං පන පුච්ඡාවිස්සජ්ජනානං සම්බන්ධං දස්සෙතුං –

402. ''නගරම්හි කුසුමනාමෙ, පාටලිපුත්තම්හි පථවියා මණ්ඩෙ;
සක්‍යකුලකුලීනායො, ද්වෙ භික්ඛුනියො හි ගුණවතියො.

403. ''ඉසිදාසී තත්ථ එකා, දුතියා බොධීති සීලසම්පන්නා ච;
ඣානජ්ඣායනරතායො, බහුස්සුතායො ධුතකිලෙසායො.

404. ''තා පිණ්ඩාය චරිත්වා, භත්තත්ථං කරිය ධොතපත්තායො;
රහිතම්හි සුඛනිසින්නා, ඉමා ගිරා අබ්භුදීරෙසු''න්ති. –

ඉමා තිස්සො ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා.

405. ''පාසාදිකාසි අය්‍යෙ, ඉසිදාසි වයොපි තෙ අපරිහීනො;
කිං දිස්වාන බ්‍යාලිකං, අථාසි නෙක්ඛම්මමනුයුත්තා.

406. ''එවමනුයුඤ්ජියමානා සා, රහිතෙ ධම්මදෙසනාකුසලා;
ඉසිදාසී වචනමබ්‍රවි, සුණ බොධි යථාම්හි පබ්බජිතා.

ඉතො පරං විස්සජ්ජනගාථා.

407. ''උජ්ජෙනියා පුරවරෙ, මය්හං පිතා සීලසංවුතො සෙට්ඨි;
තස්සම්හි එකධීතා, පියා මනාපා ච දයිතා ච.

408. ''අථ මෙ සාකෙතතො වරකා, ආගච්ඡුමුත්තමකුලීනා;
සෙට්ඨී පහූතරතනො, තස්ස මමං සුණ්හමදාසි තාතො.

409. ''සස්සුයා සසුරස්ස ච, සායං පාතං පණාමමුපගම්ම;
සිරසා කරොමි පාදෙ, වන්දාමි යථාම්හි අනුසිට්ඨා.

410. ''යා මය්හං සාමිකස්ස, භගිනියො භාතුනො පරිජනො වා;
තමෙකවරකම්පි දිස්වා, උබ්බිග්ගා ආසනං දෙමි.

411. ''අන්නෙන ච පානෙන ච, ඛජ්ජෙන ච යඤ්ච තත්ථ සන්නිහිතං;
ඡාදෙමි උපනයාමි ච, දෙමි ච යං යස්ස පතිරූපං.

412. ''කාලෙන උපට්ඨහිත්වා, ඝරං සමුපගමාමි උම්මාරෙ;
ධොවන්තී හත්ථපාදෙ, පඤ්ජලිකා සාමිකමුපෙමි.

413. ''කොච්ඡං පසාදං අඤ්ජනිඤ්ච, ආදාසකඤ්ච ගණ්හිත්වා;
පරිකම්මකාරිකා විය, සයමෙව පතිං විභූසෙමි.

414. ‘‘සයමෙව ඔදනං සාධයාමි, සයමෙව භාජනං ධොවන්තී;
මාතාව එකපුත්තකං, තථා භත්තාරං පරිචරාමි.

415. ‘‘එවං මං භත්තිකතං, අනුරත්තං කාරිකං නිහතමානං;
උට්ඨායිකං අනලසං, සීලවතිං දුස්සතෙ භත්තා.

416. ‘‘සො මාතරඤ්ච පිතරඤ්ච, භණති ආපුච්ඡහං ගමිස්සාමි;
ඉසිදාසියා න සහ වච්ඡං, එකාගාරෙහං සහ වත්ථුං.

417. ‘‘මා එවං පුත්ත අවච, ඉසිදාසී පණ්ඩිතා පරිබ්‍යත්තා;
උට්ඨායිකා අනලසා, කිං තුය්හං න රොචතෙ පුත්ත.

418. ‘‘න ච මෙ හිංසති කිඤ්චි, න චහං ඉසිදාසියා සහ වච්ඡං;
දෙස්සාව මෙ අලං මෙ, අපුච්ඡාහං ගමිස්සාමි.

419. ‘‘තස්ස වචනං සුණිත්වා, සස්සු සසුරො ච මං අපුච්ඡිංසු;
කිස්ස තයා අපරද්ධං, භණ විස්සට්ඨා යථාභූතං.

420. ‘‘නපිහං අපරජ්ඣං කිඤ්චි, නපි හිංසෙමි න භණාමි දුබ්බචනං;
කිං සක්කා කාතුයෙ‍ා, යං මං විද්දෙස්සතෙ භත්තා.

421. ‘‘තෙ මං පිතුඝරං පටිනයිංසු, විමනා දුඛෙන අධිභූතා;
පුත්තමනුරක්ඛමානා, ජිතාම්හසෙ රූපිනිං ලක්ඛිං.

422. ‘‘අථ මං අදාසි තාතො, අඩ්ඪස්ස ඝරම්හි දුතියකුලිකස්ස;
තතො උපඩ්ඪසුඞ්කෙන, යෙන මං වින්දථ සෙට්ඨි.

423. ‘‘තස්සපි ඝරම්හි මාසං, අවසිං අථ සොපි මං පටිච්ඡරයි;
දාසීව උපට්ඨහන්තිං, අදූසිකං සීලසම්පන්නං.

424. ‘‘භික්ඛාය ච විචරන්තං, දමකං දන්තං මෙ පිතා භණති;
හොහිසි මෙ ජාමාතා, නික්ඛිප පොට්ඨිඤ්ච ඝටිකඤ්ච.

425. ‘‘සොපි වසිත්වා පක්ඛං, අථ තාතං භණති ‘දෙහි මෙ පොට්ඨිං;
ඝටිකඤ්ච මල්ලකඤ්ච, පුනපි භික්ඛං චරිස්සාමි’.

426. ‘‘අථ නං භණතී තාතො, අම්මා සබ්බො ච මෙ ඤාතිගණවග්ගො;
කිං තෙ න කීරති ඉධ, භණ ඛිප්පං තං තෙ කරිහිති.

427. ‘‘එවං භණිතො භණති, යදි මෙ අත්තා සක්කොති අලං මය්හං;
ඉසිදාසියා න සහ වච්ඡං, එකඝරෙහං සහ වත්ථුං.

428. ‘‘විස්සජ්ජිතො ගතො සො, අහම්පි එකාකිනී විචින්තෙමි;
ආපුච්ඡිතූන ගච්ඡං, මරිතුයෙ වා පබ්බජිස්සං වා.

429. ‘‘අථ අය්‍යා ජිනදත්තා, ආගච්ඡී ගොචරාය චරමානා;
තාත කුලං විනයධරී, බහුස්සුතා සීලසම්පන්නා.

430. ‘‘තං දිස්වාන අම්හාකං, උට්ඨායාසනං තස්සා පඤ්ඤාපයිං;
නිසින්නාය ච පාදෙ, වන්දිත්වා භොජනමදාසිං.

431. ‘‘අන්නෙන ච පානෙන ච, ඛජ්ජෙන ච යඤ්ච තත්ථ සන්නිහිතං;
සන්තප්පයිත්වා අවචං, අය්‍යෙ ඉච්ඡාමි පබ්බජිතුං.

432. ‘‘අථ මං භණතී තාතො, ඉධෙව පුත්තක චරාහි ත්වං ධම්මං;
අන්නෙන ච පානෙන ච, තප්පය සමණෙ ද්විජාතී ච.

433. ‘‘අථහං භණාමි තාතං, රොදන්තී අඤ්ජලිං පණාමෙත්වා;
පාපඤ්හි මයා පකතං, කම්මං තං නිජ්ජරෙස්සාමි.

434. ‘‘අථ මං භණතී තාතො, පාපුණ බොධිඤ්ච අග්ගධම්මඤ්ච;
නිබ්බානඤ්ච ලභස්සු, යං සච්ඡිකරී ද්විපදසෙට්ඨො.

435. ‘‘මාතාපිතූ අභිවාද, යිත්වා සබ්බඤ්ච ඤාතිගණවග්ගං;
සත්තාහං පබ්බජිතා, තිස්සො විජ්ජා අඵස්සයිං.

436. ‘‘ජානාමි අත්තනො සත්ත, ජාතියො යස්සයං ඵලවිපාකො;
තං තව ආචික්ඛිස්සං, තං එකමනා නිසාමෙහි.

437. ‘‘නගරම්හි එරකච්ඡෙ, සුවණ්ණකාරො අහං පහූතධනො;
යොබ්බනමදෙන මත්තො, සො පරදාරං අසෙවිහං.

438. ‘‘සොහං තතො චවිත්වා, නිරයම්හි අපච්චිසං චිරං;
පක්කො තතො ච උට්ඨහිත්වා, මක්කටියා කුච්ඡිමොක්කමිං.

439. ‘‘සත්තාහජාතකං මං, මහාකපි යූථපො නිල්ලච්ඡෙසි;
තස්සෙතං කම්මඵලං, යථාපි ගන්ත්වාන පරදාරං.

440. ‘‘සොහං තතො චවිත්වා, කාලං කරිත්වා සින්ධවාරඤ්ඤෙ;
කාණාය ච ඛඤ්ජාය ච, එළකියා කුච්ඡිමොක්කමිං.

441. ‘‘ද්වාදස වස්සානි අහං, නිල්ලච්ඡිතො දාරකෙ පරිවහිත්වා;
කිමිනාවට්ටො අකල්ලො, යථාපි ගන්ත්වාන පරදාරං.

442. ‘‘සොහං තතො චවිත්වා, ගොවාණිජකස්ස ගාවියා ජාතො;
වච්ඡො ලාඛාතම්බො, නිල්ලච්ඡිතො ද්වාදසෙ මාසෙ.

443. ‘‘වොඪූන නඞ්ගලමහං, සකටඤ්ච ධාරයාමි;
අන්ධොවට්ටො අකල්ලො, යථාපි ගන්ත්වාන පරදාරං.

444. ‘‘සොහං තතො චවිත්වා, වීථියා දාසියා ඝරෙ ජාතො;
නෙව මහිලා න පුරිසො, යථාපි ගන්ත්වාන පරදාරං.

445. ‘‘තිංසතිවස්සම්හි මතො, සාකටිකකුලම්හි දාරිකා ජාතා;
කපණම්හි අප්පභොගෙ, ධනිකපුරිසපාතබහුලම්හි.

446. ‘‘තං මං තතො සත්ථවාහො, උස්සන්නාය විපුලාය වඩ්ඪියා;
ඔකඩ්ඪති විලපන්තිං, අච්ඡින්දිත්වා කුලඝරස්මා.

447. ‘‘අථ සොළසමෙ වස්සෙ, දිස්වා මං පත්තයොබ්බනං කඤ්ඤං;
ඔරුන්ධතස්ස පුත්තො, ගිරිදාසො නාම නාමෙන.

448. ‘‘තස්සපි අඤ්ඤා භරියා, සීලවතී ගුණවතී යසවතී ච;
අනුරත්තා භත්තාරං, තස්සාහං විද්දෙසනමකාසිං.

449. ‘‘තස්සෙතං කම්මඵලං, යං මං අපකීරිතූන ගච්ඡන්ති;
දාසීව උපට්ඨහන්තිං, තස්සපි අන්තො කතො මයා’’ති.

තත්ථ **නගරම්හි කුසුමනාමෙ**ති ‘‘කුසුමපුර’’න්ති එවං කුසුමසද්දෙන ගහිතනාමකෙ නගරෙ, ඉදානි තං නගරං **පාටලිපුත්තම්හී**ති සරූපතො දස්සෙති. **පථවියා මණ්ඩෙ**ති සකලාය පථවියා මණ්ඩභූතෙ. **සක්‍යකුලකුලීනායො**ති සක්‍යකුලෙ කුලධීතරො, සක්‍යපුත්තස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිතතාය එවං වුත්තං.

තත්ථාති තාසු ද්වීසු භික්ඛුනීසු. **බොධී**ති එවංනාමිකා ථෙරී. **ඣානජ්ඣායනරතායො**ති ලොකියලොකුත්තරස්ස ඣානස්ස ඣායනෙ අභිරතා. **බහුස්සුතායො**ති පරියත්තිබාහුසච්චෙන බහුස්සුතා. **ධුතකිලෙසායො**ති අග්ගමග්ගෙන සබ්බසො සමුග්ඝාතිතකිලෙසා. **භත්තත්ථං කරියා**ති භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා. **රහිතම්හී**ති ජනරහිතම්හි විවිත්තට්ඨානෙ. **සුඛනිසින්නා**ති පබ්බජ්ජාසුඛෙන විවෙකසුඛෙන ච සුඛනිසින්නා. **ඉමා ගිරා**ති ඉදානි වුච්චමානා සුඛා ලාපනා. **අබ්භුදීරෙසු**න්ති පුච්ඡාවිස්සජ්ජනවසෙන කථයිංසු.

‘‘පාසාදිකාසී’’ති ගාථා බොධිත්ථෙරියා පුච්ඡාවසෙන වුත්තා. **‘‘එවමනුයුඤ්ජියමානා’’**ති ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහෙව වුත්තා. **‘‘උජ්ජෙනියා’’**තිආදිකා හි සබ්බාපි ඉසිදාසියාව වුත්තා. තත්ථ **පාසාදිකාසී**ති රූපසම්පත්තියා පස්සන්තානං පසාදාවහා අසි. **වයොපි තෙ අපරිහීනො**ති තුය්හං වයොපි න පරිහීනො, පඨමවයෙ ඨිතාසීති අත්ථො. **කිං දිස්වාන බ්‍යාලිකන්ති** කීදිසං බ්‍යාලිකං දොසං ඝරාවාසෙ ආදීනවං දිස්වා. **අථාසි නෙක්ඛම්මමනුයුත්තා**ති **අථා**ති නිපාතමත්තං, නෙක්ඛම්මං පබ්බජ්ජං අනුයුත්තා අසි.

අනුයුඤ්ජියමානාති පුච්ඡියමානා, සා ඉසිදාසීති යොජනා. **රහිතෙ**ති සුඤ්ඤට්ඨානෙ. **සුණ බොධි යථාම්හි පබ්බජිතා**ති බොධිත්ථෙරි අහං යථා පබ්බජිතා අම්හි, තං තං පුරාණං සුණ සුණාහි.

උජ්ජෙනියා පුරවරෙති උජ්ජෙනීනාමකෙ අවන්තිරට්ඨෙ උත්තමනගරෙ. **පියා**ති එකධීතුභාවෙන පියායිතබ්බා. **මනාපා**ති සීලාචාරගුණෙන මනවඩ්ඪනකා. **දයිතා**ති අනුකම්පිතබ්බා.

අථාති පච්ඡා මම වයප්පත්තකාලෙ. **මෙ සාකෙතතො වරකා**ති සාකෙතනගරතො මම වරකා මං වාරෙන්තා ආගච්ඡුං. **උත්තමකුලීනා**ති තස්මිං නගරෙ අග්ගකුලිකා, යෙන තෙ පෙසිතා, සො සෙට්ඨී පහූතරතනො. **තස්ස මමං**

සුණ්හමදාසි තාතොති තස්ස සාකෙතසෙට්ඨිනො සුණිසං පුත්තස්ස හරියං කත්වා මය්හං පිතා මං අදාසි.

සායං පාතන්ති සායන්හෙ පුබ්බණ්හෙ ච. **පණාමමුපගම්ම සිරසා කරොමීති** සස්සුයා සසුරස්ස ච සන්තිකං උපගන්ත්වා සිරසා පණාමං කරොමි, තෙසං පාදෙ වන්දාමි. **යථාම්හි අනුසිට්ඨාති** තෙහි යථා අනුසිට්ඨා අම්හි, තථා කරොමි, තෙසං අනුසිට්ඨිං න අතික්කමාමි.

තමෙකවරකම්පීති එකවල්ලහම්පි. **උබ්බිග්ගාති** තසන්තා. **ආසනං දෙමීති** යස්ස පුග්ගලස්ස යං අනුච්ඡවිකං, තං තස්ස දෙමි.

තත්ථාති පරිවෙසනට්ඨානෙ. **සන්නිහිතන්ති** සජ්ජිතං හුත්වා විජ්ජමානං. **ඡාදෙමීති** උපච්ඡාදෙමි, උපච්ඡාදෙත්වා උපනයාමි ච, උපනෙත්වා දෙමි, දෙන්තීපි යං යස්ස පතිරූපං, තදෙව දෙමීති අත්ථො.

උම්මාරෙති ද්වාරෙ. **ධොවන්තී හත්ථපාදෙති** හත්ථපාදෙ ධොවිනී ආසිං, ධොවිත්වා සරං සමුපගමාමීති යොජනා.

කොච්ඡන්ති මස්සූනං කෙසානඤ්ච උල්ලිඛනකොච්ඡං. **පසාදන්ති** ගන්ධචුණ්ණාදිමුඛවිලෙපනං. ''පසාධන''න්තිපි පාඨො, පසාධනභණ්ඩං. **අඤ්ජනින්ති** අඤ්ජනනාළිං. **පරිකම්මකාරිකා වියාති** අග්ගකුලිකා විභවසම්පන්නාපි පතිපරිචාරිකා චෙටිකා විය.

සාධයාමීති පචාමි. **භාජනන්ති** ලොහභාජනඤ්ච. ධොවන්තී පරිචරාමීති යොජනා.

හත්තිකතන්ති කතසාමිහතිකං. **අනුරත්තන්ති** අනුරත්තවන්තිං. **කාරිකන්ති** තස්ස තස්සෙව ඉති කත්තබ්බස්ස කාරිකං. **නිහතමානන්ති** අපනීතමානං. **උට්ඨායිකන්ති** උට්ඨානවීරියසම්පන්නං. **අනලසන්ති** තතො එව අකුසීතං. **සීලවතින්ති** සීලාචාරසම්පන්නං. **දුස්සතෙති** දුස්සති, කුජ්ඣිත්වා භණති.

භණති ආපුච්ඡහං ගමිස්සාමීති ''අහං තුම්හෙ ආපුච්ඡිත්වා යත්ථ කත්ථචි ගමිස්සාමී''ති සො මම සාමිකො අත්තනො මාතරඤ්ච පිතරඤ්ච භණති. කිං භණතීති චෙ ආහ – **''ඉසිදාසියා න සහ වච්ඡං, එකාගාරෙහං සහ වත්ථු''**න්ති. තත්ථ **වච්ඡන්ති** වසිස්සං.

දෙස්සාති අප්පියා. **අලං මෙති** පයොජනං මෙ තාය ඉත්ථීති අත්ථො . **අපුච්ඡාහං ගමිස්සාමීති** යදි මෙ තුම්හෙ තාය සද්ධිං සංවාසං ඉච්ඡථ, අහං තුම්හෙ අපුච්ඡිත්වා විදෙසං පක්කමිස්සාමි.

තස්සාති මම හත්තුනො. **කිස්සාති** කිං අස්ස තව සාමිකස්ස. **තයා අපරද්ධං** බ්‍යාලිකං කතං.

නපිහං අපරජ්ඣන්ති නපි අහං තස්ස කිඤ්චි අපරජ්ඣිං. අයමෙව වා පාඨො. **නපි හිංසෙමීති** නපි බාධෙමි. **දුබ්බචනන්ති** දුරුත්තවචනං. **කිං සක්කා කාතුයෙති** කිං මයා කාතුං අයෙය සක්කා. **යං මං විද්දෙස්සතෙ හත්තාති** යස්මා අකාරණෙනෙව හත්තා මය්හං විද්දෙස්සතෙ විද්දෙස්සං චිත්තප්පකොපං කරොති.

විමනාති දොමනස්සිකා. **පුත්තමනුරක්ඛමානාති** අත්තනො පුත්තං මය්හං සාමිකං චිත්තමනුරක්ඛණෙන අනුරක්ඛන්තා. **ජිතාම්හසෙ රූපිනිං ලක්ඛින්ති** ජිතා අම්හසෙ ජිතා වතාම්හ රූපවතිං සිරිං, මනුස්සවෙසෙන චරන්තියා සිරිදෙවතාය පරිහීනා වතාති අත්ථො.

අඩ්ඪස්ස ඝරම්හි දුතියකුලිකස්සාති පඨමසාමිකං උපාදාය දුතියස්ස අඩ්ඪස්ස කුලපුත්තස්ස ඝරම්හි මං අදාසි, දෙන්තො ච තතො පඨමසුඞ්කතො උපඩ්ඪසුඞ්කෙන අදාසි. **යෙන මං වින්දථ සෙට්ඨීති** යෙන සුඞ්කෙන මං පඨමං සෙට්ඨී වින්දථ පටිලභි, තතො උපඩ්ඪසුඞ්කෙනාති යොජනා.

සොපීති දුතියසාමිකොපි. **මං පටිච්ඡරයීති** මං නීහරි, සො මං ගෙහතො නික්කඩ්ඪි. **උපට්ඨහන්තින්ති** දාසී විය උපට්ඨහන්තිං උපට්ඨානං කරොන්තිං. **අදූසිකන්ති** අදුබ්භනකං.

දමකන්ති කාරුඤ්ඤාධිට්ඨානතාය පරෙසං චිත්තස්ස දමකං. යථා පරෙ කිඤ්චි දස්සන්ති, එවං අත්තනො කායං වාචඤ්ච **දන්තං** වූපසන්තං කත්වා පරදත්තභික්ඛාය විචරණකං. **ජාමාතාති** දුහිතුපති. **නික්ඛිප පොට්ඨිඤ්ච ඝටිකඤ්චාති** තයා පරිදහිතං පිලොතිකාඛණ්ඩඤ්ච භික්ඛාකපාලඤ්ච ඡඩ්ඩෙහි.

සොපි වසිත්වා පක්ඛන්ති සොපි භික්ඛකො පුරිසො මයා සද්ධිං අද්ධමාසමත්තං වසිත්වා පක්කාමි.

අථ නං භණතී තාතොති තං භික්ඛකං මම පිතා මාතා සබ්බො ච මෙ ඤාතිගණො වග්ගවග්ගො හුත්වා භණති. කථං? **කිං තෙ න කීරති ඉධ** තුය්හං කිං නාම න කිරති න සාධියති, භණ ඛිප්පං. **තං තෙ කරිහිතීති** තං තුය්හං කරිස්සති.

යදි මෙ අත්තා සක්කොතීති යදි මය්හං අත්තා අත්තාධීනො භුජිස්සො ච හොති, **අලං මය්හං ඉසිදාසියා** තාය පයොජනං නත්ථි, තස්මා **න සහ වච්ඡං** න සහ වසිස්සං, එකසරෙ අහං තාය සහ වත්ථුන්ති යොජනා.

විස්සජ්ජිතො ගතො සොති සො භික්ඛකො පිතරා විස්සජ්ජිතො යථාරුචි ගතො. **එකාකිනීති** එකිකාව. **ආපුච්ඡිතූන ගච්ඡන්ති** මය්හං පිතරං විස්සජ්ජෙත්වා ගච්ඡාමි. **මරිතුයෙති** මරිතුං. වාති විකප්පත්ථෙ නිපාතො.

ගොචරායාති භික්ඛාය, තාත-කුලං ආගච්ඡීති යොජනා.

තන්ති තං ජිනදත්තත්ථෙරිං. **උට්ඨායාසනං තස්සා පඤ්ඤාපයින්ති** උට්ඨහිත්වා ආසනං තස්සා ථෙරියා පඤ්ඤාපෙසිං.

ඉධෙවාති ඉමස්මිං එව ගෙහෙ ඨිතා. **පුත්තකාති** සාමඤ්ඤවොහාරෙන ධීතරං අනුකම්පෙන්තො ආලපති. **චරාහි ත්වං ධම්මන්ති** ත්වං පබ්බජිත්වා චරිතබ්බං බ්‍රහ්මචරියාදිධම්මං චර. **ද්විජාතීති** බ්‍රාහ්මණජාතී.

නිජ්ජරෙස්සාමීති ජීරාපෙස්සාමි විනාසෙස්සාමි.

බොධින්ති සච්චාභිසම්බොධිං, මග්ගඤාණන්ති අත්ථො. **අග්ගධම්මන්ති** ඵලධම්මං, අරහත්තං. **යං සච්ඡිකරී ද්විපදසෙට්ඨොති** යං මග්ගඵලනිබ්බානසඞ්ඛිතං ලොකුත්තරධම්මං ද්විපදානං සෙට්ඨො සම්මාසම්බුද්ධො සච්ඡි අකාසි, තං ලභස්සූති යොජනා.

සත්තාහං පබ්බජිතාති පබ්බජිතා හුත්වා සත්තාහෙන. **අඵස්සයින්ති** ඵුසිං සච්ඡාකාසිං.

යස්සයං ඵලවිපාකොති යස්ස පාපකම්මස්ස, අයං සාමිකස්ස අමනාපභාවසඞ්ඛාතො නිස්සන්දඵලභූතො විපාකො. **තං තව ආචික්ඛිස්සන්ති** තං කම්මං තව කථෙස්සාමි. **තන්ති** ආචික්ඛියමානං තමෙව කම්මං, තං වා මම වචනං. **එකමනාති** එකග්ගමනා. අයමෙව වා පාඨො.

නගරම්හි එරකච්ඡෙති එවංනාමකෙ නගරෙ. **සො පරදාරං අසෙවිහන්ති** සො අහං පරස්ස දාරං අසෙවිං.

චිරං පක්කොති බහූනි වස්සසතසහස්සානි නිරයග්ගිනා දඩ්ඪො. **තතො ච උට්ඨහිත්වාති** තතො නිරයතො වුට්ඨිතො චුතො. **මක්කටියා කුච්ඡිමොක්කමින්ති** වානරියා කුච්ඡිම්හි පටිසන්ධිං ගණ්හිං.

යූථපොති යූථපති. **නිල්ලච්ඡෙසීති** පුරිසභාවස්ස ලක්ඛණභූතානි බීජකානි නිල්ලච්ඡෙසි නීහරි. **තස්සෙතං කම්මඵලන්ති** තස්ස මය්හං එතං අතීතෙ කතස්ස කම්මස්ස ඵලං. **යථාපි ගන්ත්වාන පරදාරන්ති** යථා තං පරදාරං අතික්කමිත්වා.

තතොති මක්කටයොනිතො. **සින්ධවාරඤ්ඤෙති** සින්ධවරට්ඨෙ අරඤ්ඤට්ඨානෙ. **ඵළකියාති** අජියා.

දාරකෙ පරිවහිත්වාති පිට්ඨිං ආරුය්හ කුමාරකෙ වහිත්වා. **කිමිනාවට්ටොති** අභිජාතට්ඨානෙ කිමිපරිගතොව හුත්වා අට්ටො අට්ටිතො. **අකල්ලොති** ගිලානො, අහොසීති වචනසෙසො.

ගොවාණිජකස්සාති ගාවියො වික්කිණිත්වා ජීවකස්ස. **ලාඛාතම්බොති** ලාඛාරසරත්තෙහි විය තම්බෙහි ලොමෙහි සමන්නාගතො.

වොඩූනාති වහිත්වා. **නඞ්ගලන්ති** සීරං, සකටඤ්ච ධාරයාමීති අත්ථො . **අන්ධොවට්ටොති** කාණොව හුත්වා අට්ටො පීළිතො.

වීථියාති නගරවීථියං. **දාසියා඲ ඝරෙ ජාතොති** ඝරදාසියා කුච්ඡිම්හි ජාතො. ''වණ්ණදාසියා''තිපි වදන්ති. **නෙව මහිලා න පුරිසොති** ඉත්ථීපි පුරිසොපි න හොමි, ජාතිනපුංසකොති අත්ථො.

තිංසතිවස්සම්හි මතොති නපුංසකො හුත්වා තිංසවස්සකාලෙ මතො. **සාකටිකකුලම්හීති** සූතකකුලෙ. **ධනිකපුරිසපාතබහුලම්හීති** ඉණායිකානං පුරිසානං අධිපතනබහුලෙ බහූහි ඉණායිකෙහි අභිභවිතබ්බෙ.

උස්සන්නායාති උපචිතාය. **විපුලායා**ති මහතියා. **වඩ්ඪියා**ති ඉණවඩ්ඪියා. **ඔකඩ්ඪන්ති**ති අවකඩ්ඪන්ති. **කුලඝරස්මා**ති මම ජාතකුලගෙහතො.

ඔරුන්ධතස්ස පුත්තොති අස්ස සත්ථවාහස්ස පුත්තො, මයි පටිබද්ධචිත්තො නාමෙන ගිරිදාසො නාම අවරුන්ධති අත්තනො පරිග්ගහභාවෙන ගෙහෙ කරොති.

අනුරත්තා භත්තාරන්ති භත්තාරං අනුවත්තිකා. **තස්සාහං විද්දෙසනමකාසි**න්ති තස්ස භත්තුනො තං භරියං සපත්තිං විද්දෙසනකම්මං අකාසිං. යථා තං සො කුජ්ඣති, එවං පටිපජ්ජිං.

යං මං අපකිරිතූන ගච්ඡන්තිති යං දාසී විය සක්කච්චං උපට්ඨහන්තිං මං තත්ථ තත්ථ පතිනො අපකිරිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා අනපෙක්ඛා අපගච්ඡන්ති. එතං තස්සා මය්හං තදා කතස්ස පරදාරිකකම්මස්ස සපත්තිං විද්දෙසනකම්මස්ස ච නිස්සන්දඵලං. **තස්සපි අන්තො කතො මයා**ති තස්සපි තථා අනුනයපාපකකම්මස්ස දාරුණස්ස පරියන්තො ඉදානි මයා අග්ගමග්ගං අධිගච්ඡන්තියා කතො, ඉතො පරං කිඤ්චි දුක්ඛං නත්ථීති. යං පනෙත්ථ අන්තරන්තරා න විභත්තං, තං වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව.

ඉසිදාසීථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

චත්තාලීසනිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. මහානිපාතො

1. සුමෙධාථෙරීගාථාවණ්ණනා

මහානිපාතෙ **මන්තාවතියා නගරෙ**තිආදිකා සුමෙධාය ථෙරියා ගාථා. අයම්පි පුරිමබුද්ධෙසු කතාධිකාරා තත්ථ තත්ථ භවෙ විවට්ටූපනිස්සයං කුසලං උපචිනන්තී, සක්කච්චං විමොක්ඛසම්භාරෙ සම්භාරෙන්තී කොණාගමනස්ස භගවතො කාලෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තිත්වා විඤ්ඤුතං පත්වා, අත්තනො සඛීහි කුලධීතාහි සද්ධිං එකජ්ඣාසයා හුත්වා මහන්තං ආරාමං කාරෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නියྰාදෙසි. සා තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන කායස්ස භෙදා තාවතිංසං උපගච්ඡි. තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතා යාමෙසු උපපජ්ජි. තතො චුතා තුසිතෙසු, තතො චුතා නිම්මානරතීසු, තතො චුතා පරනිම්මිතවසවත්තීසූති අනුක්කමෙන පඤ්චසු කාමසග්ගෙසු උප්පජ්ජිත්වා තත්ථ තත්ථ දෙවරාජූනං මහෙසී හුත්වා තතො චුතා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ මහාවිභවස්ස සෙට්ඨිනො ධීතා හුත්වා අනුක්කමෙන විඤ්ඤුතං පත්වා සාසනෙ අභිප්පසන්නා හුත්වා රතනත්තයං උද්දිස්ස උළාරපුඤ්ඤකම්මං අකාසි.

තත්ථ යාවජීවං ධම්මූපජීවිනී කුසලධම්මනිරතා හුත්වා තතො චුතා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා අපරාපරං සුගතීසුයෙව සංසරන්තී, ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ මන්තාවතීනගරෙ කොඤ්චස්ස නාම රඤ්ඤො ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්සා මාතාපිතරො **සුමෙධා**ති නාමං අකංසු. තං අනුක්කමෙන වුද්ධිප්පත්තවයප්පත්තකාලෙ මාතාපිතරො ''වාරණවතීනගරෙ අනිකරත්තස්ස නාම රඤ්ඤො දස්සාමා''ති සම්මන්තෙසුං. සා පන දහරකාලතො පට්ඨාය අත්තනො සමානවයාහි රාජකඤ්ඤාහි දාසිජනෙහි ච සද්ධිං භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා චිරකාලතො පට්ඨාය කතාධිකාරතාය සංසාරෙ ජාතසංවෙගා සාසනෙ අභිප්පසන්නා හුත්වා වයප්පත්තකාලෙ කාමෙහි විනිවත්තිතමානසා අහොසි. තෙන සා මාතාපිතූනං ඤාතීනං සම්මන්තනං සුත්වා ''න මය්හං ඝරාවාසෙන කිච්චං, පබ්බජිස්සාමහ''න්ති ආහ. තං මාතාපිතරො ඝරාවාසෙ නියොජෙන්තා නානප්පකාරෙන යාචන්තාපි සඤ්ඤාපෙතුං නාසක්ඛිංසු. සා ''එවං මෙ පබ්බජිතුං ලබ්භතී''ති ඛග්ගං ගහෙත්වා සයමෙව අත්තනො කෙසෙ ඡින්දිත්වා තෙ එව කෙසෙ ආරබ්භ පටික්කූලමනසිකාරං පවත්තෙන්තී තත්ථ කතාධිකාරතාය භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ මනසිකාරවිධානස්ස සුතපුබ්බත්තා ච අසුභනිමිත්තං උප්පාදෙත්වා තත්ථ පඨමජ්ඣානං අධිගච්ඡි. අධිගතපඨමජ්ඣානා ච අත්තනා ඝරාවාසෙ උයොජෙතුං උපගතෙ මාතාපිතරො ආදිං කත්වා අන්තොජනපරිජනං සබ්බං රාජකුලං සාසනෙ අභිප්පසන්නං කාරෙත්වා ඝරතො නික්ඛමිත්වා භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා පබ්බජි. පබ්බජිත්වා ච විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා සම්මදෙව පරිපක්කඤාණා විමුත්තිපරිපාචනීයානං ධම්මානං විසෙසිතාය න චිරස්සෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණි. තෙන වුත්තං **අපදානෙ** (අප. ථෙරී 2.1.1-19) –

''භගවති කොණාගමනෙ, සඞ්ඝාරාමම්හි නවනිවෙසම්හි;
සඛියො තිස්සො ජනියො, විහාරදානං අදාසිම්හ.

''දසක්ඛත්තුං සතක්ඛත්තුං, දසසතක්ඛත්තුං සතානි ච සතක්ඛත්තුං;
දෙවෙසු උපපජ්ජිම්හ, කො පන වාදො මනුස්සෙසු.

''දෙවෙසු මහිද්ධිකා අහුම්හ, මානුසකම්හි කො පන වාදො;
සත්තරතනස්ස මහෙසී, ඉත්ථිරතනං අහං ආසිං.

''ඉධ සඤ්චිතකුසලා, සුසමිද්ධකුලප්පජා;
ධනඤ්ජානී ච ඛෙමා ච, අහම්පි ච තයො ජනා.

''ආරාමං සුකතං කත්වා, සබ්බාවයවමණ්ඩිතං;
බුද්ධප්පමුඛසඞ්ඝස්ස, නියྰාදෙත්වා පමොදිතා.

''යත්ථ යත්ථූපපජ්ජාමි, තස්ස කම්මස්ස වාහසා;
දෙවෙසු අග්ගතං පත්තා, මනුස්සෙසු තථෙව ච.

''ඉමස්මිංයෙව කප්පම්හි, බ්‍රහ්මබන්ධු මහායසො;
කස්සපො නාම ගොත්තෙන, උප්පජ්ජි වදතං වරො.

''උපට්ඨාකො මහෙසිස්ස, තදා ආසි නරිස්සරො;
කාසිරාජා කිකී නාම, බාරාණසිපුරුත්තමෙ.

''තස්සාසුං සත්ත ධීතරො, රාජකඤ්ඤා සුඛෙධිතා;
බුද්ධොපට්ඨානනිරතා, බ්‍රහ්මචරියං චරිංසු තා.

‘‘තාසං සහායිකා හුත්වා, සීලෙසු සුසමාහිතා;
දත්වා දානානි සක්කච්චං, අගාරෙව වතං චරිං.

‘‘තෙන කම්මෙන සුකතෙන, චෙතනාපණිධීහි ච;
ජහිත්වා මානුසං දෙහං, තාවතිංසූපගා අහං.

‘‘තතො චුතා යාමමගං, තතොහං තුසිතං ගතා;
තතො ච නිම්මානරතිං, වසවත්තිපුරං ගතා.

‘‘යත්ථ යත්ථූපපජ්ජාමි, පුඤ්ඤකම්මසමොහිතා;
තත්ථ තත්ථෙව රාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘තතො චුතා මනුස්සත්තෙ, රාජූනං චක්කවත්තිනං;
මණ්ඩලීනඤ්ච රාජූනං, මහෙසිත්තමකාරයිං.

‘‘සම්පත්තිමනුභොත්වාන, දෙවෙසු මානුසෙසු ච;
සබ්බත්ථ සුඛිතා හුත්වා, නෙකජාතීසු සංසරිං.

‘‘සො හෙතු සො පභවො, තම්මූලං සාව සාසනෙ ඛන්තී;
තං පඨමසමොධානං, තං ධම්මරතාය නිබ්බානං.

‘‘කිලෙසා ඣාපිතා මය්හං, භවා සබ්බෙ සමූහතා;
නාගීව බන්ධනං ඡෙත්වා, විහරාමි අනාසවා.

‘‘ස්වාගතං වත මෙ ආසි, බුද්ධසෙට්ඨස්ස සන්තිකෙ;
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තා, කතං බුද්ධස්ස සාසනං.

‘‘පටිසම්භිදා චතස්සො, විමොක්ඛාපි ච අට්ඨිමෙ;
ඡළභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, කතං බුද්ධස්ස සාසන’’න්ති.

අරහත්තං පන පත්වා අත්තනො පටිපත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා උදානවසෙන –

450. ‘‘මන්තාවතියා නගරෙ, රඤ්ඤො කොඤ්චස්ස අග්ගමහෙසියා;
ධීතා ආසිං සුමෙධා, පසාදිතා සාසනකරෙහි.

451. ‘‘සීලවතී චිත්තකථා, බහුස්සුතා බුද්ධසාසනෙ විනීතා;
මාතාපිතරො උපගම්ම, භණති උභයො නිසාමෙථ.

452. ‘‘නිබ්බානාභිරතාහං , අසස්සතං භවගතං යදිපි දිබ්බං;
කිමඞ්ගං පන තුච්ඡා කාමා, අප්පස්සාදා බහුවිඝාතා.

453. ‘‘කාමා කටුකා ආසී, විසූපමා යෙසු මුච්ඡිතා බාලා;
තෙ දීඝරත්තං නිරයෙ, සමප්පිතා හඤ්ඤන්තෙ දුක්ඛිතා.

454. ‘‘සොචන්ති පාපකම්මා, විනිපාතෙ පාපවද්ධිනො සදා;
කායෙන ච වාචාය ච, මනසා ච අසංවුතා බාලා.

455. ‘‘බාලා තෙ දුප්පඤ්ඤා, අචෙතනා දුක්ඛසමුදයොරුද්ධා;
දෙසෙන්තෙ අජානන්තා, න බුජ්ඣරෙ අරියසච්චානි.

456. ‘‘සච්චානි ‘අම්ම’ බුද්ධවරදෙසිතානි, තානි තෙ බහුතරා අජානන්තා යෙ;
අභිනන්දන්ති භවගතං, පිහෙන්ති දෙවෙසු උපපත්තිං.

457. ‘‘දෙවෙසුපි උපපත්ති, අසස්සතා භවගතෙ අනිච්චම්හි;
න ච සන්තසන්ති බාලා, පුනප්පුනං ජායිතබ්බස්ස.

458. ‘‘චත්තාරො විනිපාතා, දුවෙ ච ගතියො කථඤ්චි ලබ්භන්ති;
න ච විනිපාතගතානං, පබ්බජ්ජා අත්ථි නිරයෙසු.

459. ‘‘අනුජානාථ මං උභයො, පබ්බජිතුං දසබලස්ස පාවචනෙ;
අප්පොස්සුක්කා ඝටිස්සං, ජාතිමරණප්පහානාය.

460. ‘‘කිං භවගතෙ අභිනන්දි, තෙන කායකලිනා අසාරෙන;
භවතණ්හාය නිරොධා, අනුජානාථ පබ්බජිස්සාමි.

461. ‘‘බුද්ධානං උප්පාදො, විවජ්ජිතො අක්ඛණො ඛණො ලද්ධො;
සීලානි බ්‍රහ්මචරියං, යාවජීවං න දූසෙය්‍යං.

462. ‘‘එවං භණති සුමෙධා, මාතාපිතරො ‘න තාව ආහාරං;
ආහරිස්සං ගහට්ඨා, මරණවසං ගතාව හෙස්සාමි’.

463. ‘‘මාතා දුක්ඛිතා රොදති පිතා ච;
අස්සා සබ්බසො සමභිහතො;
ඝටෙන්ති සඤ්ඤාපෙතුං, පාසාදතලෙ ඡමාපතිතං.

464. ‘‘උට්ඨෙහි පුත්තක කිං සොචි, තෙන දින්නාසි වාරණවතිම්හි;
රාජා අනීකරත්තො, අභිරූපො තස්ස ත්වං දින්නා.

465. ‘‘අග්ගමහෙසී භවිස්සසි, අනිකරත්තස්ස රාජිනො භරියා;
සීලානි බ්‍රහ්මචරියං, පබ්බජ්ජා දුක්කරා පුත්තක.

466. ‘‘රජ්ජෙ ආණා ධනමිස්සරියං, භොගා සුඛා දහරිකාසි;
භුඤ්ජාහි කාමභොගෙ, වාරෙය්‍යං හොතු තෙ පුත්ත.

467. ‘‘අථ නෙ භණති සුමෙධා, මා එදිසිකානි භවගතමසාරං;
පබ්බජ්ජා වා හොහිති, මරණං වා මෙ න චෙව වාරෙය්‍යං.

468. ‘‘කිමිව පූතිකායමසුචිං, සවනගන්ධං භයානකං කුණපං;
අභිසංවිසෙය්‍යං භස්තං, අසකිං පග්ඝරිතං අසුචිපුණ්ණං.

469. ‘‘කිමිව තහං ජානන්තී, විකූලකං මංසසොණිතුපලිත්තං;
කිමිකුලාලයං සකුණභත්තං, කළෙවරං කිස්ස දියතීති.

470. ‘‘නිබ්බුය්හති සුසානං, අචිරං කායො අපෙතවිඤ්ඤාණො;
ඡුද්ධො කළිඞ්ගරං විය, ජිගුච්ඡමානෙහි ඤාතීහි.

471. ‘‘ඡුද්ධූන නං සුසානෙ, පරභත්තං න්හායන්ති ජිගුච්ඡන්තා;
නියකා මාතාපිතරො, කිං පන සාධාරණා ජනතා.

472. ‘‘අජ්ඣොසිතා අසාරෙ, කළෙවරෙ අට්ඨින්හාරුසඞ්ඝාතෙ;
ඛෙළස්සුච්චාරස්සවපරිපුණ්ණෙ පූතිකායම්හි.

473. ‘‘යො නං විනිබ්භුජිත්වා, අබ්භන්තරමස්ස බාහිරං කයිරා;
ගන්ධස්ස අසහමානා, සකාපි මාතා ජිගුච්ඡෙය්‍ය.

474. ‘‘ඛන්ධධාතුආයතනං, සඞ්ඛතං ජාතිමූලකං දුක්ඛං;
යොනිසො අනුවිචිනන්තී, වාරෙය්‍යං කිස්ස ඉච්ඡෙය්‍යං.

475. ‘‘දිවසෙ දිවසෙ තිසත්ති, සතානි නවනවා පතෙය්‍යුං කායම්හි;
වස්සසතම්පි ච ඝාතො, සෙය්‍යො දුක්ඛස්ස චෙවං ඛයො.

476. ‘‘අජ්ඣුපගච්ඡෙ ඝාතං, යො විඤ්ඤායෙවං සත්ථුනො වචනං;
දීඝො තෙසං සංසාරො, පුනප්පුනං හඤ්ඤමානානං.

477. ‘‘දෙවෙසු මනුස්සෙසු ච, තිරච්ඡානයොනියා අසුරකායෙ;
පෙතෙසු ච නිරයෙසු ච, අපරිමිතා දිස්සන්තෙ ඝාතා.

478. ‘‘ඝාතා නිරයෙසු බහූ, විනිපාතගතස්ස පීළියමානස්ස;
දෙවෙසුපි අත්තාණං, නිබ්බානසුඛා පරං නත්ථි.

479. ‘‘පත්තා තෙ නිබ්බානං, යෙ යුත්තා දසබලස්ස පාවචනෙ;
අප්පොස්සුක්කා ඝටෙන්ති, ජාතිමරණප්පහානාය.

480. ‘‘අජ්ජෙව තාතභිනික්ඛමිස්සං, භොගෙහි කිං අසාරෙහි;
නිබ්බින්නා මෙ කාමා, වන්තසමා තාලවත්ථුකතා.

481. ‘‘සා චෙවං භණති පිතරමනීකරත්තො, ච යස්ස සා දින්නා;
උපයාසි වාරණවතෙ, වාරෙය්‍යමුපට්ඨිතෙ කාලෙ.

482. ‘‘අථ අසිතනිචිතමුදුකෙ, කෙසෙ ඛග්ගෙන ඡින්දිය සුමෙධා;
පාසාදං පිදහිත්වා, පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජි.

483. ‘‘සා ච තහිං සමාපන්නා, අනීකරත්තො ච ආගතො නගරං;
පාසාදෙ ච සුමෙධා, අනිච්චසඤ්ඤං සුභාවෙති.

484. ‘‘සා ච මනසි කරොති, අනීකරත්තො ච ආරුහී තුරිතං;
මණිකනකභූසිතඞ්ගො, කතඤ්ජලී යාචති සුමෙධං.

485. ‘‘රජ්ජෙ ආණා ධනමිස්සරියං, භොගා සුඛා දහරිකාසි;
භුඤ්ජාහි කාමභොගෙ, කාමසුඛා දුල්ලභා ලොකෙ.

486. ‘‘නිස්සට්ඨං තෙ රජ්ජං, භොගෙ භුඤ්ජස්සු දෙහි දානානි;
මා දුම්මනා අහොසි, මාතාපිතරො තෙ දුක්ඛිතා.

487. ‘‘තං තං භණති සුමෙධා, කාමෙහි අනත්ථිකා විගතමොහා;
මා කාමෙ අභිනන්දි, කාමෙස්වාදීනවං පස්ස.

488. ‘‘චාතුද්දීපො රාජා, මන්ධාතා ආසි කාමභොගිනමග්ගො;
අතිත්තො කාලඞ්කතො, න චස්ස පරිපූරිතා ඉච්ඡා.

489. ‘‘සත්ත රතනානි වස්සෙය්‍ය, වුට්ඨිමා දසදිසා සමන්තෙන;
න චත්ථි තිත්ති කාමානං, අතිත්තාව මරන්ති නරා.

490. ‘‘අසිසූනූපමා කාමා, කාමා සප්පසිරොපමා;
උක්කොපමා අනුදහන්ති, අට්ඨිකඞ්කලසන්නිභා.

491. ‘‘අනිච්චා අධුවා කාමා, බහුදුක්ඛා මහාවිසා;
අයොගුළොව සන්තත්තො, අඝමූලා දුඛප්ඵලා.

492. ‘‘රුක්ඛප්ඵලූපමා කාමා, මංසපෙසූපමා දුඛා;
සුපිනොපමා වඤ්චනියා, කාමා යාචිතකූපමා.

493. ‘‘සත්තිසූලූපමා කාමා, රොගො ගණ්ඩො අඝං නිඝං;
අඞ්ගාරකාසුසදිසා, අඝමූලං භයං වධො.

494. ‘‘එවං බහුදුක්ඛා කාමා, අක්ඛාතා අන්තරායිකා;
ගච්ඡථ න මෙ භවගතෙ, විස්සාසො අත්ථි අත්තනො.

495. ‘‘කිං මම පරො කරිස්සති, අත්තනො සීසම්හි ඩය්හමානම්හි;
අනුබන්ධෙ ජරාමරණෙ, තස්ස ඝාතාය ඝටිතබ්බං.

496. ‘‘ද්වාරං අපාපුරිත්වානහං, මාතාපිතරො අනීකරත්තඤ්ච;
දිස්වාන ඡමං නිසින්නෙ, රොදන්තෙ ඉදමවොචං.

497. ‘‘දීඝො බාලානං සංසාරො, පුනප්පුනඤ්ච රොදතං;
අනමතග්ගෙ පිතු මරණෙ, භාතු වධෙ අත්තනො ච වධෙ.

498. ‘‘අස්සු ථඤ්ඤං රුධිරං, සංසාරං අනමතග්ගතො සරථ;
සත්තානං සංසරතං, සරාහි අට්ඨීනඤ්ච සන්නිචයං.

499. ‘‘සර චතුරොදධී, උපනීතෙ අස්සුථඤ්ඤරුධිරම්හි;
සර එකකප්පමට්ඨීනං, සඤ්චයං විපුලෙන සමං.

500. ‘‘අනමතග්ගෙ සංසරතො, මහිං ජම්බුදීපමුපනීතං;
කොලට්ඨිමත්තගුළිකා, මාතා මාතුස්වෙව නප්පහොන්ති.

501. ‘‘තිණකට්ඨසාඛාපලාසං, උපනීතං අනමතග්ගතො සර;
චතුරඞ්ගුලිකා ඝටිකා, පිතුපිතුස්වෙව නප්පහොන්ති.

502. ‘‘සර කාණකච්ඡපං පුබ්බසමුද්දෙ, අපරතො ච යුගඡිද්දං;
සිරං තස්ස ච පටිමුක්කං, මනුස්සලාභම්හි ඔපම්මං.

503. ‘‘සර රූපං ඵෙණපිණ්ඩොපමස්ස, කායකලිනො අසාරස්ස;
ඛන්ධෙ පස්ස අනිච්චෙ, සරාහි නිරයෙ බහුවිඝාතෙ.

504. ‘‘සර කටසිං වඩ්ඪෙන්තෙ, පුනප්පුනං තාසු තාසු ජාතීසු;
සර කුම්භීලභයානි ච, සරාහි චත්තාරි සච්චානි.

505. ‘‘අමතම්හි විජ්ජමානෙ, කිං තව පඤ්චකටුකෙන පීතෙන;
සබ්බා හි කාමරතියො, කටුකතරා පඤ්චකටුකෙන.

506. ‘‘අමතම්හි විජ්ජමානෙ, කිං තව කාමෙහි යෙ පරිළාහා;
සබ්බා හි කාමරතියො, ජලිතා කුථිතා කම්පිතා සන්තාපිතා.

507. ‘‘අසපත්තම්හි සමානෙ, කිං තව කාමෙහි යෙ බහුසපත්තා;
රාජග්ගිචොරඋදකප්පියෙහි, සාධාරණා කාමා බහුසපත්තා.

508. ‘‘මොක්ඛම්හි විජ්ජමානෙ, කිං තව කාමෙහි යෙසු වධබන්ධො;
කාමෙසු හි අසකාමා, වධබන්ධදුඛානි අනුභොන්ති.

509. ‘‘ආදීපිතා තිණුක්කා, ගණ්හන්තං දහන්ති නෙව මුඤ්චන්තං;
උක්කොපමා හි කාමා, දහන්ති යෙ තෙ න මුඤ්චන්ති.

510. ‘‘මා අප්පකස්ස හෙතු, කාමසුඛස්ස විපුලං ජහී සුඛං;
මා පුථුලොමොව බළිසං, ගිලිත්වා පච්ඡා විහඤ්ඤසි.

511. ‘‘කාමං කාමෙසු දමස්සු, තාව සුනඛොව සඞ්ඛලාබද්ධො;
කාහින්ති ඛු තං කාමා, ඡාතා සුනඛංව චණ්ඩාලා.

512. ‘‘අපරිමිතඤ්ච දුක්ඛං, බහූනි ච චිත්තදොමනස්සානි;
අනුභොහිසි කාමයුත්තො, පටිනිස්සජ අද්ධුවෙ කාමෙ.

513. ‘‘අජරම්හි විජ්ජමානෙ, කිං තව කාමෙහි යෙසු ජරා;
මරණබ්‍යාධිගහිතා, සබ්බා සබ්බත්ථ ජාතියො.

514. ‘‘ඉදමජරමිදමමරං, ඉදමජරාමරං පදමසොකං;
අසපත්තමසම්බාධං, අඛලිතමභයං නිරුපතාපං.

515. ‘‘අධිගතමිදං බහූහි, අමතං අජ්ජාපි ච ලභනීයමිදං;
යො යොනිසො පයුඤ්ජති, න ච සක්කා අඝටමානෙන.

516. ‘‘එවං භණති සුමෙධා, සඞ්ඛාරගතෙ රතිං අලභමානා;
අනුනෙන්තී අනිකරත්තං, කෙසෙ ච ඡමං ඛිපි සුමෙධා.

517. ‘‘උට්ඨාය අනිකරත්තො, පඤ්ජලිකො යාචතස්සා පිතරං සො;
විස්සජ්ජෙථ සුමෙධං, පබ්බජිතුං විමොක්ඛසච්චදස්සා.

518. ‘‘විස්සජ්ජිතා මාතාපිතූහි, පබ්බජි සොකභයභීතා;
ඡ අභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, අග්ගඵලං සික්ඛමානාය.

519. ‘‘අච්ඡරියමබ්භුතං තං, නිබ්බානං ආසි රාජකඤ්ඤාය;
පුබ්බෙනිවාසචරිතං, යථා බ්‍යාකරි පච්ඡිමෙ කාලෙ.

520. ‘‘භගවති කොණාගමනෙ, සඞ්ඝාරාමම්හි නවනිවෙසම්හි;
සඛියො තිස්සො ජනියො, විහාරදානං අදාසිම්හ.

521. ‘‘දසක්ඛත්තුං සතක්ඛත්තුං, දසසතක්ඛත්තුං සතානි ච සතක්ඛත්තුං;
දෙවෙසු උපපජ්ජිම්හ, කො පන වාදො මනුස්සෙසු.

522. ‘‘දෙවෙසු මහිද්ධිකා අහුම්හ, මානුසකම්හි කො පන වාදො;
සත්තරතනස්ස මහෙසී, ඉත්ථිරතනං අහං ආසිං.

523. ‘‘සො හෙතු සො පභවො, තං මූලං සාව සාසනෙ ඛන්තී;
තං පඨමසමොධානං, තං ධම්මරතාය නිබ්බානං.

524. ‘‘එවං කරොන්ති යෙ සද්දහන්ති, වචනං අනොමපඤ්ඤස්ස;
නිබ්බින්දන්ති භවගතෙ, නිබ්බින්දිත්වා විරජ්ජන්තී’’ති. –

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ **මන්තවතියා නගරෙති** මන්තවතීති එවංනාමකෙ නගරෙ. **රඤ්ඤො කොඤ්චස්සාති** කොඤ්චස්ස නාම රඤ්ඤො මහෙසියා කුච්ඡිම්හි ජාතා ධීතා ආසිං. **සුමෙධාති** නාමෙන සුමෙධා. **පසාදිතා සාසනකරෙහීති** සත්ථුසාසනකරෙහි අරියෙහි ධම්මදෙසනාය සාසනෙ පසාදිතා සඤ්ජාතරතනත්තයප්පසාදා කතා.

සීලවතීති ආචාරසීලසම්පන්නා. **චිත්තකථාති** චිත්තධම්මකථා. **බහුස්සුතාති** භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ පරියත්තිධම්මස්සුතියුතා. **බුද්ධසාසනෙ විනීතාති** එවං පවත්ති, එවං නිවත්ති, ඉති සීලං, ඉති සමාධි, ඉති පඤ්ඤාති සුත්තානුගතෙන (දී. නි. 2.186) යොනිසොමනසිකාරෙන තදඞ්ගතො කිලෙසානං විනිවත්තත්තා බුද්ධානං සාසනෙ

විනීතා සංයතකායවාචාචිත්තා. **උභයො නිසාමෙථාති** තුම්හෙ ද්වෙපි මම වචනං නිසාමෙථ, මාතාපිතරො උපගන්ත්වා භණතීති යොජනා.

යදිපි දිබ්බන්ති දෙවලොකපරියාපන්නම්පි භවගතං නාම සබ්බම්පි **අසස්සතං** අනිච්චං දුක්ඛං විපරිණාමධම්මං. **කිමඞ්ගං පන තුච්ඡා කාමාති** කිමඞ්ගං පන මානුසකා කාමා, තෙ සබ්බෙපි අසාරකභාවතො තුච්ඡා රිත්තා, සත්ථධාරායං මධුබින්දු විය **අප්පස්සාදා,** එතරහි ආයතිඤ්ච විපුලදුක්ඛතාය **බහුවිඝාතා.**

කටුකාති අනිට්ඨා. සප්පටිභයට්ඨෙන **ආසීවිසූපමා. යෙසු** කාමෙසු. **මුච්ඡිතාති** අජ්ඣොසිතා. **සමප්පිතාති** සකම්මුනා සබ්බසො අප්පිතා ඛිත්තා, උපපන්නාති අත්ථො . **හඤ්ඤන්තෙති** බාධියන්ති.

විනිපාතෙති අපායෙ.

අචෙතනාති අත්තහිතචෙතනාය අභාවෙන අචෙතනා. **දුක්ඛසමුදයොරුද්ධාති** තණ්හානිමිත්තසංසාරෙ අවරුද්ධා. **දෙසෙන්තෙති** චතුසච්චධම්මෙ දෙසියමානෙ. **අජානන්තාති** අත්ථං අජානන්තා. **න බුජ්ඣරෙ අරියසච්චානීති** දුක්ඛාදීනි අරියසච්චානි න පටිබුජ්ඣන්ති.

අම්මාති මාතරං පමුඛං කත්වා ආලපති. **තෙ බහුතරා අජානන්තාති** යෙ අභිනන්දන්ති භවගතං පිහෙන්ති දෙවෙසු උපපත්තිං බුද්ධවරදෙසිතානි සච්චානි අජානන්තා, තෙයෙව ච ඉමස්මිං ලොකෙ බහුතරාති යොජනා.

භවගතෙ අනිච්චම්හීති සබ්බස්මිං භවෙ අනිච්චෙ දෙවෙසු උපපත්ති න සස්සතා, එවං සන්තෙපි න ච **සන්තසන්ති** බාලා න උත්තසන්ති න සංවෙගං ආපජ්ජන්ති. **පුනප්පුනං ජායිතබ්බස්සාති** අපරාපරං උපපජ්ජමානස්ස.

චත්තාරො විනිපාතාති නිරයො තිරච්ඡානයොනි පෙත්තිවිසයො අසුරයොනීති ඉමෙ චත්තාරො සුඛසමුස්සයතො විනිපාතගතියො. මනුස්සදෙවූපපත්තිසඞ්ඛාතා පන ද්වෙව **ගතියො කථඤ්චි** කිච්ඡෙන කසිරෙන ලබ්භන්ති පුඤ්ඤකම්මස්ස දුක්කරත්තා. **නිරයෙසූති** සුඛරහිතෙසු අපායෙසු.

අප්පොස්සුක්කාති අඤ්ඤකිච්චෙසු නිරුස්සුක්කා. **ඝටිස්සන්ති** වායමිස්සං භාවනං අනුයුඤ්ජිස්සාමි, කායකලිනා අසාරෙන භවගතෙ කිං අභිනන්දිතෙනාති යොජනා.

භවතණ්හාය නිරොධාති භවගතාය තණ්හාය නිරොධහෙතු නිරොධත්ථං.

බුද්ධානං උප්පාදො ලද්ධො, විවජ්ජිතො නිරයූපපත්තිආදිකො අට්ඨවිධො අක්ඛණො, **ඛණො** නවමො ඛණො ලද්ධොති යොජනා. **සීලානීති** චතුපාරිසුද්ධිසීලානි. **බ්‍රහ්මචරියන්ති** සාසනබ්‍රහ්මචරියං. **න දූසෙයාන්ති** න කොපෙයාමි.

න තාව ආහාරං ආහරිස්සං ගහට්ඨාති ''නෙව තාව අහං ගහට්ඨා හුත්වා ආහාරං ආහරිස්සාමි, සචෙ පබ්බජ්ජං න ලභිස්සාමි, මරණවසමෙව ගතා භවිස්සාමී''ති එවං සුමෙධා මාතාපිතරො භණතීති යොජනා.

අස්සාති සුමෙධාය. **සබ්බසො සමභිහතොති** අස්සූහි සබ්බසො අභිහතමුඛො. **ඝටෙන්ති සඤ්ඤාපෙතුන්ති** පාසාදතලෙ ඡමාපතිතං සුමෙධං මාතා ච පිතා ච ගිහිභාවාය සඤ්ඤාපෙතුං ඝටෙන්ති වායමන්ති. ''ඝටෙන්ති වායමන්තී''තිපි පාඨො, සො එවත්ථො.

කිං සොචිතෙනාති ''පබ්බජ්ජං න ලභිස්සාමී''ති කිං සොචනෙන. **දින්නාසි වාරණවතිම්හීති** වාරණවතීනගරෙ දින්නා අසි. ''දින්නාසී''ති වත්වා පුනපි ''ත්වං දින්නා''ති වචනං දළ්හං දින්නභාවදස්සනත්ථං.

රජ්ජෙ ආණාති අනිකරත්තස්ස රජ්ජෙ තව ආණා පවත්තති. **ධනමිස්සරියන්ති** ඉමස්මිං කුලෙ පතිකුලෙ ච ධනං ඉස්සරියඤ්ච, **භොගා සුඛා** අතිවිය ඉට්ඨා භොගාති සබ්බමිදං තුය්හං උපට්ඨිතං හත්ථගතං. **දහරිකාසීති** තරුණී වාසි, තස්මා භුඤ්ජාහි කාමභොගෙ. තෙන කාරණෙන වාරෙයාං හොතු තෙ පුත්තාති යොජනා.

නෙති මාතාපිතරො. **මා එදිසිකානීති** එවරූපානි රජ්ජෙ ආණාදීනි මා භවන්තු. කස්මාති චෙ ආහ **''භගවතමසාර''**න්තිආදි.

කිමිවාති කිමි විය. **පූතිකායන්ති** ඉමං පූතිකළෙවරං. **සවනගන්ධන්ති** විස්සට්ඨවිස්සගන්ධං. **භයානකන්ති** අවිතරාගානං භයාවහං. **කුණපං අභිසංවිසෙයාං භස්තන්ති** කුණපභරිතං චම්මපසිබ්බකං, **අසකිං පග්ඝරිතං අසුචිපුණ්ණං** නානප්පකාරස්ස අසුචිනො පුණ්ණං හුත්වා අසකිං සබ්බකාලං අධිපග්ඝරන්තං ''මම ඉද''න්ති අභිනිවෙසෙයාං.

කිමිව තහං ජානන්තී, විකූලකන්ති අතිවිය පටික්කූලං අසුචිහි මංසපෙසීහි සොණිතෙහි ච උපලිත්තං අනෙකෙසං කිමිකුලානං ආලයං සකුණානං භත්තභූතං. ''කිමිකුලාලසකුණභත්ත''න්තිපි පාඨො, කිමීනං අවසිට්ඨසකුණානඤ්ච භත්තභූතන්ති අත්ථො. තං අහං කළෙවරං ජානන්තී ඨිතා. තං මං ඉදානි වාරෙය්‍යවසෙන **කිස්ස** කෙන නාම කාරණෙන දියාතීති දස්සෙති. තස්ස තඤ්ච දානං කිමිව කිං විය හොතීති යොජනා.

නිබ්බුය්හති සුසානං, අචිරං කායො අපෙතවිඤ්ඤාණොති අයං කායො අචිරෙනෙව අපගතවිඤ්ඤාණො සුසානං නිබ්බුය්හති උපනීයති. **ඡුද්ධො**ති ඡඩ්ඩිතො. **කලිඞ්ගරං විය**ාති නිරත්ථකකට්ඨඛණ්ඩසදිසො. **ජිගුච්ඡමානෙහි ඤාතීහී**ති ඤාතිජනෙහිපි ජිගුච්ඡමානෙහි.

ඡුද්ධූන නං සුසානෙති නං කළෙවරං සුසානෙ ඡඩ්ඩෙත්වා. **පරභත්තන්**ති පරෙසං සොණසිඞ්ගාලාදීනං භත්තභූතං. **න්හායන්ති ජිගුච්ඡන්තා**ති ''ඉමස්ස පච්ඡතො ආගතා''ති එත්තකෙනාපි ජිගුච්ඡමානා සසීසං නිමුජ්ජන්තා න්හායන්ති, පගෙව ඵුට්ඨවන්තො. **නියකා මාතාපිතරො**ති අත්තනො මාතාපිතරොපි. **කිං පන සාධාරණා ජනතා**ති ඉතරො පන සමූහො ජිගුච්ඡතීති කිමෙව වත්තබ්බං.

අජ්ඣොසිතාති තණ්හාවසෙන අභිනිවිට්ඨා. **අසාරෙ**ති නිච්චසාරාදිසාරරහිතෙ.

විනිබ්භුජිත්වාති විඤ්ඤාණවිනිබ්භොගං කත්වා. **ගන්ධස්ස අසහමානා**ති ගන්ධං අස්ස කායස්ස අසහන්තී. **සකාපි මාතා**ති අත්තනො මාතාපි ජිගුච්ඡෙය්‍ය කොට්ඨාසානං විනිබ්භුජ්ජනෙන පටික්කූලභාවාය සුට්ඨුතරං උපට්ඨහනතො.

ඛන්ධධාතුආයතනන්ති රූපක්ඛන්ධාදයො ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා, චක්ඛුධාතුආදයො ඉමා අට්ඨාරසධාතුයො, චක්ඛායතනාදීනි ඉමානි ද්වාදසායතනානීති එවං ඛන්ධා ධාතුයො ආයතනානි චාති සබ්බං ඉදං රූපාරූපධම්මජාතං සමෙච්ච සම්භුය්‍ය පච්චයෙහි කතත්තා **සඞ්ඛතං,** තයිදං තස්මිං භවෙ පවත්තමානං **දුක්ඛං,** ජාතිපච්චයත්තා **ජාතිමූලකන්**ති. එවං **යොනිසො** උපායෙන **අනුවිචිනන්තී** චින්තයන්තී, **වාරෙය්‍යං** විවාහං, **කිස්ස** කෙන කාරණෙන ඉච්ඡිස්සාමි.

''සීලානි බ්‍රහ්මචරියං, පබ්බජ්ජා දුක්කරා''ති යදෙතං මාතාපිතූහි වුත්තං තස්ස පටිවචනං දාතුං **''දිවසෙ දිවසෙ''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **දිවසෙ දිවසෙ තිසත්තිසතානි නවනවා පතෙය්‍යුං කායම්හී**ති දිනෙ දිනෙ තීණි සත්තිසතානි තාවදෙව පීතනිසිතභාවෙන අභිනවානි කායස්මිං සම්පතෙය්‍යුං. **වස්සසතම්පි ච ඝාතො සෙය්‍යො**ති නිරන්තරං වස්සසතම්පි පතමානො යථාවුත්තො සත්තිඝාතො සෙය්‍යො. **දුක්ඛස්ස චෙවං ඛයො**ති එවං චෙ වට්ටදුක්ඛස්ස පරික්ඛයො භවෙය්‍ය, එවං මහන්තම්පි පවත්තිදුක්ඛං අධිවාසෙත්වා නිබ්බානාධිගමාය උස්සාහො කරණීයොති අධිප්පායො.

අජ්ඣුපගච්ඡෙති සම්පටිච්ඡෙය්‍ය. **එවන්**ති වුත්තනයෙන. ඉදං වුත්තං හොති – යො පුග්ගලො අනමතග්ගං සංසාරං අපරිමාණඤ්ච වට්ටදුක්ඛං දීපෙන්තං සත්ථුනො වචනං විඤ්ඤාය ඨිතො යථාවුත්තං සත්තිඝාතදුක්ඛං සම්පටිච්ඡෙය්‍ය, තෙන චෙව වට්ටදුක්ඛස්ස පරික්ඛයො සියාති. තෙනාහ – **''දීඝො තෙසං සංසාරො, පුනප්පුනඤ්ච හඤ්ඤමානාන''**න්ති, අපරාපරං ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණාදීහි බාධියමානානන්ති අත්ථො.

අසුරකායෙති කාලකඤ්චිකාදි පෙතාසුරනිකායෙ. **ඝාතා**ති කායචිත්තානං උපඝාතා වධා.

බහූති පඤ්චවිධබන්ධනාදිකම්මකාරණවසෙන පවත්තියමානා බහූ අනෙකඝාතා. **විනිපාතගතස්සා**ති සෙසාපායසඞ්ඛාතං විනිපාතං උපගතස්සාපි. **පීළියමානස්සා**ති තිරච්ඡානාදිඅත්තභාවෙ අභිඝාතාදීහි ආබාධියමානස්ස. **දෙවෙසුපි අත්තාණන්**ති දෙවත්තභාවෙසුපි තාණං නත්ථි රාගපරිළාහාදිනා සදුක්ඛසවිඝාතභාවතො. **නිබ්බානසුඛා පරං නත්ථී**ති නිබ්බානසුඛතො පරං අඤ්ඤං උත්තමං සුඛං නාම නත්ථි ලොකියසුඛස්ස විපරිණාමසඞ්ඛාරදුක්ඛසභාවත්තා . තෙනාහ භගවා – ''නිබ්බානං පරමං සුඛ''න්ති (ධ. ප. 203-204).

පත්තා තෙ නිබ්බානන්ති තෙ නිබ්බානං පත්තායෙව නාම. අථ වා තෙයෙව නිබ්බානං පත්තා. **යෙ යුත්තා දසබලස්ස පාවචනෙ**ති සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ යෙ යුත්තා පයුත්තා.

නිබ්බින්නාති විරත්තා. **මෙ**ති මයා. **වන්තසමා**ති සුවානවමථුසදිසා. **තාලවත්ථුකතා**ති තාලස්ස පතිට්ඨානසදිසා කතා.

අථාති පච්ඡා, මාතාපිතූනං අත්තනො අජ්ඣාසයං පවෙදෙත්වා අනිකරත්තස්ස ච ආගතභාවං සුත්වා. **අසිතනිචිතමුදුකෙ**ති ඉන්දනීලභමරසමානවණ්ණතාය අසිතෙ, ඝනභාවෙන නිචිතෙ, සිම්බලිතූලසමසම්ඵස්සතාය මුදුකෙ. **කෙසෙ ඛග්ගෙන ඡින්දියා**ති අත්තනො කෙසෙ සුනිසිතෙන අසිනා ඡින්දිත්වා. **පාසාදං පිදහිත්වා**ති අත්තනො වසනපාසාදෙ සිරිගබ්භං පිධාය, තස්ස ද්වාරං ථකෙත්වාති අත්ථො. **පඨමජ්ඣානං සමාපජ්ජී**ති ඛග්ගෙන ඡින්නෙ

අත්තනො කෙසෙ පුරතො ඨපෙත්වා තත්ථ පටික්කූලමනසිකාරං පවත්තෙන්තී යථාඋපට්ඨිතෙ නිමිත්තෙ උප්පන්නං පඨමං ඣානං වසීභාවං ආපාදෙත්වා සමාපජ්ජි.

සා ච සුමෙධා තහිං පාසාදෙ සමාපන්නා ඣානන්ති අධිප්පායො. **අනිච්චසඤ්ඤං සුභාවෙතීති** ඣානතො වුට්ඨහිත්වා ඣානං පාදකං කත්වා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා ''යංකිඤ්චි රූප''න්තිආදිනා (අ. නි. 4.181; ම. නි. 1.244; පටි. ම. 1.48) අනිච්චානුපස්සනං සුට්ඨු භාවෙති, අනිච්චසඤ්ඤාගහණෙනෙව චෙත්ථ දුක්ඛසඤ්ඤාදීනම්පි ගහණං කතන්ති වෙදිතබ්බං.

මණිකනකභූසිතඞ්ගොති මණිවිචිත්තෙහි හෙමමාලාලඞ්කාරෙහි විභූසිතගත්තො.

රජ්ජෙ ආණාතිආදි යාචිතාකාරනිදස්සනං. තත්ථ **ආණාති** ආධිපච්චං. **ඉස්සරියන්ති** යසො විභවසම්පත්ති. **භොගා සුඛාති** ඉට්ඨා මනාපියා කාමූපභොගා. **දහරිකාසීති** ත්වං ඉදානි දහරා තරුණී අසි.

නිස්සට්ඨං තෙ රජ්ජන්ති මය්හං සබ්බම්පි තියොජනිකං රජ්ජං තුය්හං පරිච්චත්තං, තං පටිපජ්ජිත්වා භොගෙ ච භුඤ්ජස්සු, අයං මං කාමෙහියෙව නිමන්තෙතීති මා දුම්මනා අහොසි. **දෙහි දානානීති** යථාරුචියා මහන්තානි දානානි සමණබ්‍රාහ්මණෙසු පවත්තෙහි, මාතාපිතරො තෙ දුක්ඛිතා දොමනස්සප්පත්තා තව පබ්බජ්ජාධිප්පායං සුත්වා තස්මා කාමෙ පරිභුඤ්ජන්තී. තෙපි උපට්ඨහන්තී තෙසං චිත්තං දුක්ඛා මොචෙහීති එවමෙත්ථ පදත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා.

මා කාමෙ අභිනන්දීති වත්ථුකාමෙ කිලෙසකාමෙ මා අභිනන්දි. අථ ඛො තෙසු කාමෙසු ආදීනවං දොසං මය්හං වචනානුසාරෙන **පස්ස** ඤාණචක්ඛුනා ඔලොකෙහි.

චාතුද්දීපොති ජම්බුදීපාදීනං චතුන්නං මහාදීපානං ඉස්සරො. **මන්ධාතාති** එවංනාමො රාජා, කාමභොගීනං **අග්ගො** අග්ගභූතො ආසි. තෙනාහ භගවා – ''රාහුග්ගං අත්තභාවීනං, මන්ධාතා කාමභොගින''න්ති (අ. නි. 4.15). **අතිත්තො කාලඞ්කතොති** චතුරාසීතිවස්සසහස්සානි කුමාරකීළාවසෙන චතුරාසීතිවස්සසහස්සානි ඔපරජ්ජවසෙන චතුරාසීතිවස්සසහස්සානි චක්කවත්තී රාජා හුත්වා දෙවභොගසදිසෙ භොගෙ භුඤ්ජිත්වා ඡත්තිංසාය සක්කානං ආයුප්පමාණකාලං තාවතිංසභවනෙ සග්ගසම්පත්තිං අනුභවිත්වාපි කාමෙහි අතිත්තොව කාලඞ්කතො. **න චස්ස පරිපූරිතා ඉච්ඡා** අස්ස මන්ධාතුරඤ්ඤො කාමෙසු ආසා න ච පරිපුණ්ණා ආසි.

සත්ත රතනානි වස්සෙය්‍යාති සත්තපි රතනානි, **වුට්ඨිමා** දෙවො දසදිසා බ්‍යාපෙත්වා, **සමන්තෙන** සමන්තතො පුරිසස්ස රුචිවසෙන යදිපි වස්සෙය්‍ය, යථා තං මන්ධාතුමහාරාජස්ස එවං සන්තෙපි න චත්ථි තිත්ති කාමානං, අතිත්තාව මරන්ති නරා. තෙනාහ භගවා – ''න කහාපණවස්සෙන, තිත්ති කාමෙසු විජ්ජතී''ති (ධ. ප. 186; ජා. 1.3.23).

අසිසූනූපමා කාමා අධිකුට්ටනට්ඨෙන, **සප්පසිරොපමා** සප්පටිභයට්ඨෙන, **උක්කොපමා** තිණුක්කූපමා අනුදහනට්ඨෙන. තෙනාහ **''අනුදහන්තී''**ති. **අට්ඨිකඞ්කලසන්නිභා** අප්පස්සාදට්ඨෙන.

මහාවිසාති හලාහලාදිමහාවිසසදිසා. **අඝමූලාති** අඝස්ස දුක්ඛස්ස මූලා කාරණභූතා. තෙනාහ **''දුඛප්ඵලා''**ති.

රුක්ඛප්ඵලූපමා අඞ්ගපච්චඞ්ගානං පලිභඤ්ජනට්ඨෙන. **මංසපෙසූපමා** බහුසාධාරණට්ඨෙන. **සුපිනොපමා** ඉත්තරපච්චුපට්ඨානට්ඨෙන මායා විය පලොභනතො. තෙනාහ **''වඤ්චනියා''**ති, වඤ්චකාති අත්ථො. **යාචිතකූපමාති** යාචිතකභණ්ඩසදිසා තාවකාලිකට්ඨෙන.

සත්තිසූලූපමා විනිවිජ්ඣනට්ඨෙන. රුජ්ජනට්ඨෙන **රොගො** දුක්ඛතාසූලභත්තා. **ගණ්ඩො** කිලෙසාසුචිපග්ඝරණතො. දුක්ඛුප්පාදනට්ඨෙන **අඝං**. මරණසම්පාපනෙන **නිඝං. අඞ්ගාරකාසුසදිසා** මහාභිතාපනට්ඨෙන. භයහෙතුතාය චෙව වධකපභූතතාය ච **භයං වධො** නාම, කාමාති යොජනා.

අක්ඛාතා අන්තරායිකාති ''සග්ගමග්ගාධිගමස්ස නිබ්බානගාමිමග්ගස්ස ච අන්තරායකරා''ති චක්ඛුභූතෙහි බුද්ධාදීහි වුත්තා. **ගච්ඡථාති** අනිකරත්තං සපරිසං විස්සජ්ජෙති.

කිං මම පරො කරිස්සතීති පරො අඤ්ඤො මම කිං නාම හිතං කරිස්සති අත්තනො **සීසම්හි** උත්තමඞ්ගෙ එකාදසහි අග්ගීහි ඩය්හමානෙ. තෙනාහ **''අනුබන්ධෙ ජරාමරණෙ''**ති. **තස්ස** ජරාමරණස්ස සීසඩාහස්ස, **ඝාතාය** සමුග්ඝාතාය, **ඝටිතබ්බං** වායමිතබ්බං.

ඡමන්ති ඡමායං. **ඉදමවොචන්ති** ඉදං ''දීඝො බාලානං සංසාරො''තිආදිකං සංවෙගසංවත්තනකං වචනං අවොචං.

දීඝො බාලානං සංසාරොති කිලෙසකම්මවිපාකවට්ටභූතානං ඛන්ධායතනාදීනං පටිපාටිපවත්තිසඞ්ඛාතො සංසාරො අපරිඤ්ඤාතවත්ථුකානං අන්ධබාලානං දීඝො බුද්ධඤාණෙනපි අපරිච්ඡින්දනියො. යථා හි අනුපච්ඡින්නත්තා අවිජ්ජාතණ්හානං අපරිච්ඡින්නතායෙව භවපබන්ධස්ස පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති, එවං පරාපි කොටීති. **පුනප්පුනඤ්ච රොදතන්ති** අපරාපරං සොකවසෙන රුදන්තානං. ඉමිනාපි අවිජ්ජාතණ්හානං අනුපච්ඡින්නතංයෙව තෙසං විභාවෙති.

අස්සු ථඤ්ඤං රුධිරන්ති යං ඤාතිබ්‍යසනාදිනා ඵුට්ඨානං රොදන්තානං අස්සු ච දාරකකාලෙ මාතුථනතො පීතං ථඤ්ඤඤ්ච යඤ්ච පච්චත්ථිකෙහි සාතිතානං රුධිරං. **සංසාරං අනමතග්ගතො** සංසාරස්ස අනු අමතග්ගත්තා ඤාණෙන අනුගන්ත්වාපි අමතඅග්ගත්තා අවිදිතග්ගත්තා ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සත්තානං **සංසරතං,** අපරාපරං සංසරන්තානං සංසරිතං **සරාහි,** තං ‘‘කිව බහුක’’න්ති අනුස්සරාහි, අට්ඨීනං සන්නිචයං සරාහි අනුස්සර, උපධාරෙහීති අත්ථො.

ඉදානි ආදීනවස්ස බහුභාවඤ්ච උපමාය දස්සෙතුං **‘‘සර චතුරොදධී’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **සර චතුරොදධී උපනීතෙ අස්සුථඤ්ඤරුධිරම්හීති** ඉමෙසං සත්තානං අනමතග්ගසංසාරෙ සංසරන්තානං එකෙකස්සපි අස්සුම්හි ථඤ්ඤෙ රුධිරම්හි ච පමාණතො උපමෙතබ්බෙ චතුරොදධී චත්තාරො මහාසමුද්දෙ උපමාවසෙන බුද්ධෙහි උපනීතෙ සර සරාහි. **එකකප්පමට්ඨීනං, සඤ්චයං විපුලෙන සමන්ති** එකස්ස පුග්ගලස්ස එකස්මිං කප්පෙ අට්ඨීනං සඤ්චයං වෙපුල්ලපබ්බතෙන සමං උපනීතං සර. වුත්තම්පි චෙසං –

‘‘එකස්සෙකෙන කප්පෙන, පුග්ගලස්සට්ඨිසඤ්චයො;
සියා පබ්බතසමො රාසි, ඉති වුත්තං මහෙසිනා.

‘‘සො ඛො පනායං අක්ඛාතො, වෙපුල්ලො පබ්බතො මහා;
උත්තරො ගිජ්ඣකූටස්ස, මගධානං ගිරිබ්බජෙ’’ති. (සං. නි. 2.133);

මහිං ජම්බුදීපමුපනීතං. කොලට්ඨිමත්තගුළිකා, මාතා මාතුස්වෙව නප්පහොන්තීති ජම්බුදීපොතිසඞ්ඛාතං මහාපථවිං කොලට්ඨිමත්තා බදරට්ඨිමත්තා ගුළිකා කත්වා තත්ථෙකෙකා ‘‘අයං මෙ මාතු, අයං මෙ මාතුමාතු’’ති එවං විභාජියමානෙ තා ගුළිකා මාතා මාතුස්වෙව නප්පහොන්ති, මාතා මාතූසු අඛීණාස්වෙව පරියන්තිකා තා ගුළිකා පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍යුං, න ත්වෙව අනමතග්ගෙ සංසාරෙ සංසරතො සත්තස්ස මාතුමාතරොති . එවං ජම්බුදීපමහිං සංසාරස්ස දීඝභාවෙන උපමාභාවෙන උපනීතං මනසි කරොහීති.

තිණකට්ඨසාඛාපලාසන්ති තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච සාඛාපලාසඤ්ච. **උපනීතන්ති** උපමාභාවෙන උපනීතං. **අනමතග්ගතොති** සංසාරස්ස අනමතග්ගභාවතො. **චතුරඞ්ගුලිකා ඝටිකාති** චතුරඞ්ගුලප්පමාණානි ඛණ්ඩානි. **පිතුපිතුස්වෙව නප්පහොන්තීති** පිතුපිතාමහෙසු එව තා ඝටිකා නප්පහොන්ති. ඉදං වුත්තං හොති – ඉමස්මිං ලොකෙ සබ්බං තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච සාඛාපලාසඤ්ච චතුරඞ්ගුලිකා කත්වා තත්ථෙකෙකා ‘‘අයං මෙ පිතු, අයං මෙ පිතාමහස්සා’’ති විභාජියමානෙ තා ඝටිකාව පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍යුං, න ත්වෙව අනමතග්ගෙ සංසාරෙ සංසරතො සත්තස්ස පිතුපිතාමහාති. එවං තිණඤ්ච කට්ඨඤ්ච සාඛාපලාසඤ්ච සංසාරස්ස දීඝභාවෙන උපනීතං සරාහීති. ඉමස්මිං පන ඨානෙ –

‘‘අනමතග්ගොයං , භික්ඛවෙ, සංසාරො, පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජානීවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයොජනානං සන්ධාවතං සංසරතං. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, කතමං නු ඛො බහුතරං, යං වා වො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා සන්ධාවතං සංසරතං අමනාපසම්පයොගා මනාපවිප්පයොගා කන්දන්තානං රොදන්තානං අස්සුපස්සන්නං පග්ඝරිතං, යං වා චතූසු මහාසමුද්දෙසු උදක’’න්තිආදිකා (සං. නි. 2.126) – ‘අනමතග්ගපාළි’ ආහරිතබ්බා.

සර කාණකච්ඡපන්ති උභයක්ඛිකාණං කච්ඡපං අනුස්සර. **පුබ්බසමුද්දෙ අපරතො ච යුගඡිද්දන්ති** පුරත්ථිමසමුද්දෙ අපරතො ච පච්ඡිමුත්තරදක්ඛිණසමුද්දෙ වාතවෙගෙන පරිබ්භමන්තස්ස යුගස්ස එකච්ඡිද්දං. **සිරං තස්ස ච පටිමුක්කන්ති** කාණකච්ඡපස්ස සීසං තස්ස ච වස්සසතස්ස වස්සසතස්ස අච්චයෙන ගීවං උක්ඛිපන්තස්ස සීසස්ස යුගච්ඡිද්දෙ පවෙසනඤ්ච සර. **මනුස්සලාභම්හි ඔපම්මන්ති** තයිදං සබ්බම්පි බුද්ධුප්පාදධම්මදෙසනාසු විය මනුස්සත්තලාභෙ ඔපම්මං කත්වා පඤ්ඤාය සර, තස්ස අතිව දුල්ලභසභාවත්තං සාරජ්ජභයස්සාපි අතිච්චසභාවත්තා. වුත්තඤ්හෙතං – ‘‘සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, පුරිසො මහාසමුද්දෙ එකච්ඡිග්ගළ්හං යුගං පක්ඛිපෙය්‍යා’’තිආදි (ම. නි. 3.252; සං. නි. 5.1117).

සර රූපං ඵෙණපිණ්ඩොපමස්සාති විමද්දාසහනතො ඵෙණපිණ්ඩසදිසස්ස අනෙකානත්ථසන්නිපාතතො කායසඞ්ඛාතස්ස **කලිනො,** නිච්චසාරාදිවිරහෙන **අසාරස්ස** රූපං අසුචිදුග්ගන්ධං ජෙගුච්ඡපටික්කූලභාවං සර. **ඛන්ධෙ පස්ස අනිච්චෙති** පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධෙ හුත්වා අභාවට්ඨෙන අනිච්චෙ පස්ස ඤාණචක්ඛුනා ඔලොකෙහි. **සරාහි නිරයෙ බහුවිඝාතෙති** අට්ඨ මහානිරයෙ සොළසඋස්සදනිරයෙ ච බහුවිඝාතෙ බහුදුක්ඛෙ මහාදුක්ඛෙ ච අනුස්සර.

සර කටසිං වඩ්ඪෙන්තෙති පුනප්පුනං තාසු තාසු ජාතීසු අපරාපරං උප්පත්තියා පුනප්පුනං කටසිං සුසානං ආළහනමෙව වඩ්ඪෙන්තෙ සත්තෙ අනුස්සර. ''වඩ්ඪන්තො''ති වා පාළි, ත්වං වඩ්ඪන්තොති යොජනා. **කුම්භීලභයානී**ති උදරපොසනත්ථං අකිච්චකාරිතාවසෙන ඔදරිකත්තභයානි. වුත්තඤ්හි ''කුම්භීලභයන්ති ඛො, භික්ඛවෙ, ඔදරිකත්තස්සෙතං අධිවචන''න්ති (අ. නි. 4.122). **සරාහි චත්තාරි සච්චානී**ති ''ඉදං දුක්ඛං අරියසච්චං…පෙ…. අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදා අරියසච්ච''න්ති චත්තාරි අරියසච්චානි යාථාවතො අනුස්සර උපධාරෙහි.

එවං රාජපුත්තී අනෙකාකාරවොකාරං අනුස්සරණවසෙන කාමෙසු සංසාරෙ ච ආදීනවං පකාසෙත්වා ඉදානි බ්‍යතිරෙකෙනපි තං පකාසෙතුං **''අමතම්හි විජ්ජමානෙ''**තිආදිමාහ. තත්ථ **අමතම්හි විජ්ජමානෙ**ති සම්මාසම්බුද්ධෙන මහාකරුණාය උපනීතෙ සද්ධම්මාමතෙ උපලබ්භමානෙ. **කිං තව පඤ්චකටුකෙන පීතෙනා**ති පරියෙසනා පරිග්ගහො ආරක්ඛා පරිභොගො විපාකො චාති පඤ්චසුපි ඨානෙසු තිබ්බතරදුක්ඛානුබන්ධතාය සවිසාතත්තා සඋපායාසත්තා කිං තුය්හං පඤ්චකටුකෙන පඤ්චකාමගුණරසෙන පීතෙන? ඉදානි වුත්තමෙවත්ථං පාකටතරං කරොන්තී ආහ – **''සබ්බා හි කාමරතියො, කටුකතරා පඤ්චකටුකෙනා''**ති , අතිවිය කටුකතරාති අත්ථො.

යෙ පරිළාහාති යෙ කාමා සම්පති කිලෙසපරිළාහෙන ආයතිං විපාකපරිළාහෙන ච සපරිළාහා මහාවිසාතා. **ජලිතා කුථිතා කම්පිතා සන්තාපිතා**ති එකාදසහි අග්ගීහි පජ්ජලිතා පක්කුථිතා ච හුත්වා තංසමඞ්ගීනං කම්පනකා සන්තාපනකා ච.

අසපත්තම්හීති සපත්තරහිතෙ නෙක්ඛම්මෙ. **සමානෙ**ති සන්තෙ විජ්ජමානෙ. ''බහුසපත්තා''ති වත්වා යෙහි බහූ සපත්තා, තෙ දස්සෙතුං **''රාජග්ගී''**තිආදි වුත්තං. රාජූහි ච අග්ගිනා ච චොරෙහි ච උදකෙන ච දායාදාදිඅප්පියෙහි ච රාජග්ගිචොරඋදකප්පියෙහි සාධාරණතො තෙස්වෙචොපමා වුත්තා.

යෙසු වධබන්ධොති යෙසු කාමෙසු කාමනිමිත්තං මරණපොථනාදිපරික්කිලෙසො අන්දුබන්ධනාදිබන්ධො ච හොතීති අත්ථො. **කාමෙසූ**තිආදි වුත්තස්සෙවත්ථස්ස පාකටකරණං. තත්ථ **හී**ති හෙතුඅත්ථෙ නිපාතො. යස්මා කාමෙසු කාමහෙතු ඉමෙ සත්තා වධබන්ධනදුක්ඛානි අනුභවන්ති පාපුණන්ති, තස්මා ආහ – **''අසකාමා''**ති, කාමා නාමෙතෙ අසන්තො හීනා ලාමකාති අත්ථො. ''අහකාමා''ති වා පාඨො, සො එවත්ථො. අහාති හි ලාමකපරියායො ''අහලොකිත්ථියො නාමා''තිආදීසු විය.

ආදීපිතාති පජ්ජලිතා. **තිණුක්කා**ති තිණෙහි කතා උක්කා. **දහන්ති යෙ තෙ මුඤ්චන්තී**ති යෙ සත්තා තෙ කාමෙ න මුඤ්චන්ති, අඤ්ඤදත්ථු ගණ්හන්ති, තෙ දහන්තියෙව, සම්පති ආයතිඤ්ච ඣාපෙන්ති.

මා අප්පකස්ස හෙතූති පුප්ඵස්සාදසදිසස්ස පරිත්තකස්ස කාමසුඛස්ස හෙතු විපුලං උළාරං පණීතඤ්ච ලොකුත්තරං සුඛං **මා ජහි** මා ඡඩ්ඩෙහි. **මා පුථුලොමොව බළිසං ගිලිත්වා**ති ආමිසලොභෙන බළිසං ගිලිත්වා බ්‍යසනං පාපුණන්තො ''පුථුලොමො''ති ලද්ධනාමො මච්ඡො විය කාමෙ අපරිච්චජිත්වා **මා පච්ඡා විහඤ්ඤසි** පච්ඡා විඝාටං ආපජ්ජසි.

සුනඛොව සඞ්ඛලාබද්ධොති යථා ගද්දූලෙන බද්ධො සුනඛො ගද්දූලබන්ධෙන ථම්භෙ උපනිබද්ධො අඤ්ඤතො ගන්තුං අසක්කොන්තො තත්ථෙව පරිබ්භමති, එවං ත්වං කාමතණ්හාය බද්ධො, ඉදානි **කාමං** යදිපි කාමෙසු තාව **දමස්සු** ඉන්ද්‍රියානි දමෙහි. **කාහින්ති ඛු තං කාමා, ඡාතා සුනඛංව චණ්ඩාලා**ති **ඛූ**ති නිපාතමත්තං. තෙ පන කාමා තං තථා කරිස්සන්ති, යථා ඡාතජ්ඣත්තා සපාකා සුනඛං ලභිත්වා අනයබ්‍යසනං පාපෙන්තීති අත්ථො.

අපරිමිතඤ්ච දුක්ඛන්ති අපරිමාණං ''එත්තක''න්ති පරිච්ඡින්දිතුං අසක්කුණෙය්‍යං නිරයාදීසු කායිකං දුක්ඛං. **බහූනි ච චිත්තදොමනස්සානී**ති චිත්තෙ ලබ්භමානානි බහූනි අනෙකානි දොමනස්සානි චෙතොදුක්ඛානි. **අනුභොහිසී**ති අනුභවිස්සසි. **කාමයුත්තො**ති කාමෙහි යුත්තො, තෙ අප්පටිනිස්සජ්ජන්තො. **පටිනිස්සජ අද්ධුවෙ කාමෙ**ති අද්ධුවෙහි අනිච්චෙහි කාමෙහි විනිස්සජ අපෙහීති අත්ථො.

ජරාමරණබ්‍යාධිගහිතා, සබ්බා සබ්බත්ථ ජාතියොති යස්මා හීනාදිභෙදභින්නා සබ්බත්ථ භවාදීසු ජාතියො ජරාමරණබ්‍යාධිනා ච ගහිතා, තෙහි අපරිමුත්තා, තස්මා **අජරම්හි** නිබ්බානෙ විජ්ජමානෙ ජරාදීහි අපරිමුත්තෙහි කාමෙහි කිං තව පයොජනන්ති යොජනා.

එවං නිබ්බානගුණදස්සනමුඛෙන කාමෙසු භවෙසු ච ආදීනවං පකාසෙත්වා ඉදානි නිබ්බත්තිතං නිබ්බානගුණමෙව පකාසෙන්තී **''ඉදමජර''**න්තිආදිනා ද්වෙ ගාථා අභාසි. තත්ථ **ඉදමජර**න්ති ඉදමෙවෙකං අත්තනි ජරාභාවතො අධිගතස්ස ච ජරාභාවහෙතුතො අජරං. **ඉදමමර**න්ති එත්ථාපි එසෙව නයො. **ඉදමජරාමර**න්ති තදුභයමෙකජ්ඣං කත්වා ථොමනාවසෙන වදති. **පද**න්ති වට්ටදුක්ඛතො මුච්චිතුකාමෙහි පබ්බජිතබ්බතො පටිපජ්ජිතබ්බතො පදං. සොකහෙතූනං අභාවතො සොකාභාවතො ච **අසොකං**. සපත්තකරධම්මාභාවතො **අසපත්තං**. කිලෙසසම්බාධාභාවතො **අසම්බාධං**. ඛලිතසඞ්ඛාතානං දුච්චරිතානං අභාවෙන **අඛලිතං**. අත්තානුවාදාදිභයානං වට්ටභයස්ස ච සබ්බසො අභාවා **අභයං**.

දුක්ඛුපතාපස්ස කිලෙසස්සාපි අභාවෙන **නිරුපතාපං**. සබ්බමෙතං අමතමහානිබ්බානමෙව සන්ධාය වදති. තඤ්හි සා අනුස්සවාදිසිද්ධෙන ආකාරෙන අත්තනො උපට්ඨහන්තී තෙසං පච්චක්ඛතො දස්සෙන්තී විය ''ඉද''න්ති අවොච.

අවිගතමිදං බහූහි අමතන්ති ඉදං අමතං නිබ්බානං බහූහි අනන්තඅපරිමාණෙහි බුද්ධාදීහි අරියෙහි අධිගතං ඤාතං අත්තනො පච්චක්ඛං කතං. න කෙවලං තෙහි අධිගතමෙව සන්ධාය වදති, අථ ඛො **අජ්ජාපි ච ලභනීයං** ඉදානිපි අධිගමනීයං අධිගන්තුං සක්කා. කෙන ලභනීයන්ති ආහ **''යො යොනිසො පයුඤ්ජතී''**ති, යො පුග්ගලො යොනිසො උපායෙන සත්ථාරා දින්නඔවාදෙ ඨත්වා යුඤ්ජති සම්මාපයොගඤ්ච කරොති, තෙන ලභනීයන්ති යොජනා. **න ච සක්කා අඝටමානෙනාති** යො පන යොනිසො න පයුඤ්ජති, තෙන අඝටමානෙන න ච සක්කා, කදාචිපි ලද්ධුං න සක්කායෙවාති අත්ථො.

එවං භණති සුමෙධාති එවං වුත්තප්පකාරෙන සුමෙධා රාජකඤ්ඤා සංසාරෙ අත්තනො සංවෙගදීපනිං කාමෙසු නිබ්බෙධභාගිනිං ධම්මකථං කථෙති. **සඞ්ඛාරගතෙ රතිං අලභමානාති** අණුමත්තෙපි සඞ්ඛාරපවත්තෙ අභිරතිං අවින්දන්ති. **අනුනෙන්තී අනිකරත්තන්ති** අනිකරත්තං රාජානං සඤ්ඤාපෙන්තී. **කෙසෙ ච ඡමං ඛිපීති** අත්තනො බද්ධගෙන ඡින්නෙ කෙසෙ ච භූමියං ඛිපි ඡඩ්ඩෙසි.

යාචතස්සා පිතරං සොති සො අනිකරත්තො අස්සා සුමෙධාය පිතරං කොඤ්චරාජානං යාචති. කින්ති යාචතීති ආහ **''විස්සජ්ජෙථ සුමෙධං, පබ්බජිතුං විමොක්ඛසච්චදස්සා''**ති, සුමෙධං රාජපුත්තිං පබ්බජිතුං විස්සජ්ජෙථ, සා ච පබ්බජිත්වා විමොක්ඛසච්චදස්සා අවිපරීතනිබ්බානදස්සාවිනී හොතූති අත්ථො.

සොකභයභීතාති ඤාතිවියොගාදිහෙතුතො සබ්බස්මාපි සංසාරභයතො භීතා ඤාණුත්තරවසෙන උත්‍රාසිතා. **සික්ඛමානායාති** සික්ඛමානාය සමානාය ඡ අභිඤ්ඤා සච්ඡිකතා, තතො එව අග්ගඵලං අරහත්තං සච්ඡිකතං.

අච්ඡරියමබ්භුතං තං, නිබ්බානං ආසි රාජකඤ්ඤායාති රාජපුත්තියා සුමෙධාය කිලෙසෙහි පරිනිබ්බානං අච්ඡරියං අබ්භුතඤ්ච ආසි. ඡළභිඤ්ඤාව සිද්ධියා කථන්ති චෙ **පුබ්බෙනිවාසචරිතං, යථා බ්‍යාකරි පච්ඡිමෙ කාලෙති**, පච්ඡිමෙ ඛන්ධපරිනිබ්බානකාලෙ අත්තනො පුබ්බෙනිවාසපරියාපන්නචරිතං යථා බ්‍යාකාසි, තථා තං ජානිතබ්බන්ති.

පුබ්බෙනිවාසං පන තාය යථා බ්‍යාකතං, තං දස්සෙතුං **''භගවති කොණාගමනෙ''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **භගවති කොණාගමනෙති** කොණාගමනෙ සම්මාසම්බුද්ධෙ ලොකෙ උප්පන්නෙ. **සඞ්ඝාරාමම්හි නවනිවෙසම්හීති** සඞ්ඝං උද්දිස්ස අභිනවනිවෙසිතෙ ආරාමෙ. **සඛියො තිස්සො ජනියො, විහාරදානං අදාසිම්හාති** ධනඤ්ජානී ඛෙමා අහඤ්චාති මයං තිස්සො සඛියො ආරාමං සඞ්ඝස්ස විහාරදානං අදම්හ.

දසක්ඛත්තුං සතක්ඛත්තුන්ති තස්ස විහාරදානස්ස ආනුභාවෙන දසවාරෙ දෙවෙසු උපපජ්ජිම්හ, තතො මනුස්සෙසු උපපජ්ජිත්වා පුන සතක්ඛත්තුං දෙවෙසු උපපජ්ජිම්හ, තතොපි මනුස්සෙසු උපපජ්ජිත්වා පුන දසසතක්ඛත්තුං සහස්සවාරං දෙවෙසු උපපජ්ජිම්හ, තතොපි මනුස්සෙසු උපපජ්ජිත්වා පුන සතානි සතක්ඛත්තුං දසසහස්සවාරෙ දෙවෙසු උපපජ්ජිම්හ, කො පන වාදො මනුස්සෙසු. එවං මනුස්සෙසු උප්පන්නවාරෙසු කථාව නත්ථි, අනෙකසහස්සවාරං උපපජ්ජිම්හාති අත්ථො.

දෙවෙසු මහිද්ධිකා අහුම්හාති දෙවෙසු උපපන්නකාලෙ තස්මිං තස්මිං දෙවනිකායෙ මහිද්ධිකා මහානුභාවා අහුම්හ. **මානුසකම්හි කො පන වාදොති** මනුස්සත්තලාභෙ මහිද්ධිකතාය කථාව නත්ථි. ඉදානි තමෙව මනුස්සත්තභාවෙ උක්කංසතං මහිද්ධිකතං දස්සෙන්තී **''සත්තරතනස්ස මහෙසී, ඉත්ථිරතනං අහං ආසි''**න්ති ආහ. තත්ථ චක්කරතනාදීනි සත්ත රතනානි එතස්ස සන්තීති සත්තරතනො, චක්කවත්තී, තස්ස සත්තරතනස්ස. ඡදොසරහිතා පඤ්චකල්‍යාණා අතික්කන්තමනුස්සවණ්ණා අපත්තදිබ්බවණ්ණාති එවමාදිගුණසමන්නාගමෙන ඉත්ථීසු රතනභූතා අහං අහොසිං.

සො හෙතූති යං තං කොණාගමනස්ස භගවතො කාලෙ සඞ්ඝස්ස විහාරදානං කතං, සො යථාවුත්තාය දිබ්බසම්පත්තියා ච හෙතු. **සො පභවො තං මූලන්ති** තස්සෙව පරියායවචනං. **සාව සාසනෙ ඛන්තීති** සා එව ඉධ සත්ථුසාසනෙ ධම්මෙ නිජ්ඣානක්ඛන්ති. **තං පඨමසමොධානන්ති** තදෙව සත්ථුසාසනධම්මෙන පඨමං සමොධානං පඨමො සමාගමො, තදෙව සත්ථුසාසනධම්මෙ අභිරතාය පරියොසානෙ නිබ්බානන්ති ඵලූපචාරෙන කාරණං වදති. ඉමා පන චතස්සො ගාථා ථෙරියා අපදානස්ස විභාවනවසෙන පවත්තත්තා අපදානපාළියම්පි සඞ්ගහං ආරොපිතා.

ඔසානගාථාය **එවං කරොන්තීති** යථා මයා පුරිමත්තභාවෙ එතරහි ච කතං පටිපන්නං, එවං අඤ්ඤෙපි කරොන්ති පටිපජ්ජන්ති. කෙ එවං කරොන්තීති ආහ – **''යෙ සද්දහන්ති වචනං අනොමපඤ්ඤස්සා''**ති, ඤෙය්‍යපරියන්තිකඤාණතාය පරිපුණ්ණපඤ්ඤස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස වචනං යෙ පුග්ගලා සද්දහන්ති ''එවමෙත''න්ති ඔකප්පෙන්ති, තෙ එවං කරොන්ති පටිපජ්ජන්ති. ඉදානි තාය උක්කංසගතාය පටිපත්තියා තං දස්සෙතුං **''නිබ්බින්දන්ති භවගතෙ, නිබ්බින්දිත්වා විරජ්ජන්ති''**ති වුත්තං. තස්සත්ථො – යෙ භගවතො වචනං යාථාවතො සද්දහන්ති, තෙ විසුද්ධිපටිපදං පටිපජ්ජන්තා සබ්බස්මිං භවගතෙ තෙභූමකෙ සඞ්ඛාරෙ විපස්සනාපඤ්ඤාය නිබ්බින්දන්ති,

නිබ්බින්දිත්වා ච පන අරියමග්ගෙන සබ්බසො විරජ්ජන්ති, සබ්බස්මාපි භවගතා විමුච්චන්තීති අත්ථො. විරාගෙ අරියමග්ගෙ අධිගතෙ විමුත්තායෙව හොන්තීති.

එවමෙතා ථෙරිකාදයො සුමෙධාපරියොසානා ගාථාසභාගෙන ඉධ එකජ්ඣං සඞ්ගහං ආරුළ්හා ‘‘තිසත්තතිපරිමාණා’’ති. භාණවාරතො පන ද්වාධිකා ඡසතමත්තා ථෙරියො ගාථා ච. තා සබ්බාපි යථා සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාවිකාභාවෙන එකවිධා, තථා අසෙඛභාවෙන උක්ඛිත්තපලිඝතාය සංකිණ්ණපරික්ඛතාය අබ්බුළ්හෙසිකතාය නිරග්ගලතාය පන්නභාරතාය විසඤ්ඤුත්තතාය දසසු අරියවාසෙසු වුට්ඨවාසතාය ච, තථා හි තා පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනා ඡළඞ්ගසමන්නාගතා එකාරක්ඛා චතුරාපස්සෙනා පණුන්නපච්චෙකසච්චා සමවයසට්ඨෙසනා අනාවිලසඞ්කප්පා පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරා සුවිමුත්තචිත්තා සුවිමුත්තපඤ්ඤා චාති එවමාදිනා (දී. නි. 3.360) නයෙන එකවිධා.

සම්මුඛාපරම්මුඛාභෙදතො දුවිධා. යා හි සත්ථුධරමානකාලෙ අරියාය ජාතියා ජාතා මහාපජාපතිගොතමීආදයො, තා සම්මුඛාසාවිකා නාම. යා පන භගවතො ඛන්ධපරිනිබ්බානතො පච්ඡා අධිගතවිසෙසා, තා සතිපි සත්ථුධම්මසරීරස්ස පච්චක්ඛභාවෙ සත්ථුසරීරස්ස අපච්චක්ඛභාවතො පරම්මුඛාසාවිකා නාම. තථා උභතොභාගවිමුත්තිපඤ්ඤාවිමුත්තිතාවසෙන. ඉධ පාළියාගතා පන උභතොභාගවිමුත්තායෙව. තථා සාපදානනාපදානභෙදතො. යාසඤ්හි පුරිමෙසු සම්මාසම්බුද්ධෙසු පච්චෙකබුද්ධෙසු සාවකබුද්ධෙසු වා පුඤ්ඤකිරියාවසෙන කතාධිකාරතාසඞ්ඛාතං අත්ථි අපදානං, තා සාපදානා. යාසං තං නත්ථි, තා නාපදානා. තථා සත්ථුලද්ධූපසම්පදා සඞ්ඝතො ලද්ධූපසම්පදාති දුවිධා. ගරුධම්මපටිග්ගහණම්හි ලද්ධූපසම්පදා මහාපජාපතිගොතමී සත්ථුසන්තිකාව ලද්ධූපසම්පදත්තා සත්ථුලද්ධූපසම්පදා නාම. සෙසා සබ්බාපි සඞ්ඝතො ලද්ධූපසම්පදා. තාපි එකතොඋපසම්පන්නා උභතොඋපසම්පන්නාති දුවිධා. තත්ථ යා තා මහාපජාපතිගොතමියා සද්ධිං නික්ඛන්තා පඤ්චසතා සාකියානියො, තා එකතොඋපසම්පන්නා භික්ඛුසඞ්ඝතො එව ලද්ධූපසම්පදත්තා මහාපජාපතිගොතමිං ඨපෙත්වා. ඉතරා උභතොඋපසම්පන්නා උභතොසඞ්ඝෙ උපසම්පදත්තා.

එහිභික්ඛුදුකො විය එහිභික්ඛුනිදුකො ඉධ න ලබ්භති. කස්මා? භික්ඛුනීනං තථා උපසම්පදාය අභාවතො. යදි එවං යං තං ථෙරිගාථාය සුභද්දාය කුණ්ඩලකෙසාය වුත්තං –

> ‘‘නිහච්ච ජාණුං වන්දිත්වා, සම්මුඛා අඤ්ජලිං අකං;
> එහි භද්දෙති මං අවච, සා මෙ ආසූපසම්පදා’’ති. (ථෙරිගා. 109);

තථා අපදානෙපි –

> ‘‘ආයාචිතො තදා ආහ, එහි භද්දෙති නායකො;
> තදාහං උපසම්පන්නා, පරිත්තං තොයමද්දස’’න්ති. (අප. ථෙරී 2.3.44);

තං කථන්ති? නයිදං එහිභික්ඛුනිභාවෙන උපසම්පදං සන්ධාය වුත්තං. උපසම්පදාය පන හෙතුභාවතො යා සත්ථු ආණත්ති, සා මෙ ආසූපසම්පදාති වුත්තං.

තථා හි වුත්තං අට්ඨකථායං ‘‘එහි, භද්දෙ, භික්ඛුනුපස්සයං ගන්ත්වා භික්ඛුනීනං සන්තිකෙ පබ්බජ්ජ උපසම්පජ්ජස්සූති මං අවොච ආණාපෙසි. සා සත්ථු ආණා මය්හං උපසම්පදාය කාරණත්තා උපසම්පදා අහොසී’’ති. එතෙනෙව අපදානගාථායපි අත්ථො සංවණ්ණිතොති දට්ඨබ්බො.

එවම්පි භික්ඛුනිවිභඞ්ගෙ එහි භික්ඛුනීති ඉදං කථන්ති? එහිභික්ඛුනිභාවෙන භික්ඛුනීනං උපසම්පදාය අසබ්භාවජොතනවචනං තථා උපසම්පදාය භික්ඛුනීනං අභාවතො. යදි එවං, කථං එහිභික්ඛුනීති විභඞ්ගෙ නිද්දෙසො කතොති? දෙසනානයසොතපතිතභාවෙන. අයඤ්හි සොතපතිතතා නාම කත්ථචි ලබ්භමානස්සාපි අනාහටං හොති.

යථා අභිධම්මෙ මනොධාතුනිද්දෙසෙ (ධ. ස. 566-567) ලබ්භමානම්පි ඣානඞ්ගං පඤ්චවිඤ්ඤාණසොතපතිතතාය න උද්ධටං කත්ථචි දෙසනාය අසම්භවතො. යථා තත්ථෙව වත්ථුනිද්දෙසෙ හදයවත්ථු, කත්ථචි අලබ්භමානස්සාපි ගහණවසෙන. තථා ඨිතකප්පිනිද්දෙසෙ. යථාහ –

> ‘‘කතමො ච පුග්ගලො ඨිතකප්පී? අයඤ්ච පුග්ගලො සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො අස්ස, කප්පස්ස ච උඩ්ඩය්හනවෙලා අස්ස, නෙව තාව කප්පො උඩ්ඩය්හෙය්‍ය, යාවායං පුග්ගලො න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරොතී’’ති (පු. ප. 17).

එවම්ධාපි අලබ්භමානගහණවසෙන වෙදිතබ්බං, පරිකප්පවචනඤ්හෙතං සචෙ භගවා භික්ඛුනිභාවයොග්‍යං කඤ්චි මාතුගාමං එහි භික්ඛුනීති වදෙය්‍ය, එවම්පි භික්ඛුනිභාවො සියාති. කස්මා පන භගවා එවං න කථෙසීති? තථා කතාධිකාරානං අභාවතො. යෙ පන ‘‘අනාසන්නසන්නිහිතභාවතො’’ති කාරණං වත්වා ‘‘භික්ඛූ එව හි සත්ථු

ආසන්නචාරී සදා සන්නිහිතාව, තස්මා තෙ ‘එහිභික්ඛූ’ති වත්තබ්බතං අරහන්ති, න භික්ඛුනියො’’ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං. සත්ථු ආසන්නදූරභාවස්ස භබ්බාභබ්බභාවාසිද්ධත්තා. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘සඞ්ඝාටිකණ්ණෙ චෙපි, භික්ඛවෙ, භික්ඛු ගහෙත්වා පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො අනුබන්ධො අස්ස පදෙ පදං නික්ඛිපන්තො, සො ච හොති අභිජ්ඣාලු කාමෙසු තිබ්බසාරාගො බ්‍යාපන්නචිත්තො පදුට්ඨමනසඞ්කප්පො මුට්ඨස්සති අසම්පජානො අසමාහිතො විබ්භන්තචිත්තො පාකතින්ද්‍රියො , අථ ඛො සො ආරකාව මය්හං, අහඤ්ච තස්ස. තං කිස්ස හෙතු? ධම්මඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු න පස්සති, ධම්මං අපස්සන්තො න මං පස්සති.

‘‘යොජනසතෙ චෙපි සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු විහරෙය්‍ය. සො ච හොති අනභිජ්ඣාලු කාමෙසු න තිබ්බසාරාගො අබ්‍යාපන්නචිත්තො අප්පදුට්ඨමනසඞ්කප්පො උපට්ඨිතස්සති සම්පජානො සමාහිතො එකග්ගචිත්තො සංවුතින්ද්‍රියො, අථ ඛො සො සන්තිකෙව මය්හං, අහඤ්ච තස්ස. තං කිස්ස හෙතු? ධම්මඤ්හි සො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පස්සති, ධම්මං පස්සන්තො මං පස්සතී’’ති (ඉතිවු. 92).

තස්මා අකාරණං දෙසතො සත්ථු ආසන්නානාසන්නතා. අකතාධිකාරතාය පන භික්ඛුනීනං තත්ථ අයොග්‍යතා. තෙන වුත්තං – ‘‘එහිභික්ඛුනිදූකො ඉධ න ලබ්භතී’’ති. එවං දුවිධා.

අග්ගසාවිකා, මහාසාවිකා, පකතිසාවිකාති තිවිධා. තත්ථ ඛෙමා, උප්පලවණ්ණාති ඉමා ද්වෙ ථෙරියො අග්ගසාවිකා නාම. කාමං සබ්බාපි ඛීණාසවත්ථෙරියො සීලසුද්ධිආදිකෙ සම්පාදෙන්තියො චතූසු සතිපට්ඨානෙසු සුපට්ඨිතචිත්තා සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ යථාභූතං භාවෙත්වා මග්ගපටිපාටියා අනවසෙසතො කිලෙසෙ ඛෙපෙත්වා අග්ගඵලෙ පතිට්ඨහන්ති. තථාපි යථා සද්ධාවිමුත්තතො දිට්ඨිප්පත්තස්ස පඤ්ඤාවිමුත්තතො ච උභතොභාගවිමුත්තස්ස පුබ්බභාගභාවනාවිසෙසසිද්ධො ඉච්ඡිතො විසෙසො, එවං අභිනීහාරමහන්තතාපුබ්බයොගමහන්තතාහිසසන්තානෙ සාතිසයගුණවිසෙසස්ස නිප්ඵාදිතත්තා සීලාදීහි ගුණෙහි මහන්තා සාවිකාති මහාසාවිකා. තෙසුයෙව පන බොධිපක්ඛියධම්මෙසු පාමොක්ඛභාවෙන ධුරභූතානං සම්මාදිට්ඨිසම්මාසමාධීනං සාතිසයකිච්චානුභාවනිබ්බත්තියා කාරණභූතාය තජ්ජාභිනීහාරතාය සක්කච්චං නිරන්තරං චිරකාලසම්භූතාය සම්මාපටිපත්තියා යථාක්කමං පඤ්ඤාය සමාධිම්හි ච උක්කංසපාරමිප්පත්තියා සවිසෙසං සබ්බගුණෙහි අග්ගභාවෙ ඨිතත්තා තා ද්වෙපි අග්ගසාවිකා නාම. මහාපජාපතිගොතමීආදයො පන අභිනීහාරමහන්තතාය පුබ්බයොගමහන්තතාය ච පටිලද්ධගුණවිසෙසවසෙන මහතියො සාවිකාති මහාසාවිකා නාම. ඉතරා ථෙරිකා තිස්සා වීරා ධීරාති එවමාදිකා අභිනීහාරමහන්තතාදීනං අභාවෙන පකතිසාවිකා නාම. තා පන අග්ගසාවිකා විය මහාසාවිකා විය ච න පරිමිතා, අථ ඛො අනෙකසතානි අනෙකසහස්සානි වෙදිතබ්බානි. එවං අග්ගසාවිකාදිභෙදතො තිවිධා. තථා සුඤ්ඤතවිමොක්ඛාදිභෙදතො තිවිධා.

පටිපදාදිවිභාගෙන චතුබ්බිධා. ඉන්ද්‍රියාධිකවිභාගෙන පඤ්චවිධා. තථා පටිපත්තියාදිවිභාගෙන පඤ්චවිධා. අනිමිත්තවිමුත්තාදිවසෙන ඡබ්බිධා. අධිමුත්තිභෙදෙන සත්තවිධා. ධුරපටිපදාදිවිභාගෙන අට්ඨවිධා. විමුත්තිවිභාගෙන නවවිධා දසවිධා ච. තා පනෙතා යථාවුත්තෙන ධුරභෙදෙන විභජ්ජමානා වීසති හොන්ති, පටිපදාවිභාගෙන විභජ්ජමානා චත්තාලීස හොන්ති. පුන පටිපදාභෙදෙන ධුරභෙදෙන විභජ්ජමානා අසීති හොන්ති. අථ වා සුඤ්ඤතාවිමුත්තාදිවිභාගෙන විභජ්ජමානා චත්තාලීසාධිකානි ද්වෙසතානි හොන්ති. පුන ඉන්ද්‍රියාධිකවිභාගෙන විභජ්ජමානා ද්විසතුත්තරසහස්සං හොන්තීති. එවමෙතාසං ථෙරීනං අත්තනො ගුණවසෙනෙව අනෙකභෙදභින්නතා වෙදිතබ්බා. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන හෙට්ඨා ථෙරගාථාසංවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බොති.

සුමෙධාථෙරීගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

මහානිපාතවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිගමනගාථා

එත්තාවතා ච –

‘‘යෙ තෙ සම්පන්නසද්ධම්මා, ධම්මරාජස්ස සත්ථුනො;
ඔරසා මුඛජා පුත්තා, දායාදා ධම්මනිම්මිතා.

‘‘සීලාදිගුණසම්පන්නා, කතකිච්චා අනාසවා;
සුභූතිආදයො ථෙරා, ථෙරියො ථෙරිකාදයො.

‘‘තෙහි යා භාසිතා ගාථා, අඤ්ඤබ්‍යාකරණාදිනා;
තා සබ්බා එකතො කත්වා, ථෙරගාථාති සඞ්ගහං.

‘‘ආරොපෙසුං මහාථෙරා, ථෙරීගාථාති තාදිනො;
තාසං අත්ථං පකාසෙතුං, පොරාණට්ඨකථානයං.

‘‘නිස්සාය යා සමාරද්ධා, අත්ථසංවණ්ණනා මයා;
සා තත්ථ පරමත්ථානං, තත්ථ තත්ථ යථාරහං.

‘‘පකාසනා **පරමත්ථදීපනී,** නාම නාමතො;
සම්පත්තා පරිනිට්ඨානං, අනාකුලවිනිච්ඡයා;
ද්වානවුතිපරිමාණා, පාළියා භාණවාරතො.

‘‘ඉති තං සඞ්ඛරොන්තෙන, යං තං අධිගතං මයා;
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන, ලොකනාථස්ස සාසනං.

‘‘ඔගාහෙත්වා විසුද්ධාය, සීලාදිපටිපත්තියා;
සබ්බෙපි දෙහිනො හොන්තු, විමුත්තිරසභාගිනො.

‘‘චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනං;
තස්මිං සගාරවා නිච්චං, හොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො.

‘‘සම්මා වස්සතු කාලෙන, දෙවොපි ජගතීපති;
සද්ධම්මනිරතො ලොකං, ධම්මෙනෙව පසාසතූ’’ති.

බදරතිත්ථවිහාරවාසිනා **ආචරියධම්මපාලත්ථෙරෙන**

කතා

ථෙරීගාථානං අත්ථසංවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ථෙරීගාථා-අට්ඨකථා නිට්ඨිතා.